

**State University “Uzhhorod National University”
University of Oradea**

International scientific conference

**TOPICAL ISSUES
OF SOCIAL SCIENCE
UNDER MARTIAL LAW IN UKRAINE**

**March 27–28, 2024
Oradea, Rumunia**

**IZDEVNIECĪBA
BALTIJA
PUBLISHING**

2024

ORGANISING COMMITTEE:

Țoca Constantin-Vasile – Ph.D. in Geography, Associate Professor at the Department of International Relations and European Studies, University of Oradea, coordinator of Jean Monnet Module „The Evaluation of Cross-Border Cooperation at the Frontier of EU” (2014–2017);

Palinchak Mykola Mykhailovych – Doctor of Political Sciences, Professor, Dean of the Faculty of International Economic Relations, State University “Uzhhorod National University”.

Each author is responsible for content and formation of his/her materials.

The reference is mandatory in case of republishing or citation.

International scientific conference **Topical issues of social science under martial law in Ukraine** : conference proceedings (March 27–28, 2024 Oradea, Rumunia). Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2024. 216 pages.

CONTENTS

SECTION 1. HISTORY OF UKRAINE

Ukrainian Public Publishing House in Prague (1934–1940)

Zubko O. Ye...... 8

Demographic Status and Social Stratification of the Podillia Province
in the Post-Reform Period (1862–1872)

Mulyar A. M...... 12

SECTION 2. WORLD HISTORY

A brief presentation of the situation in the city of Oradea on the eve
of the Ottoman siege in 1598

Ardelean Laura 17

Ancient Egyptian musical instruments

Kozholianko O. V...... 23

Organization of the militia in Bessarabia 1917
(Case Study of the cities: Akerman and Balti)

Criminceanu Iulian 27

Main characteristics of relations between Czechs and Slovaks in the 20th century

Lipková L...... 31

Replacement of the Finno-Hungarian toponym "Moscovia"
with the term "Russia" in imperial translations of the XIX century

Nikolaiuk T. A. 35

Digital Educational Content in EU countries: analysis, trends, perspectives

Stoika O. Ya...... 40

SECTION 3. THEORY AND HISTORY OF POLITICS

Concepts of democracy in the modern world

Kunytskyi M. P., Chornobay O. V...... 44

The axiological dimension of contemporary politology

Rosca Ludmila 48

Buzzwords, concepts, and territorial implications in the EU.

A look at the territorial agenda of the EU through the years

Chiriac Cosmin..... 53

SECTION 4. WORLD POLITICS

Great Britain as a strategic partner of Ukraine in the conditions of a full-scale Russian-Ukrainian war Havrylenko N. N., Moiseeva T. M.	56
Public diplomacy in the framework of cross-border cooperation Holovka A. A.	59
NATO and East-European Security Dincă Marian, Culciar Patricia, Țoca Constantin-Vasile	64
NATO – the cornerstone of European security Dincă Marian	71
The European Union System of Sanctions in Times of War Dogot Cristina-Maria	75
Geopolitical consequences of Japan's defeat in World War II Zheleznik M. R.	79
Arctic turbulence: an analysis of conflicts in the North Polar region Kykyna A. B.	84
The geopolitical matrix as a modeling factor of the foreign policy of the Republic of Moldova Paiu Dana	88
Early parliamentary elections 2023 in Slovakia: analysis of election results and chronological order of the formation of a new government coalition Pupik Andrej, Janas Karol	93
The evolution of the Economic Frontier Șoproni Luminița	99
Analysis of conflict dynamics in South Caucasus – Georgia, Abkhazia and South Ossetia Țoca Constantin-Vasile, Porombrica Andreea, Dincă Marian	104
Intermarium aspires to become an integrative solution for the whole area surrounded by the Adriatic Sea, the Black Sea and the Baltic Sea Feier Eduard Ionuț	109
The world in the 21 st century Frolov S. V.	113

SECTION 5. POLITICS IN UKRAINE

Ukrainian universities as the cross-border projects' participants:
case of Uzhhorod National University

Lendel M. O. 117

The impact of social media on the course
of the Russian-Ukrainian information war

Lysak S. M. 121

SECTION 6. POLITICAL PR, ADVERTISING AND MANAGEMENT

Formation of the advertising campaign budget and evaluation
of its effectiveness

Rozhko V. I. 124

SECTION 8. METHODS OF TEACHING SOCIOLOGY

The role of digital technologies in the use of interactive teaching methods:
on the example of the Department of Political Science
and Public Administration of SHEE «UzhNU»

Basarab V. I., Yovbak O. V. 129

SECTION 9. METHODOLOGY AND METHODS OF SOCIOLOGICAL RESEARCH

SWOT analysis of the application of qualitative methods
of collecting sociological information in the conditions of martial law in Ukraine

Liubchuk V. V. 133

SECTION 10. SOCIOLOGY OF COMMUNICATIONS

Sociology of communications. Communicative components
of self-determination of the activities of forced Ukrainian migrants

Podshivalkina V. I. 137

Social Media and Privacy Issues Generating Dangers among Users

Fer S. C. 141

SECTION 11. HISTORY OF PHILOSOPHY

Abraham as a man of faith in the philosophy of S. Kierkegaard

Savonova H. I. 146

Tragedy of the University of Leuven library:
a classic example of irrational barbarism

Shymanovych A. O. 150

SECTION 12. DYNAMICS OF MODERN CULTURE

Analysis of human rights issues in the global cultural context	
Crinu Mărcuță Viorel, Țoca Constantin – Vasile.....	155
Analysis of human rights issues in the global cultural context	
Crinu Mărcuță.....	160
Historical remake as a pattern of transgenerational trauma	
Shevchenko N. V.	161

SECTION 13. PHILOSOPHICAL PROBLEMS OF EDUCATION

Philosophical dimensions of modern transformations in education	
Kravtsov Yu. S., Tegleva Yu. S.	166
Educational area in Ukraine: situation and problems	
Pavlov V. L., Pavlov Yu. V., Turchyn M. Ya.....	169

SECTION 14. ACTUAL PROBLEMS OF MODERN SOCIETY

Multilingualism nowadays – where to?	
Buda Mariana Viorica	174
Disciplinary responsibility in legal professions: challenges and perspectives for the development of women in the judicial system	
Gavrilenco Natalia	178
Anomie and Criminality in Ukrainian Society	
Gavriș A.-E.	182
Public Administration in Reconstruction	
Gavriș A.-E.	184
The strategic directions of the European Education Area	
Garbatovschi Valeria	186
Negotiating Fluid Identities within Diaspora and Transnational Contexts	
Goudenhooff G.	189
The psychology of contemporary terrorism	
Dință Alexandru-Marian	193
Development of Ukraine's export logistics in war conditions: challenges, obstacles, prospects	
Zaika O. O.	196
The Israeli-Palestinian conflict and the importance of prioritising human security	
Laza Lois, Țoca Constantin – Vasile	200

The formation of national identity of Ukrainians in the conditions of war	
Markovych O. V., Maraieva U. M.	206
Why there is so little talk about Ukraine’s International Displaced Persons and the EU and Romania in 2024?	
Pop Irina Mihaela.....	209
Ukrainian identity as a determining basis of national viability	
Stepyko M. T.....	211

SECTION 1. HISTORY OF UKRAINE

DOI

UKRAINIAN PUBLIC PUBLISHING HOUSE
IN PRAGUE (1934–1940)

УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬНЕ ВИДАВНИЦТВО
В ПРАЗІ (1934–1940)

Zubko O. Ye.

*Candidate of Historical Sciences,
Senior Lecturer at the Department
of World History and Archaeology
Donetsk National University
named after Vasyl Stus
Vinnytsia, Ukraine*

Зубко О. Є.

*кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри
всесвітньої історії та археології
Донецький національний університет
імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

Громадсько-політична та культурно-освітня діяльність, яку здійснювали представники української еміграції 1920–1940-х рр. у міжвоєнній Чехословаччині, найвиразніше характеризує її видавнича складова, що відображала у ті часи всі сфери життя емігрантів. Однак маємо пам'ятати, що характерною особливістю еміграційної видавничої діяльності того періоду була її «прив'язаність» до постаті головного засновника-видавця (видавців) та його (їх) світогляду. Так, наприклад, коли ми говоримо про «Видавництво Юрія Тищенка», то розуміємо, що натхненником цієї установи був саме Юрій Тищенко-Сірий (1880–1953), а коли ведемо мову про друкарню «Легіографію», то маємо на увазі Український громадський комітет (1921–1925) і його організатора Микиту Юхимовича Шаповала (1882–1932).

Українське Суспільне видавництво в Празі, що постало в 1934 р., в непростий для країни час великої економічної депресії, (затягнулася в країні з 1932 р. по 1935 р.,) своєю появою завдячує Миколі Антоновичу Скидану (1894–1954) – агроному та багаторічному секретарю Закордонного комітету Української партії соціалістів-революціонерів у ЧСР. Уродженець с. Хрінівка Липовецького повіту Вінницької області закінчив свого часу двокласне училище та сільськогосподарську школу (1906–1912 рр.) та пройшов агрономічну практику

в маєтку генерала Павлова в селі Кошлани, що на Вінниччині в 1913 р. У 1915 р. був мобілізований до царської армії та брав участь в Брусилівському прориві. Серед нагород років Першої світової мав Георгіївський хрест 3 ступеню. У червні 1916 р. потрапив у полон і опинився в таборі для військовополонених «Пургшталь» (нині Пургшталь-андер-Ерлауф – ярмаркова комуна у федеральній землі Нижня Австрія) за 20 км від Відня. Саме у таборі для військовополонених розпочалася політична кар’єра Миколи Антоновича. Так, весною 1918 р. його скеровують із «Пургшталью» до Володимира-Волинського, де він активно долучається до формування 1-ї дивізії сірожупаників. Згодом, в його житті було: інспекторство з кооперації, повітове комісарство, робота в Продовольчій комісії Трудового конгресу України, державне інспекторство з пропаганди та агітаційної роботи 2-ї Волинської стрілецької дивізії.

Вийшовши за кордон у травні 1920 р. з військами УНР, Скидан опиняється спершу в Тарнові, а на початку 1921 р. переїздить з родиною до міста Кременець, де до квітня 1923 р. працює в одному із кооперативів «продавцем». Та оскільки для польської адміністрації він є неблагонадійним через відсутність реєстрації, (відбуває навіть чотирнадцяти-добовий арешт) емігрує далі, до ЧСР.

У Празі Скидану спершу довелося закінчити Матуральні курси (при Української Господарській академії в Подебрадах), а вже після їх закінчення влитися до лав студентів Чеської Політехніки (агрономічний факультет, навчався у 1925–1929 рр.), працюючи одночасно бібліотекаром в Українському громадському комітеті. Після закінчення навчання його, як талановитого студента, лишають на кафедрі рослинництва та садівництва науковим співробітником. Проте, вже в 1934 р., як емігранта скорочують (давалася взнаки світова економічна криза, що зачепила ЧСР). І з цього часу, тобто, з 1934 р. й по 1940 р. він – голова Українського Суспільного видавництва [1, арк. 138].

Зайнятися видавничою діяльністю скидана надихнув Юрій Пилипович Тищенко. Він був замовником, здебільшого, антирадянської літератури, тоді як Українське Суспільне видавництво друкувало та продавало наукову, художню, економічну літературу різними мовами, зокрема й українською мовою. «Моя роль голови видавництва – розподіл літератури в продажах та технічна робота», – свідчив Микола Антонович на одному із допитів у Лук’янівській в’язниці у вересні 1945 р. [2, арк. 138].

Гетьманець Микола Олександрович Росіневич (1893–1946) та видавець Петро Андрійович Зленко (1891–1954) на допитах свідчили, що

крім видавництва підручників, Українське Суспільне видавництво займалося видавництвом й політичної літератури. Так їм відомо про видання, присвячене Варшавському договору Петлюри та Пілсудського [3, арк. 3]. І що УСВ було дітищем Українського громадського комітету. Якщо стосовно першого твердження заперечень не маємо, то стосовно другого, звертаємо увагу на те, що в 1934 р. вже не було ні самого УГК, ні його засновника Микити Шаповала. Так, залишаючись шаповалівцем, незмінним секретарем ЗК УПСР, Скидан, розуміючи водночас реалії 1930-х (суттєве скорочення кількості еміграційних наукових і науково-освітніх видань через припинення видавничої діяльності наукових установ, помітне збільшення, можна сказати – засилля літератури науково-популярної, суспільно-політичної та художньої ненайкращого гатунку, обмеження творчих можливостей письменників і науковців у радянській Україні внаслідок запровадження в життя класового підходу, що негативно позначилося на якості їхніх праць), зосереджується саме на літературі політичного, економічного та суто наукового профілю. «Я не розумів економічну політику СРСР, особливо господарську і вважав, що СРСР мало уваги надає легкій промисловості», – розповідав він, зокрема, на допиті в серпні 1945 р. [4, арк. 65]. (Як член «Вільної Громади», Скидан написав статтю у 1935 р. про стаханівський рух, де вказав, що такий рух призведе до зниження якості продукції та іншим наслідкам. Саме у статі він вказував на домінування важкої промисловості та ігнорування легкої у СРСР – О. З.).

Серед низки підручників й когорти політичної мемуаристики, найбільш відомою книгою, надрукованою УСВ, була книга Аркадія Животка «50 років: До історії Української партії соціалістів-революціонерів» (Прага, 1936).

Оскільки на допитах Микола Антонович вперто мовчав щодо кількості видрукованої та проданої літератури УСВ в цілому, й, власне, про принципи роботи УСВ, а головне, не має такої інформації і в працях літописця української еміграції в міжвоєнній ЧСР Симона Наріжного (1898–1983), говорити про ступінь потужності видавництва ми не можемо.

В роки Протекторату – УСВ було заборонене й більше, на жаль, не відновило свою діяльність. Щоправда, в 1943 р. Миколу Антоновича через УСВ викликали двічі до Гестапо: спершу через те, що «українські націоналісти видали відозву проти німців з приводу «іздевательства» німців над українцями». А вдруге – через Власова та оцінку діяльності РВА? «Я відповів, – розповідав Скидан, – що нас,

як українських емігрантів це не стосується, я особисто читав про Власова в газеті, і це справа Російської визвольної армії. Я додав, що дотримуюся переконань українських соціалістів-революціонерів» [5, арк. 144].

Потрібно додати, що з першого дня свого перебування в ЧСР та до моменту арешту, Микола Антонович проживав у Модржанах (Празькому передмісті). Його арешт відбувся 22 червня 1945 р. на одній із вулиць Праги. Скидан – негромадянин ЧСР – особа без громадянства – банально намагався дізнатися, приїхавши з Модржан до Праги, що ж буде далі, коли радянські війська захопили не тільки місто, а й весь колишній Протекторат. При арешті у нього було вилучено: трудову книгу, 228 чехословацьких крон, каталог книг УСВ, карточку чеської поліції про прописку та місце проживання та тимчасове посвідчення на прізвища Скидан.

Література:

1. Галузевий архів Служби безпеки України. м. Київ. ф. 6, оп. 21, спр. 73637.
2. Галузевий архів Служби безпеки України. м. Київ. ф. 6, оп. 21, спр. 73637.
3. Галузевий архів Служби безпеки України. м. Київ. ф. 6, оп. 21, спр. 36255
4. Галузевий архів Служби безпеки України. м. Київ. ф. 6, оп. 21, спр. 36255
5. Галузевий архів Служби безпеки України. м. Київ. ф. 6, оп. 21, спр. 73637.

DOI

**DEMOGRAPHIC STATUS AND SOCIAL STRATIFICATION
OF THE PODILLIA PROVINCE
IN THE POST-REFORM PERIOD (1862–1872)**

**ДЕМОГРАФІЧНИЙ СТАН ТА СТАНОВА СТРАТИФІКАЦІЯ
ПОДІЛЬСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ
У ПОРЕФОРМЕНИЙ ПЕРІОД (1862–1872 РР.)**

Mulyar A. M.

*Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Social and Humanities
University of Economics and
Entrepreneurship
Khmelnytskyi, Ukraine*

Муляр А. М.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри суспільно-
гуманітарних дисциплін
Університет економіки
і підприємництва
м. Хмельницький, Україна*

Подільська губернія як адміністративно-територіальна одиниця була утворена в 1796 році, згідно указу російського царя Павла I. У пореформений період вона займала площу 774 квадратних миль (1.245,6322 кв. км). На півночі межувала з Волинською губернією, на північному – сході з Київською, на схід і південний схід – Херсонською, на південному заході з Бессарабською губерніями. На заході мала спільний кордон із Австро-Угорською імперією. Вона була поділена на 12 повітів. У даному адміністративному утворенні нараховувалось: 12 повітових і 5 заштатних міст (ті які користувались правом міста, але не були адміністративним центром), 120 містечок. Чималою була кількість сільських поселень: 39 слобод, 12 колоній, 1.325 сіл, 41 хутір, 54 військових поселення.

Для того, щоб з'ясувати соціальну структурованість подільського суспільства, слід визначити демографічне становище Подільської губернії у пореформений період. По демографії край вважався густозаселеним, і по чисельності у 1866 р. займав 7 місце в Російській імперії. У цей час тут проживало 1.868.857 осіб (942.904 чоловік (далі чол.) і 925.953 жінок (далі жін.). На 1 квадратну (далі кв.) милю припадало по 51,3 осіб. Найбільша кількість населення була у В'ятській губернії – 2.220.601 осіб (1.048.973 чол. і 1.171 628 жін.). Однак на 1 кв. милю тут припадало 24,7 осіб. Другою по заселеності була

Пермська губернія – 2.138.548 осіб (1.015.526 чол. і 1.123.022 жін.). Де на 1 кв. милі проживало до 17 осіб. [2, с. 4–5]. Що ж до сусідніх губерній Правобережної України, то у зазначений період у Волинській губернії проживало – 1.602.715 осіб (811.874 чол. і 790.841 жін.), де на 1 кв. милі припадало 22,6 особи. У Київській губернії відповідно мешкало 2.012.095 осіб (1.008.117 чол. і 1.003.978 жін.). На 1 кв. милі приходилось 44,9 осіб. [2, с. 10–11, 14–15].

Що до внутрішньої заселеності Подільської губернії, то в 1866 р. найбільше населення мешкало у Балтському повіті – 210.069 осіб (103.371 чол. і 106.698 жін.), однак густота мешканців на 1 милі тут була найменшою, і становила 29,8 осіб. Другою по величині жителів був Кам'янець – Подільський повіт, у якому мешкало 187.815 осіб (94.674 чол. і 93.141 жін.). Однак тут була одна із найвищих густота населення в Російській імперії – 75,1 осіб на 1 милі. Більше було лише у С. Петербурзькій губернії – 360,7 осіб та Московській – 187,7 осіб [2, с. 19, 23, 25]. Третім по заселеності був Ольгопільський повіт, де проживало 177.126 осіб (89.610 чол. і 87.516 жін.). На 1 кв. милі припадало 51, осіб. Найменше проживало у Летичівському повіті – 109.085 (53.767 чол. і 55 318 жін.). де на 1 кв. милі мешкало 48 осіб. Середня густота населення на 1 кв. милі була однією із найбільших в імперії, і сягала 50,1 осіб. Більше було лише в Московській губернії – 53,7 осіб [2, с. 19, 23].

Населення Подільського краю переважно було сільським. На це вказує велична проживаючих у містах, що становила 130.370 осіб (66.702 чол. і 63.668 жін.). У відсотковому відношенні це лише 6,97 % від загальної кількості жителів. Тобто, величина жителів села складала 93.03 %. Найбільше містян було в Кам'янець-Подільському повіті – 20.699 осіб (11.091 чол. і 9.608 жін.). На порядок менше проживало у Могилівському повіті – 17.383 особи (8.345 чол. і 9.038 жін.). Третю сходинку займали містяни Балтського повіту, яких нараховувалось 14.629 осіб (6.435 чол. і 8.194 жін.). Найменше у містах жило у Летичівському повіті – 4.864 особи (2.290 чол. і 2.574 жін.) [2, с. 22]. Для порівняння, у Волинській губернії проживало у містах 146.041 особа (83.692 чол. і 62.339 жін.), що складало 9,11% від всього населення повіту. В Київській губернії мешкало 224.531 особа (116.582 чол. і 107.949 жін.), що становило 11,15% [2, с. 10–11, 14–15].

Якщо подивитись на подільське населення по віросповіданню у вказаний період, то більшість із них були православними – 1.391.830 осіб (689.715 чол. і 702.115 жін.), що складало 74,47 % від усіх проживаючих. Досить значною була частка римо – католиків –

227.130 осіб (114.077 чол. і 113.053 жін.). Також тут мешкали старовіри – розкольники, яких ще називали пилипонами – 10.218 осіб (5.095 чол. і 5.123 жін.) та протестанти – 1.996 осіб (1.071 чол. і 925 жін.). Були також у губернії й іудеї – 205.165 осіб (100.449 чол. і 104.716 жін.). Мусульманську віру сповідували лише – 43 особи (22 чол. і 21 жін.).

Що до станової стратифікації, то населення губернії було не однорідне. У пореформений період тут проживали спадкові дворяни – 22.784 осіб (11.229 чол. і 11.555 жін.); особисті дворяни та службовці – 8.352 осіб (4.090 чол. і 4.262 жін.); 19.713 духовенства (9.841 чол. і 9.872 жін.). Жителів міст нараховувалось 277.891 осіб (137.395 чол. і 140.496 жін.). Величина селян становила 1.450.309 осіб (720.006 чол. і 730.303 жін.). Величина державних селян становила – 154.269 осіб, а колоністів – 368 осіб. Селян власників – 1.111.116 осіб, однодворців – 113.600 осіб, євреїв землевласників – 9,932 особи, вільних хліборобів – 3.216 осіб. Досить значно була, як на наш погляд, величина російських військових – 76.808 осіб (53.740 чол. і 23.068 жін.). Також у краї проживали іноземці, величина яких становила 2.600 осіб (1.446 чол. і 1.154 жін.). Осіб які не входили до жодного стану нараховувалось до 10.400 шт. (5.157 чол. і 5.243 жін.) [2, с. 40–42].

У 1870 р. величина населення у Подільській губернії збільшилась по відношенню до 1866 р. в 1,034 рази, і становила 1.933.188 осіб (972.388 чол. і 960.800 жін.). На 100 чоловіків приходилось 98,8 жінок. У містах проживало 132.637 осіб (67.263 чол. і 65.374 жін.). У порівнянні із 1866 р. величина містян збільшилась на 2.267 осіб. Найбільше населення проживало у Балтському повіті – 221.692 осіб (112.002 чол. і 109.690 жін.). Де що менше проживало у Кам'янець – Подільському повіті – 184.358 осіб (95.611 чол. і 88.747 жін.) та Ольгопільському повіті – 183.400 осіб (91.561 чол. і 91.839 жін.). Найменше проживало у Летичівському повіті – 114.092 осіб (59.190 чол. і 54.902 жін.) [3, с.14]. Найбільше містян проживало в Кам'янець – Подільському повіті – 22.611 особи (11.169 чол. і 11.442 жін.). Де що менше мешкало в містах Балтського повіту – 18.842 осіб (9.594 чол. і 9.248 жін.) та Вінницького – 18.810 осіб (9.859 чол. і 8.921 жін.).

Що до демографічного стану сусідніх губерній, що межували із Поділлям, то величина населення Волинської губернії у зазначений період складала 1.704.018 осіб (848.846 чол. і 855.172 жін.), що на 229.170 осіб менше ніж у Подільській губернії. Величина міського населення складала 7,4 %. На 100 чоловіків припадало 100,7 жінок. Найбільше міського населення проживало у Житомирському повіті –

35. 739 осіб (17,768 чол. і 17.971 жін.) [3, с. 8]. Що до Київської губернії, то в досліджуваній період там мешкало 2.175.132 осіб (1.084.295 чол. і 1.090.837 жін.), що на 241.944 особи більше ніж у Подільській губернії. Величина міського населення становила 11,7 %, а кількість жінок на 100 чоловіків приходилась 100 осіб [3, с. 3].

Що до станової стратифікації Подільської губернії станом на 1870 р., то вона була наступною: спадкових дворян тут мешкало – 15.479 осіб (7.539 чол. і 7.940 жін.); дворян особистих та службовців – 7.172 осіб (3.378 чол. і 3.794 жін.); духовенства – 19.121 осіб (9.587 чол. і 9.534 жін.); міщан – 322.758 осіб (157.865 чол. і 164.893 жін.); селян – 1.471.325 осіб (732.819 чол. і 738.506 жін.); військових – 89.150 осіб (56.817 чол. і 32.333 жін.); іноземців – 6.196 осіб (3.314 чол. і 2.882 жін.).

У передреформений період, у 1857 році величина населення в Подільській губернії становила 1.736.856 осіб, де на одну мілю припадало 2.244 особи. Найбільше проживало лише у Московській губернії (1.842.120 осіб). На другому місці була Тульська губернія (1.744.596 осіб). Всього у губернії проживало, згідно наших підрахунків, 24.207 дворян (1,41%); спадкових дворян – 19.805 осіб; 4.402 особистих дворян; духовенство – 17.256 осіб. Величина містян становила – 168.635 осіб (9,687%). Біля 40.965 осіб були цеховими міщанами (2,39%). «Діловий клас» був представлений купецьким станом, величина якого становила – 15.420 осіб (0,9%). [1, с. 152–154].

Таким чином, у пореформений період (1862–1872 рр.) Подільська імперія залишалась густозаселеною територією. За чисельністю займала 7 місце в Російській імперії. Основна маса населення проживала в селі, і за віросповіданням була переважно православною. Частка містян в середньому становила 6,97% від загальної кількості жителів. За становою структурою населення було неоднорідним.

Література:

1. Муляр А. М. Подільська губернія в 1857 році: демографія та станова стратифікація (за матеріалами «Пам'ятної книжки Подільської губернії на 1859 р.»). *Хмельницькі краєзнавчі студії*. Вип. 2. Хмельницький, 2019. 258 с.

2. Статистический временник Российской империи. Серия I. Центральный статистический комитет Министерства внутренних дел. Санкт-Петербург, 1866. 453 с.

3. Статистический временник Российской империи. Серия II, выпуск X. Центральный статистический комитет Министерства внутренних дел. Санкт-Петербург, 1875. 287 с.

SECTION 2. WORLD HISTORY

DOI

A BRIEF PRESENTATION OF THE SITUATION IN THE CITY OF ORADEA ON THE EVE OF THE OTTOMAN SIEGE IN 1598

Ardelean Laura

*Doctor of History,
Lecturer at the Department of History
University of Oradea
Oradea, Romania*

Although it lost its splendor acquired during the Renaissance, during the 16th century, Oradea was still a large and prosperous settlement, developed around the fortified fortress, built between the arms of Crișul and Peța rivers, but political and religious events would bring great changes in the destiny of the city. From an important Bishop's See, it became a border point, so the fortress had to fulfill new functions, which is why, from the middle of the 16th century, a series of works aimed at strengthening the fortification were undertaken. Bihor County, in the conditions of hostilities between the territories controlled by the Austrians and the Hungarians, became a strategic place.

Its importance, but especially the danger represented by the Ottomans, determined the rethinking of the defensive system of the fortress in Oradea, resorting to a series of measures aimed at the most effective defense against a siege.

For the efficient remodeling of the defense structures, Italian specialists were brought in, who designed a pentagonal citadel with 5 bastions. In 1569–1570, during the reign of John Sigismund, the Craișorul bastion was built and work began on the Ciunt bastion, which was continued during the reign of Stephen, Christopher and Sigismund Báthory. Even now, in 1572, the Golden bastion was erected, and in 1584 the Red bastion, as well as two bastions, the Earth and the Gate. In the year 1581, Stephen Báthory ordered the Italian architect Dominico Ridolfini to rethink the purpose of the church in the fortress that used to serve for services, so that the lower part of the church will serve as an ammunition depot, and the upper part as a firing point for artillery [2, p. 21–22]. At the time of the

Ottoman siege in 1598, the fortress had 5 bastions, one of which was unfinished, built in a palanquin system. Marco Isolano, another Italian architect who stayed in the fortress during the siege of 1598 notes that even in then the bastions were empty, i.e. not filled with earth meant to increase its resistance. He also mentioned other architectural elements, namely a ditch with water, a cathedral, the palace with a courtyard [11, p. 53]. Gabriel Bethlen later ordered the reconstruction of one of these brick bastions, thus resulting in the fifth bastion, called Bethlen [8, p. 126]. Among the Italian architects who thought the defensive system able to cope with the new strategies and military armament were Pietro Ferrabosco, Ottavio Baldigara, Simoné della Genga [9, p. 108], Dominico Ridolfini.

Although the fortress was designed to have a capacity for 1000 soldiers in terms of defense, these troops were rarely on the premises [13, p. 18]. In the middle of the 16th century, the Roman Catholic bishop Zabardy Mátyás was concerned to have an army of 850 soldiers, 350 horsemen and 400 footmen. Of these, 200 horsemen and 300 footmen were maintained by the chapter and bishopric, and for the rest an annual sum was received from the king. Exclusively for guarding the fortress, he kept 25 guards, which cost 1300 forints per month. Defense equipment consisted of cannons, guns and gunpowder. We know for sure that the Golden and Red bastions were equipped with one cannon each [13, p. 19]. The papal diplomat Antonio Possevino provides us with important information related to some military aspects, from which we find out the usual number of defenders in the fortress, at the time when Géczy János (1576–1585) was the captain: “This captain (of Oradea) has usually about 800 men on horseback and as many on foot; all who are in that land and who have goods obey him, whether they are nobles, or lords (of the land), or commoners. He fights sometimes with the Turks, sometimes with the imperials, if they cross the borders, making plundering expeditions with their armies, and therefore always sends in one direction and another a company of horsemen to defend the country and stand guard...”

At the time of the establishment of the Christian League in 1593, the nobility of the Principality of Transylvania was divided into two groups, one anti-Ottoman, headed by Sigismund Báthory, and the second, of course pro-Ottoman, supported by Balthazar Báthory. The fact that a large part of the nobility was on Sigismund’s side caused discontent in Istanbul. When he tried to recapture Timișoara from the Ottomans in 1596, helped by Michael the Brave, who had sent him 4000 soldiers, an otherwise unsuccessful action, lead the sultan to take measures against him. This and in the conditions in which the Ottoman dominance in the area was visibly

beginning to falter due to the occupation of Budin's defense lines by the Habsburgs. The Ottoman response came in 1598 when, under the leadership of Satırcı Mehmed Pasha, an expedition was organized in Transylvania. At the end of the 16th century, the fortress of Oradea was therefore directly threatened by a fearsome enemy, who had occupied Arad and Cenad in the summer of 1598, directing his attention towards Oradea, which of course due to its strategic positioning was inevitable not to enter the visor of the Ottoman rulers. The 1598 expedition was as much one of conquest as of plunder.

The inhabitants of the city, who had embraced the reform in their great majority, were dissatisfied with the Transylvanian prince Sigismund Báthory, who did not respond positively to their request to remove the Jesuits from Oradea. However, after his abdication in favor of his wife, the problem was resolved in May 1598, the Jesuits being forced to settle in Seleus. This episode, although it seems a minor one, will not be forgotten by the locals, who will consider Sigismund Báthory a Catholicist, so that when only a few months later he is proclaimed prince again by the Diet of Turda in August 20, 1598, they refuse to take the oath to him, no longer trusting his intentions and capabilities to defend the fortress in the event of an Ottoman attack. Moreover, Sigismund also owed the garrison's pay for 1595–1597, an amount of 25,000 florins, which created a delicate situation, as the soldiers threatened to leave the fortress. Under these conditions, the inhabitants, faced with the imminent danger, will send a message on September the 1st to the Archduke of Austria asking for his protection. The support that Maximilian III gives is materialized by sending Nyári Pál, former captain of the fortress of Eger, who will arrive later, in 1599, and captain of the fortress of Oradea, following Király György [3, p. 104]. Also, the Viennese court commissions Toldi István to solve the garrison problem. Shortly after, a garrison commanded by general Melchior von Rödern was installed in the fortress consisting of 500 horsemen and 2000 pedestrians [3, p. 104–106].

Despite all the efforts made to strengthen and modernize the fortification, it still had vulnerable points, and the city of Oradea was necessarily walled, thus being directly exposed, the attackers having no serious obstacle to its conquest. The Jesuit Antonio Possevino stated about Oradea that it is a “proud city, although without walls, with a famous and large citadel surrounded by walls”.

We cannot say that the Ottoman and Tatar armies took the defenders of the Oradea fortress by surprise. It seems that the Ottoman camp was being monitored, with the aim of finding out the chieftain's intentions and

anticipating military action. On August 10, 1598, the captain of the fortress Király György sent a letter to the chamber councilors of Szepes County informing about some maneuvers by the Ottomans in the area of Pančevo (Serbia). The news had been brought to them by his man, who had just returned from the bloody Beckserek. According to the letter, it appears that the pasha assigned 2 beys to Beckserek, who were in the territory for about 3–4 weeks. The man was an eyewitness when the pasha sent a caesque and immediately after its arrival the two beys, together with their detachments set out for the pasha. It was believed that the pasha, together with the whole army, wanted to move from Pancevo to Belgrade. Király György considers it necessary to prevent the one who led the Christian army, Archduke Maximilian, through Greorgio Hoffman and Nicolao Orlay (Orlé Miklós) [7, p. 284–285]. The letter arrived on August 23 and the two advisers considered that the situation was serious and sent the message as quickly as possible to the archduke, at the same time asking him to ask the captain of the Oradea fortress to send more spies to the Ottoman camp to find out about their intentions. They also wanted to confirm the rumor if the Ottomans had started to build a bridge over the Danube [7, p. 286].

At the news that the Ottomans had started the expedition, two battalions of Silesian infantry and a company of 100 horsemen under Gottfried Rübisch were sent to the fortress of Oradea. Another 1500 pedestrians under the leadership of Melchior Rottwig were stationed near Oradea, at Episcopia.

On September 26, the Ottoman-Tatar armies arrive near Oradea. It is estimated that the forces of the besieging army amounted to about 50,000 soldiers.

Meanwhile, Rödern faces a rebellion of his own soldiers who demand a raise and even threaten him with death. From the report he sends to Maximilian, it follows that, seeing himself outnumbered and thus unable to defend the city, he resorted to an extreme solution, setting it on fire. Of course, after he calls Király György to the fortress with his 500 horsemen. The inhabitants flee, only 100 manage to take refuge in the fortress [3, p. 106]. Thus, the number of defenders rose to approximately 2000 [12, p. 45].

Saturgi Mehmed Pasha begins the attack. In five days, the city was conquered, after which the enemies moved on to the siege of the fortress which lasted between October 1 and November 5, 1598. The means of communication of those in the fortress with the outside were cut off. The Ottoman camp prepares for the siege starting on October, the 1st. They switch to digging tunnels under the fortress towers so they can be mined.

Two of the towers of the former episcopal cathedral inside the fortress are seriously damaged. Although from a letter addressed to Ieremia Movilă on October, the 4th, 1598 by Pancrațiu Sennyei, we deduce that the artillery of the besiegers is quite poorly equipped and they only had two cannons, they managed to cause great damage to the church towers in the fortress, but also to the walls of the enclosure and the other bastions.

Fortunately for the besieged, on October 24 it started to rain incessantly, Crișul and Peța came out of the womb causing floods, and the trenches dug by the Ottomans filled with water, thwarting their plans. The Ottomans were forced to give up, especially since disease had begun to haunt their camp. As a result of the news that Michael's army, consisting of 1500 Romanians, Serbs and others led by the Lecca aga is approaching, the siege is abandoned on November, the 3rd [3, p. 107, 11, p. 49].

About the events during the siege, the chronicler from Târgu Mureș, Francisc Nagy Szabó reveals to us: "In 1598 we suddenly heard that the emperor wanted to occupy Oradea through a move of his own, and that he did. After the harvest, large German and Hungarian forces came to Oradea, captained by Ioan Szelestei and Albert Kiraly. King Mattia besieges (the fortress) Buda, so that the Turks leave Oradea; but he did not leave Oradea, but destroyed it and stormed it several times; but those inside behaved bravely. At last, it began to rain so much that it rained for 40 days in one; the mountains in this country, as elsewhere, kept collapsing, which is still visible today, and the Turks did not resist the heavy rains, but left the siege of the fortress. But duke Mattia also left [the city of] Buda ..." [1, p. 51].

Thus, with all the preparations to face a fearsome enemy, providence and luck led the besiegers to give up the attempt to conquer the fortress of Oradea. But the Ottomans did not forget and returned better prepared in 1660, when they conquered the fortress and established the eyalet of Oradea until 1692.

References:

1. Az erdélyi fejedelmek királyi könyvei. I. 1569–1602, Erdélyi Történelmi Adatok, VII, ed. Jakó Zsigmond, Societatea Muzeului Ardelean, Cluj-Napoca, 2005. 795 p.
2. Balogh Jolán, *Vég-Várad vára*, Cluj, 1947. 36 p.
3. Borcea, Liviu, *Contribuții la istoria politică a Bihorului în epoca lui Mihai Viteazul (1598–1606)*, in *Crisia*, V, Muzeul Țării Crișurilor, Oradea, 1975. P. 103–121.

4. *Călători străini despre Țările Române, Supliment III*, coord. Ștefan Andreescu, Ovidiu Cristea, Academia Română, București, 2022, 468 p.

5. *Cronici turcești Române privind Țările, Extrase*, vol. III. Sfârșitul sec. XVI -începutul sec. XIX, ed. Mustafa A. Mehmet, Mustafa Naima, Academia Republicii Socialiste România, București, 1980. 444 p.

6. Emódi Ioan, *Contribuții la cunoașterea istoriei construcției cetății renașcentiste din Oradea*, în *Crisia*, XXIX, Muzeul Țării Crișurilor, Oradea, 1999. P. 59–118.

7. *Erdély és Mihály vajda története*, vol. LVIII, ed. Szabó Ferencz, Történeti, nép- és földrajzi könyvtár, Timișoara, 1893. 612 p.

8. *Istoria orașului Oradea*, coord. Liviu Borcea, Gheorghe Gorun, 2nd edition, Arca, Oradea, 2007, 510 p. + XXXI p.

9. Kovács András, Țoca, Mircea, *Adalékok a váradi fejedelmi palota építés történetéhez*, in *Művelődéstörténeti Tanulmányok*, red. Csetri Elek, Jakó Zsigmond, Tónc Sándor, Kriterion, București, 1979. P. 107–115.

10. Kruppa Tamás, *Várad ostromának emlékezete. Giovanni Marco Isolano gróf jelentése a vár és a város 1598. évi ostromáról*, in *Lymbus, Magyarságtudományi Forrásközlemények*”, Budapesta, 2018. P. 155–192.

11. Marta, Doru, *Cetatea Oradiei de la începuturi până la sfârșitul secolului al XVII-lea*, Muzeul Țării Crișurilor, Oradea, 2013. 325 p.

12. Péter I. Zoltán, *Nagyvárad római katolikus székesegyházai*, Partiumi Füzetek, 30, Oradea, 2004. 153 p.

13. Zsák J. Adolf, *Nagyvárad ostroma 1556-57*, in *A Biharvármegyei és Nagyvárad Régészeti és Történelmi Egylet 1896/97-iki Évkönyve*, ed. Karácsonyi János, Oradea, 1897. P. 16–30.

DOI

ANCIENT EGYPTIAN MUSICAL INSTRUMENTS

ДАВНЬОЄГИПЕТСЬКІ МУЗИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ

Kozholianko O. V.

*Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of World History
Yuri Fedkovich Chernivtsi
National University
Chernivtsi, Ukraine*

Кожолянко О. В.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри всесвітньої історії
Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

Історія Стародавнього Єгипту викликає значний інтерес завдяки своїй своєрідній та неповторній культурі. Проте, такий вид мистецтва як музика, що колись був невід’ємною частиною цієї витонченої стародавньої цивілізації, залишається недостатньо дослідженим. Відомо, що саме в давнину музика склалася як професійне мистецтво. Тоді ж виникли основні групи музичних інструментів. Про велику любов єгиптян до музики говорять чисельні зображення співаків та музикантів на рельєфах і фресках гробниць й храмів. У сценах з життя фараонів та їхніх наближених зображено виконавців з різними музичними інструментами. Існуюча іконографія дозволяє стверджувати: населення грало на багатьох музичних інструментах – струнних, щипкових (арфа, ліра), духових (флейта, гобой), різноманітних видах ударних. Отже, в єгипетському соціумі були відомі всі основні категорії музичних інструментів. Більшість інструментів, типових для Стародавнього Єгипту, існувала вже в Давньому царстві (середина III тис. до н.е.). Археологи виявили перші музичні інструменти єгиптян: палички у вигляді стебел очерету і пластинки у формі бумеранга, священні брязкальця тощо. Судячи із зображень музикантів у пам’ятках скульптури і живопису, головна роль в інструментальній музиці належала арфі та лірі. Багато в чому вони подібні між собою: обидва інструменти – струнні, й орієнтовані вертикально (хоча зустрічалися і горизонтальні арфи). Разом з тим, є між ними і суттєві відмінності. Арфа мала вузький резонатор і струни різної довжини, які натягалися по діагоналі. Резонатор ліри набагато крупніший (зазвичай, це дерев’яна коробка у формі трапеції), струни однакові за довжиною,

але різні по товщині та силі натягу. Існували десятки різновидів арфи й ліри. Вони відрізнялися один від одного кількістю струн, розміром, способом гри. Найбільш раннє зображення арфи зустрічалося у епоху IV династії, на барельєфі гробниці Дебхен у некрополі Гізи. Спочатку це були так звані дугові арфи. Безсумнівно, вони існували у Єгипті й задовго до IV династії, оскільки на згадуваному барельєфі інструменти вже достатньо досконалої форми. В гробницях Мемфіса арфа також представлена у своїй первісній формі, – тобто у вигляді лука, на який натягнуто кілька струн. Ця форма вказує на пряме походження арфи від бойового лука. Подальші удосконалення цього інструменту полягали в додаванні до “лука” підніжки, а також збільшення кількості струн; згодом, знизу до інструменту почали прилаштовувати порожній ящик для резонансу. Нерідко арфи царського оркестру прикрашали позолотою й живописом. Наприклад, у коронаційному написі фараона Тутмоса III констатується: “[Моя велич створила] чудову арфу, зроблену зі срібла, золота, лазуриту, малахіту і кожного чудового дорогоцінного каміння” [2, с. 165].

Арфа була важким інструментом. До початку Нового царства з’явилися маленькі переносні арфи зі зручною підставкою. З цього часу великі старовинні арфи частково поступаються місцем інструментам менших розмірів. У згадуваний період з’являється і новий вид арфи, що утворився шляхом з’єднання литаври та арфи з волосяними струнами. Форма звичайних арф стає теж різноманітнішою: крім лукоподібних, починають виготовляти трикутні арфи різних розмірів. Число струн також збільшилося до двадцяти двох.

Тригонон – маленька триструнна арфа – вперше з’являється у період Нового царства. Цей інструмент, можливо, мав іноземне походження; походження ліри було таким безсумнівно. До часів правління XVIII династії існує лише одне зображення з лірою; і навіть у цьому випадку вона знаходиться в руках чужоземця, який приносить данину. Після того, як єгиптяни встановили постійні зв’язки з семітськими народами, ліру почали часто малювати, і в період Нового царства вона, судячи з усього, явно була досить модним інструментом. Можливо, ліри завезли до Єгипту якісь музики ще в епоху Середнього царства, але переконливих підтверджень цьому немає [1, с. 1255]. Натомість є безліч доказів (до прикладу – живопис та розписи гробниць) існування – з кінця Другого перехідного періоду й початку Нового царства – цього нового і, очевидно, вже дуже популярного інструменту.

Існували ліри всіх розмірів та форм – від маленьких п’ятиструнних, які легко могли тримати в руках жінки, до інструментів з вісімнадцятьма струнами, що іноді сягали двох метрів завдовжки, і музикант мусив грати на них стоячи.

На давніх єгипетських фресках зустрічалася й лютня, – теж доволі популярний інструмент; її назва “нефер”. Нефер залишався досить примітивним музичним “приладом”, який спочатку мав лише одну струну. Лютня являла собою маленьку видовжену коробку, плескату з боків, з 6-8 отворами та довгою ручкою, прикрашеною перев’язами, на якій натягували для гри чотири струни. Лютня давньоєгипетським музикантам стала відома пізніше за арфи та флейти. Деякі фахівці пов’язують її появу з посиленням у період XVIII династії впливу азійської культури (у зв’язку із завоюваннями єгиптян). Однак в запозичених інструментах єгиптяни багато що змінили.

Археологічні знахідки, що відносяться до часів XVIII та XIX династій, представлені значною кількістю музичних інструментів: лютнями, гобоями, арфами, сістрами, брязкальцями, ударними різноманітних розмірів та форм. Багато з цих інструментів було знайдено у похованнях музикантів, котрі на них грали і, ймовірно, були їхніми власниками. Зовсім інший випадок – дві труби, датовані цим періодом, знайдені у гробниці фараона Тутанхамона, який навряд чи сам на них грав. Ймовірно, їх поклали до поховання, аби спорядити речами, необхідними для ведення у потойбічному світі життя, достойного фараона [1, с. 1253].

Різні музичні інструменти, як відомо, застосовуються для різних цілей. З найдавніших епох під час релігійних та народних свят ритм задавався не тільки поклацунням пальців, а й за допомогою цілого ряду ударних інструментів, найдавнішими з яких були дерев’яні калатала. Пізніше поширилися барабани різної величини та форми. Такі барабани, або металеві тарілки чи круглі та чотирикутні тамбурини, залишались найпоширенішими інструментами, якими єгипетські танцівниці супроводжували свій танок. У період правління XVIII династії популярними стають маленькі квадратні барабани; надалі вони зникають. Натомість барабани закругленої форми користувалися популярністю до кінця династичного періоду. Труби та великі діжкоподібні барабани – це, зазвичай, військові інструменти, які використовувались під час царських парадів та багатолюдних релігійних процесій. З іншого боку, струнні інструменти найчастіше супроводжували бенкети та інші події приватного життя. Суто царським інструментом у той період вважалася труба-шенеб. Цей

широкий духовий інструмент з великим розтрубом використовувався для подачі військових сигналів.

Багатофункціональну роль у Стародавньому Єгипті відігравав сістр – традиційний ритуальний музичний інструмент. Його найчастіше використовувався в храмах, і грали на ньому жінки, здійснюючи обряди на честь богині кохання і музики – Хатхор. Сістр являв собою голову богині-корови Хатхор на ручці; замість рогів на голові у Хатхор були довгі металеві стійки, між якими натягалися так само металеві прутики з нанизаними на них маленькими металічними циліндриками. Зазвичай, їх було по чогири на кожному прутіку. Іноді верх сістру прикрашали зображенням кішки з людським обличчям, – тобто богині-кішки Бастет. Існують перекази, де йдеться про те, що гармонійний і таємничий звук сістра мав магічні властивості. Він дарував кохання, щастя, натхнення, повертав надію та радість, виліковував душу й тіло, пробуджував людину до життя. Плутарх, у своєму трактаті “Про Ісиду та Осіріса”, називає ще одну магічну властивість сістру – відлякувати злого бога Сета. Пізніше до цих популярних інструментів додалися кимвали, що прийшли з Азії й відомі в Єгипті з часів XVIII династії. В Пізній період з’явилися також бронзові або керамічні дзвіночки, тріскачки тощо. Останні (єгипетською – “менат”) склалися з двох однакових дощечок із слонової кістки чи дерева; їх підвішували на обруч.

З духових інструментів єгиптяни знали тільки флейти різної величини (прості й подвійні), гобої та труби. Перші, судячи з декількох збережених екземплярів, були дерев’яні, останні – металеві. Найпростіша флейта залишалась одним з найпоширеніших духових інструментів Стародавнього Єгипту – країни, звідки вона і веде своє походження. З часів Давнього царства існували два види флейт – довга та коротка. У період Нового царства ці інструменти були майже повністю витіснені парними флейтами. В означений час подвійна флейта являла собою скріплені між собою паралельні очеретини, з’єднані під гострим кутом.

Таким чином, є підстави стверджувати, що музична культура відіграла не останню роль у приватному та громадському житті єгиптян. На стінах храмів і гробниць часто зображували єгипетські музичні інструменти – струнні, духові, ударні. Музична культура Стародавнього Єгипту, нагромадивши величезний досвід музичного мистецтва, досягла небачених висот і здійснила суттєвий вплив на загальний цивілізаційний розвиток Стародавнього Сходу.

Література:

1. Історія європейської цивілізації. Близький схід / за ред. Умберто Еко. Харків : Фоліо, 2016. 1310 с.
2. Brested James Henry. A history of Egypt. From the earliest times to the Persian Conquest. New York. Charles Scribner's Sons. 1905. 826 p.

DOI

**ORGANIZATION OF THE MILITIA IN BESSARABIA 1917
(CASE STUDY OF THE CITIES: AKERMAN AND BALTI)****ORGANIZAREA MILIȚIEI ÎN BASARABIA 1917
(STUDIUL DE CAZ ORAȘELE: AKERMAN ȘI BĂLȚI)****Criminceanu Iulian**

*PhD student at the Doctoral School
of Humanities
Moldova State University
Chisinau, Republic of Moldova*

Criminceanu Iulian

*Doctorand
Școala doctorală Științe Umanistice,
Universitatea de Stat din Moldova
Chișinău, Republica Moldova*

Instituțiile de apărare a ordinii publice, precum miliția, au jucat întotdeauna un rol crucial în evoluția societății, având responsabilitatea aplicării legii și protejării drepturilor și libertăților cetățenilor. Prin analiza acestor instituții, putem obține o înțelegere mai profundă a modului în care acestea își îndeplinesc funcțiile și responsabilitățile în cadrul societății și pentru identificarea modurilor în care acestea pot fi îmbunătățite pentru a asigura o securitate mai bună și un respect mai mare pentru drepturile și libertățile cetățenilor. De asemenea, acest studiu ne poate oferi o perspectivă semnificativă asupra contextului istoric și cultural, permițându-ne să evaluăm valorile și normele societății în vederea unei înțelegeri mai aprofundate a realității istorice din perioada 1917–1918 în Basarabia.

Instituirea noilor autorități la Petrograd, în urma revoluției burghezo-democratice din februarie a marcat profund situația teritoriilor aflate sub administrația Rusiei, atât sub aspect administrativ, politic, social, economic cât și exclusiv sub cel reformator.

În urma Revoluției din Februarie 1917, acțiunea de reformare a organelor interne întreprinsă de noul guvern provizoriu a avut fără îndoială impact și în regiunea Basarabiei, unde, începând cu 17 aprilie 1917, s-au aplicat în

practică legile referitoare la înființarea structurilor de miliție și regulamentul provizoriu privind miliția. Instituirea miliției și implementarea regulamentului provizoriu privind miliția în Basarabia, în opinia noastră, s-au realizat conform literii legii, un fapt confirmat de argumentele prezentate în seria de cercetări dedicate subiectului. Astfel, în întreaga regiune, începând cu 17 aprilie 1917, au fost instituite noile structuri de menținere a ordinii publice „miliția” în locul fostei instituții „poliția”, inclusiv în Akerman și Bălți, regiuni asupra cărora ne vom concentra în cercetarea de față.

Informații despre structura și organizarea miliției în primele luni ale reformei sunt practic absente, ceea ce ne conduce la concluzia că implementarea în practică a legilor s-a desfășurat treptat.

Organizarea miliției în Orașul Akerman

Prima mențiune despre situația miliției din orașul Akerman pe care o depistăm în baza izvoarelor documentare este un raport al șefului miliției orașenești. În baza Ordinului Directorului Afacerilor Interne nr. 888 din 1 septembrie 1917 către Șefii Miliției Orașenești și Județene din Basarabia, depistăm Raportul sub nr. 8078 [1] a Comisarului Județean și Șeful Cancelariei miliției din Akerman drept răspuns la Solicitarea Directorului.

Șef al miliției orașenești Akerman (la 1 septembrie 1917 – funcție vacantă). Adjuncți ai șefului miliției orașenești Akerman (1 un. funcție vacantă, 1 ut. funcție ocupată). Primul Adjunct: Nikolai Gulidov Terentevici. Studii inferioare ("nizkie"). Remunerație anuală: 3000 ruble. Anchetatorul miliției orașenești: Vsevlod Iakovlev Grigorievici. Studii 3 clase în Școala Județeană. Remunerație anuală: 2400 ruble. Depistăm conform Raportului că va fi transferat ca șef / comisar al sectorului I al miliției județene din 15 octombrie. 1 Funcție de anchetator – vacantă. 1 Funcție de secretar – vacantă.

O informație inedită depistată în Raportul Miliției din Akerman, este numărul de locuitori co-raportat la numărul de sectoare milițienești [2]. În orașul Akerman depistăm 2 sectoare de miliție, 1 sector la jumătate de oraș, populația orașului în număr de 30 000 oameni. Suprafața teritorială a orașului 10904 desetine.

Șefi de sector: Sectorul I: Nikolai Griforievici Malisevski. Fără studii. Remunerație anuală: 3000 ruble. Sectorul II: Nikolai Nichitici Lîskin. Studii 5 clase de gimnaziu. Remunerație anuală: 3000 ruble. Milițieni superiori 2 calificativul descris la studii „alfabetizați”: Primul milițian superior: în subordine 43 de milițieni inferiori, remunerație lunară 100 ruble. Al doilea milițian superior: în subordine 12 milițieni inferiori, remunerație lunară 75 ruble. În opinia noastră remunerarea se leagă de responsabilitățile fiecăruia și volumul din subordine la fiecare. Milițieni inferiori: Total 59 milițieni,

fără studii, remunerație lunară între 60 și 100 ruble. Milițieni călăreți: 2 milițieni și 2 cai, câte unul pentru fiecare sector din oraș. Dotare: Milițienii erau dotați cu grenade și arme de tip revolver. Întreținerea miliției orașenești se face conform Reglementărilor din Regulamentul provizoriu cu privire la miliției. Din Raportul analizat, observăm că la 1 Octombrie 1917 în bugetul orașenesc au intrat 17 680 ruble destinate pentru întreținerea miliției.

De la instituirea Miliției în Basarabia din 17 Aprilie 1917 pentru remunerări s-au cheltuit 31 886 ruble din Bugetul Orașului, pentru întreținerea Cancelariei miliției 363 ruble, pentru deplasări 125 ruble, pentru întreținerea sediului 3678 ruble, pentru întreținerea cailor din direcția milițienilor călăreți 450 ruble, alte cheltuieli 70 ruble.

Această analiză oferă o imagine detaliată a structurii și cheltuielilor pentru miliția din orașul Akerman în septembrie 1917.

Organizarea miliției în Orașul Bălți

Primele informații depistate din sursele documentare de arhivă despre organizarea miliției din orașul Bălți le depistăm în Raportul din 11 octombrie 1917 sub Numărul 6838 [3].

Șeful miliției – Gavril Vasilkovschi Mihailovici. Studii juridice la Universitatea Țaristă din Harcov. Funcția anterioară: Jurat în instanța Județului (okrug) Odessa. Remunerație anuală: 5000 ruble. Adjuncții șefului miliției: 2 ut. funcție vacante. Anchetator – Alexandr Vladimirovici Baranețkii: Nu are studii specifice menționate. Remunerație anuală: 2400 ruble. Sectoarele milițienești: În orașul Bălți depistăm 2 sectoare milițienești. Sectorul I: Makar Grigorievici Ravîn. Studii: Școala județeană. Remunerație anuală: 2400 ruble. Sectorul II: Peotr Grigorievici Snișer. Studii: Școala orașenească. Remunerație anuală: 2400 ruble. Secretarii sectoarelor miliției orașenești: Sectorul I: Anton Ivanovici Bîlskii. Studii: 2 clase. Remunerație anuală: 1800 ruble. Sectorul II: Constantin Dmitrevici Cincanci. Studii: Profesionale. Remunerație anuală: 1800 ruble.

Ierarhic identificăm 15 milițieni superiori și 60 milițieni inferiori în miliția orașenească. Dotarea miliției era efectuată din echipamentul fostei instituții Poliția, astfel depistăm în dotare Revolvere de tip Smit, Visona, Revolver Naganna în număr de 32, grenade 39. Un aspect pe care îl observăm este că deficiența armelor este solicitată de la Comisarul Gubernial și urmează a fi primită.

Cheltuielile lunare pentru întreținerea miliției orașenești și județene este de 18 536 ruble, 65 bănuți, dintre aceștia 14 583 ruble sunt pentru remunerări [4].

Concluzii

Din analiza detaliată a organizării miliției în orașele Akerman și Bălți în perioada anului 1917, putem trage următoarele concluzii: Orașul Akerman avea două sectoare milițienești pentru populația de aproximativ 30.000 de oameni, cu un total de 10904 desetine de teren. Orașul Bălți avea două sectoare milițienești, iar structura sa nu este specificată în detaliu. Ce privește aspectul de personalul și calificări putem afirma că în Akerman, unele funcții erau vacante, iar altele erau ocupate de persoane cu niveluri variate de educație și experiență. În Bălți, șeful miliției avea studii juridice, iar secretarii și șefii de sector aveau niveluri de educație variate, de la 2 clase la școală orășenească. Remunerația acestora la fel diferă în funcție de nivelul poziției și experiența anterioară. De exemplu, în Akerman, remunerațiile la adjuncții 3000 ruble anual, în Bălți remunerațiile la adjuncții cu 3000 ruble anual. La general și la alte funcții observăm diferența în remunerare un exemplu este funcția de șef de sector, care în Akerman era cu 3000 ruble anual iar în Bălți 2400 ruble anual. Un alt argument îl reflectă alocația de la 1 Octombrie 1917 prin care în bugetul orășenesc din Akerman au intrat 17 680 ruble destinate pentru întreținerea miliției orășenești iar în Bălți pentru întreținerea miliției orășenești și județene este de 18 536 ruble, menționăm că suma alocată acoperea orașul și județul Bălți pe când în Akerman acoperea doar cheltuieli pentru miliția orășenească cea județeană având buget separat. Ce privește Dotarea și întreținerea: Milițienii erau echipați cu arme de tip revolver și grenade, iar întreținerea și cheltuielile erau suportate din bugetele locale și guberniale. În concluzie, organizarea și funcționarea miliției în această perioadă reflectă eforturile autorităților de a menține ordinea și securitatea în comunități, cu resurse și personal disponibil în funcție de capacitățile și nevoile locale întrucât reformarea organelor de interne a impus noi reglementări și resurse de cadre noi, care conform Regulamentului provizoriu cu privire la miliție din 1917 nu au fost angajați în fosta structură de menținere a ordinii publice „poliția”.

Bibliografie

1. Agenția Națională a Arhivelor – Direcția generală a arhivelor naționale (în continuare ANADgan), Fond 1820, Inventar 1, Dosar 1, Fila 104.
2. ANA-Dgan, F. 1820, inv. 1, d. 1, fila 35.
3. ANA-Dgan, F. 1820, inv. 1, d. 1, fila 57.
4. ANA-Dgan, F. 1820, inv. 1, d. 1, fila 64 – verso.

DOI

**MAIN CHARACTERISTICS OF RELATIONS
BETWEEN CZECHS AND SLOVAKS IN THE 20TH CENTURY****ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВІДНОСИН
МІЖ ЧЕХАМИ ТА СЛОВАКАМИ У XX СТ****Lipková L.**

*Candidate of Sciences,
Professor at the Department
of Political Science
Alexander Dubček University
of Trenčín
Trenčín, Slovak Republic*

Hrdlička J.

*Doctor of Philosophical Sciences,
Museum in Hlohovec
Hlohovec, Slovak Republic*

Czechs and Slovaks are among the closest nations of Europe. Their relations fully developed in the 20th century, when they went through a process of double integration and disintegration. In 1918, they created a common state – the Czechoslovak Republic (CR). In 1939, mainly under the influence of the policy of Nazi Germany, they broke up and existed independently until 1945. After the end of the Second World War, they restored the Czechoslovak Republic again. After the fall of the communist regimes in Central and Eastern Europe, they separated again and on January 1, 1993, they created separate states – the Slovak Republic (SR) and the Czech Republic (CR). Since May 1, 2004, they have been integrated into the multinational entity of the European Union (EU). The cultural-historical proximity of Czechs and Slovaks is due to the fact that both nations belong to the Slavic ethnicity. Already in the 9th century, they existed together in a state unit called Great Morava. Their linguistic and geographical proximity directly determined the positive development of their relations throughout the entire historical period. Cooperation between them developed significantly within the Austro-Hungarian state, especially in the second half of the 19th century. It was a process of national emancipation, the search for one's own national identity and statehood. There were also significant differences between the two nations. They were the result of specific development tendencies. The Habsburg Monarchy was, from a formal point of view, a unified state entity. However, it was actually two state entities. One was Austria, which also included the Czech nation, and the other was Hungary, which included Slovakia.

Administrative, linguistic, cultural and economic specificities and differences of Czechs and Slovaks flowed from this fact. Among the fundamental differences was the different degree of national awareness and cultural maturity of the two nations. After the Austro-Hungarian settlement (1867), the Czech nation faced Germanization pressures. Despite this, many Czech cultural organizations developed. There were primary, secondary and higher schools with the Czech language of instruction. The Czech political representation also participated in the political life of the Austrian part of the monarchy. The Slovak nation faced Magyarization attacks, which were very strong and followed the Magyarization of the Slovak nation. It manifested itself in attacks on the Slovak language and culture with the aim of totally assimilating the Slovak nation. In the conditions of Slovakia, national organizations and the Slovak press were banned. There was no higher or secondary education with the Slovak language. These facts were the historical heritage with which Czechs and Slovaks entered the common Czechoslovak state in 1918. The differences between the two nations formed the basis of future conflicts between them. In the process of establishing the Czechoslovak Republic, the relations of the two nations in the common state were defined. This is documented, for example, in the agreement between the Slovak and Czech representatives from October 22, 1915: "... The union of the Czech and Slovak nations in a federal union with complete national autonomy of Slovakia, with its own parliament, with its own state administration, complete cultural freedom, i.e. with full use of the Slovak language, own financial and political administration, with the Slovak state language". [1, p. 445] The same was confirmed by a joint agreement from Pittsburgh just before the creation of Czechoslovakia. After the declaration of ČSR (October 28, 1918), the Slovak political representation joined it two days later in the form of a declaration. The drafting of this declaration was influenced by the persistent Hungarian persecution in Slovakia, and therefore the wording about the Czechoslovak nation was used in it: "The National Council declares that only it is authorized to speak and act on behalf of the Czechoslovak nation living within the borders of Hungary ...The National Council... certifies: 1. The Slovak nation is part of the linguistically and culturally historically united Czecho-Slovak nation... 2. For this Czecho-Slovak nation, we also demand unlimited self-determination on the basis of complete independence..." [1, p. 513] After the creation of Czechoslovakia, the concept of the Czechoslovak nation became part of the state ideology. This conception did not recognize the Slovaks as a separate nation but as part of the Czechoslovak nation. Czechoslovakia was also built on the principles of

centralism. It meant that the competences of Slovak authorities were suppressed and power was centralized by the Czechoslovak government. The demands of Slovaks for the recognition of autonomy were not accepted by Czech politics. It led to the strengthening of Slovak nationalism. Gradually, its radical wing, which openly sympathized with fascist and Nazi ideology, gained ground in the autonomist stream. The further development of Czechoslovakia was fundamentally influenced by the fascism of Europe. The Slovak autonomists finally asserted their autonomy against the Czechoslovak government under international pressure (October 6, 1938). The Slovak political representation was subsequently confronted in Berlin with two alternatives for the further fate of Slovakia. One was the declaration of an independent Slovak state. The second division of its territory between Hungary and Poland. On March 14, 1939, the Slovak Parliament proclaimed an independent Slovak state. A day later, the Protectorate of Bohemia and Moravia was declared. The Czechoslovak Republic disappeared primarily as a result of the international situation and the power interests of Hitler's Germany. On the other hand, it should be emphasized that Germany used the tense relations between Czechs and Slovaks for its own purposes. In the years of the Second World War (1939–1945), in the framework of the anti-fascist, foreign and domestic resistance, Czechs and Slovaks gradually came closer and cooperated. Both resistance components formulated the goal of the post-war restoration of the joint state of two equal nations, Czechs and Slovaks. On April 5, 1945, the government program for the new Czechoslovakia was adopted: "... Recognizing that the Slovaks are to be masters in their Slovak land just as the Czechs are in their Czech national homeland, and that the Republic will be restored as a joint state of equal nations, the Czech and Slovak, the government will express this recognition with important state political acts." [2, p. 407]. Development in the new Czechoslovakia, however, went against the mentioned provisions. The equal arrangement of relations between Czechs and Slovaks in the common state was sacrificed to the Communists' interest in power. In order to obtain a monopoly of power, they gradually enforced the centralization of the entire state. The new Czechoslovak Constitution of May 9, 1948 formally guaranteed the existence of Slovak national bodies, but fully subordinated them to the Czechoslovak government in Prague. The centralization of the state was also confirmed by the Czechoslovak Constitution of July 11, 1960. The compensation for Slovaks was their greater involvement in national politics as well as the industrialization of Slovakia. Only the reform process and democratization in the Czechoslovak Republic in 1968 had a positive impact on

Czechoslovak relations. On October 27, 1968, the Constitutional Law on the Czechoslovak Federation was adopted. Czechoslovakia officially became a federated state of two nations – Czechs and Slovaks (January 1, 1969). Within the framework of the federation, the Czech Republic and the Slovak Republic were established. Both republics had their own legislative bodies and governments. Despite the fact that the federation was deformed by the powerful position of the Communist Party, the national interests of the Slovaks were largely fulfilled. After the fall of the communist regime in Czechoslovakia (1989), relations between Slovaks and Czechs were re-addressed. The dominance of different political currents in the Czech Republic and Slovakia ultimately led to the division of the common state. This happened on January 1, 1993.

Currently, there are very close relations between the two nations and states, which can be described as above-standard. The development of the relations between the two nations was determined by their historical and cultural proximity, but also by mutual specificities and differences. Their relations were fundamentally determined by geopolitical changes in the European area. Despite the turbulent development of their relations, both nations were able to coexist and develop successfully. The process of their double separation in 1939 and 1993 took place in a more or less peaceful and cultural manner.

References:

1. Barnovský B., Beňko J., Čaplovič D. Documents of Slovak national identity and statehood I. Bratislava, Slovakia, 1998. 527 p. ISBN 80-88878-43-8
2. Barnovsky M., Beňko J., Čaplovič D. Documents of Slovak national identity and statehood II. Bratislava, Slovakia, 1998. 600 p. ISBN 80-88878-48-9.
3. Falt'an S. The Slovak question in Czechoslovakia. Bratislava, Slovakia, 1968. 351 p. ISBN 75-117-68.
4. Galandauer J. Establishment of the Czechoslovak Republic in 1918. Praha, Czechia, 1988, 344 p. ISBN 978-80-254-8655-9.
5. Pekník, M. a kol. Views on Slovak politics. Bratislava, Slovakia, 2000. 759 p. ISBN 80-224-0584-1.

DOI

**REPLACEMENT OF THE FINNO-HUNGARIAN TOPONYM
"MOSCOWIA" WITH THE TERM "RUSSIA"
IN IMPERIAL TRANSLATIONS OF THE XIX CENTURY**

**ЗАМІНА ФІНО-УГОРСЬКОГО ТОПОНІМУ
«МОСКОВІЯ» ТЕРМІНОМ «РОСІЯ»
В ІМПЕРСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ XIX СТОЛІТТЯ**

Nikolaiuk T. A.

*Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor,
Head of the Department of Culture
and Social and Humanitarian
Disciplines
National Academy of Fine Arts
and Architecture
Kyiv, Ukraine*

Николаюк Т. А.

*кандидат історичних наук, доцент,
завідувачка кафедрою культури
та соціально-гуманітарних
дисциплін
Національна академія
образотворчого мистецтва
і архітектури
м. Київ, Україна*

Російська імперська історіографія та сучасна політична еліта Росії підтримує хибну наукову гіпотезу про існування середньовічної слов'янської держави Московська Русь, яка, на їхню думку нібито продовжила традицію давньоруської державності. Тому правлячі кола Російської імперії намагалися всіляко приховати фіно-угорські корені московитів і підкреслити їхню виключну слов'янськість. Для цього російські дослідники в імперській топоніміці, історичних дослідженнях та у російських перекладах іноземних описів середньовічної Московії замість фіно-угорської назви «*Московія*» активно застосовували термін «*Росія*». Тому, в умовах повномасштабної війни, яку у 2022 році розпочала Росія проти України, спростування російських історичних міфологем стає для історика актуальним завданням.

Для досягнення поставленої мети проаналізовано оповіді іноземців Іосафата Барбаро і Амброджо Контаріні про середньовічне Московське князівство і співставлено ці автентичні листи з перекладами російського літератора В. Семенова, здійсненими у 1836 році. Цей аналіз проведений, щоб довести факт підміни царським перекладачем справжнього змісту текстів іноземних дипломатів про географічну назву середньовічних володінь московських Рюриківичів.

Венеціанські дипломати Іосафат Барбаро і Амброджо Контаріні наприкінці XV століття перебуваючи із дипломатичною місією у мусульманських державах, залишили опис середньовічної Московії.

Венеціанський купець Іосафат Барбаро прожив кілька років (1436–1452 рр.) у венеціанській колонії Тані у гирлі Дону. У своєму творі "Подорожі в Тану" (*Viaggio alia Tana*) він включив опис Московської держави [1, с. 22, с. 89–90]. Другий мандрівник, Амброджо Контаріні у 1474 році був призначений послом Венеціанської республіки у Персію і після закінчення своєї місії повернувся з неї сухопутними і річковими шляхами Східно-Європейської рівнини. З 25 вересня 1476 року до 21 січня 1477 року він знаходився у Москві.

У 1836 році переклади цих оповідей з італійської мови російською були виконані літератором В. Семеновим і з дозволу імперської цензури опубліковані разом з оригінальними текстами у першому томі «Бібліотеки іноземних письменників про Росію». З цими джерелами авторка ознайомила на сайті Президентської бібліотеки імені Б.М. Єльцина [2, 3].

Слід зазначити, що для найменування Московської держави венеціанські дипломати використовували подвійну назву – «*in Moscovia*» («Московія») і "**Rossia Bianca**" ("*Біла Русь*"). Другий топонім мав церковне походження і використовувався канцелярією Константинопольської патріархії для позначення руських земель православної ойкумени, до складу якої входили фіно-угорські володіння заліських Рюриковичів, з метою відокремлення їх від сусідніх мусульманських територій [4, с. 3]. Але в уривках, де іноземці вживали лише термін «Московія», імперський перекладач В. Семенов робив певні трансформації тексту, підмінюючи фіно-угорський термін виключно назвою «Росія». Так, у главі XIII Іосафат Барбаро, перераховуючи назви держав, з якими торгували татарські купці з міста Казань, згадує країну «*al Mosco*»: «*Questa terra e mercantesca della quale sitragge la maggior parte delle pelletterie chevano al Mosco, in Polonie, in Persie et in Fiandra*» [2, с. 132–133]. У російському перекладі цього тексту одразу виявляється очевидна підміна, здійснена В. Семеновим: назву з авторського тексту володінь Івана III «*al Mosco*» літератор підмінив терміном «Росія»: «*Місто це (Казань) здійснює значну торгівлю, забезпечуючи Росію, Польщу, Персію і Фландрію*» [6, с. 96].

Далі Іосафат Барбаро знайомить читача із традиціями та обрядами відсталого фіно-угорського народу *Moxii* [2, с. 133], який поклонявся опудалам убитих коней. Найменування цього племені перегукується із назвою «Московія». І це не випадково, оскільки мешканцями

володінь заліських Рюриковичів зі столицею у Володимирі-на-Клязьмі спочатку були переважно фінно-угорські племена [4, с. 3]. Швидше за все, імперський літератор підмінив згадану венеціанцем фінно-угорську назву «*Московія*» церковним православним топонімом «*Росія*», аби не викликати у читача асоціацій про фінно-угорське походження московитів [6, с. 97].

І, нарешті, в уривку про завоювання Іваном III Новгорода Іосафат Барбаро називає московського князя – «*Duc*»: Capitolo XIII. *Il Duca ha soggiogata anche Novogradia che vuol dire in nostra lingua nove castelli* [2, с. 133]. Однак В. Семенов, перекладаючи титулатуру московського правителя, здійснив справжню підробку: до титулу «князь» додав відсутні у першоджерелі прикметники «*великий*» й «*російський*»: «**Великий Князь Російський** підкорив також Новгород, що нашою мовою означає дев'ять містечок» [6, с. 98].

Венеціанець Амброджо Контаріні дістався до Москви у вересні 1476 р. Однак він не міг виїхати з Москви швидко, тому що у нього не було чим сплатити борг московським і татарським купцям, які позичили йому велику суму грошей. Зрештою, цей борг за нього виплатив московський князь Іван III, який повернувся до Москви з поїздки по своїм володінням лише наприкінці грудня 1476 року. Тому Амброджо Контаріні вимушений був перебувати у Москві чотири місяці – з 25 вересня 1476 р. по 21 січня 1477 р.

Описуючи свої пригоди, для позначення володінь Івана III Амброджо Контаріні часто живив топонім «*in Moscovia*», яким ці землі позначалися у портоланах того часу [3, с. 364].

Здійснюючи переклад тексту Амброджо Контаріні, який називав Івана III *московським князем*, літератор В. Семенов «забув» згадати фіно-угорський титул цього середньовічного правителя. Так, в уривку про своє перебування в Астрахані венеціанець розповів про те, що астраханський хан щороку посилав до московського князя послів за подарунками: «*Casimi can, ogni anno manda un suo Ambasciadore in Rossia al Signor Duca di Moscovia, piu presto per haver qualche presente...*» [3, с. 361].

А з перекладу В. Семенова можна дізнатися про те, що хан Касим відправляв посла не в Московію, а в «*Росію*», якою керував правитель із титулом «*Великий князь*», із виключенням прикметника «*московський*». [5, с. 283].

В наступному уривку про перебування венеціанця у Москві імперський перекладач знову застосував стратегію доместифікації тексту. Амброджо Контаріні повідомляє про своє знайомство з декількома

греками та італійцем Арістотелем Фіораванті, який прибув до Москви разом із деспіною Софією за запрошенням її чоловіка з метою спорудження у столиці храму [3, с. 370]. Перекладаючи інформацію про греків, які прибули разом з Фіораванті до Московії, літератор В. Семенов самовільно ввів у автентичний текст венеціанського дипломата відсутній у ньому термін «*Росія*» [5, 300].

Так само В. Семенов вчинив при перекладі іншого уривка, у якому Амброджо Контаріні інформував читачів про безліч лісів, що ростуть навколо Москви [3, с. 370]. Царський літератор знову «поточнив» назву московських володінь Івана III, вставивши у російський текст відсутнє у першоджерелі словосполучення «*простори Росії*» [5, с. 301].

Стратегію трансформації літератор В. Семенов застосував також при перекладі уривку, в якому Амброджо Контаріні перелічив сусідні із володіннями московського князя країни [3, с. 372]. В авторському тексті венеціанця відсутній термін «*Росія*», який імперський літератор знову застосував у своєму перекладі [5, с. 304].

Таким чином, аналіз та порівняння оригінальних листів іноземних авторів Йосафата Барбаро і Амброджо Контаріні та їх перекладів російською мовою підтверджують висновки про заміну назв у цих перекладах. Це пояснюється тим, що в імперські часи відбувалося поступове просування терміну «*Росія*» на міжнародній арені, і, відповідно, йшлося про юридичне закріплення цієї православної назви. Одночасно стратегія трансформації у перекладах позбавляла імперію від фіно-угорської назви «*Московія*», і цим сприяла ототожненню московитів із слов'янським етносом.

Література:

1. Скржинская Е. Ч. Барбаро и Контарини о России. К истории итало-российских связей в XV в. : монография. Ленинград : Наука, 1971. 274 с.

2. Di messer Josafa Barbaro gentil'huomo venetiano, il viaggio della Tana. *Библиотека иностранных писателей о России. Отделение первое, том первый. Изданием М. Калистратова, трудами В. Семенова – И. Барбаро, А. Контарини, А. Кампензе, П. Иовий.* Санкт-Петербург : в типографии III отделения Собственной Е. И. В. Канцелярии, 1836. С. 103–135. URL: <https://www.prlib.ru/item/1091184> (дата звернення: 26.04.2023).

3. Il viaggio del magnifico M. Ambrosio Contarini ambasciadore della illustrissima Signoria di Venetia al Gran Signore Ussun-Cassan Re de

Persia Nellianno *Библиотека иностранных писателей о России. Отделение первое, том первый. Изданием М. Калистратова, трудами В. Семенова – И. Барбаро, А. Контарини, А. Кампензе, П. Иовий.* Санкт-Петербург : в типографии III отделения Собственной Е. И. В. Канцелярии, 1836. С. 325–400. URL: <https://www.prlib.ru/item/1091184> (дата звернення: 23.04.2023).

4. Николаюк Т. А. Топоніміка руської православної ойкумени на західноєвропейських мапах епохи Ренесансу. *Вчені записки Таврійського університету. Серія : Історичні науки.* 2022. 33(72). № 4. С. 212–220. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-5984/2022/4.33>

5. Путешествие Амвросия Контарини, посла светлейшей Венецианской республики к знаменитому персидскому государю Узун Хасану. *Библиотека иностранных писателей о России. Отделение первое, том первый. Изданием М. Калистратова, трудами В. Семенова – И. Барбаро, А. Контарини, А. Кампензе, П. Иовий.* Санкт-Петербург : в типографии III отделения Собственной Е. И. В. Канцелярии, 1836. С. 193–322. URL: <https://www.prlib.ru/item/1091184> (дата звернення: 22.04.2023).

6. Путешествие в Тану Иосафата Барбаро, венецианского дворянина. *Библиотека иностранных писателей о России. Отделение первое, том первый. Изданием М. Калистратова, трудами В. Семенова – И. Барбаро, А. Контарини, А. Кампензе, П. Иовий.* Санкт-Петербург: в типографии III отделения Собственной Е. И. В. Канцелярии, 1836. С. 25-192. URL: <https://www.prlib.ru/item/1091184> (дата звернення: 22.04.2023).

DOI

**DIGITAL EDUCATIONAL CONTENT IN EU COUNTRIES:
ANALYSIS, TRENDS, PERSPECTIVES**

**ЦИФРОВИЙ ОСВІТНІЙ КОНТЕНТ В КРАЇНАХ ЄС:
АНАЛІЗ, ТЕНДЕНЦІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Stoika O. Ya.

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Assosiate Professor,
Assosiate Professor of Applied
Linguistics Department
Uzhhorod National University
Uzhhorod, Ukraine*

Стойка О. Я.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної
лінгвістики
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний
університет»
м. Ужгород, Україна*

Цифровий контент уже давно використовується в освіті, але потрапив у центр уваги з екстремним переходом до онлайн-навчання під час пандемії COVID-19. Ці події разом із поточною цифровою трансформацією призвели до швидкого зростання виробництва та споживання ЦОК. Цифровий контент стає все більш адаптивним і різноманітним, починаючи від цифрових підручників і закінчуючи навчальними іграми, захоплюючим досвідом віртуальної реальності (VR) або розширеної реальності (AR) і контентом, створеним штучним інтелектом (AI). У той самий час ключові зацікавлені сторони та їхні ролі також змінюються з появою нових учасників і зростанням вмісту, створеного користувачами. Ці зміни мають технологічний, правовий, економічний та педагогічний виміри. Рада ЄС ще у 2021 році привернула увагу до необхідності краще зрозуміти проблеми та можливості представлені для ЦОК, які стосувалися змішаного навчання, прискорення розвитку штучного інтелекту, включаючи розробку етичних рекомендацій щодо використання штучного інтелекту та даних у викладанні та навчанні. Зараз існує безліч термінів, пов'язаних із цифровою освітою, і це також стосується ЦОК. «Цифровий освітній контент – це дані, які створені, структуровані, поширені та представлені таким чином, щоб досягти освітньої мети, доступні в різних форматах і стилях за допомогою цифрових інструментів [1, с. 22].

ЦОК – це підмножина цифрового вмісту. Цифровий вміст створюється з «фрагментів» цифрових даних (тобто тексту, зображень,

відео, аудіо тощо) і об'єднується для створення цифрового вмісту (тобто веб-сторінок, цифрових текстів, фільмів тощо). ЦОК використовується для полегшення навчального процесу (наприклад, полегшуючи учням запам'ятовування матеріалу) і дозволяючи якомога більшій кількості учнів успішно взаємодіяти з вмістом, застосовуючи інклюзивні підходи до дизайну, тобто дотримуючись універсальних принципів дизайну (УПД), а також для забезпечення того, щоб його можна було легко отримати та адаптувати, якщо це необхідно, за допомогою відповідних тегів семантики та метаданих [2, с. 18].

Такі терміни, як цифровий освітній контент, цифрові навчальні матеріали, цифрові навчальні ресурси, цифрові навчальні засоби та цифрові навчальні об'єкти, часто використовуються як синоніми та потребують пояснення на прикладах. Ця непослідовність і складність перешкоджають спільному розумінню ЦОК, яке залишається недостатньо дослідженим порівняно з іншими аспектами цифрової освіти в країнах ЄС. З більш широким використанням мобільних додатків, штучного інтелекту та систем керування навчанням розуміння «контенту» цифрової освіти розширюється, включаючи засоби, за допомогою яких контент вбудовується, а також інструменти чи канали, через які вміст доставляється, або до нього здійснюється доступ. Вміст опосередковується вибором цифрового інструменту чи платформи та тим, як він використовується для підтримки навчання. Ці розробки вимагають постійного оновлення встановлених визначень для відображення нових і нових форм ЦОК [2].

Між державами ЄС існують великі відмінності в політиці та управлінських механізмах щодо нагляду за виробництвом, розповсюдженням і використанням цифрового освітнього контенту. Ці питання стосуються: ступеня, в якому цифровий освітній контент згадується, в національних і місцевих освітніх планах та стратегіях стосовно того, чи виділяються цільові кошти на цифровий освітній контент у межах спеціальних проєктів і основних освітніх бюджетів; складу наглядових рад, що регулюють розроблення й використання цифрового освітнього контенту, та їх інклюзивності й представництва різних зацікавлених сторін, включно з державними органами, постачальниками, педагогами та здобувачами освітнього процесу [5].

На політику щодо цифрового освітнього контенту впливають кілька факторів, зокрема: структурні відмінності між національними освітніми системами наявність, вибір і організація державних закупівель цифрового освітнього контенту відображає рівень централізації

державної освіти та автономію, надану муніципалітетам і школам у питаннях формування бюджетів і вибору ресурсів [3].

Освітні цінності – взаємодія з ринком варіює від надання переваги безкоштовному чи умовно-безкоштовному контенту та політиці відкритих даних (просування й полегшення доступу до відкритих освітніх ресурсів, напр., Німеччина) до активної взаємодії з ринком (державно-приватні партнерства, спільні закупівлі у комерційних постачальників, напр., Франція) [2].

Ці відмінності відображаються в ролі державних органів у керуванні та оновленні цифрового освітнього контенту. У найпоширенішій моделі державні платформи для цифрового освітнього контенту існують поряд із продуктами та послугами на відкритому ринку. На противагу цьому, в деяких державах ЄС використовуються державні платформи як основний канал, а в інших – їх немає взагалі. У цих моделях є як переваги, так і недоліки. Централізація контенту на державних платформах розширює доступ, але може звужувати вибір для кінцевих користувачів. Власницькі платформи відображають ринок, але ризикують зміцненням через комерційні алгоритми.

Загалом, ці фактори показують, що один підхід не підходить для всіх. Держави ЄС перебувають на різних етапах і траєкторіях просування цифрового освітнього контенту, маючи широкий спектр політичних цілей. Такий ландшафт свідчить про фрагментацію з різними законами, традиціями та нормами регулювання, але водночас пропонує силу в різноманітті. Цей новий світ цифрового контенту дуже відрізняється від попередніх етапів, на яких домінувало програмне забезпечення, цифрові підручники та навчальні об'єкти [4].

Отже, викладач повинен чітко розуміти можливості та обмеження різних технологій, а також те, як вони можуть бути використані для підтримки навчальних цілей і видів діяльності. Різні технології підтримують різні типи навчання в різних типах навчальних середовищ. В ідеалі викладачі використовують поєднання цифрових інструментів і підходів, включаючи ті, що передбачають активне, кероване студентами навчання і співпрацю (тобто засновані на технологіях веб 2.0, де студенти додають і редагують власний мультимедійний контент), а також ті, що інтегрують ШІ і допомагають персоналізувати навчальний досвід, адаптуючи контент відповідно до взаємодії учнів з програмою або платформою [1, с. 38].

Таким чином, ефективне використання технологій, окрім необхідності надати здобувачам освіти цифрові навички, може доповнити традиційні форми викладання і навчання та відігравати центральну

роль в усуненні бар'єрів у доступі до навчання, сприяти персоналізованому навчанню, а також підвищити якість освіти завдяки кращому аналізу даних і прогнозуванню. У дослідженні виявлено, що спектр можливостей цифрової освіти є надзвичайно широким: від електронних книг до персоналізованих навчальних середовищ, від віртуальної і доповненої реальності до мобільних додатків, від штучного інтелекту (ШІ) до систем управління навчанням (СУН). Приклади даної ефективної практики країн ЄС можна адаптувати в контекстах інших країн і створювати нові можливості для обміну освітнім досвідом.

Література:

1. 2022 EDUCAUSE Horizon Report. *Teaching and Learning Edition*. 2022. URL: <https://library.educause.edu/resources/2022/4/2022-educause-horizon-report-teaching-and-learning-edition>
2. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions 2030 Digital Compass: the European way for the Digital Decade. URL: <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vlgzpb7ivmr4>
3. Connecting Europe Facility Program. European Commission. 2022. URL: https://cinea.ec.europa.eu/programmes/connecting-europe-facility_en
4. Day C. Teachers in the Twenty-first Century: time to renew the vision. *Teachers and Teaching: theory and practice*. 2000. Vol. 6. № 1. P. 101–115. DOI: <https://doi.org/10.1080/135406000114771>
5. Department of Economic and Social Affairs. Sustainable Development. The 17 goals. United Nations. URL: <https://sdgs.un.org/goals>

SECTION 3. THEORY AND HISTORY OF POLITICS

DOI

CONCEPTS OF DEMOCRACY IN THE MODERN WORLD

КОНЦЕПЦІЇ ДЕМОКРАТІЇ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Kunytskyi M. P.

*Candidate of Political Sciences,
Associate Professor at the Department
of Philosophical and Political Sciences
Cherkasy State University of
Technology*

Куницький М. П.

*кандидат політичних наук,
доцент кафедри філософських і
політичних наук
Черкаський державний
технологічний університет*

Chornobay O. V.

*Senior Forensic Expert of the Weapons
Research Sector
Cherkasy Research Expert the Forensic
Center of the Ministry of Internal
Affairs of Ukraine
Cherkasy, Ukraine*

Чорнобай О. В.

*старший судовий експерт сектору
досліджень зброї
Черкаський науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ
України
м. Черкаси, Україна*

Закономірності еволюції демократії мають важливу роль для сучасного суспільства і політичного устрою. Розуміння того, як демократія розвивалася впродовж історії, допомагає нам більше цінувати і розуміти принципи та цінності, на яких базується сучасна демократія. Ми можемо навчитися наслідувати успішні аспекти минулих демократичних режимів та уникати помилок. Зрозуміння еволюції демократії допомагає адаптувати демократичні інституції і процеси до сучасних потреб та загроз.

Становлення ідеї демократії найтіснішим чином було пов'язано з формуванням ідеї прав людини, яка розвивалася за умов боротьби з феодалними, а потім вже й капіталістичними порядками. Своє оформлення ця ідея одержала у XVII–XVIII ст. у працях видатних мислителів лібералізму та Просвітництва. Вони обґрунтували розуміння прав людини на життя, свободу та власність, на опір гнобленню (а також деяких інших) як природних, невід'ємних (невідчужуваних)

фундаментальних прав та як основи норм взаємовідносин між громадянами та владою.

Закономірно, що класична теорія демократії доповнюється обґрунтуванням системи представництва народу, за якої влада реально здійснюється тими, кому громадянами це довірено – тобто делеговано. На цій основі сформувалася концепція представницької демократії – такої форми народовладдя, за якої громадяни беруть участь у прийнятті рішень опосередковано, обираючи до органів влади своїх представників, покликаних висловлювати їхні інтереси та враховувати політичні уподобання.

Результатом поширення та прийняття ідеології представницької демократії, як єдино розумної, стало вироблення критеріїв вільних виборів.

Велике значення в розвитку ідей демократії має ідеологія лібералізму, яка формувалася за умов боротьби нового класу власників з абсолютистськими порядками. Під ліберальною демократією розуміється така модель народовладдя, в якій особистість виділяється з суспільства та держави, а основна увага звернена на створення інституційних та інших гарантій для індивідуальної свободи, що запобігають будь-якому придушенню особистості владою [3].

Деякі недоліки ліберальної теорії компенсує плебісцитарна теорія демократії. Плебісцитарна демократія – це форма народовладдя, за якої можливості політичного впливу громадян обмежені порівняно з прямою демократією, проте ширші порівняно з типовою представницькою. Їм надається право за допомогою голосування схвалити чи відкинути той чи інший проект закону чи іншого рішення, який зазвичай готується урядом, партією чи ініціативною групою.

Певним різновидом плебісцитарної теорії демократії є плебісцитарна мандатна теорія партійної демократії. Ця теорія намагається зробити свій внесок у вирішення одного з кардинальних питань сучасної демократії – питання про масштаби політичної участі, форми впливу громадян на владу.

Країни, які перебувають сьогодні у перехідному демократичному стані, орієнтуються на концепції та досвід сучасної демократії Заходу. Сучасна західна демократія виростила з ліберальної політичної системи і звідси успадковує її основні принципи: конституціоналізм, поділ влади та інше, а також такі цінності, як індивідуальна свобода, права людини тощо. Назви цієї моделі різні, але найчастіше її називають плюралістичною, оскільки вона базується на визнанні різноманітності форм та видів суспільних інтересів (економічних, соціальних,

культурних, релігійних, групових, територіальних та ін.), а також організаційних форм їх вираження (політичних партій, асоціацій та об'єднань, громадських рухів).

Плюралістична демократія – це така модель демократії, яка виходить із того, що не особистість, не народ, а група є головною рушійною силою політики у сучасному демократичному суспільстві. Передбачається, що призначення демократії – стимулювати плюралізм, різноманіття у суспільстві, надаючи можливість громадянам об'єднуватися, відкрито висловлювати свої інтереси, досягаючи шляхом компромісів їхнього балансу та висловлюючи його у політичних рішеннях. Плюралістична демократія займає якби проміжне становище між індивідуалістичною (ліберальною) та колективістською моделлю народовладдя.

Модель плюралістичної демократії, акцентуючи увагу переважно на складному груповому складі народу як суб'єкта влади, не може відобразити всі аспекти сучасних демократій. Її доповнює низка інших концепцій. Так, теоріями, які концентрують увагу на самому процесі здійснення влади, є репрезентативна (представницька) та партиципаторна (політичної участі) концепції демократії.

Концепція репрезентативної демократії виходить із необхідності компетентного та відповідального перед народом представницького правління.

Концепція партиципаторної демократії (від «participate» – брати участь), визнає необхідність участі широких верств населення не тільки у виборах своїх представників і навіть не тільки у прийнятті рішень на референдумах, зборах тощо, а й безпосередньо у політичному демократичному процесі – підготовці, прийнятті та здійсненні рішень, а також контролі за їх виконанням.

До інших передумов демократизації відносять і наявність певних культурних умов, насамперед щодо поширення цінностей, орієнтованих на особистість та індивідуальність, а також на раціональне та деміфологізоване світосприйняття.

Демократизація кінця ХХ століття дала, як відомо, підставу Ф. Фукуяме говорити про кінець історії в тому сенсі, що в історичному плані людство вже зробило свій вибір на користь загальної моделі демократії. І хоча його стаття неодноразово піддавалася критиці, проте саме теза про процес демократизації як загальної тенденції оспороувалася найменше. Більшою мірою спірним було розуміння розвитку як уніфікації за західним варіантом [2].

Слід підкреслити, що демократизація перестала бути якимось однозначним і лінійним поступальним процесом, тим паче простим за структурою. З особливою виразністю це виявилось внаслідок останньої «хвилі» демократизації, коли, на думку вчених, почали утворюватися «неліберальні» демократії, «гібридні» режими, «імітаційні» демократії, «віртуальні» демократії. Тобто утворилося багато образів перехідної демократії.

У новому столітті та тисячолітті особливий інтерес для дослідження становить такий конструкт як «електронна демократія». За ним стоїть багато реальних суттєвих змін. Аналізуючи еволюцію цього феномена, відзначають кілька ключових аспектів. Усі вони пов'язані з розширенням можливостей політичної участі завдяки розповсюдженню електронних засобів.

Інший, дуже близький до розглянутого, підхід, який отримав назву «постдемократія», обґрунтував професор соціології Уорікського університету (Великобританія) К. Крауч [1], який стверджує, що загальною тенденцією є загальна приватизація влади, використання держави на користь корпорацій і, як наслідок, завершення епохи представницької демократії. «Постдемократію» він визначив як систему, в якій політики все більше замикаються у своєму власному світі, підтримуючи зв'язок із суспільством за допомогою маніюлятивних технік, що базуються на рекламі та маркетингових дослідженнях. Це теж демократія, але демократія для корпорацій, що перетворюються на справжніх правителів, демократія для меншості.

Таким чином, сучасна демократія та передове управління припускають наявність: високого рівня економічного розвитку; плюралістичних традицій політичної участі та управління; згода суспільства щодо таких базових цінностей, як права людини, права політичної меншини, право власності та ін.; орієнтація значної частини населення на активну політичну участь (починаючи з такої форми, як вибори); широке та ефективне використання політико-комунікативних технологій на користь розвитку демократичних інститутів.

Література:

1. Crouch C. Post-democracy. Cambridge: Polity Press. 2004. 144 p.
2. Rustow, D. A. Transitions to Democracy: Toward a Dynamic Model. *Comparative Politics*. 1970. Vol. 2, no. 3. Pp. 337–363.
3. Rousseau, J-J. A treatise on the social compact: or the principles of politic law. London : printed for T. Becket and P. A. de Hondt, 1764.
4. Teoria și Istoria politiciii.

DOI

**THE AXIOLOGICAL DIMENSION
OF CONTEMPORARY POLITOLOGY**

**DIMENSIUNEA AXIOLOGICĂ
A POLITOLOGIEI CONTEMPORANE¹**

Rosca Ludmila

*Doctor in Philosophy,
Jean Monnet Project Coordinator
“Center of Excellence”
State University of Moldova
Chisinau, Moldova*

Roșca Ludmila

*doctor habilitat în filosofie,
Coordonator de Proiect Jean Monnet
„Centru de Excelență”
Universitatea de Stat din Moldova
Chișinău, Moldova*

Lumea contemporană este una dinamică, penetrată de multiple contradicții, conflicte sociale, conflicte politice, interetnice, provocări, riscuri etc. În condițiile instabilității sistemului social, a subsistemului politic, economic, demografic etc., omul are nevoie de repere clare în aprecierea evenimentelor/fenomenelor/ proceselor la care participă ca actor activ sau observator pasiv. În acest sens tema acestui studiu este actuală, este importantă sub aspect aplicativ. Cu atât mai mult că instituțiile politice din Republica Moldova și Ucraina și-au propus să promoveze, să implementeze în practica politică valorile democrației europene.

Analiza politologică nu poate sistematiza, generaliza doar datele despre fapte, acțiuni politice, sociale, deoarece acestea dobândesc semnificație doar în măsura în care sunt raportate la întreg – sistemul relațiilor sociale, care asigură contextul interpretării materialului empiric. În acest sens, misiunea politologului este înțelegerea și interpretarea corectă a interacțiunii teoriei și materialului empiric: percepții, acțiuni, opinii, interpretări etc. Deseori politicienii și conducătorii statelor contemporane adoptă decizii, bazându-se pe propriile opinii și chiar pe produsele propriei intuiții, deseori fără a aplica cunoștințele științifice, formulele și calculele matematice. În același timp este important să înțelegem că în absența unei ipoteze de lucru datele empirice pot rămâne nevalorificate din cauza că lumea pe care o prezentăm în raționamentele noastre trebuie înțeleasă, este insuficientă percepția. Mai

¹ Studiu realizat în cadrul Proiectului Jean Monnet „Centru de Excelență” „Consolidarea sustenabilității democrației prin educație civică” – SDSCE 101085234-GAP-101085234

mult ca atât în reprezentările noastre prezentăm mai mult dovezile/imaginile, dar nu reproducem practica politică.

Politologia contemporană este preocupată de interpretarea și înțelegerea scopurilor politice, dar acolo unde este vorba despre scopuri, în prim plan apar valorile. Iată de ce în studiile politice ale realității este prezentă componenta axiologică, iar savantul specialist din domeniu poartă răspundere morală pentru societate, este obligat să apere și să promoveze valorile general umane. Politologul nu se poate afirma și manifesta ca un tehnocrat izolat, el are obligația morală de a-și utiliza cunoștințele în dezvoltarea durabilă a societății.

Political are particularități statice și dinamice, desemnate de ordine și procesul politic. Dinamica vieții sociale, politice îl prezintă ca pe un segment nefinisat al realității. Din acest motiv politologia contemporană trebuie să ofere o atenție constantă proceselor dinamice, în care se desfășoară viața cetățenilor statelor democratice. În acest scop, politologia își asumă și își onorează funcția de socializare, de socializare politică a cetățenilor. Prin socializare politică subînțelegem: „Procesul prin care oamenii ajung să dobândească atitudini și valori politice.” Cercetarea fenomenului „socializare politică” a permis savanților să evidențieze următoarele aspecte: „Cercetarea socializării nu poate prin natura sa să identifice o conștiință falsă sau vreo altă modalitate de care valorile dominante să fie încălțate fără ca subiecții să fie conștienți de faptul acesta. Identificarea cu un partid nu este în mod necesar un ghid vrednic de încredere la vot și nici în atitudinile politice” [1, p. 419].

În societatea contemporană este foarte important să definim adecvat semnificația politicului. În ultimele decenii ale secolului XX, teoreticienii consideră că politicul este un gen de activitate participativă și rațională a cetățenilor. În acest context, politica este definită prin competiția între elite pentru voturi și influență. Hanna Arendt prezintă *political ca participare activă la viața publică* [2]. Politicul este cea mai nobilă expresie a vieții umane, care constă în ieșirea oamenilor în afara nevoilor și suferințelor lor particulare pentru a crea o lume publică în care fiecare poate apărea înaintea celorlalți în ceea ce are el mai specific. „Împreună, în public el creează, prin cuvinte și fapte contingente – legile și instituțiile care le structurează viața colectivă, le reglementează conflictele și torc firul narativ al istoriei” [3, 312–313].

Tezele teoretice despre specificul analizei politologice a realității ne-a permis să definim unele priorități ale politologilor din Republica Moldova. Având aceeași misiune de a reflecta, interpreta adecvat, aprecia conținutul evenimentelor/acțiunilor politice, atestăm prezența diferitor

opinii, justificarea mai multor modele de dezvoltare a societății moldovenești. Explicația controverselor atestate în discursul/mesajul politicienilor de la guvernare și din opoziția parlamentară, din articolele științifice, din discuțiile publice o găsim în afirmația: cercetările politicului vizează și componenta axiologică, în care sunt camuflate sau declarate deschis scopurile unei acțiuni, a unui eveniment.

În Republica Moldova funcționează un sistem pluripartit, în care deosebim partide politice, care deschis promovează politici orientate spre integrarea țării în Uniunea Europeană; partide care se declară pro-europene, dar interesele lor sunt ascunse, acțiunile liderilor lor vorbesc despre poziționarea acestora în opoziția guvernanților pro-europeni. Un alt grup de partide s-a angajat să deservească interesul geostrategic al Federației Ruse. Protestele organizate de liderii acestora, susținuți financiar de oligarhii care au fugit din Republica Moldova, diminuează rezultatele Politicilor Publice, a Politicii sociale, promovate de guvernanți.

Anul 2024 pentru Republica Moldova este important se vor desfășura alegeri prezidențiale, iar rezultatele scrutinului pot influența cursul integrării regionale a țării. De asemenea, în primăvara anului 2024, reprezentanții instituțiilor politice de la Chișinău planifică deschiderea negocierilor cu Uniunea Europeană. Aceste procese politice pun în valoare rezultatele socializării politice a cetățenilor, printre care menționăm: schimbarea mentalității, atitudinii actorului vieții sociale față de evenimentele și acțiunile desfășurate în țară, în regiune. Conștientizarea tuturor schimbărilor din viața politică și socială a țării conduce la acțiuni responsabile, la multiplicarea manifestărilor conștiente a personalității actorului politic. Acest obiectiv este realizabil doar în condițiile în care intelectualii, membrii comunității academice, toate elementele societății civile se vor implica activ în promovarea valorilor europene, vor explica cetățenilor: cum s-a schimbat viața lor în rezultatul implementării proiectelor europene. În acest context, o semnificație aparte o au acțiunile programelor de educație civică, care „atât la nivel teoretic, cât și practic vizează responsabilitatea persoanei, care, la rândul ei, însumează în sine toate valorile asimilate, respectate și promovate de aceasta” [4, p. 303].

M. Foucault analizând responsabilitatea intelectualilor, „activitatea cărora are sens „numai dacă este orientată spre schimbarea gândirii proprii și a altor oameni”. Intelectualul trebuie să-și asume responsabilitatea pentru susținerea tradiției, care constă, în primul rând, în promovarea problematizării morale inițiate. O teză actuală și foarte importantă pentru timpurile și provocările pe care le trăim, este avertizarea savantului: „trebuie să oferim pericolului, apreciat ca cea mai esențială formă

a responsabilității, eforturi pentru schimbare, prin manifestarea unei griji permanente față de sine” [5, p. 321]. Tezele lui M. Foucault despre dimensiunea axiologică a cercetării politicului pot fi apreciate la justa valoare doar raportându-le la conceptul de problematizare.

În lumea morală M. Foucault evidențiază „trei straturi: formarea discursive, care-i cuprinde pe toți și pe fiecare; grupul mic în care subiectul se simte aproape ca la el acasă; însuși subiectul – centrul activității morale. Ei nu este egal cu sine, deoarece trecând prin procesul de problematizare devine altul, influența căruia mai târziu se răsfrânge asupra grupului mic și într-o măsură mai mică asupra întregului discursive. Este responsabil Acela care se problematizează pe sine și odată cu sine merge în întâmpinarea pericolului” [4, p. 304]. Analiza responsabilității insistă asupra deosebirii dintre conștient și inconștient, liber și impus. Alegerea conștientă se referă nu la scop, dar numai la mijloacele alegerii lor.

Semnificația majoră a educației civice pentru integrarea europeană a Ucrainei este apreciată de colegii de la Universitatea Națională „Yuri Fedkovici” din Cernăuți: Anatoliy Kruglașov, Natalia Nechaeva-Yuriichuk [6, p. 244–270; 7, p. 271–290]. Profesorul universitar Anatoliy Kruglașov în studiul: „În căutarea unui model național de educație civică” menționează: „Una din condițiile importante pentru formarea cu succes a unui sistem de educație civică este parteneriatul dintre stat și instituțiile societății civile, cooperarea diferitelor niveluri de instituții de învățământ, precum și oamenii de știință care studiază problemele dezvoltării acestuia și experții din domeniul educațional” [6, p. 245]. Experiența Ucrainei trebuie studiată, asimilată de managerii și experții angajați în domeniul educației, deoarece valorile promovate de subsistemul educației civice sunt rezultatele vizate de alt proces important pentru statele candidate la aderare la Uniunea Europeană – europenizarea. Anatoliy Kruglașov amintește că conceptul „educație civică” a fost definit de Programul Național de Educație Patriotică a Populației, adoptat în 1999. Conceptul „educația civică” viza: formarea unui stil de viață sănătos, dezvoltarea spiritualității și întărirea fundamentelor morale ale societății” [6, p. 247].

În concluzie menționăm că dimensiunea axiologică a politologiei fortifică rolul științelor sociale în societatea dinamică, de tranziție, durabilă. Ne dorim susținerea proceselor de socializare și europenizare a cetățenilor Republicii Moldova, în rezultatul cărora, în condiții dificile, actorul principal al procesului social-politic – cetățeanul va alege responsabil, susținând în așa fel integrarea țării în comunitatea statelor europene.

References:

1. Socializare politică. Oxford, Dicționar de politică. Coordonat de Iain McLEAN, București, Univers enciclopedic, 2001. P. 419. ISBN 973-8240-09-3.
2. Hanna Arendt, 1958, *The Human Condition*, Chicago: University of Chicago Press.
3. Roșca Ludmila, *Filosofia politică: obiectul de studiu și problematica*. În: *Roșca Ludmila, Filosofia. Manual. Ghidul afacerii de succes*, Chișinău: S.n. 2013 (Tipogr. „Print-Caro”). P. 296–318. ISBN 978-9975-56-115-0.
4. Roșca Ludmila, Ursu Valentina, *Educația civică în Republica Moldova în contextul integrării europene*. În: *Interconexiunile integrării sociale și consolidarea sistemului național de securitate. Monografie colectivă*. Coordonator – Ludmila Roșca. Chișinău: S.n., 2022 (Print-Caro). P. 291–306. ISBN 978-9975-165-06-8.
5. Фуко М. Воля к власти. По ту сторону знания, власти, сексуальности. Москва, 1996.
6. Kruglașov Anatoliy, *În căutarea unui model național de educație civică: experiența Ucrainei*. În: *Interconexiunile integrării sociale și consolidarea sistemului național de securitate. Monografie colectivă*. Coordonator – Ludmila Roșca. Chișinău: S.n., 2022 (Print-Caro). P. 244–370. ISBN 978-9975-165-06-8.
7. Natalia Nechaeva-Yuriichuk, *Educația civică – mijloc de prevenire a conflictelor socio-politice*. În: *Interconexiunile integrării sociale și consolidarea sistemului național de securitate. Monografie colectivă*. Coordonator – Ludmila Roșca. Chișinău: S.n., 2022 (Print-Caro). P. 271–290. ISBN 978-9975-165-06-8.

DOI

**BUZZWORDS, CONCEPTS, AND TERRITORIAL IMPLICATIONS
IN THE EU. A LOOK AT THE TERRITORIAL AGENDA
OF THE EU THROUGH THE YEARS**

Chiriac Cosmin

*PhD Lecturer at the Department
of International Relations and European Studies
University of Oradea
Oradea, Romania*

Buzzwords and trends have found fertile ground in the era of the internet. There's little doubt in that. The world wide web is a propagation medium like no other for any topic that gets attention at any moment in time. Is that also true for concepts that may influence the way our world is governed? Are our institutions caught in the vortex of buzzwords and trends? Is the academic world affected as well?

Those are not easy questions to answer and there's no way to cover such a topic in a brief paper like the current one. Nonetheless, the objective here is to tap into the matter by looking at the Territorial Agenda documents that the EU institutions have published in the last two decades and find whether there are any indications that they have any role in such phenomena. To this end, besides the above-mentioned documents, some speciality literature papers that discuss these documents has also been analysed. Still, a definitive conclusion is not reached in this paper.

The birth of the first Territorial Agenda document of the European Union is presented in detail by Faludi [1], a process that took place over several years [1, p. 22] and produced several versions of the document through the work of experts from different countries [1, p. 23, 25]. All the efforts around the development of the Territorial Agenda, but also in previous documents [2], brought two terms to the general attention of researchers from various fields: *territorial cohesion* and *polycentric development*. The focus will fall more on the former than on the latter in this paper.

The terms are continuously present in the Territorial Agenda documents. In the academic world, extensive speciality literature has covered these concepts. Still, the meaning of both terms is rather *blurred*. There are no official EU documents that describe them clearly, so we don't really know what the EU means when it proposes territorial cohesion as a "prerequisite

for achieving sustainable economic growth and implementing social and economic cohesion” [3, p. 3(8)], or suggests to “ensure the implementation of the Europe 2020 Strategy according to territorial cohesion principles” [4, p. 2(4)], or specifies that territorial cohesion “reinforces solidarity to promote convergence and reduce inequalities between better-off places and those with less prosperous prospects” [5, p. 3(6)]. Even though, text from various EU documents are seen as definitions of territorial cohesion [6, p. 8], they are not definitions per se.

Though there are ways to measure both polycentric development and territorial cohesion, whether they measure the same thing is up for discussion. For example, the *Report on the Assessment of Territorial Cohesion and the Territorial Agenda 2020 of the European Union* mentions that “[r]egardless of an exact definition of territorial cohesion, different arguments have been put forward to include the objective of territorial cohesion alongside economic and social cohesion” [6, p. 8], showing that sometimes, what is measured as territorial cohesion is what is considered territorial cohesion. On the other hand, Medeiros [7] attempts to provide a methodology to evaluate territorial cohesion, by identifying its dimensions, than various indicators for each of these dimensions, to get, in the end, to a definition. However, there’s heavy reliance on EU documents in the identification of these dimensions.

Critique regarding the lack of clarity of these two terms is ever present. Most studies tackling these concepts start with such a statement which means that they are rather fluid. So, it may be that, to some extent, the meaning in the eye of the “beholder”.

They, obviously, didn’t come out of nowhere. Faludi points out, that the Territorial Agenda documents, and other documents that lead up to them, are the product of the work of experts [1, p. 23]. However, as opposed to the speciality literature, there’s no room in such documents to explain how and why territorial cohesion and polycentric development are central to the development of the territory of the European Union.

The concepts, by themselves, don’t necessarily carry positive implications. As ridiculous as it may sound, a geographical area can be territorially cohesive even if it is entirely environmentally unsustainable. There’s cohesion in that, even if there are no positive aspects in such territorial cohesion. Polycentric development can have both positive and negative implications. For example, polycentric development can mean territorial expansion, which also means that a lot of agricultural territory can be lost to various urban functions. Thus, where something is gained, something else is

lost. Still, if territorial cohesion does not, necessarily, have direct territorial implications, polycentric development can.

Consequently, they feel more like buzzwords that have just caught on and are general enough to allow for a large degree of freedom in the way the member states implement related EU policies in the pursuit of improving the life of EU citizen. And whether that's achieved, can be measured through various metrics that can be continuously evaluated, no matter if we summarise them through concepts such as territorial cohesion, or not.

References:

1. A. Faludi, A turning point in the development of European spatial planning? The 'Territorial Agenda of the European Union' and the 'First Action Programme,' *Progress in Planning* 71 (2009), pp. 1–42.
2. Comisia Europeană, ESDP European Spatial Development Perspective. Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union, Office for Official Publications of the European Communities, 1999.
3. EU Ministers for Spatial Planning and Development, Territorial Agenda of the European Union: Towards a More Competitive and Sustainable Europe of Diverse Regions, Leipzig, Germany, 2007.
4. EU Ministers for Spatial Planning and Development, Territorial Agenda of the European Union 2020: Towards an Inclusive, Smart and Sustainable Europe of Diverse Regions, agreed at the Informal Ministerial Meeting of Ministers responsible for Spatial Planning and Territorial Development.
5. Ministers Responsible for Spatial Planning and Territorial Development and/or Territorial Cohesion, Territorial Agenda 2030: A future for all places. Adopted at Informal meeting of Ministers responsible for Spatial Planning and Territorial Development and/or Territorial Cohesion, Germany, 2020.
6. K. Böhme, F. Holstein and M. Toptsidou, Report on the assessment of territorial cohesion and the territorial agenda 2020 of the European Union, Luxembourg ministry of sustainable development and infrastructures on behalf of the EU Trio Presidency, Luxembourg, 2015.
7. E. Medeiros, Territorial cohesion: An EU concept, *European Journal of Spatial Development* 14 (2016), pp. 2–30.

SECTION 4. WORLD POLITICS

DOI

GREAT BRITAIN AS A STRATEGIC PARTNER OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF A FULL-SCALE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

ВЕЛИКА БРИТАНІЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ПАРТНЕР УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Havrylenko N. N.
IV year student

Гавриленко Н. Н.
студент IV курсу

Moiseeva T. M.
*Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of International Relations
and Law
National University «Odessa
Polytechnic»
Odessa, Ukraine*

Моїсєва Т. М.
*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних
відносин та права
Національний університет «Одеська
політехніка»
м. Одеса, Україна*

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну у 2022 році, Британія продемонструвала рішучу підтримку українців. Нова стадія триваючого міжнародного конфлікту є наріжним каменем світової та британської міжнародної політики. Надана, в період російського повномасштабного вторгнення, допомога включає широкий спектр як дипломатичних заходів, військової та гуманітарної допомоги, так і актуалізацію ідеологічних питань, які стоять за війною.

Базисом, на якому побудована Британська підтримка України, з початку повномасштабного вторгнення, залишається визначення ролі рф як агресора в російсько-українській війні. У заявах британських дипломатів і високопосадовців, на дипломатичних та державних заходах різного рівня, Британія послуговується визначенням російсько-української війни, як неспровокованого акту агресії проти демокра-

тичної та суверенної країни [2]. Подібне окреслення конфлікту вкладається в зовнішньополітичну стратегію Британії як держави, що залишається відданою демократичним принципам та слідує міжнародному праву, тому в призмі національних інтересів Сполученого Королівства залишається важливою підтримка українського народу.

Першим ключовим питанням, в контексті Британської підтримки, є гуманітарна допомога. Згідно з даними ООН, на які посилається звіт уряду Великої Британії стосовно наданої гуманітарної допомоги, – близько 14.6 мільйонів українців потребують підтримки, та ще третина населення України була вимушена покинути свої домівки. У відповідь на цю масштабну кризу, Велика Британія активізувала фінансування допомоги, загальна сума якої склала £357 мільйонів і була спрямована на підтримку найбільш вразливих верств населення, а саме: жінок та дітей, людей літнього віку та людей з інклюзивними потребами. Інструментами реалізації ініціативи Сполученого Королівства з підтримки України, є фінансування різноманітних організацій та програм, таких як Червоний Хрест, Фонд ООН з координації гуманітарних справ (UN OCHA), Міжнародна організація з міграції (ІОМ), а також пряма передача обладнання [4].

Другим аспектом реакції Британії на російське вторгнення, стало надання військової підтримки. Після останньої зустрічі між президентом України Володимиром Зеленським та британським прем'єр-міністром Ріші Сунаком, було погоджено додаткове воєнне фінансування на суму у £2.5 млрд. (у період з 2024 по 2025 роки), що на £200 мільйонів більше, ніж у попередні два роки [5]. Новим фокусом військової підтримки є розвиток дронної військової промисловості та укріплення критичної інфраструктури, у відповідь на російські атаки.

В рамках вже згаданого візиту, було укладено двосторонній договір «Agreement on Security Co-operation between the United Kingdom of Great Britain & Northern Ireland and Ukraine» («Угода про безпекову співпрацю між Сполученим Королівством Великої Британії та Північної Ірландії та Україною»). Підписана 12 січня 2024 року в Києві, ця угода передбачає поглиблення співпраці в наступних сферах: «Оборона та безпека» (Ч. 2); «Невійськова безпека» (Ч. 3); «Політичне співробітництво» (Ч. 4); «Фіскальна підтримка, відновлення та реконструкція» (Ч. V); «Гуманітарне співробітництво» (Ч. VI); «Реформа» (Ч. VII); «Співпраця на випадок майбутнього збройного нападу» (Ч. VIII).

Договір, зокрема, засвідчує зобов'язання Сполученого Королівства щодо: всебічної допомоги Україні для захисту та відновлення її територіальної цілісності; військової допомоги, у вигляді сучасного військового обладнання та навчання військових; фінансової допомоги, у вигляді грантів та позик; політичної підтримки у прагненні України до членства в ЄС та НАТО; сприяння встановленню справедливого та тривалого миру в Україні. Україна ж, в свою чергу, зобов'язується продовжувати роботу над реформами у сферах: державного управління, протидії корупції, оборони та безпеки, економіки та бізнес-середовища, а також дотримуватися макроекономічної стабільності та вимог МВФ [1]. Угода дійсна на наступні 10 років.

Заслуговує на увагу також підтримка Британією української ініціативи з притягнення до відповідальності Росії за воєнні злочини. Вона включає фінансування в об'ємі £3.7 мільйонів, для: підтримки «документування, розслідування та судового переслідування військових злочинів, скоєних в Україні»; навчання українських прокурорів, у використанні розвідданих з відкритих джерел (OSINT), для виявлення потенційних злочинів; розширення Центру документування воєнних злочинів «OPORA» в Польщі [3].

У контексті Світової політики, Британська відповідь на російське вторгнення, визначає позицію країни як стратегічного союзника України на міжнародній арені, та підкреслює роль Сполученого Королівства, як однієї з глобальних сил, яка кинула виклик російській експансіоністській політиці.

Література:

1. Agreement on security co-operation between The United Kingdom Of Great Britain & Northern Ireland and Ukraine. GOV.UK URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/65a14a6ae96df50014f845d2/UK-Ukraine_Agreement_on_Security_Co-operation.pdf (date of access: 14.02.2024).

2. Foreign, Commonwealth & Development Office. Russia's unprovoked, illegal war is an attack on Ukraine, a sovereign, democratic state and an attack on the OSCE's founding principles: UK statement to the OSCE. GOV.UK. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/russias-unprovoked-illegal-war-is-an-attack-on-ukraine-a-sovereign-democratic-state-and-an-attack-on-the-osces-founding-principles-uk-statement> (date of access: 14.02.2024).

3. Foreign, Commonwealth & Development Office. UK announces further support for Ukraine's efforts to bring war criminals to justice.

GOV.UK. URL: <https://www.gov.uk/government/news/uk-announces-further-support-for-ukraines-efforts-to-bring-war-criminals-to-justice> (date of access: 14.02.2024).

4. Foreign, Commonwealth & Development Office. UK government's humanitarian response to Russia's invasion of Ukraine. GOV.UK. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/uk-governments-humanitarian-response-to-russias-invasion-of-ukraine-facts-and-figures/uk-governments-humanitarian-response-to-russias-invasion-of-ukraine-facts-and-figures> (date of access: 14.02.2024).

5. Prime Minister's Office. Прем'єр-міністр відвідує Київ: підтримка Великої Британії не похитнеться. GOV.UK. URL: <https://www.gov.uk/government/news/pm-in-kyiv-uk-support-will-not-falter.uk> (дата звернення: 14.02.2024).

DOI

PUBLIC DIPLOMACY IN THE FRAMEWORK OF CROSS-BORDER COOPERATION

ЗАСТОСУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ В РАМКАХ ТРАНСКОРДОННОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Holovka A. A.

*Candidate of Political Sciences (PhD),
Leading Researcher at the Department
for Research of the Western Region
National Institute of Strategic Studies
Kyiv, Ukraine*

Головка А. А.

*кандидат політичних наук,
провідний науковий співробітник
сектору досліджень
Західного регіону
Національний інститут
стратегічних досліджень
м. Київ, Україна*

З початком широкомасштабного військового вторгнення російської федерації на територію України актуалізувалось питання використання громадської (публічної) дипломатії передусім в частині сприяння зміцненню підтримки України з боку міжнародних партнерів в умовах актуальних викликів, а також з огляду на євроінтеграційні прагнення України. Це особливо важливо для (1) лобювання українських інтересів за кордоном; (2) протидії російській пропаганді та кампаніям

по дезінформації в країнах Європи; (3) протидії риторичі окремих політиків-популістів та політсил чия діяльність на зменшення / повну зупинку матеріально-технічної, військової, фінансової підтримки України з боку країн партнерів.

Не вдаючись до деталізації усіх сформованих наукових підходів до визначення сутності громадської дипломатії, в рамках цієї статті доречно використати напрацювання І. Сухорольської, яка визначає термін «громадська дипломатія» (англомовний термін «public diplomacy») як цілеспрямований впливу держави на іноземні цільові аудиторії громадськості з метою досягнення зовнішньополітичних цілей. Такий вплив може здійснюватися не лише власне державними установами та відомствами, але й широким кола неурядових акторів [1, с. 104]. До них зокрема доречно відносити організації громадянського суспільства, неурядові аналітичні центри, представників волонтерських та правозахисних рухів і т. д. Водночас одним із перспективних напрямків в контексті реалізації такої дипломатії є використання сформованої протягом останнього десятиліття мережі міжрегіональних та транскордонних зв'язків, ділових та гуманітарних контактів між західним прикордонням України та географічно близькими країнами Центрально-Східної Європи (ЦСЕ).

Не ставлячи собі за мету охарактеризувати усі інструменти громадської дипломатії, виокремимо окремі із них, які вбачаємо доречними до застосування в поточних умовах і які гуртуватимуться на описаних вище транскордонних зв'язках та контактах між українськими прикордонними регіонами та країнами ЦСЕ.

Перш за все відмітимо значення неформальних заходів зокрема формату «ділового чаювання» (напр. «Чай з Послом», «Чай з Євродепутатом» та ін.) – зустріч із запрошеним гостем чи гостями (чинними або ж колишніми дипломатами та політиками, високопосадовцями, які володіють високим авторитетом та впливом в політичному житті, ділових колах і т. д.) у неформальній обстановці, за участі запрошених експертів та науковців, організацій громадянського суспільства, представників ділових та дипломатичних кіл. Проведення таких заходів цінне тим, що у ході неформального обговорення дипломати та політики готові дискутувати щодо питань, які не завжди можливо піднімати в рамках офіційного протоколу. Це також розширює можливості для донесення проукраїнських ідей та обговорення можливостей співпраці, реалізації спільних ініціатив і т. д.

Як приклад проведених заходів в форматі ділового чаювання приведемо зустрічі організовані в м. Ужгороді з 2013–2024 рр.:

із Надзвичайним і Повноважним Послом Угорщини в Україні *Міхайєм Баєром*; Надзвичайним і Повноважним Послом Словаччини *Поволом Гамжіком*; Державним Секретарем Словацької Республіки *Петером Буріаном*; Віце-Прем'єр-Міністром, Міністром закордонних справ та європейських питань Словацької Республіки *Мирославом Лайчаком*; Надзвичайним та Повноважним Послом Словаччини в Україні *Юраєм Сівачеком*; Депутатом Європейського Парламенту від Словацької Республіки *Іваном Штефанцем* (загалом проведено три зустрічі у такому форматі); Президентом Словацької Республіки (1999–2004) *Рудольфом Шустером*; Президентом Словацької Республіки (2004–2009) *Іваном Гашипаровичем*; Надзвичайним і Повноважним Послом Чехії в Україні *Радеком Матулою*; Головою Політвідділу, Першим секретарем Посольства Японії в Україні *Дайсуке Мінаміно* [4].

У цьому ж контексті доречно зауважити, що одним із ефективних інструментів громадської дипломатії стати створення комунікаційного майданчику у форматі «дискусійного клубу» із залученням як українських так і зарубіжних експертів, а також політиків (зокрема депутатів Європейського парламенту та національних парламентів країн Європи, місцевого самоврядування), представників дипломатичних та ділових кіл України та країн ЦСЄ. Актуальність створення такого майданчику обумовлена необхідністю залучення широкого кола європейських політиків, експертів та науковців з метою обговорення найбільш гострих проблем, формування додаткового каналу впливу на політичний порядок денний країн Європи, Європейського Союзу, лобіювання інтересів України.

Окремо відмітимо, що важливо також виокремити основні *тематичні напрямки* застосування таких інструментів. Перш за все перспективним напрямком доречно вважати сприяння активізації взаємодії в частині протидії російським кампаніям по дезінформації, прихованій проросійській пропаганді. Країни ЄС включно регіон ЦСЄ уразливі до інструментів російської гібридної війни зокрема в інформаційній сфері. Це впливає на суспільно-політичну сферу та настрої населення цих країн: як приклад приведемо сусідню з Україною Словаччину, яка стала одним із стратегічно важливих партнерів Києва в умовах російської агресії зокрема в частині надання військової техніки і водночас серед словацької громадськості зафіксовано один із найнижчих рівнів схвалення підтримки України, включно військової та фінансової (див. табл. 1).

**Окремі результати Республіки (Eurobarometer,
Січень-Лютий 2023 р.),
які стосуються підтримки України з боку ЄС.
Відповіді респондентів на питання «ЄС вжив низку заходів у
відповідь на вторгнення Росії в Україну. Наскільки ви згодні
чи не згодні з кожним із них ці вжиті дії» (%) [3]**

		Пов- ністю згідний (-на)	Ско- ріше згід- ний (-на)	Скорі- ше не згідний (-на)	Пов- ністю не згід- ний (-на)	Важко відпо- вісти
<i>Введення економічних санкцій проти російського уряду, компаній і фізичних осіб (%)</i>	Результати опитувань в Словаччині	26%	23%	17%	27%	7%
	Узагальнені результати опитувань серед країн ЄС	42%	32%	13%	8%	5%
<i>Фінансування закупівлі та постачання військової техніки в Україну (%)</i>	Результати опитувань в Словаччині	17%	21%	19%	37%	6%
	Узагальнені результати опитувань серед країн ЄС	32%	33%	16%	13%	6%
<i>Надання фінансової підтримки Україні (%)</i>	Результати опитувань в Словаччині	27%	26%	21%	21%	5%
	Узагальнені результати опитувань серед країн ЄС	40%	37%	12%	7%	4%
<i>Виступаючи проти російського вторгнення в Україну, ЄС захищає європейські цінності (%)</i>	Результати опитувань в Словаччині	26%	30%	15%	16%	13%
	Узагальнені результати опитувань серед країн ЄС	41%	37%	10%	6%	6%

Окрім виключно зовнішньополітичних та безпекових цілей описані вище інструменти громадської дипломатії можуть бути використані для цілей посилення транскордонної кооперації, економічного та

гуманітарного розвитку регіонів та громад. Передусім йдеться про визначення стратегічних цілей розвитку спільного прикордоння, взаємодії у стратегуванні окремих сегментів (економіка, туризм, наукові та технологічні інновації), посилення існуючих та створення нових транскордонних структур (як-от, євро регіони чи EGTC), просування пропозицій щодо внесення змін до міжнародних договорів та принципів організації транскордонного співробітництва тощо.

До того ж громадська дипломатія розширює можливості щодо промоції економічного потенціалу громад та регіонів, встановлення симетричного партнерства між громадами прикордоння, залучення інвестицій для розвитку малого та середнього бізнесу та ін., що має стратегічне значення в умовах економічних та гуманітарних наслідків російської агресії.

Отже, застосування інструментів громадської дипломатії в умовах актуальних викликів варто розглядати як чинник зміцнення зовнішньополітичних позицій та відстоювання національних інтересів України. Ефективність таких інструментів пов'язана передусім із залученням широкого кола неурядових організацій, приватних установ, які зокрема можуть використовувати сформовану мережу транскордонних зв'язків та контактів між західним прикордонням України та регіоном ЦСЄ для цілеспрямованого впливу на цільові аудиторії, активного формування проукраїнського середовища серед європейських політиків та громадських діячів.

Література:

1. Сухорольська І. Ю. Громадська (публічна) дипломатія в сучасних міжнародних відносинах: нові тренди і особливості. *Регіональні студії*. 2022. № 30. С. 103–107.
2. Сухорольська І., Ірина Климчук І. Громадська (публічна) дипломатія в умовах агресивної війни росії проти України. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2022. 43. С. 322–331.
3. Standard Eurobarometer 98 – Winter 2022–2023. URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2872>
4. «Чай з Євродепутатом»: Євросоюз та Україна: спільний шлях до Перемоги. Центр аналізу регіональних ризиків. URL: <http://rrac.com.ua/evrosoyuz-ta-ukrayina-spilnij-shlyah-do-peremogi/>
5. World politics.

DOI

NATO AND EAST-EUROPEAN SECURITY

Dincă Marian

*Doctor of Geography,
Associate Professor at the Faculty of History
International Relations Political Sciences Communication Sciences*

Culciar Patricia

*BA Student – Security Studies at the Faculty of History, International Relations,
Political Sciences and Communication Sciences*

Țoca Constantin-Vasile

*Doctor of Geography,
Associate Professor at the Faculty of History
International Relations Political Sciences Communication Sciences,
University of Oradea
Oradea, Romania*

Introduction

The North Atlantic Treaty Organisation (NATO) is a political-military alliance established on the basis of the North Atlantic Treaty, signed on 4 April 1949, by 10 Western European and two North American states. With the status of a security organisation and international legal personality, NATO has adapted its mandate over more than seven decades of existence.

At the time of its creation, the transatlantic alliance became a key pillar for Western European countries in the face of the threat of Soviet expansion, promoting Western values and countering Communist influence and the Soviet nuclear arsenal during the Cold War.

In NATO's 2010 Lisbon Strategic Concept, three key tasks for the alliance are outlined: (1) ensuring collective security; (2) crisis management; and (3) promoting cooperative security. These provisions are reiterated in the current NATO Strategic Concept Madrid – 2022, but for the first time in the Alliance's conceptual-strategic history, Russia is defined as "the most significant and direct threat to the security and stability of the Allies" [1, p. 1].

Collective security is about defending NATO allies and deterring any attacks against them. In recent years, NATO has focused intensively on strengthening capabilities in this area, including cyber and hybrid threats. Crisis management covers situations outside the territory of NATO allies,

including missions in Kosovo and Afghanistan. Within the framework of cooperative security, NATO works with a variety of partners, both regional and global. Each area of work provides a forum in which allies and partners discuss, assess threats and risks, plan for contingencies and adopt common policies and standards to improve their ability to work together [2, p. 3–5].

History of the North Atlantic Alliance

Known simply as the "Cold War" in world chronology, the expansion of the Soviet Union into Eastern Europe and the spread of communism in this region posed a significant threat to the security of Western Europe and, by extension, the Western Hemisphere. In response to this challenge, the US commitment to protecting Western Europe against the influence of the Soviet Union became all the more necessary.

In April 1949, the North American nations of the US and Canada joined forces with ten Western European countries to establish the North Atlantic Treaty Organisation (NATO). This alliance was designed to provide a protective shield against the expansion and ideology of the Soviet Union, and soon after to deter the Soviet Union following its first atomic bomb test in August 1949. In a parallel fashion, the Soviet Union established the short-lived political and military alliance known as the Warsaw Pact in May 1955, with eight member states, to counterbalance NATO's influence on the world stage.

The North Atlantic Alliance was founded on the principle of collective security, where an attack on one NATO member was considered an attack on all, a provision maintained and reiterated in all NATO Strategic Concepts.

In 1991, the Soviet Union collapsed and with it the Warsaw Pact ceased to exist. With the end of the Cold War and the absence of an immediate threat from the Soviet Union, NATO's future became uncertain. The new geopolitical landscape prompted NATO to reassess its missions, expand its sphere of influence and adapt to new threats. Dissolution of the alliance was not an option.

Unlike during the Cold War, when the Alliance expanded with only four new members, the collapse of Eastern European communism brings significant waves of new NATO members, virtually doubling the total number of Alliance members (32 members in 2024 with the accession of Sweden).

By accepting former communist Eastern European states, the Alliance has broadened its remit to include conflict management in South-Eastern Europe and North Africa, anti-piracy operations in the Gulf of Aden, counter-terrorism actions in South Asia and the Middle East, and recently,

the collective defence of Eastern Europe against aggression by the Russian Federation (successor to the USSR) [3, p. 59–60].

Since its establishment on 4 April 1949 by its 12 founding members, NATO has undergone seven stages of expansion in the number of member states, in accordance with the principles of its "Open Door" policy, as stipulated in Article 10 of the North Atlantic Treaty of 1949. This policy has been implemented to include other European countries, with particular emphasis on the former communist states of Eastern Europe. Countries that have joined the Alliance over the years include Greece and Turkey (1952), West Germany (1955), Spain (1982), the Czech Republic, Poland and Hungary (1999), Bulgaria, Estonia, Latvia, Lithuania, Romania, Slovakia and Slovenia (2004), Albania and Croatia (2009), and Montenegro (2017). In 2020, North Macedonia became the 30th member. Finland and Sweden became official NATO members in 2023 and 2024 respectively [4].

NATO structure, missions and operations

The main components of the NATO structure include the North Atlantic Council (NAC), the NATO Secretary General and the NATO Charter. The North Atlantic Council is the decision-making body comprising representatives of member states at ambassadorial or defence secretary level, with responsibility for discussing and taking decisions on security and defence matters. The NATO Secretary General, appointed by unanimous agreement of the member states, is the chief executive responsible for coordinating day-to-day activities and representing the organisation internationally.

NATO's Command Forces play a crucial role in the organisation's structure and are coordinated through two main strategic commands: Supreme Allied Command Transformation (SACT) in the US, which is responsible for the development and transformation of NATO's military capabilities, and Supreme Allied Command Operations (SACEUR) in Belgium, which is responsible for the planning and conduct of military operations. In addition, all member states contribute to the training of NATO forces by providing troops and resources for collective deterrence and defence in crisis and conflict situations.

The NATO Research and Technology Agency (NCIA) provides technical support, communications, intelligence and cyber security services, complementing the organisation's structure. NATO also works with other international organisations such as the European Union, the United Nations and the Organisation for Security and Cooperation in Europe to promote global security and stability [5].

The concept of "collective defence," enshrined in Article 5 of the Washington Treaty, has allowed the Alliance to expand by bringing in new members, now totalling 32 states. This concept has underpinned consultation and cooperation on defence and security matters, as well as participation in multinational crisis management operations.

The objectives of collective defence, crisis management and cooperative security were reaffirmed in the 2014 NATO Summit Declaration. Here the Action Plan was endorsed to enhance responsiveness, adapting to changes in the security environment and managing the challenges posed by Russia's conduct, risks and threats in the Middle East and North Africa.

NATO has expanded its security activities, including counter-terrorism, actively participating in operations in Bosnia, Kosovo, Afghanistan, Iraq, Sudan and Libya between 1992 and 2011. NATO's mission in Afghanistan, coordinated through ISAF, has been a significant effort to stabilise and develop the country.

NATO's participation in Operation Active Endeavour in the Mediterranean, the fight against maritime piracy in the Horn of Africa through Operation Ocean Shield, as well as involvement in supporting the African Union in the Somalia Mission, illustrate the Alliance's continued commitment to global security.

NATO has also engaged in the fight against cyber-terrorism, establishing cyber defence as an integral part of collective defence and stepping up cooperation with private industry partners.

In the context of the suspension of cooperation with Russia, NATO has strengthened its relations with Moldova, Ukraine, Georgia by supporting efforts to reform defence and security systems.

NATO has adapted to the new challenges and threats of the 21st century, reaffirming its active role in maintaining global peace and security through cooperation, military action and engagement in crisis management. The North Atlantic Alliance remains a central actor in ensuring international stability [6, p. 199–202].

NATO human rights policies

With the expansion of NATO operations since the 1990s, pressure from within and outside the Alliance to implement its commitment to human rights has increased. This pressure has been driven by perceived shortcomings in NATO operations, including civil society concerns about civilian casualties in Afghanistan. To clarify its approach, NATO has adopted a zero-tolerance policy towards such casualties.

Alliance states that support human rights in other fora have also promoted these issues in NATO. These efforts have involved the adoption

of specific human rights policies, reflecting or extending provisions adopted at the UN level. This work is part of a wider global dialogue on improving respect for human rights in conflict and post-conflict contexts.

Together with NATO's long-term work programme on women, peace and security, these policies constitute a developing agenda for human security within the Alliance. In addition to the policies, NATO has implemented internal reforms, including access to justice for personnel and emphasising the importance of human rights in the management of international organisations.

Within the North Atlantic Alliance (NATO), the Protection of Civilians policy adopted in 2016 is a clear sign of a strong commitment to human rights during deployed operations. This policy, based on four key principles, including a lawful approach and taking concrete steps to protect civilian populations, resulted in an action plan in 2018, scheduled for review in 2021.

In addition, NATO responded to the challenges of sexual exploitation and abuse by adopting a specific policy in 2019. By clearly defining these behaviours and ensuring collective responsibility through awareness and training, NATO promotes a safe and harmonious environment.

Regarding the protection of children in armed conflict, allies agreed in 2015 on a policy that integrates UN requirements and the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child into military doctrine. The focus is on recognising and reporting violations during operations, highlighting the importance of protecting the most vulnerable members of affected communities.

In an effort to ensure fair and just treatment for its personnel, NATO implemented significant internal reforms in 2013. Through the establishment of the NATO Administrative Tribunal, the Alliance guarantees independent and impartial access to justice for its members. These policies and reforms reflect a comprehensive and committed approach to respect for human rights in all aspects of NATO operations and structures [2, p. 6–7].

NATO's role in the global response to 9/11

European countries provided significant support to the United States after the 9/11 attacks. They have pledged to support the United States both individually, in personal talks with President Bush and senior US officials, and collectively, through NATO and the European Union. Although NATO invoked its self-defence clause, there was an expectation that NATO would be an integral part of the military response in Afghanistan, based on the principle that an attack on one member would be considered an attack on all. However, the United States decided to conduct military operations

in Afghanistan without an explicit NATO role, preferring to integrate European contributions on the basis of bilateral agreements.

NATO reacted promptly and firmly to the September 11 attacks, condemning them and promising assistance. NATO Secretary General Lord Robertson encouraged the United States to formally invoke the collective self-defence provisions of Article 5 of the Washington Treaty. Although some allies expressed reservations, Robertson insisted on the importance of consensus, arguing that failure to invoke Article 5 would fundamentally weaken the Alliance. So on 12 September 2001, NATO invoked Article 5 for the first time in its history.

Although it was hoped that invoking Article 5 would lead the US to conduct the military response under NATO, or at least coordinate actions with NATO's integrated military structure and political institutions, the United States has determined that the Alliance will not be involved in military action against Afghanistan. Instead, the United States requested NATO support in specific areas, and the allies endorsed the proposed measures, facilitating military planning and ensuring collective support. NATO did not contribute its collective assets to Operation Enduring Freedom in Afghanistan, but played a major role in the domestic Operation Noble Eagle in the United States, with AWACS monitoring the airspace and providing support to Operation Eagle Assist. [7, p.5-22]

NATO: Different perspectives in Armenia and Azerbaijan

Armenia's position towards NATO is reserved, as the country does not explicitly aim to join NATO, which would be incompatible with its close military and political ties with Russia. Armenia is the only republic in the South Caucasus that is a member of the CIS Collective Security Treaty Organisation (CSTO). Armenia's membership of the CSTO and its close relationship with Russia in general do not encounter significant opposition in Armenia's domestic political discourse. Another obstacle to Armenia's accession to NATO is the decidedly friendly relationship with Iran, which affects bilateral relations and national security.

Both President Robert Kocharyan and his successor Serge Sarkisyan have expressed reservations about joining NATO, arguing that it would harm Armenia's relations with neighbouring countries and would not significantly improve national security. The "National Security Strategy" document adopted in 2007 prioritises cooperation with Russia and CSTO over interaction with NATO. This principle was also reflected in Armenia's 2007 Defence Doctrine.

Despite a pronounced interest in NATO membership expressed by Vafa Guluzade, foreign policy advisor to Azerbaijani President Heydar Aliyev,

Azerbaijan appears to have no immediate plans for full integration into the North Atlantic Alliance. While there are efforts to strengthen cooperation with NATO, leaders in Baku are taking a cautious approach, avoiding making clear statements about their intention to seek full membership. President Ilkham Aliyev stressed that the country is not yet ready for such an accession and that he avoids setting unrealistic targets for such a move. Factors such as sensitive relations with Russia and Iran, together with the desire to avoid geopolitical pressures, shape Azerbaijan's attitude towards NATO. In official documents, Azerbaijan aims to integrate into European and Euro-Atlantic structures, highlighting this as a strategic objective, but without explicitly mentioning full NATO membership in the near future [8, p. 24–31].

We can sum up that NATO has been and will remain the essence of European and Euro-Atlantic security, even more so in terms of human security. The North Atlantic Alliance's cooperation with major international organisations, but especially with the European Union, is based on a strong, unique and essential security partnership. [9, p. 135–136] Both organisations share the same democratic values and common strategic interests, and the current security environment highlights the need to strengthen the NATO-EU strategic partnership through multidisciplinary cooperation.

References:

1. Antonio Marinescu, NATO's New Strategic Concept 2022. A Resilience Approach, 2022, URL: <https://e-arc.ro/2022/07/13/>
2. Christina Binder, Jane A Hofbauer, Philipp Janigeds & Manfred Novak, "North Atlantic Treaty Organization (NATO)", 2020.
3. Adeleke Olumide Ogunnoiki, Charles Emmanuel Ekpo, "NATO at 70: The history, successes and challenges of the Transatlantic Alliance in the post-cold war era", 2019. vol. 2, no. 2.
4. "NATO member countries" URL: <https://www.nato.int/cps/en/natohq>, accessed 11 March 2024
5. "NATO Structure" URL: <https://www.nato.int/cps/en/natohq/structure.htm>, accessed 12 March 2024
6. Anelis-Vanina ISTRĂTESCU, "The involvement of the UN, NATO, EU and OSCE in ensuring the security of humanity".
7. Nora Bensahel, The Counterterror Coalitions, RAND Corporation, 2003.
8. Martin Malek, "Connections, Vol. 7, No. 3". Partnership for Peace Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes.

9. Dincă, M. (2012). The evolution of the North Atlantic Alliance seen geopolitically and geostrategically: trends and perspectives, Ed. Univ. of Oradea. URL: <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-81386-2>

DOI

NATO – THE CORNERSTONE OF EUROPEAN SECURITY

Dincă Marian

Doctor of Geography,

Associate Professor at the Faculty of History

International Relations Political Sciences Communication Sciences

Since its establishment in 1949, the North Atlantic Treaty Organization (NATO) has stood as a pivot of European security, providing a framework for collective defense, cooperation, and stability among its member states. Born out of the ashes of World War II and the looming specter of the Cold War, NATO's core mission has been to safeguard the territorial integrity and sovereignty of its members.

NATO's founding document, the North Atlantic Treaty, embodies the principle of collective defense established in Article 5, which declares that an armed attack against one member shall be considered an attack against all members¹. This mutual commitment to each other's security has served as a powerful deterrent against potential aggressors, bolstering the peace and security of the Euro-Atlantic region for over seven decades.

Throughout the Cold War, NATO played a key role in deterring Soviet aggression and maintaining the security of Western Europe. The presence of NATO forces, particularly the significant commitment of the United States, provided a crucial shield against the expansionist ambitions of the Soviet Union. The alliance acted as a hub of stability, preventing the outbreak of major conflict in Europe while allowing for the gradual thawing of East-West tensions through dialogue and diplomacy.

The collapse of the Soviet Union in 1991 brought about a new era of challenges and opportunities for NATO. The alliance underwent a profound transformation, expanding its membership to include former Warsaw Pact

¹ Article 5 of the Washington Treaty, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_110496.htm

countries in Central and Eastern Europe. This historic enlargement has not only promoted stability and democratic values in these new liberated nations, but at the same time extended the area of security and cooperation across the continent.

The NATO-led interventions in the Balkans during the 1990s marked a significant evolution in the alliance's role, as it transitioned from a purely defensive organization to an active participant in crisis management and peacekeeping operations. The stabilization efforts in Bosnia and Herzegovina, Kosovo, and other conflict areas demonstrated NATO's commitment to upholding peace and security, even in the face of complex and challenging situations.

Moreover, NATO has been a vital contributor to global security, deploying its forces in various missions beyond its borders. In the Middle East, particularly in Afghanistan and Iraq, NATO troops have worked alongside partner nations to combat terrorism, train local security forces, and promote stability in regions plagued by conflict. These out-of-area operations underline NATO's peace-making role in the international community, upholding democratic values and the rule of law.

In recent years, NATO has faced a new set of security challenges, including cyber threats, disinformation campaigns, and hybrid warfare tactics. Recognizing the evolving nature of these threats, the alliance has embarked on a process of adaptation and modernization. NATO member states have invested in cyber defense capabilities, improved intelligence sharing, and enhanced resilience against hybrid attacks, ensuring that the alliance remains in touch with the security challenges of the 21st century.

Furthermore, NATO serves as a vital forum for transatlantic dialogue and cooperation, fostering a strong bond between North America and Europe. The regular consultations, joint military exercises, and interoperability initiatives among member states deepen trust and solidarity, enabling a swift and coordinated response to crises when needed. This transatlantic partnership remains a cornerstone of global security, with NATO serving as a bridge between two continents committed to shared values and interests.

While Europe faces a complex and uncertain security environment, NATO remains the main European security guarantee, providing reassurance, stability and deterrence against potential threats. The alliance's commitment to collective defense, cooperation, and democratic principles continues to ensure the safety and prosperity of its member states. In an ever-changing world, NATO remains steadfast in its mission to safeguard

the Euro-Atlantic community, embodying the enduring spirit of solidarity and unity among its diverse member nations².

NATO's role as the guarantee of security implies several principles such as:

Collective Defense and Deterrence. NATO's commitment to collective defense is not merely a theoretical concept but a tangible assurance of security for its member states. The Alliance has demonstrated this commitment through various means, including joint military exercises, shared defense planning, and the forward deployment of troops and equipment. For example, the Air Policing mission, conducted by rotating NATO members, provides continuous air surveillance and intercept capabilities to protect the airspace of eastern part of Europe. NATO's deterrence posture has evolved over the years to address new challenges. The Alliance's multinational presence of troops on European eastern flank, sends a clear message of *solidarity and deterrence against any potential aggression*.

Adaptation to New Threats. As the nature of security threats has evolved, NATO has adapted its strategies and capabilities accordingly [8, p. 1143–1161]. Cyberattacks, disinformation campaigns, and hybrid warfare tactics pose significant challenges to the Alliance's security. In response, NATO has established a Cyber Operations Center and recognized cyberspace as a domain of operations, integrating cyber defense into its overall strategy. NATO's emphasis on interoperability and joint capabilities ensures that member states can effectively work together in addressing these new challenges. The Alliance's investment in new technologies, such as artificial intelligence, unmanned systems, and space-based assets, enhances its ability to deter and defend against emerging threats.

Partnerships and Cooperation. NATO's reach extends beyond its member states through partnerships with non-member countries and international organizations. The Alliance has developed partnerships with countries across the globe, including the Mediterranean Dialogue and the Istanbul Cooperation Initiative, fostering dialogue, cooperation, and capacity-building in regions of strategic importance. NATO collaborates closely with the European Union (EU) on various security and defense initiatives. The NATO-EU strategic partnership aims to enhance coordination on crisis management, capability development, and countering hybrid

² NATO's Commitment to Collective Defense, NATO, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_110496.htm

threats. This complementary relationship between NATO and the EU strengthens the overall security architecture of Europe.

Crisis Management and Peacekeeping. NATO's role in crisis management and peacekeeping remains a core aspect of its mission [9, p. 619–635]. The Alliance has conducted numerous operations, such as the Kosovo Force (KFOR) and the Resolute Support Mission in Afghanistan, aimed at stabilizing conflict-affected regions and supporting peace processes. These missions demonstrate NATO's willingness to engage proactively in maintaining international peace and security. NATO's partnerships with international organizations, such as the United Nations and the African Union, enhance its effectiveness in addressing global security challenges. The Alliance provides logistical support, expertise, and training to partner countries, enabling them to build their capacity for peacekeeping and security operations.

Transatlantic Bond and Global Reach. The transatlantic bond between North America and Europe remains at the heart of NATO's strength. The United States' commitment to European security, through its military presence and contributions to NATO, underscores the enduring partnership between the two continents. This bond is not only crucial for the defense of Europe but also for addressing global security challenges. NATO's global reach extends beyond the Euro-Atlantic area, with partnerships and operations in regions such as the Middle East, Africa, and the Asia-Pacific [7, p. 91-103]. The Alliance's role in combating piracy off the coast of Somalia and providing training and assistance to partner countries in Africa highlights its broader commitment to international security and its good intentions for peace.

In conclusion, NATO's role as the main European security guarantee is complex and dynamic. The Alliance continues to evolve in response to new threats, while remaining committed to its core principles of collective defense, cooperation, and peacekeeping. Through its deterrence posture, adaptation to modern challenges, partnerships, and global reach, NATO remains a vital pillar of stability in an ever-changing security landscape. As Europe faces a series of challenges, from traditional threats to emerging risks, NATO stands ready to uphold its role as the guardian of European and Euro-Atlantic security for the benefit of all member states and partner nations.

References:

1. NATO – Official website URL: <https://www.nato.int/>
2. NATO's Role in Crisis Management. NATO, 2021. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm
3. NATO's Enhanced Forward Presence. NATO, 2021. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm
4. NATO's Cyber Defence. NATO, 2021. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_78170.htm
5. NATO's Role in Afghanistan. NATO, 2021. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_8189.htm
6. NATO-EU Relations. NATO, 2021. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49293.htm
7. Peters, Joel. "NATO's Global Partnerships: A Force Multiplier for the Alliance." *Parameters* 48, no. 2 (2018).
8. Hill, Christopher. "The Changing Politics of Foreign Policy." Palgrave Macmillan, 2003.
9. Smith, Michael E. "NATO's Role in Crisis Management." *International Affairs* 89, no. 3 (2013).

DOI

THE EUROPEAN UNION SYSTEM OF SANCTIONS IN TIMES OF WAR

Dogot Cristina-Maria

PhD,

lecturer at the Department

of International Relations and European Studies

University of Oradea

Oradea, Romania

Introduction

It is already a truism that the Union's goals primarily are concentrated on promoting peace, freedom, security and justice, sustainable development based on balanced economic growth and price stability, and combating social exclusion and discrimination. The EU wants to achieve all these goals for the well-being of its citizens, as for those of citizens of the world [1].

By its values and goals, the EU became a different but critical actor at the international level. After the fall of the communist regimes, the need to intervene in conflict situations, starting with the former Yugoslavia, led the EU to improve its instruments and mechanisms for action at the international level [15, p. 63–65]. One of these instruments of action is sanctions applied against specific domestic or international actions, policies or activities of third States to draw attention to and hold accountable the undemocratic or aggressive nature of such decisions or actions. Sanctions, as “restrictive measures,” are a tool of the EU’s foreign policy. Hence, the EU reacts to crises and problems that arise at the international level, sometimes threatening the entire world’s security, following its principles and priorities but in cooperation with many other international states and organisations (candidate states, partner states, international organisations, etc.) [6; 12, p. 54–55]. The EU sanctions are applied to the member or no member states, to the neighbouring as to faraway states, being considered essential from the security perspective. [12, p. 57–58].

Russia is one of the neighbouring countries against which the EU has adopted and applied numerous sanctions; even in 2016, some scholars stated, “Never before has a target of the strategic importance of Russia been sanctioned to this degree” [14, p. 7]. In February 2024, the latest package of sectoral sanctions against Russia, the thirteenth, was voted, with a particular focus on the arms issue, but also targeting new export restrictions on companies supporting Russia’s war industry, as well as individuals and entities in the military or public sector accused of war crimes (supporting the deportation of Ukrainian children from occupied areas or supplying arms and weapons to the aggressor Russia) [3]. Of course, all European Union decisions are taken with great interest and enjoy international support. However, a problem arises when some Member States do not give up their economic activities with Russia’s close partners or neighbouring states in Russia’s direct sphere of influence [17]. This is the case of the Central Asia’ states, members of the Eurasian Economic Union, countries that have played an important role as intermediaries between Western exporters and Russia since the beginning of Russia’s aggression against Ukraine and which continue to raise concerns about the application of EU economic sanctions on Russia [13; 4]. This is where the big problems come in for the European Union, which has not always seemed ready to react, even though the problems have been signalled since the beginning of the aggression against Ukraine [13, p. 4–5; 4, p. 9]. More than a year after the start of the war, the European Union has not yet prepared a package of

sanctions against these states, Charles Michel stating that “We do not apply the principle of extraterritoriality, and most importantly, we want to work with all of our partners around the world only through dialogue” [11] and stressing on the role of a “sincere partnership” [8] with these states. However, how sincere have the Central Asian states been in this partnership? Deutsche Welle highlighted in early 2024 the problem of parallel economic relations between EU member states and Russia through them [17], although the EU has tried to control the phenomenon through repeated inspections within these states and even officially noticed a “decreasing re-export” [2]. Where the truth lies is certainly hard to determine, as long as trade figures with countries in the region are on the rise, as even publications in the region point out [2]. The European Union has announced that it will include companies from Central Asian countries on the list of those facing sanctions for aiding Russia through their business activities, [16] but in February 2024 these countries were not on the map of those targeted by European sanctions, not even Kazakhstan, mentioned in the Council’s communication on the new sanctions package [9] and on the EU list with one company and several citizens [7] and several companies were blacklisted by the EU [16]. This is certainly a way to maintain a friendly relationship in the EU and the countries on whose territory economic activities with Russia take place, to keep “open doors” for present and future economic cooperation and political dialogue. We can only hope that this policy, which only respects EU principles on international stability, will make Central Asian countries, despite the behaviour of some economic agents, consider the opportunity offered by the EU. The latest EU strategy considers both the problems and opportunities arising from the geopolitical situation in the region in the context of the war in Ukraine. It underlines that the EU intends to remain in the region and maintain cooperation with the countries concerned at all levels (climate stability, security, economic cooperation, human rights, etc.) [10]. Given the relations between the EU and the Central Asian states, [5] it is clear that the EU is not abandoning its partners, and this should be an essential argument for them in their decisions on tense situations involving Russia.

Bibliography:

1. Aims and Values. Accessed February 23, 2024. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/aims-and-values_en#goals_and_values_of_the_eu

2. Assaniyaz, Assem: EU Special Envoy for Sanctions Visits Kazakhstan. *The Astana Times*, 23 November 2023. <https://astanatimes.com/2023/11/eu-special-envoy-for-sanctions-visits-kazakhstan/>

3. Council of the European Union: Russia: Two Years after the Full-scale Invasion and War of Aggression against Ukraine, EU Adopts 13th Package of Individual and Economic Sanctions. Accessed February 29, 2024. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/02/23/russia-two-years-after-the-full-scale-invasion-and-war-of-aggression-against-ukraine-eu-adopts-13th-package-of-individual-and-economic-sanctions/>

4. Davtyan, Erik: The War in Ukraine and the Eurasian Economic Union: View from Armenia. *Russian Analytical Digest* 287 (2022): 7–10. DOI: 10.3929/ethz-b-000577719

5. Dogot, Cristina-Maria: European Union Strategy for Central Asia and Regional Democratisation Process. In *Democracy and Security in the 21st Century: Perspectives on a Changing World*, edited by Valentin Naumescu, 185–223. Cambridge Scholars Publishing, 2014.

6. European External Action Service: European Union Sanctions. Accessed February 28, 2024. https://www.eeas.europa.eu/eeas/european-union-sanctions_en#10702

7. European Union: Consolidated Financial Sanctions List. Accessed March 05, 2024. <https://webgate.ec.europa.eu/fsd/fsf/public/files/pdfFullSanctionsList/content?token=dG9rZW4tMjAxNw>

8. EU Offers ‘Sincere Partnership’ to Central Asia in Summit. *TRTWorld*, June 2023. <https://www.trtworld.com/asia/eu-offers-sincere-partnership-to-central-asia-in-summit-13470779>

9. EU’s Sanctions Map. Accessed February 29, 2024. <https://www.sanctionsmap.eu/#/main>

10. EU Strategy on Central Asia. Accessed March 05, 2024. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0027_EN.html

11. EU Vows Not to Impose Sanctions against Central Asia. *Gazeta.uz*, 5 June 2023. <https://www.gazeta.uz/en/2023/06/05/ca-eu/>

12. Hörbelt, Christian: “A Comparative Study: Where and Why Does the EU Impose Sanctions.” *UNISCI Journal*, no. 43 (2017): 53–54. Accessed February 21, 2024. <https://www.redalyc.org/pdf/767/76749542004.pdf>

13. Libman, Alexander: “Eurasian Regionalism and Russia’s War Against Ukraine: Consequences for the EAEU and Kazakhstan.” *Russian Analytical Digest* 287 (2022): 2–6. DOI: 10.3929/ethz-b-000577719

14. Moret, Erica, Thomas Biersteker, Francesco Giumelli, Clara Portela, Marusa Veber, Dawid Bastiat-Jarosz, Cristian Bobocea: “The New Deterrent? International Sanctions against Russia over the Ukraine Crisis. Impacts, Costs and Further Actions,” Programme for the Study of International Governance (PSIG). Geneva, 2016. Accessed February 24, 2024. <https://repository.graduateinstitute.ch/record/294704>

15. Rosato, Sebastian: “Europe’s Troubles. Power Politics and the State of the European Project.” *International Security* 35, no. 4 (2011): 45–86.

16. Standish, Reid: “EU Takes Aim at More Central Asian Firms for Aiding Russian War Effort in Ukraine.” *Radio Free Europe. Radio Liberty*, 15 November 2023. <https://www.rferl.org/a/eu-targets-central-asia-aiding-russia-war-ukraine/32685925.html>

17. UE decide un nou pachet de sancțiuni împotriva Rusiei [EU decides new sanctions package against Russia]. *Deutsche Welle*, 21 February 2024. <https://www.dw.com/ro/ue-decide-un-nou-pachet-de-sanc%C5%A3iuni-%C3%AEmpotriva-rusiei/a-68328861>

DOI

GEOPOLITICAL CONSEQUENCES OF JAPAN'S DEFEAT IN WORLD WAR II

ГЕОПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ ПОРАЗКИ ЯПОНІЇ У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

Zheleznik M. R.

*Student of the 1st year of the Master's degree at the Faculty of Social Sciences
Uzhgorod National University
Uzhhorod, Ukraine*

Железнік М. Р.

*студент I курсу магістратури
факультету суспільних наук
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний
університет»
м. Ужгород, Україна*

Поразка Японії у Другій світовій війні започаткувала новий етап розвитку її зовнішньої політики та геополітичного позиціонування. Подальше післявоєнне становище зумовило нові «правила гри» в реаліях нового світового порядку, до якого Японія повинна була пристосовуватись. Саме тому відбулася кардинальна зміна геополітичного

становища країни, яке, в свою чергу, вимагало коригування загального зовнішньополітичного курсу.

Насамперед потрібно відмітити, що геополітичний статус Японії найкраще аналізувати за допомогою концепції «морської могутності» Альфреда Мегена. Дана концепція вперше згадується в його праці «Вплив морської сили на історію, 1660–1783», яка була опублікована в 1890 році, в США. Альфред Меген виділяє наступні чинники:

1) геополітичне розташування відносно інших країн. (нація перебуває в такому становищі, що вона не змушена захищатись на суходолі, що спонукає спрямувати свою політику на зміцнення позицій на морі. У випадку Японії, її держави-вороги є континентальними країнами;

2) фізична структура держави, наявність гаваней та портів та протяжність берегових ліній. Узбережжя країни є її кордоном, тому вона тяжіє до взаємодії з рештою світу через море;. Також слід враховувати не загальну площу країни, а довжину її берегової лінії та характер її гаваней;

3) площа території та чисельність населення: необхідно брати до уваги кількість жителів, які можуть бути залучені до роботи на флоті, зокрема військово-морському;

5) національний характер: схильність до торгівлі та комерції є необхідною для націй, які хочуть домінувати на морі;

б) характер уряду: розумність та вольовий потенціал його політики та поведінки [2, ст. 29–59].

Якщо більш детально аналізувати на основі цієї концепції саме Японію, то, справді, основою імператорських військ був саме військово-морський флот. Однак після поразки Японської держави в Другій світовій війні, геополітична риторика почала змінюватися від мілітаризму до пацифізму.

По-перше, за підсумками війни Японія втратила всі захоплені, починаючи з 1894 року, території. По-друге, Японія як союзниця Німеччини у Другій світовій війні опинилася під окупацією США і перетворилася на їх військового союзника. По-третє, формально Японії було заборонено створювати національні збройні сили. Саме через ці обставини у новій Конституції 1947 року, на відміну від Конституції 1889 року, був затверджений новий розділ, який називається «Відмова від війни». Розділ складається з одної статті, в якій детально розписано ставлення Японії до воєнних дій: декларується, що японський народ назавжди відмовляється від війни як способу захисту суверенітету, від застосування збройної сили як засобу вирішення міжнародних

суперечок, Японія зобов'язалася ніколи не створювати сухопутні, морські та військово-повітряні сили, як і інші засоби війни [1].

Відтак, Японія після Другої світової війни відмовилася від свого імперіалістичного минулого. Найбільш важливим документом, який затверджував цей новий «неімперський» статус Японії був Сан-Франциський мирний договір від 8 вересня 1951 року. Мирний договір з Японією – це документ, що складається з 27 статей – його головним завданням було повернення Японії у цивілізовану систему міжнародних відносин. Саме тому у першому розділі під назвою «Мир», а саме у статті 1, говорилося про припинення стану війни між Японією та кожною з Союзних держав. Під визначення Союзної держави підпадали держави, які перебували у війні з Японією або будь-яка держава, що раніше становила частину території держави (перелік їх надано у статті 23), за умови, що в кожному випадку така держава підпише та ратифікує відповідний договір [4].

Найважливішим для всіх зацікавлених сторін було вирішення територіальної проблеми на основі раніше досягнутих міжнародних домовленостей. У другому розділі «Територія» у статті 2 Японія, визнаючи незалежність Кореї, відмовлялася від усіх прав, правопідстав і претензій на Корею, Формозу та Пескадорські острови, на Курильські острови і частину острова Сахалін та прилеглих до нього островів, суверенітет над якими Японія придбала за Портсмутським мирним договором від 5 вересня 1905 року; а також на острів Спратлі та Парасельські острови [4].

Договір про безпеку широко розглядався як ціна, яку Японія повинна була заплатити, щоб відновити суверенітет. Договір надав США право утримувати військові бази в Японії, і їй, в свою чергу, було заборонено надавати бази будь-якій третій стороні без попередньої консультації. Коли Японія відновила суверенітет у квітні 1952 року, 260 тис. американських військовослужбовців залишилися в країні і розмішувалися на 2824 об'єктах. Серед іншого, договір безпеки передбачав, що США можуть використовувати свою армію для придушення заворушень у Японії, що відображає широко поширене побоювання зі сторони США, про загрозу встановлення прокомуністичного уряду в цій країні.

Передбачалося, що Японія після підписання мирних переговорів зберегла свій суверенітет, однак зміст договору безпеки були настільки незбалансованими, що сучасники називали його нерівноправним, а статус держави характеризували як «залежна незалежність» або «підпорядкована незалежність» [3].

У 1952 році уряд Японії висловив своє незадоволення щодо умов договору, що призвело до подальшої кризи та протестів, які охопили всі прошарки населення країни. Хоча гасла «миру і демократії» сприймалися як широкі ідеали, вони часто просувалися у націоналістичному ракурсі та підлаштовувалися під інтереси різних соціальних груп. Робітники вважали своє становище пов'язаним із реконструкцією японської промисловості під військовою гегемонією США, жінок мотивувало бажання захистити та підтримувати спосіб життя своєї сім'ї, тоді як студентів звільняли з університетів через антиамериканізм і несприйняття лідерів Японії [3].

Непередбачувані виклики Холодної війни призводили до зростання соціальної тривожності серед японців, які зазнали жахів застосування ядерної зброї у 1945 році.

Як результат цих соціально-політичних тенденцій, у 1950-х роках почала зростати підтримка нейтралітету держави, на відміну від альянсу зі США. У 1950 році 22% опитаних громадян підтримували нейтралітет, а 55% підтримували американо-японський альянс. У 1953 році ці показники становили 38% і 35% відповідно. До 1959 року підтримка нейтралітету зросла до 50%, тоді як лише 26% респондентів підтримували військовий союз. У 1960 році, напередодні так званих «протестів Анпо», 59% громадян підтримували нейтралітет і лише 14% висловили підтримку військовому альянсу [3].

Загалом, оновлений мирний договір у редакції від 19 січня 1960 року вважався компромісом, який задовольняв обидві сторони, так як тепер чинний документ зобов'язував Сполучені Штати Америки захищати Японію від можливого нападу, а також передбачав проведення попередніх консультацій з урядом Японії перед відправкою на її територію нових американських військ.

Таким чином, після завершення окупації Японії 28 квітня 1952 року постало питання про її післявоєнний геополітичний та зовнішньополітичний статус. Із закінченням окупаційного періоду знімалися обмеження на зовнішньополітичну та зовнішньоекономічну діяльність Японії. Це безумовно сприяло поживленню у сфері економіки та в торгівлі здійснювалася реконструкція промисловості, оновлення капіталу, відбувся вступ до Міжнародного валютного фонду.

Він був зафіксованим у низці документів – Мирному договорі, Договорі безпеки, Адміністративній угоді, Угоді про допомогу у забезпеченні взаємної оборони між Японією та США, Договорі про дружбу, торгівлю та мореплавання. Ці домовленості у 1954 остаточно сформували систему Сан-Франциських договорів, які зазнали

подальшого перегляду обидвома сторонами у 1960 році. Договори стали юридичною основою японсько-американського військово-політичного союзу, а також дали можливість Японії демократизувати свій політичний та соціальний устрій.

Література:

1. Constitution of Japan / **日本国憲法**. URL: <https://www.ndl.go.jp/constitution/e/etc/c01.html> (дата звернення: 23.02.2024).
2. Mahan, A. T. “The Influence of Sea Power Upon History, 1660–1783”, *The Project Gutenberg eBook*, 2004. URL: <https://www.gutenberg.org/files/13529/13529-h/13529-h.htm> (дата звернення: 23.02.2024).
3. Tokyo 1960: Days of Rage & Grief: URL: https://visualizingcultures.mit.edu/tokyo_1960/anp2_essay01.html (дата звернення: 23.02.2024).
4. Treaty of Peace with Japan (with two declarations). Signed at San Francisco, on 8 September 1951. URL: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20136/volume-136-I-1832-English.pdf> (дата звернення: 23.02.2024).

DOI

**ARCTIC TURBULENCE:
AN ANALYSIS OF CONFLICTS
IN THE NORTH POLAR REGION**

**АРКТИЧНА ТУРБУЛЕНТНІСТЬ:
АНАЛІЗ КОНФЛІКТІВ
У ПІВНІЧНОМУ ПОЛЯРНОМУ РЕГІОНІ**

Кукына А. В.

*Postgraduate Student at the Department
of International Economic Relations
Uzhhorod National University
Uzhhorod, Ukraine*

Кикина А. Б.

*аспірант кафедри міжнародних
економічних відносин
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний
університет»
м. Ужгород, Україна*

Арктика, величезна і колись недоторкана крижана територія, зараз знаходиться в центрі зростаючого геополітичного змагання, яке має далекосяжні наслідки як для регіону, так і всього світу. Оскільки полярні льоди продовжують танути через зміну клімату, відкриваючи нові можливості для видобутку ресурсів, судноплавних шляхів і стратегічного військового позиціонування, Крайня Північ все більше перетворюється на осередок підвищеної конкуренції та потенційних конфліктів між різними зацікавленими сторонами, включаючи арктичні держави, корінні громади та позарегіональних гравців.

Юридичним підґрунтям для виникнення територіальних суперечок в Арктиці є відсутність єдиного міжнародного договору, який чітко визначав би правовий статус регіону. Першою ініціативою щодо визначення статусу сухопутних і морських територій став поділ Заполяр'я на початку ХХ століття між «арктичною п'ятіркою» (США, Канада, Норвегія, СРСР і Данія) за теорією секторів – проведення ліній по меридіанах від сухопутних кордонів відповідних арктичних країн до Північного полюсу [1]. Нерівномірність розподілу площі, недосконала система регулювання суміжних питань і супротив третіх країн проти «привласнення» полярного регіону стали одними з головних причин скасування секторального принципу (хоча Росія, Канада і Королівство Данія досі виступають за його відродження) і підписання у 1982 р. Конвенції ООН з морського права (United Nations Convention

on the Law of the Sea, UNCLOS), яка поряд з Ілюліссатської декларацією 2008 р., Шпіцбергенським договором 1920 р., Комісією ООН з меж континентального шельфу (Commission on the Limits of the Continental Shelf, CLCS) та іншими дво- і багатосторонніми угодами, нормативними актами, рішеннями арктичних організацій (Арктична рада, Рада Баренцегового/Євроарктичного регіону і ін.) тощо регулює стан арктичних справ. Однак навіть усі ці згадані правові акти не можуть вирішити всі колізії та суперечності, що виникають відносно цієї частини планети, не тільки між арктичними державами, але і всіма іншими міжнародними акторами, які претендують на полярний простір і його багатства.

У сучасний час найбільш напруженими спорами залишаються: протистояння між Канадою, Російською Федерацією і Данією за приналежність підводного хребта Ломоносова, який простягається на 1800 км від Новосибірських островів до Канадського арктичного архіпелагу і Гренландії, хребта Гаккеля, підняття Менделєєва, улоговини Підводників та Північний полярний полюс; між США і Канадою за розмежування арктичного кордону в протоці Хуан-де-Фука та морі Бофорта, суверенітет над острів Макіас-Сіл, Північний-Західний прохід, який офіційна Оттава вважає частиною своїх внутрішніх вод, а Білий дім відстоює його статус як міжнародного проходу; між Сполученими Штатами і Росією за розширення шельфу в Беринговому морі, що особливо загострилося в кінці 2023 р. і потенційно може стати новим «Південно-Китайським морем», та ін. У найближчій перспективі ймовірна ескалація китайсько-російського питання навколо статусу Північного морського шляху, який розглядається КНР як невід'ємна складова частина «Полярного Шовкового шляху» (冰上丝绸之路, Polar Silk Road, PSR). У цілому, Канада претендує на розширення арктичного шельфу з метою отримання доступу до вуглеводнів на додаткових 1,7 млн км² морського дна, Росія – щонайменше на 1,2 млн км², Королівство Данія – близько 900 тис. км², США – понад 1 млн км² за умови ратифікації Конвенції ООН з морського права [2]. Розширення шельфу арктичних держав має принципове значення для забезпечення їх економічних та геополітичних інтересів.

Історично значну частину конфліктів вдалося врегулювати мирним шляхом, зокрема в 1990 р. СРСР і Сполучені Штати Америки підписали угоду про кордон у Беринговому морі, у 2010 р. офіційні Москва й Осло врегулювали суперечку про морські кордони в Баренцевому

морі, яка тривала чотири десятиліття, поділивши зону спору порівну, у 2022 р. Данія і Канада досягли згоди у півстолітній «війні віскі» за острів Ганса площею лише 1,3 км² [3]. Станом на сьогодні найбільшу офіційну перемогу в гонці за полярні простори здобула Норвегія: у 2009 р. CLCS схвалила заяву норвезького уряду, яка була подана в 2006 р., на збільшення своєї виключної економічної зони на 235 тис. км² в окремих районах Північного Льодовитого океану, Норвезького і Баренцового морів [4].

Наступний проблемний нюанс пов'язаний із питанням захисту навколишнього середовища Арктики, адже природа Північного Льодовитого океану вважається однією з найуразливіших екосистем планети. Сьогодні серед основних екологічних викликів в арктичному регіоні можна виділити: 1) кліматичні зміни, які призводять до танення арктичних льодів і підвищення рівня моря; 2) скорочення біорізноманіття флори й фауни і, незважаючи на прийнятий мораторій на комерційний рибний промисел у Північному Льодовитому океані, збільшення інтенсивності неконтрольованого вилову риби; 3) забруднення арктичних морів нафтопродуктами, промисловими, транспортними та хімічними відходами, зокрема Північним флотом і підприємствами РФ; 4) загроза радіоактивного зараження через велику концентрацію затоплених суден і контейнерів із ядерними відходами, діяльність атомних реакторів на підводних човнах і неліквідовані наслідки ядерних випробувань на арктичних територіях за часів «холодної війни», зокрема на Новій Землі.

Насамкінець не можемо не згадати й про політичні ризики. Початок Російською Федерацією війни проти України ознаменував зміну міжнародного геополітичного порядку, що відобразилося й на Арктиці. Зважаючи на те, що Росія як найбільша арктична країна все більше опиняється в ізоляції через західні санкції, Заполяр'я розглядається як альтернативний економічний план, з огляду на що зростає ймовірність розгортання наступного сценарію: у випадку неможливості досягти результату правовими методами Кремль зможе використовувати свій силовий потенціал для заборони доступу до спірних територій і ресурсів в Арктиці. Додаткове напруження викликає і «китайська загроза»: після проголошення у 2018 р. «Білої книги щодо арктичної політики Китаю» («中国的北极政策»白皮书) Китай активізував комерційні та науково-дослідницькі зусилля на Крайній Півночі, у тому числі спільно з російською стороною, що можуть знаменувати перехід до постійної військової присутності

в регіоні, а отже, зумовити нове зіткнення із Заходом [5]. Як наслідок, імперіалістична арктична політика Російської Федерації поряд із китайською експансією на північ викликає занепокоєння і рішучу відповідь інших держав у вигляді прийняття оновлених мілітарних стратегічних документів, модернізації арктичних сил, проведенні масштабних військових навчань і зміцненні власного північного флангу на випадок загострення безпекової ситуації в Заполяр'ї. Мілітаризація Арктики зумовлює «дилему безпеки», що, у свою чергу, відображається на розгортанні «гонки озброєнь» серед усіх арктичних і навіть неарктичних акторів. Неодноразово зустрічаються тези, що подібна практика може призвести до «холодної війни 2.0», адже цілком можна очікувати, що конкуренція за арктичні багатства посиляться, виникнуть нові розбіжності щодо кодексу поведінки в північних водах і суперечки з приводу проведення наукових досліджень в арктичному регіоні. І це далеко не весь перелік потенційних проблем, які очікуються не тільки через глобальне потепління, але й зміну розстановки сил на карті світу і прихід нової ери боротьби за лідерство.

Отже, ще донедавна Арктика залишалася поза увагою світу, однак сьогодні перетворилася на джерело міжнародної напруженості. Значне зростання уваги й інтересу до полярного регіону з боку арктичних і неарктичних держав зумовлено сукупністю таких факторів: по-перше, загострення конкурентної боротьби за перспективні джерела енергетичних та мінеральних ресурсів на континентальному шельфі; по-друге, збільшення економічного, транзитного та військово-стратегічного потенціалу Арктики в умовах глобального потепління; по-третє, посилення протиріч за спірні території і наявність неврегульованих міжнародно-правових проблем, пов'язаних із подальшим формуванням і розвитком правового режиму Заполяр'я. Питання поділу арктичних просторів і закономірностей їх управління буде й надалі стояти на порядку денному та викликати суперечки на двосторонньому і багатосторонньому рівнях.

Література:

1. Sharp G. A Brief History of Lines in the Arctic. *The Arctic Institute*: website. URL: <https://www.thearcticinstitute.org/brief-history-lines-arctic/> (date of access: 07.02.2024).
2. Barkham P. Why does Denmark think it can lay claim to the north pole? *The Guardian*: website. URL: <https://www.theguardian.com/world/>

shortcuts/2014/dec/16/why-denmark-thinks-it-can-lay-claim-to-north-pole (date of access: 05.02.2024).

3. Austen I. Canada and Denmark End Their Arctic Whisky War. *The New York Times*: website. URL: <https://www.nytimes.com/2022/06/14/world/canada/hans-island-ownership-canada-denmark.html> (date of access: 06.02.2024).

4. Jonassen T. The Polar Voyage GoNorth: The New Norwegian Continental Shelf Is Now Being Explored. *High North News*: website. URL: <https://www.highnorthnews.com/en/new-norwegian-continental-shelf-now-being-explored> (date of access: 06.02.2024).

5. 中国的北极政策. 中华人民共和国国务院新闻办公室: 网站. URL: https://www.gov.cn/zhengce/2018-01/26/content_5260891.htm (引用日期: 08.02.2024).

DOI

**THE GEOPOLITICAL MATRIX AS A MODELING FACTOR
OF THE FOREIGN POLICY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA**

**MATRICEA GEOPOLITICĂ CA FACTOR DE MODELARE
A POLITICII EXTERNE A REPUBLICII MOLDOVA**

Paiu Dana

Diplomat

*Ministry of Foreign Affairs of the
Republic of Moldova*

Paiu Dana

Diplomat

*Ministerul Afacerilor Externe a
Republicii Moldova*

Începând cu anul 1991, odată cu obținerea independenței, Republica Moldova și-a construit relațiile diplomatice și abordarea tematicii externe ca un stat mare, cu toate ce reiese din această sintagmă. Pe când trebuia să ținem cont de contextul geopolitic, de evoluția ulterioară a lucrurilor. Timpul ne-a arătat că suntem ostatici geopoliticului, odată ce vecinii direcți România este membră NATO, iar Ucraina întreprinde acțiuni energice pentru a deveni membru. Republica Moldova cu statutul său neutru și cu orientarea politică spre relații cu uniunea euro-asiatică nu se corelează cu politica vecinilor și aici apar disensiuni serioase. De la bun început, de la 1991 trebuia modelată această situație reieșind din contextul geopolitic și de

orientat politica externă ajustând-o la cea a vecinilor ca să nu avem contradicții de principiu. Modelarea ne-ar fi permis o mai bună ajustare a politicii externe la realitățile existente. Se impune părăsirea treptată a poziției de stat mare care poate juca un rol decisiv pe plan internațional și abordarea unei poziții realiste reieșind din situația concretă în care ne aflăm și din datele problemei existente când vecinii nu-i poți schimba [3].

Ca știință, geopolitica are misiunea de a studia mecanismele prin care un stat exercită controlul și influența asupra unui teritoriu. Geopolitica cercetează relațiile directe și indirecte între polii de putere și proprietățile și potențialul unui teritoriu care prezintă interes strategic. Această știință a atins al patrulea nivel al evoluției sale, pornind de la geografia politică și încheind astăzi cu un concept al puterii, fiind ghidată de trei formule de analiză: istorică, sociologică și geografică [7].

Tema matricei geopolitice; România, Republica Moldova și Ucraina s-a născut dintr-o comparație a geopoliticii statului Republica Moldova cu o formulă matematică a matricei unui șir consecutiv numeric. ($A_1, A_2, A_3 \dots$ care sunt legate de matrice, tot ce se întâmplă se raportează între ele) [1]. Matricea geopolitică este o structură compusă din minimum trei componente / state, care au tangențe: istorice, teritoriale, economice, etnice, culturale și în virtutea circumstanțelor lucrează orchestrat în vederea atingerii scopurilor comune, generând modele strategice de politică externă ce stimulează avantajele economice, consolidarea securității, reducerea potențialului de tensiuni interstatale ș.a. Matricea este o structură geopolitică convențională, dar care implică interacțiunea statelor componente și respectarea anumitor criterii: de istorie comună, de bună vecinătate, de ajutor reciproc, de relații economice, de susținere umanitară și militară..., fapt demonstrat de exemplul Ucrainei în fața războiului cu Rusia, când matricea și-a dovedit eficiența – suportul Moldovei în problema refugiaților; suportul României în problema refugiaților și chiar militar.

Logica apariției matricei geopolitice se reflectă în lumea aflată într-o permanentă schimbare, cu diverse turbulențe și conflicte armate trebuie să existe și insule de stabilitate, repere de colaborare constantă, eficientă. În acest sens matricea geopolitică asigură promovarea unei politici echilibrate între componentele matricei, asigurarea de bună vecinătate, cooperarea pe multiple planuri și în caz de necesitate pot asigura suportul militar necesar. Structura organizațională prevede că în componența matricei sunt posibile două variante structurale:

a) Orizontală în cazul când componentele se situează ierarhic pe picior egal, făcând abstracție de mărimea teritoriului, numărul populației, puterea

economică, potențialul militar și axând-și interesele doar pe domeniile strategice și cooperare reciproc avantajoasă;

b) Verticală, constituită în funcție de puterea politică, economică și militară a părților componente. Pentru comparație, folosim ca exemplu, cazul triumviratului SUA, Marea Britanie și Franța în care aranjamentul s-a făcut piramidal, în mijloc SUA ca un pol deosebit de puternic, în părți cele două state europene.

Problema actuală rezidă în faptul, că matricea geopolitică formată din statele: România, Republica Moldova, Ucraina, în contextul politicii contemporane se afirmă ca o realitate necesară. Consolidarea acestei structuri deschide mari perspective pe calea aderării europene și relațiilor cu NATO. În același timp, experiența acestei matrice devine o sursă de inspirație politică externă pentru alte state din regiune, aflate în situații similare. Aceasta va duce la consolidarea păcii europene și respectiv, la ridicarea bunăstării populației de pe continentul nostru. Deși nu este exclus ca exemplul matricei să fie preluat de alte state, aflate pe alte continente. Războiul din Ucraina este cea mai veridică verificare a necesității aplicării principiului de matrice geopolitică.

Republica Moldova se găsește între două state vecine, ca între două paranteze și ele influențează profund tematica politică. Concretizarea agendei politice pe plan extern este numai în favoarea Republicii Moldova, care își poate conjuga eforturile la soluționarea problemelor stringente de securitate: ecologică, socială, energetică, cibernetică, financiară, militară ș.a. Aceasta va permite să trasăm parametrii reali în politica de neutralitate pe care am abordat-o. Posibil să fie necesară reabordarea acestui subiect reieșind din opțiunea vecinilor orientați spre UE și NATO.

Paradigma impusă de matricea geopolitică – România, Republica Moldova și Ucraina, are ca obiectiv elaborarea unei noi concepții a politicii externe a Republicii Moldova pe termen lung, reieșind din conjunctura geopolitică, când statul nostru a fost acceptat cu statut de stat candidat la Uniunea Europeană [5]. În acest context, politica externă a Republicii Moldova trebuie formulată reieșind din această matrice geopolitică. Agenda externă va fi profund modificată în cazul când acceptă dictatul geopoliticului. Problema securității naționale, cu toate componentele ei trebuie plasată pusă în prim-planul politicii externe a Republicii Moldova. Și aici se dezvoltă ca o criză generatoare de insecuritate – Problema Transnistreană, adică conflictul înghețat care este susținut de Federația Rusă ca un punct de sprijin pentru politica externă în această zonă. Problema transnistreană afectează relațiile cu Ucraina, România, Federația Rusă, SUA, UE ș.a. [5].

Cazul actual al Ucrainei, a demonstrat cu prisosință importanța relațiilor bilaterale cu statele mari, care se pot implica la modul direct în rezolvarea litigiilor și conflictelor armate. În acest context, considerăm necesar ca un loc aparte, în registrul relațiilor internaționale să fie rezervat consolidării relațiilor de cooperare cu statele: SUA, China, Japonia, Canada ș.a., ca parteneri și aliați pe drumul europenizării și aprofundării relațiilor cu Alianța Atlanticului de Nord.

O nouă viziune asupra politicii externe a Republicii Moldova, racordată la matricea geopolitică România, Republica Moldova și Ucraina, chiar și ca model teoretic este numai în beneficiul prognozării unor posibile noi abordări de problemă externă. Geopolitic, Republica Moldova a fost și este o punte între Est și Vest, chiar dacă nu în toate situațiile a făcut față realităților. A sosit timpul ca să fructificăm aceste posibilități, reieșind din faptul că de ele pot beneficia mai multe țări – fie vecine, fie îndepărtate [2, p. 39]. Republica Moldova e obligată să țină cont de morala „poveștii de succes” și alte eșecuri suferite pe parcursul ultimilor zece ani și să se angajeze plenar în procesul de realizare a condițiilor pentru aderare: democratizarea societății; reforma justiției; lupta cu corupția; libertatea mass-media ș.a. Aderarea la Uniunea Europeană a devenit idee națională a Republicii Moldova și pentru realizarea ei este necesar să fie utilizată la maximum relația cu structurile NATO care sunt benefice pentru securitatea statului nostru.

Concluzii:

1. La elaborarea proiectului strategic pentru viitorii ani privind relațiile externe ale Republicii Moldova este necesar să se țină cont de matricea geopolitică ca de o formulă axiomatică a cursului politic a statului nostru, care asigură menținerea și aprofundarea relațiilor reciproc avantajoase și de bună vecinătate cu componentele matricei România și Ucraina. Se impune criteriul dinamizării proceselor de evoluție a relațiilor cu vecinii – România și Ucraina, în felul acesta consolidându-se spațiul necesar pentru activitatea eficientă a matricei strategice.

2. Războiul dintre Federația Rusă și Ucraina a pus pe tapet, în mod radical, problema neutralității Republicii Moldova și posibilei aderări la NATO. Reieșind din potențialul militar al statului nostru și chiar a matricei geopolitice, nu putem face față unei eventuale agresiuni de proporții. Se impune revederea conceptului de neutralitate a statului nostru și identificarea unei posibilități urgente de aderare la umbrela NATO ca o garanție a securității naționale și perpetuării statului.

3. În virtutea schimbărilor politice din Republica Moldova, survenite în urma alegerilor prezidențiale din anul 2020 și celor anticipate parlamentare

din anul 2021 este necesară stringent fortificarea politicii interne a țării ca un factor primordial al echilibrului necesar pentru evoluția statului Republica Moldova.

Bibliografie:

1. Dicționarul Explicativ al Limbii Române: Ediția a II-a. București : Univers Enciclopedic, 1998. 1192 p.

2. BURIAN, Alexandru. Geostrategia Republicii Moldova în contextul relațiilor internaționale contemporane. În: *Academia de Administrare Publică – 15 ani de modernizare a serviciului public din Republica Moldova*” Materiale ale conferinței internaționale științifico-practice, 21 mai 2008. Chișinău : AAP, 2008. 334 p.

3. Francisco Coll Morales [citat: 06.08.2022]. Disponibil. <https://economipedia.com/definiciones/geopolitica.html>

4. MOȘNEAGA, Valeriu, BENIUC, Valentin. De ce Republica Moldova trebuie să urmeze calea neutralității permanente. În: *Relații Internaționale: istorie și contemporaneitate*. Chișinău : Universitatea de Stat din Moldova, vol. I. 1998.

5. SPRÎNCEAN, Serghei. Politica securității umane în Republica Moldova în contextul provocărilor și oportunităților mediului regional de securitate. În: *Dezvoltarea cadrului lăridic al Republicii Moldova în contextul necesităților de securitate și asigurare a parcursului european*. Chișinău : F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2019. 592 p. ISBN 978-9975-3298-2-8.

6. ȚÂRDEA, Bogdan, NOROC, Larisa. Politologie. Curs de prelegeri, ed. a 3-a revăzută și adăugată. Chișinău : Întreprinderea editorial-poligrafică „ELAN POLIGRAF”, 2014. 360 p.

DOI

**EARLY PARLIAMENTARY ELECTIONS 2023
IN SLOVAKIA: ANALYSIS OF ELECTION RESULTS
AND CHRONOLOGICAL ORDER OF THE FORMATION
OF A NEW GOVERNMENT COALITION**

**ДОСТРОКОВІ ПАРЛАМЕНТСЬКІ ВИБОРИ 2023:
АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИБОРІВ ТА ХРОНОЛОГІЧНИЙ
ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ НОВОЇ УРЯДОВОЇ КОАЛІЦІЇ**

Pupik Andrej

Magister, Internal Doctoral Student

Janas Karol

*Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of political science,
Head of the Department of Political Science
Alexander Dubček University of Trenčín
Trenčín, Slovakia*

Introduction

With the expression of no confidence in the government of Eduard Heger by the National Assembly of the Slovak Republic, the process that gradually led to early parliamentary elections began. For the purpose of their action, the members of the National Assembly of the Slovak Republic adopted a constitutional amendment. Based on it, they could vote to shorten the election period of the National Assembly of the Slovak Republic. On January 25, 2023, they supported this amendment with 92 votes. This step made it possible for early parliamentary elections to be held on September 30, 2023. Until then, Slovakia was to be governed by the temporary Heger government [5]. However, on May 15, 2023, Heger's cabinet was replaced by a technocratic government led by Ľudovít Ódor, which was supposed to lead Slovakia to the upcoming elections [6]. On June 15, however, the Ódor's government did not gain the confidence of the National Assembly of the Slovak Republic and administered the country with limited powers until the election date [14].

This article has two main goals. Firstly, to analyze the results of the 2023 parliamentary elections. Secondly, to analyze the chronological order

of the formation of a new government coalition from the position of the political party – Voice – social democracy.

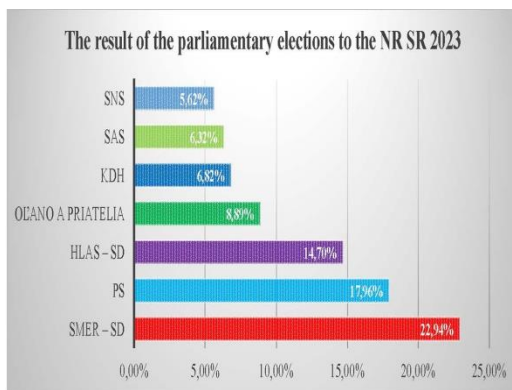
The article is divided into separate chapters structured in a logical order: Introduction, literature review, theoretical framework, methodology, discussion and conclusion.

1. Literature review

Many academics in connection with the issue of parliamentary elections are focusing on: Firstly, they analyze the results of the elections and the basis for forming the government [12]. Secondly, they analyze the reasons for holding elections at an earlier date [8]. Thirdly, they analyze political parties, candidates for prime minister and election campaign [21]. Fourthly, they deal with the characteristics of the Slovak party system [7]. Fifthly, they also address the definition of the second strongest party in the election and also analyze the many circumstances that interfered with this election [22].

2. Theoretical framework

At the end of 2023, another democratic and free election was held in Slovakia [9]. During them, 25 political parties and movements ran [13].

Own processing, source of data [16]:

The data contained in the graph indicate the specific result of the parliamentary elections [16]. In connection with mandates for individual political parties, parliamentary seats were redistributed as follows: Smer-SD (42). [4] PS (32), Hlas-SD (27), OĽANO and Priatelia (16), KDH (12), SaS (11), SNS (10). [8] Voter turnout was 68.5%, which was the highest voter turnout in the last 20 years [11].

3. Methodology

Analysis – based on the analysis, we will focus on the result of the 2023 parliamentary elections and on the chronological order of the formation of a new government coalition from the position of the Hlas-SD party.

Synthesis – through synthesis, we will summarize the essential and most important facts in connection with the result of the parliamentary elections and the chronological order of the formation of the new government coalition from the position of the Hlas-SD party.

The research question is: *"How did the creation of the new government coalition proceed from the point of view of the Hlas-SD party?"*.

Research hypothesis: *"The chronological sequence of the formation of a new government coalition from the position of the Hlas-SD party began shortly after the elections and ended with the signing of the coalition agreement between Hlas-SD-Smer-SD-SNS"*.

4. Discussion

On October 1, Hlas-SD leader Peter Pellegrini stated that, given the results of the Hlas-SD, it was impossible for a government to be formed that Hlas-SD would not be a part of [19]. On October 3, P. Pellegrini did not exclude a single variant of the coalition – Smer-SD, Hlas-SD, SNS or PS, Hlas-SD, SaS and KDĽH [18]. On October 5, P. Pellegrini admitted that if Hlas-SD was to go into a coalition with the parties PS, SaS and KDĽH, the offer must be generous, because it is an unstable group [20]. PS leader Michal Šimečka said on October 7 that he was ready to give up the position of prime minister in favor of the leader of Hlas-SD [15]. On October 9, the chairmen of Smer-SD, Hlas-SD and SNS met for the first joint meeting [17]. On October 10, the PS expressed an interest in offering the Hlas-SD party the position of Minister of the Interior [2]. On the same day, the leader of Hlas-SD announced that he would only negotiate with Smer-SD and SNS on the government coalition. He argued the instability of the alternative coalition [10]. On October 11, Smer-SD, Hlas-SD and SNS signed a memorandum and divided posts and ministries in it. [1] Five days later, the leaders of Smer-SD, Hlas-SD and SNS signed a coalition agreement [3].

Conclusion

The aim of this article was to analyze the 2023 NR SR elections and analyze the chronological order of the formation of a new government coalition from the position of the Hlas-SD party. As a result of the research question, it is necessary to point out that the first step towards the formation of the government coalition Smer-SD-Hlas-SD-SNS was a meeting of the leaders of the mentioned parties, which took place 9 days after the election

date. A day later, Hlas-SD, headed by leader P. Pellegrini, decided that it would only negotiate with Smer-SD and SNS on the new government coalition. On October 11, the leaders of the mentioned parties signed a memorandum of understanding and five days later signed a coalition agreement. It is also appropriate to point out that the research hypothesis was confirmed.

The question of whether an alternative coalition would be more stable is irrelevant. However, it is possible to predict that the government coalition – PS, Hlas-SD, SaS, KDH would be an unstable and programmatically incompatible government coalition. Social and classical liberals on one side and conservatives and socialists on the other. For the sake of the stability of the government coalition, barriers would have to be established based on agreements, so that cultural and ethical topics are not opened and economic ones are addressed. Despite this, the mentioned parties are far from each other even in economic topics. SaS stands for the classic liberalism of A. Hayek and a lean state, Hlas-SD mainly for a strong state and the economic theory of J. Keynes. The remaining two parties – PS is more economically in the middle and KDH is for a smaller and more efficient state with stronger local governments or regions. Even during the period of informal negotiations, the SaS could not come to an agreement with the PS, because the SaS called on the PS to release P. Pellegrini and the Hlas-SD party as Prime Minister and Minister of the Interior. PS refused to give up both chairs. However, it later changed its mind.

To sum up, on the one hand, I think that the coalition that PS tried to create would not last 4 years. It would be composed of four ideologically different parties representing four different ideologies – classical and modern liberalism, conservatism and social democracy. On the other hand, even the coalition of social democrats and nationalists is not as stable as if only social democrats ruled, because even nationalists have certain differences in their worldview compared to social democrats. In short, not a single possible coalition that was formed on the basis of the parliamentary elections would be a completely stable majority in the National Assembly of the Slovak Republic.

References:

1. Bíro, M. Smer, Hlas a SNS podpísali memorandum. Rozdelili si v ňom posty a ministerstvá. Aktuality, 2023. URL: <https://www.aktuality.sk/clanok/1ChVfYx/smer-hlas-a-sns-podpisali-memorandum-rozdelili-si-v-nom-posty-a-ministerstva/> [cit. 2024-03-21].

2. Biró, M., Hopková, D. Ponuka pre Petra Pellegriniho: Michal Šimečka chce s Hlasom rokovať o ministerstve vnútra. *Aktuality*, 2023. URL: <https://www.aktuality.sk/clanok/1cDbuqo/ponuka-pre-petra-pellegriniho-michal-simecka-chce-s-hlasom-rokovat-o-ministerstve-vnutra/>. [cit. 2024-03-21].

3. Bíro, M., Paulovič, M. Koaličná dohoda 2023: Smer, Hlas a SNS si rozdelili posty a prihlásili sa k EÚ a NATO. *Aktuality*, 2023. URL: <https://www.aktuality.sk/clanok/Np7cPxF/koalicna-dohoda-2023-smer-hlas-a-sns-si-rozdelili-posty-a-prihlasili-sa-k-eu-a-nato/> [cit. 2024-03-21].

4. Csanyi, P. Slovakia political briefing: Slovakia's New Government. China-CEE Institute. 2023. URL: https://china-cee.eu/wp-content/uploads/2023/12/2023p11_Slovakia.pdf [cit. 2024-03-21].

5. Csanyi, P. Slovakia political briefing: The path to overcome the political chaos in Slovakia. China-CEE Institute. 2023. URL: https://china-cee.eu/wp-content/uploads/2023/02/2023p02_Slovakia.pdf [cit. 2024-03-18].

6. Csanyi, P. Slovakia political briefing: The Review of Slovak Political Development in 2023. China-CEE Institute. 2023. URL: https://china-cee.eu/wp-content/uploads/2024/01/2023p12_Slovakia.pdf [cit. 2024-03-18].

7. Dębiec, K. Slovakia before the parliamentary election: back to the past. *Ośrodek Studiów Wschodnich*, 2023. URL: <https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/OSW%20Commentary%20540.pdf> [cit. 2024-03-18].

8. Deloy, C. Robert Fico's Direction-Social Democracy (Smer-SD) leads the general elections in Slovakia. *La Fondation Robert Schuman au cœur de l'Europe*, 2023. URL: <https://www.robert-schuman.eu/en/monitor/5883-robert-fico-s-direction-social-democracy-smer-sd-leads-the-general-elections-in-slovakia> [cit. 2024-03-18].

9. Favero, E., Kovalčík, L. Parlamentné voľby 2023: Všetko, čo potrebuješ vedieť (Otázky a odpovede). *Startitup*, 2023. URL: <https://www.startitup.sk/parlamentne-volby-2023-vsetko-co-potrebujes-vediet-otazky-a-odpovede/> [cit. 2024-03-18].

10. Hopková, D. – Paulovič, M. – Biró, M. Peter Pellegrini sa rozhodol, že o vláde bude rokovať so Smerom a SNS. Podľa Michala Šimečku boli dohodnutí už dávno. *Aktuality*, 2023. URL: <https://www.aktuality.sk/clanok/pB4Yq26/peter-pellegrini-sa-rozhodol-ze-o-vlade-bude-rokovat-so-smerom-a-sns-podla-michala-simecku-boli-dohodnuti-uz-davno/> [cit. 2024-03-21].

11. International Relations 2023: Current issues of world economy and politics. *Proceedings of scientific works from the 24th International*

Scientific Conference 23rd – 24th November 2023 (Bratislava, 23-24. novembra 2023). Bratislava: University of Economics in Bratislava Faculty of International Relations, 2023. 505 p.

12. Marchl, G. Parlamentswahlen in der Slowakei. The Karl Renner Institute, 2023. URL: <https://renner-institut.at/blog/parlamentswahlen-in-der-slowakei> [cit. 2024-03-18].

13. Martínek, D. Briefing on: Parliamentary Elections in Slovakia. THE INSTITUTE FOR DANUBE REGION AND CENTRAL EUROPE, 2023. URL: <https://www.idm.at/parliamentary-elections-in-slovakia-2023/> [cit. 2024-03-18].

14. Paulovič, M., Biró, M., Sliz. Úradnícka vláda nezískala dôveru poslancov. V pléne odznali cenné rady aj žumpa, hovorí premiér Ódor (+ graf). Aktuality, 2023. URL: <https://www.aktuality.sk/clanok/2AzBS2K/uradnicka-vlada-neziskala-doveru-poslancov-v-plene-odznali-cenne-rady-aj-zumpa-hovori-premier-odor-graf/> [cit. 2024-03-18].

15. SITA, 2023. Šimečka je pripravený vzdať sa postu premiéra v prospech Pellegriniho. SME, 2023. URL: <https://domov.sme.sk/c/23228684/progresivne-slovensko-simecka-rokovania.html> [cit. 2024-03-21].

16. SME.sk, 2024. VÝSLEDKY PARLAMENTNÝCH VOLIEB 2023. Startitup, 2023. URL: <https://volby.sme.sk/parlamentne-volby/2023/vysledky> [cit. 2024-03-19]

17. TASR, 2023. Fico, Pellegrini a Danko prvýkrát spoločne rokovali o novej vláde. SME, 2023. URL: <https://domov.sme.sk/c/23229189/lidri-smeru-hlasu-a-sns-rokovali-o-zostaveni-koalicie.html> [cit. 2024-03-21].

18. TASR, 2023. KDH vládnut' so Smerom nechce, podľa Majerského to zatiaľ vyzerá tak, že pôjdu do opozície. SME, 2023. URL: <https://domov.sme.sk/c/23226803/pellegrini-zacne-po-rokovani-s-prezidentkou-vyjednavat-so-smerom.html> [cit. 2024-03-21].

19. TASR, 2023. Pellegrini chce rokovať s každým, kto Hlas pozve. SME, 2023. URL: <https://domov.sme.sk/c/23225980/pellegrini-chce-rokovat-s-kazdym-kto-hlas-pozve.html> [cit. 2024-03-21].

20. TASR, 2023. Pellegrini tvrdí, že s Ficom sa na koalícii zatiaľ nedohodol. SME, 2023. URL: <https://domov.sme.sk/c/23228058/vlada-fico-pellegrini-hlas-smer-rokovania-koalicia.html> [cit. 2024-03-21].

21. Walker, N. Research Briefing: Slovakia: 2023 general election and formation of a new coalition government. House of Commons Library, 2023. URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9860/> [cit 2024-03-19].

22. Україна – Європейський Союз: Формат розвитку відносин України та країн Центральної Європи у контексті російсько-

української війни, гарантій безпеки та реінтеграції тимчасово окупованих територій. Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 20 жовтня 2023 року). Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2023. 338 с.

DOI

THE EVOLUTION OF THE ECONOMIC FRONTIER

Șoproni Luminița

Ph.D.,

*Senior Lecturer at the Department
of International Relations and European Studies,
University of Oradea
Oradea, Romania*

The trade policy of a state is an important component of the economic policy and it influences the way in which the economic borders of that country are defined and developed. This is seen clearly through the roles it has: promotion of external economic relations, protection of the national economy from foreign competition, balancing the commercial balance and the balance of payment, as well as the increase of the state's currency reserves [1, p. 71].

The commercial policy uses three main instruments [1, p. 72–103; 2, p. 106–111]:

– Taxation (at the customs), through which a state's customs policy is established. The policy uses custom duties and other laws and regulations whose declared purpose is the attraction of income towards the state's budget. Moreover, the customs policy has protected throughout time the internal market from foreign competition, using the instruments it had as a means of negotiation in order to attain tariff reduction or to institute discriminating measures in relation to other states.

– Non-tariff instruments, which hinder or limit the international flow of goods, being politically or economically motivated. The declared purpose of these measures is to protect the internal market from foreign competition and to stabilize the balance of payment. The main forms of this instrument are: import quota, import license, agreements regarding the organized flow of negotiated license goods, import take-off tax, minimum and maximum

prices for imports, indirect tax and fiscal tax, technical barriers (sanitary, security, wrapping, marking and labeling standards, etc).

– Export promotion and stimulation instruments, which include the regulations used by the state and by companies in order to enhance the world-wide trade of that country – commerce and navigation treaties, commercial and payment agreements, international economic cooperation agreements, direct and indirect export subsidies, fiscal facilities for export, export credits, etc.

Therefore, the economic borders between states (defined by the totality of commercial policy of a country) have had strong fundamentals throughout the time to exist and to develop. The nation-states have wanted to protect their interests, and their economies, and have used the instruments used by the commercial policy to do so. Thus came along the protectionism and the idea of a closed economy, which have increased the power and meaning of the economic borders.

According to Milton Friedman (head representative of the neo-liberalism), Adam Smith's *The Wealth of the Nations* was one of the first hits in the war lead against commercial restrictions in the relations between states – so a firm signal regarding the diminishing role of the economic borders. The British economist David Ricardo subsequently brought, through the theory of the comparative advantage, additional arguments in favor of free trade and the ability of international trade to create economic development for all its participants. However, even though most economists admit that free international economic trade is beneficial for both the participating states and the global economy as a whole, throughout the time, tariffs have been a rule. The only relevant exceptions, in Friedman's opinion, that have had a true free trade were Great Britain, during the century after the abolition of the "Corn Laws" in 1846, Japan's 30 years after the Meiji restoration and Hong Kong's trade [3, p. 65–72].

Starting with Ricardo's theory, liberal economists have been able to state that the elimination of barriers to commercial trade is beneficial for everybody, since it leads to an increase of wealth, both individually and globally. Such belief was the center of the liberal thinking throughout the 20th century, laying the bases of the modern commercial system [4] and of the progressive decrease of the economic borders' relevance as seen from the perspective of international trade.

The multitude of measures and instruments that governments had at their disposal throughout the time to protect their internal markets – and thus securing their economic boundaries – have made the creation

of an international organization that governs and promotes free trade between states imperious. In 1948, the General Agreement for Tariff and Trade (GATT) was created, which was a negotiation frame through which the participant states established a common international commercial framework for the first time. The negotiation rounds within GATT favored the leveling of international trade through the reduction or elimination of customs tariffs or non-tariff obstacles. In 1995, after the Uruguay round, GATT became World Trade Organization (WTO), the only international organization that defines commercial barriers, global trade and economic activity, thus favoring free trade and commercial cooperation – elements that lead to the diminishing of economic boundaries' role and strength.

The WTO's mission statement contains its guiding principles, which are the pursuit of open borders, the guarantee of most-favoured-nation principle and non-discriminatory treatment by and among members, and a commitment to transparency in the conduct of its activities [5].

It can be stated that WTO, as a leader of globalization, has greatly contributed to the reduction of the importance of economic borders at a global level, as “it has never really abolished commercial barriers, but it leveled them in a global setting in order to create a uniform field for all member states” [6, p. 127]. The consequences of the increase in economic freedom were and are visible: global trade has increased faster than production, the increase in the volume of international trade has outnumbered the increase of global production, crossborder transactions have increased greatly. However, the dissolution of the economic border through negotiations within the WTO is questionable, as there are many voices that state that the reduction of protectionist barriers was often done to serve the purposes of developed states. The USA and Europe are accused that in fact, they have negotiated agreements that protect them against imports from developing countries and that they want markets to be open only for those goods for which they have a comparative advantage. Therefore, some believe that even the era of multilateral liberalization of trade is coming to an end, due to the disappointment of developing countries [7, p. 77–79]. Wealth for the global market is seen as a ‘naïve illusion’ and free trade is just rule of law of the stronger ones [8, p. 229]. However, even if liberalization of trade implies by definition the elimination of barriers and the creation of an even field for economic development on the world market, protectionist barriers are still kept, the traditional ones, as well as other non-tariff forms, such as technical barriers, antidumping taxes and financial protection measures.

Besides the multilateral agreements referring to global trade, there are other trends that need to be mentioned, trends of transforming unbreakable economic barriers into reachable connection guidelines between states. These take the form of regional agreements (bilateral agreements, free trade areas, customs union and common market). The structure of these agreements is very complex, and many countries are nowadays part of several such agreements. Most such agreements are between developed states, especially the European ones (60%), while developing countries have a smaller share (15%). The rest are agreements that involve both types of states [9].

The effects of regional agreements on the liberalization of commercial trade and the economic increase (and the way in which they contribute to the elimination of economic borders) are not very clear, and the opinions of experts regarding their economic impact are often quite contradictory [4].

Conclusions

Throughout time, the importance, role and functions of economic borders have changed continuously, depending on more variables: the economic ideas that governed the international economic relations, the needs of the actors from the scene of the global economy, especially that of the strong ones, the states' incapacity to form and maintain their economic and commercial policies in times of pressure exerted by supranational organizations or multinational companies, the states and regions' need to integrate in the global economy in order to gain access to resources needed for development and growth.

The new economic border defines a new space, a regional one, that we can present as a dynamic entity, constructed around economic, social and political interactions between state actors and non-state actors with common goals, with a contoured regional identity and a high level of social and economic cohesion [10, p. 121–134].

In order to adapt to the new context created by globalization, borders have gained a more dynamic connotation, overtaking its own condition of a symbol of a past world, which was too little interconnected. Technology and bilateral and international agreements are the drivers that have generated and have allowed the integration of economies and markets, and the redefining of economic borders. The emergence of regional blocks as poles of global economic growth is just a new step in the defining and structuring of economic borders, especially in the era of instant communication and capital market liberalization, which have created serious problems regarding the governing methods of both states and organizations that assume global governance.

References:

1. Sută N. Comerț internațional și politici comerciale contemporane. București : ALL, 1995.
2. Farrell C. Global Marketing. London : Sage, 2015.
3. Friedman M., Friedman. R. Libertatea de a alege București : Publica, 2009.
4. Drăgan G. Fundamentele comerțului internațional București: Biblioteca digitală ASE. URL: <http://www.biblioteca-digitala.ase.ro/biblioteca/pagina2.asp?id=cap1>
5. World Trade Organization. About the WTO – a statement by the Director-General. URL: http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/wto_dg_stat_e.htm
6. Goldstein J., Pevehouse J.C. Relații Internaționale Iași : Polirom, 2008.
7. Stiglitz J. E. Mecanismele globalizării Iași: Polirom, 2008.
8. Martin H.-P., Schuman H. Capcana globalizării. Atac la democrație și bunăstare București: Editura Economică, 1999.
9. Bal A. et al. Economie mondială București: Biblioteca digitală ASE. URL: <http://www.biblioteca-digitala.ase.ro/biblioteca/pagina2.asp?id=cap12>
10. Šoproni L., Ţoca C. The Role of the Economic Borders in Contemporary International Relations. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai – Studia Europaea*, 2/2017: 121–134.

DOI

ANALYSIS OF CONFLICT DYNAMICS IN SOUTH CAUCASUS – GEORGIA, ABKHAZIA AND SOUTH OSSETIA

Țoca Constantin-Vasile

*Doctor of Geography,
Associate Professor at the Faculty
of History International Relations Political
Sciences Communication Sciences*

Porombrica Andreea

*BA Student – International Relations and European Studies
at the Faculty of History,
International Relations, Political Sciences
and Communication Sciences*

Dincă Marian

*Doctor of Geography,
Associate Professor at the Faculty of History
International Relations Political Sciences Communication Sciences
University of Oradea
Oradea, Romania*

Introduction

Global conflicts have undergone a notable evolution in recent decades, increasingly moving towards regional dimensions. In this context, the South Caucasus stands out as a territory full of tensions and conflicts, becoming a focal point in contemporary geopolitical dynamics.

Our case study focuses on this highly complex and contested region, where geopolitical, ethnic and economic interests have intersected to generate persistent and often emotionally charged conflicts. In light of recent events, such as the conflict in Ukraine, the need for careful analysis of this corner of the world, where borders and identities collide, leaving deep traces in history and painful imprints in the lives of local communities, becomes ever clearer.

Through this case study approach, we aim to reveal the roots, dynamics and impact of the conflicts in the South Caucasus on regional and global stability. The objectives of this study involve: understanding the causes and dynamics of the conflict, analysing the impact on the civilian population,

assessing resolution and mediation efforts, geopolitical impact and international relations, promoting dialogue and reconciliation.

Overall, the paper provides a comprehensive and well-informed analysis of this conflict to better understand its complexity and to contribute to the development of solutions and strategies to prevent and manage similar conflicts in the future.

Studying the Georgia-Abkhazia-South Ossetia conflict is important from several perspectives, both from a historical, geopolitical and humanitarian point of view. The South Caucasus has witnessed a complex maze of conflicts, centred mainly around Georgia, South Ossetia and Abkhazia.

In 1990, South Ossetia proclaimed its independence from Georgia, triggering a war in 1991–1992. This dispute escalated in 2008 when Georgia launched an offensive in South Ossetia, giving the Russian Federation the opportunity to intervene in support of South Ossetia.

Abkhazia, on the other hand, sought independence in 1992 following ethnic tensions with Georgia. The ensuing war was also marked by Russia's military intervention. In 2008, Abkhazia was again involved in the regional conflict, supported by Russia against Georgia.

Georgia, in an attempt to preserve its territorial integrity, has been the main actor in these conflicts. The wars in South Ossetia and Abkhazia have had a significant impact on the Georgian state, generating substantial territorial losses and geopolitical tensions.

Overall, these conflicts have created a complex and tense situation in the South Caucasus with profound implications for regional security and international relations. Efforts to resolve these disputes remain a crucial aspect of diplomacy and conflict management in the region.

South Caucasus – a permanent source of instability in the region

The conflict remains an unresolved issue and a source of tension in the South Caucasus region. The consequences of this conflict have been significant, affecting the lives of people on both sides of the border and having a significant impact on international relations. Abkhazia's declaration of independence, only partially recognised, has created a complex and unstable situation.

The importance of this conflict is underpinned by several factors. Firstly, it serves as an example of the ethnic and territorial tensions that can arise following the collapse of the Soviet Union. Secondly, the Russian Federation's involvement in supporting Abkhazia adds a geopolitical and geostrategic charge to this conflict, with direct implications for relations between Russia and Georgia, as well as for the balance of power and stability in the region.

Also, conflicts left unresolved for a significant period of time can affect regional security and stability, creating an environment for unpredictable developments and challenges. The international community remains concerned about this issue and is trying to mediate dialogue between the parties in order to reach a lasting solution, but the current conflict situation in the region, caused by the Russian Federation's aggression against Ukraine, is practically blocking any hope of a peaceful resolution of these frozen conflicts. Therefore, careful monitoring and management of this issue remains essential to maintain stability and promote peace in the South Caucasus region.

The Georgian-Abkhaz conflict is one of the manifestations of inter-ethnic contradictions in the Caucasus region, which worsened in the late 1980s due to growing instability and the weakening of the central government in the USSR. In early August 1992, tensions between the leadership of Georgia, which gained its independence following the collapse of the Soviet Union, and the leadership of Abkhazia (in Soviet times an autonomous republic in Georgia), which was fighting for independence from Georgia, led to open armed conflict, as a result of which Abkhaz forces in September 1993 established control over almost the entire territory of Abkhazia, and the entire Georgian population of Abkhazia, fleeing the fighting, was expelled from the area [2, p. 31–35].

According to official data, about 16 thousand people died during military operations in Abkhazia: 10 thousand Georgians, 4 thousand Abkhazians and 2 thousand volunteers from South Ossetia and the North Caucasus republics.

At the beginning of 1990, there were 537,000 people living in Abkhazia, of whom 44 percent were Georgians, 17 percent Abkhazians, 16 percent Russians and 15 percent Armenians. As a result of the fighting, 200–250 thousand of them (mostly Georgians) were forced to leave their homes. The economic and financial damage caused to the war zone economy and subsequent events has been estimated at \$10.7 billion.

According to a 2016 poll conducted by the Czech news agency "Medium Orient", about half of Abkhazia's population (45.2%) is in favour of maintaining the republic's independence, while a third is in favour of union with Russia [5, p. 3].

Involving the Russian Federation in resolving tensions

Russia's presence in Abkhazia is invisible, explains Abkhaz historian Guram Gumba, although it is omnipresent in domestic politics, not to mention foreign policy. Every political decision in Abkhazia is taken through the prism of Russian interests.

Many Abkhazians justify the Russians in the war between Russia and Ukraine, says Liana. They don't know what's going on. My sister, who lives in Abkhazia, agrees. I tell her on the phone to listen to what's happening in Ukraine. It's all a lie, she says. I can't prove anything, they don't show what we see, and I don't want to lose my sister because of this dispute" [3, p. 21].

Only through Russia do we have access to the outside world, Gumba says. This gives Russia the chance to pursue its own policy in Abkhazia, using the vast array of tactics and technologies of influence at its disposal.

As Russia is Abkhazia's main supplier of resources, this undoubtedly influences current policy. According to Gumba, policies are often pursued against national interest or consensus in order to instead conform to the demands and expectations of Russian economic and financial institutions. On 26 August 2008, Russia recognised the independence of Abkhazia and South Ossetia.

After recognising the independence of South Ossetia and Abkhazia, Russia blocked the extension of the mandate of the OSCE Mission to Georgia, which expired in December 2008. Moscow has said the OSCE should have two separate missions in South Ossetia and Georgia. Similarly, in June 2009, Russia rejected the extension of the mandate of UN observers in Abkhazia under the UN Observer Mission in Georgia (UNOMIG), which included more than 120 military observers and had played a leading role in international efforts to resolve the conflict for 16 years. Russian border guards replaced Russian peacekeepers from the CIS Collective Peacekeeping Forces. The Georgian and Abkhaz sides have continued contacts in Geneva, but so far the Geneva meetings have not brought any serious results.

ONU's Security Council interventions

At the beginning of the war, representatives of several UN special bodies were monitoring the situation in Georgia. UN involvement in attempts to resolve and manage the Georgian-Abkhaz conflict is multilateral and complex. The leading role is taken by UNOMIG, which is composed of a Chief Military Observer and up to 130 subordinate observers from a large number of UN member countries. The mission also includes some 95 international civilian staff and 175 local civilian staff.

The first emergency meeting of the UN Security Council was convened at the request of the Russian Federation "in connection with the threatening situation around South Ossetia" on 8 August, just hours after the Georgian army's massive artillery shelling of the South Ossetian capital Tskhinvali and the positions of Russian peacekeepers, followed by an assault on the city.

The prevailing Georgian view of the conflict, especially in the early years, was that it was the result of a provocation by the Russian Federation, which intended to retain a high degree of control over Georgia. Some observers even argued that the conflict was between Georgia and Russia, with the Abkhazians serving only as pawns in the struggle. More nuanced views can be heard from some Georgian and Russian scholars, such as Ghia Nodia or Alexei Zverev, but the attribution of the conflict to the behaviour of the Russian Federation remains quite widespread in some academic and many political circles.

The United Nations Observer Mission in Georgia (UNOMIG) was established in August 1993 by UN Security Council Resolution 858, just as the war between Georgia and Abkhazia was coming to an end. UNOMIG's mandate was initially limited to verifying compliance with the ceasefire agreement reached between the Georgian government and the Abkhaz authorities on 27 July 1993 [4, p. 1–2].

The main conclusion that can be drawn from this review of the Security Council's mediation failures is that the UN and the Russian Federation are competing for a leading role in the Georgian-Abkhaz conflict settlement process [1, p. 13]. This competition in mediation activities makes it extremely difficult to reach a settlement.

Conclusion

Through detailed analysis of the causes, evolution and implications of conflict, we gain a deeper understanding of its dynamics.

Complex history, ethnic factors, and political changes have contributed significantly to the emergence and intensification of inter-ethnic conflict in the South Caucasus region. Their evolution has been marked by critical moments and periodic escalations, such as the 1992–1993 war and the 2008 conflict.

A crucial aspect of the conflicts is the devastating social impact on the population, including massive displacement of refugees, loss of life and destruction of infrastructure of all kinds. These humanitarian implications leave a deep imprint on affected communities.

The research highlighted the importance of the international community's involvement in mediating and resolving the conflict. Diplomatic efforts and reconstruction plans have made significant contributions, but the continuing challenges and lack of definitive solutions remain critical issues on the international agenda.

References:

1. Bruno Coppieters, The Georgian – Abkhaz conflict, JEMIE, 2004, 30 p. <http://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-61974>
2. Thomas de Waal, The Caucasus: An Introduction, Oxford university Press, 2018. 320 p. <http://global.oup.com/academic/product/9780190683092>
3. Markedonov Sergey, în publicația cehă â *Medium Orient*, 2013. 134 p.
4. United Nations Security Council. "Resolution 858 (1993) Adopted by the Security Council at its 3256th meeting, on 24 August 1993".
5. Ana Kikaleishvili, Georgian-Abkhazian Relations and the "Protracted Conflict Syndrome", article produced in the project "Unprejudiced", 2022. <https://www.goethe.de/ins/ro/ro/kul/sup/unp/24512020.html>

DOI

**INTERMARIUM ASPIRES TO BECOME AN INTEGRATIVE
SOLUTION FOR THE WHOLE AREA SURROUNDED
BY THE ADRIATIC SEA, THE BLACK SEA
AND THE BALTIC SEA**

Feier Eduard Ionuț

*Doctor in International Relations and European Studies
University of Oradea
Oradea, Romania*

The overall purpose of this paper is to explore the dynamic character of the Eastern Partnership concept, which evolved from the old *Intermarium* to the new *Intermarium* (the Three Seas Initiative). It also aims to identify the roles undertaken by this system of security in Central and South-Eastern Europe. In addition, we shall refer to the method of circumscribing political communities and to the exchanges and relations that are established within borders as a result of the development of the above-mentioned defence plan. We shall also look at the means whereby the Eastern European countries fend off Russian aggression, thus forming a buffer zone, a bridgehead.

The association of states that form the *Intermarium* can be interpreted from the perspective of institutionalist neo-liberalism. Theorists belonging to this current focused their research on analysing elements of political economy. The *Intermarium* states identified a common economic source –

the *sea*—which might ensure, for their populations, at least economic support in the context of instability caused by political transition. For the specialists of institutionalist neo-liberalism, the international system is anarchic, countries are rational actors, as in the case of realism or neo-realism, but gains are understood in complex rather than approximate terms, as in the case of neo-realists. This distinction is very important because it influences the behaviour of states. If a particular state X is not broadly similar to state Y and does not understand its development as a threat to its own security and does not compare its gains against others, while its power does not decrease or increase with the development of others [1, p. 65], the chances for the security dilemma [2, p. 66] to arise are quite small.

Even today, researchers continue to analyse and express advantages and disadvantages regarding the reasons for anxiety generated by the issue of security in Ukraine and Central and Eastern Europe. They also hope that things will improve and that the alliance under discussion will clear up the numerous issues encountered in the region [3].

Given its prospects for alliance in Central and Eastern Europe, the Polish government should prioritize its support for Ukraine; for a brief while, this was the most widely reported event in Europe. All along, the French and Germans talk about "European values" and categorically discredit not only Ukraine and its eastern partners, but ultimately themselves. However, the Ukrainians lose their lives every day in defense of such ideals [3].

It is in Poland's direct economic interest to ensure that reforms in Ukraine are made public and that Ukraine promotes its image as a strong trading partner. Poland presents itself as a supporter for a thriving Ukraine, able to purchase Polish goods (i.e., acting as a market for its products) and actively participating in cooperative projects, such as projects involving the production and procurement of defense equipment. At the moment, production costs in Ukraine are significantly lower than in other regions of Europe due to the depreciation of the Polish national currency [3].

The *Intermarium* project was originally a pan-Eastern European regional control plan against the Russian state, essentially a notion of *fear*, in which Poland wanted to play the leading role. Changes in recent years have altered the original project, requiring it to be adapted to ultra-contemporary realities, resulting in what we now call the *Three Seas Initiative*. The new concept of the alliance aims at achieving twinning and unity in Eastern and Central Europe. The idea of the competition for the best regional *power*, the driving force behind the original *Intermarium* project, is now forgotten [4, pp. 193–199].

Neighbouring countries in Eastern Europe also perceive a security threat. History has taught us what might happen if Russian power returns in force. So as to be valid in relation to today's security expectations, the Intermarium of the 21st century will have to bring together the countries of Central and Eastern Europe to rival them against the stability of Russia's regional power, as well as to help each other both politically and environmentally. However, the Intermarium will not have a chance to succeed until all the former Soviet countries work together and face a common global threat that mobilizes them in a joint effort. Moreover, the Intermarium, as a united front, would still need help from the US military to confront Moscow. If Intermarium in the 21st century succeeded as an organization, it would create the strongest union in Eastern Europe since the national revolutions that put an end to communism in 1989 [5, p. 101].

As for the defence policy of grey zone states such as Ukraine, Moldova, Georgia and Azerbaijan, they have all become subordinate states of whichever side they choose to cooperate with. This pattern of oscillation between East and West has proven to be highly fluctuating, as it has provided no help in solving the Transnistrian problem in eastern Moldova or the Nagorno-Karabakh conflict in southwestern Azerbaijan, and was shaken by the Russian-Georgian war in 2008 [5, p. 101].

If all the nations in the region cooperated in this common goal, there would be no need to expand NATO further east or to add members to the European Union. Intermarium in the 21st century would function as an independent project and, in time, would prove to be a leader on the international stage.

Piłsudski's Intermarium project is originally known in Polish as *Miedzymorze* and later gained its Latin cognate known today as Intermarium. Both definitions translate as 'between the seas'. This is because the alliance was to spread from the Baltic Sea to the Adriatic and the Black Sea. Originally the Intermarium project was to include Poland, Lithuania, Belarus and Ukraine, "thereby partially recreating the medieval Polish-Lithuanian Commonwealth" [5, p. 101].

If an Intermarium were created today, Ukraine would take precedence because it has no protection from NATO or other security organisations outside its country. Then Poland, the original founder of this union, would be on the list. Poland faces the threat of Kaliningrad in the north and would dislike the presence of Russia on its southern border in the event of an occupation of Ukraine [6].

A 21st century Intermarium would be committed to protecting every nation threatened by Russia. However, the most important factor to consider

in a 21st century Intermarium would be the avoidance of mistakes associated with its first draft. This means forbidding the domination of domestic issues and hoping that these states will be united in the face of a common and shared global threat. Intermarium cannot succeed until the concept of solidarity in the post-Soviet sphere in Europe is accepted [6].

Intermarium is a plan that is part of 20th century geopolitics, gaining more momentum with each passing year. Russian politicians, diplomats, and thinkers are still debating the specifics of how Intermarium would operate politically in the twenty-first century [7].

References:

1. Scott Burchill et al., *Theories of International Relations*, Third Edition. New York : Palgrave Macmillan, 2005.

2. Robert Jervis, "Perception and Misperception in International Politics", Princeton University Press Princeton, New Jersey, 1976.

3. Dorin Popescu, *Intermarium vs Inițiativa celor trei mări, de la un concept al fricii la un proiect al forței*, Patrimoniul, Bucharest, 2017.

4. Cohen, Nick A. "Intermarium in the 21st Century." *New Eastern Europe*, November 2019.

5. Fedorenko, Kostiantyn and Andreas Umland, "How to Solve Ukraine's Security Dilemma? The Idea of an Intermarium Coalition in East-Central Europe." *War on the Rocks*, August 29, 2017. <https://warontherocks.com/2017/08/how-to-solve-ukraines-security-dilemma-the-idea-of-an-intermarium-coalition-in-east-central-europe/>

6. Drozdowski, Richard. "Intermarium as a Compromise Solution" *EMPR*, March 1, 2019. <https://empr.media/opinion/analytcs/intermarium-as-a-compromise-solution/>

7. Fedorenko, Kostiantyn and Andreas Umland. Op.cit. <https://warontherocks.com/2017/08/how-to-solve-ukraines-security-dilemma-the-idea-of-an-intermarium-coalition-in-east-central-europe/>

DOI

THE WORLD IN THE 21 ST CENTURY**СВІТ У XXI СТ.****Frolov S. V.**

*PhD in History,
Senior Lecturer at the Department
UNESCO “Philosophy of Human
Communication” and Social
and Humanitarian Disciplines
State Biotechnological University
Kharkiv, Ukraine*

Фролов С. В.

*кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри
ЮНЕСКО «Філософія людського
спілкування» та соціально-
гуманітарних дисциплін
Державний біотехнологічний
університет
м. Харків, Україна*

Особливістю періоду, який людство переживає зараз, є глобальні зміни у світі. Стабільність всюди поступається місцем нескінченним змінам. Оцінка майбутнього вимагає ретельного відбору реально значимої інформації, відокремлення її від явної апологетики, пропаганди тощо. Складність відтепер становить не дефіцит відомостей, а, навпаки, їх потік, що стрімко зростає. Зростає обмін ідеями, концепціями, критикою та апологетикою різних явищ.

У новому світі XXI ст. ясно лише одне: самовдоволення та задоволеність каратиметься конкурентами. Постійний аналіз, пошук нових ефективніших шляхів розвитку, стає очевидною передумовою виживання, руху вперед, подолання труднощів. Світ змінюється на очах. Ще якихось тридцять років тому він був іншим – зовні та внутрішньо. За ці десятиліття встиг закінчитись великий антикапіталістичний експеримент XX ст. (Лівий проект європейського Модерну). Перестав існувати СРСР після чого його головний супротивник США були проголошені єдиною наддержавою в світі. Сьогодні ми живемо в епоху нової глобалізації (як науковий цей термін з'явився в 1983 р. зафіксувавши принципово нове явище). Ми бачимо намагання США і далі реалізувати свою геополітичну міць, екстраполюючи її на глобальне оточення. Однак у самих Сполучених штатах наростає соціальна напруга та поляризація суспільства. Йдеться про протистояння класовому за формою та расовим за змістом. Цілком очевидно, що ми спостерігаємо погіршення становища середнього (за доходами) американця. Згідно з соціологічними дослідженнями, сьогодні його

рівень життя відповідає періоду кінця 1950-х – початку 1960-х років. «Після приходу до влади в США адміністрації Дж. Байдена, який сповідує цінності та принципи неоліберального глобалізму і прагне неухильно відстоювати гегемонію Сполучених Штатів та очолюваного країною Заходу в процесі глобалізації. Вашингтон акцентує свій геополітичний та гео економічний концепт Індостан – Тихоокеанського регіону як консолідованої під проводом США мережевої структури своїх союзників та стратегічних партнерів – передусім Індії, Японії, Південної Кореї, Тайваню, Сінгапуру, Австралії та Нової Зеландії – для стримування «твердої» та «м'якої» сили Китаю як свого головного стратегічного конкурента» [1, с. 236]. Проблема США полягає в тому, що вони споживають у 3-4 рази більше за той обсяг товарів і послуг, які виробляють.

Наступна тенденція пов'язана з бурхливим ростом економіки таких країн як Китай та Індія. Китай сприймається як друга наддержава та конкурент США у XXI ст. На економічному підйомі Індія та Бразилія. «За своїм економічним потенціалом Індія на глобальному рівні безумовно утримує одну з провідних позицій серед держав Індостан – Тихоокеанського регіону, а також серед країн, що розвиваються. Найбільш імовірно, що впродовж наступних 10–15 років Індія буде серед трійки країн із найбільшим ВВП» [2, с. 5]. Підйом Китаю спочатку був пов'язаний з інтересами колективного Заходу у боротьбі з СРСР. Протягом 10 років (1969 – 1979 роки) КНР демонструвала готовність грати за інтереси Заходу проти СРСР, перетворившись для США у його майстерню. Але США не розраховували: Китай "рвонув" уперед значно сильніше, і Америка отримала конкурента. Гео економічна криза на Близькому Сході (ситуація в Червоному морі і секторі Газа) б'є і по економічним інтересам Китаю. США будуть намагатися заважати торговельно-економічній взаємодії КНР з Європейським Союзом. Основний трафік перевезень Червоном морем відноситься до маршруту Китай – Європа, товарообіг між ними становить 720 млрд. дол. Зараз Китай є головним партнером Європи, потіснивши США.

США будуть робити все, щоб перешкодити китайському торговому маршруту, створюючи свій альтернативний коридор Індія – Близький Схід – Європа (ІМЕС). Він був анонсований на саміті лідерів G 20 у Нью-Делі у вересні 2023 року. США хочуть, щоб новий проект став протидією китайській ініціативі "Один пояс, один шлях" (BRI), глобального проекту будівництва інфраструктури, який поєднає Китай з Південно-Східною Азією, Центральною Азією, Росією та Європою.

Проект BRI проект існує довше і набагато масштабніше за своїми цілями, але ІМЕС має у перспективі велике значення для Індії, США та Ізраїлю. Новий коридор зв'яже Індію з Європою маршрутом, який проходить через ОАЕ, Саудівську Аравію, Йорданію, Ізраїль та Грецію. Передбачається будівництво мережі залізниць та розвиток портової інфраструктури. Ізраїльський порт Хайфа (контрольний пакет акцій належить індійській компанії Adani Group), має стати основною ланкою, що з'єднає Близький Схід з великими європейськими портами.

Наступна тенденція яка впливатиме на зміни у світі пов'язана з ослабленням держав-націй (на фоні зміцнення впливу транснаціональних корпорацій та недержавних організацій, що створюють нерегульовані процеси). «Чотири сили руйнують колишню систему: транснаціональні корпорації, недержавні організації, самовизначення нових націй, стрімко збільшена мобільність населення» [3, с. 32]. Серед проблем, що загрожують глобальним вибухом – поляризація бідної і страждаючої більшості населення планети та матеріально – благополучної меншини. Розрив між багатими та бідними країнами, а також між багатими та бідними в самих країнах, що скорочувався у 1945–1975 роках, стрімко зростає. Людство дедалі виразніше ділиться на багату верхівку (20%) і бідну основну масу (80%). А середній клас поступово, але неухильно, розмивається та тане. Зростає кількість "трущобних людей", світового андеркласу та андерграунду. До 2030 р. їх буде 2 млрд. із 8 млрд. населяючих планету.

Сучасний світ досить жорстко структурований. Нагорі ті, кого французький філософ та економіст Жак Атталі називає неокочівниками. Це багаті люди, які легко змінюють доквілля. У самому низу знаходяться найбідніші люди, які мігрують із Африки до Європи. Вони мобільні, і вони нічого не мають. Між багатими неокочівниками та бідняками виявляються затиснутими середній шар та робітничий клас. Ці люди живуть стаціонарно, і саме вони – об'єкт експлуатації, стягування податків. У Європі вони своїми відрахуваннями до бюджету утримують біженців із країн Азії та Африки. На Заході середній шар добряче пошарпаний неоліберальними реформами, і в міру розвитку кризи він буде скорочуватися, а його становище погіршуватиметься. Якщо 1989 року у Східній Європі, за межею бідності жили 14 млн. чоловік, то 1996 року – вже 168 млн.

Яким реально буде світ ХХІ ст. залежить від перебігу та результатів боротьби в умовах кризи. «Процес глобалізації, який досяг небувалого розмаху упродовж останніх десятиліть, справляє надзвичайно потужний загальнокультурний вплив на системи пануючих

у суспільстві цінностей. Сучасні глобалізаційні процеси ведуть до серйозної модифікації найбільш глибинних основ, які визначають поведінку людини в соціумі» [4, с. 12]. Одним із головних знарядь у боротьбі за майбутнє, за вихід із кризи є знання про світ. Проблема однак у тому, що сучасна наука про суспільство не в повній мірі відображає реальну картину процесів, що відбуваються у світі. Сучасна наука про суспільство дедалі все більше нагадує середньовічну схоластику. Сучасна наука про суспільство, це триада – "економіка – соціологія – політична наука" не здатна не тільки пояснити, але навіть адекватно описати переломний світ. У чомусь вона нагадує радянський істмат. Потрібні знання про сучасний світ в цілому, так і сукупності його елементів. Потрібні нові знання про верхи і про низи сучасного світу, про глобальну економіку, про форми і методи маніпуляції історичним процесом та ін.

Література:

1. Глобалізаційні процеси у світовій економіці: виклики та можливості для України / за ред. О. О. Борзенко. Київ : Інститут економіки та прогнозів НАН України, 2022. 264 с.
2. Республіка Індія: потуга, що зростає. Перспективи розвитку українсько-індійських відносин: аналіт. доп. / О. Александров, Н. Гавриленко, А. Грищенко та ін. Київ : НІСД, 2022. 88 с.
3. Поліщук І. О. Геополітичні ознаки нового світового порядку. *Політичне життя*. 2022. № 2. С. 30–35.
4. Сіденко В. Р. Нові глобальні виклики та їх вплив на формування суспільних цінностей. *Український соціум*. 2014. № 1. С. 7–21.

SECTION 5. POLITICS IN UKRAINE

DOI

**UKRAINIAN UNIVERSITIES
AS THE CROSS-BORDER PROJECTS' PARTICIPANTS:
CASE OF UZHGOROD NATIONAL UNIVERSITY****УКРАЇНСЬКІ УНІВЕРСИТЕТИ
ЯК УЧАСНИКИ ТРАНСКОРДОННИХ ПРОЄКТІВ:
ПРИКЛАД УЖГОРОДСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ****Lendel M. O.**

*Doctor of Political Science, Professor,
Professor at the Department of Political
Science and Public Administration
Uzhhorod National University
Uzhhorod, Ukraine*

Лендель М. О.

*доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології і
державного управління
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний
університет»
м. Ужгород, Україна*

Неочікуваний результат російського повномасштабного вторгнення, а саме стрімкий перехід України до етапу підготовки до вступу в Європейський Союз, стимулює визначити та проаналізувати ефективність інструментів, які, поряд із гармонізацією правових стандартів, можуть стати двигуном європейської інтеграції. Для України, яка має протяжну смугу сухопутного кордону з державами-членами ЄС – Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією, – таким важелем є транскордонне співробітництво західних громад та регіонів.

Не зупиняючись на теоретичних аспектах цього феномену, що було предметом попередніх авторських досліджень [3–6], наголосимо, що важливими акторами транскордонного співробітництва у європейському просторі є університети, наукові інститути, інші центри з досліджень та розвитку. Зокрема, така інституційна роль академічних, дослідницьких та розвиткових структур є важливою для транскордоння Центральної Європи, складовою якого є західні регіони України.

Політичні еліти цього культурного та соціально-економічного макро-регіону, в цілому, досягли консенсусу щодо потреби стимулювання інноваційно-технологічного розвитку територій, які відстають за більшістю показників від національних «центрів», в тому числі завдяки синергії «через кордон» та побудови ланцюжка «освіта-наука-бізнес». Для українського прикордоння для залучення освітніх, наукових та інноваційних установ у процеси місцевого та регіонального розвитку важливо скористатися досвідом прикордонних територій інших європейських країн, які зуміли сформувати транснаціональні консорціуми, альянси університетів, наукові, технологічні парки, центри трансферу технологій, щоб подолати ефект периферійності, який є притаманним східним «околицям» Центральної Європи. Активно обговорюється навіть можливість створення спеціалізованого Європейського об'єднання територіального співробітництва (ЄОТС) між публічними освітніми та дослідними установами, щоб використати правові можливості функціонування цілісної юридичної особи для залучення коштів з фондів та програм ЄС [5, с. 152–153].

Пришвидження інтеграції у європейські простори, попри величезні людські, матеріальні, фінансові та психологічні втрати, зумовлені російсько-українською війною, сформувало «меню можливостей» для університетів України, які – за умови ефективного менеджменту, залучення людського потенціалу, формування мереж із зарубіжними партнерами – можуть не лише модернізувати свої академічні програми, наукові фокуси та інфраструктуру, але й стати «точками» відновлення для громад та регіонів, де функціонують. Беручи до уваги, що ЄС підтримує ініціативи публічних інституцій, включно академічних та наукових установ, застосовуючи принципи програмування, релевантності пріоритетам Спільноти, співфінансування, що – на практиці – передбачає застосування проєктного підходу, впровадження цієї культури є нагальною для українських університетів. Ужгородський національний університет належить до закладів вищої освіти України, який застосовує кращі практики управління проєктами, зокрема транскордонного характеру.

Наголосимо, що Ужгородський національний університет (далі – УжНУ) прийнято вважати найбільш стабільною та авторитетною публічною інституцією Закарпатської області України. Створений у 1945 році, тобто у період входження Закарпаття до складу УРСР як складової Радянського Союзу, університет, попри тоталітарно-авторитарні практики радянського періоду (1945–1991 роки) зберіг національні, локальні традиції, інакомислення, стійкість до зміни

політичної кон'юктури, спроможність акумулювати людський потенціал регіону.

У 2015 році у Концепції інноваційного розвитку до 2023 року УжНУ визначив перед собою амбітну мету набуття статусу дослідницько-інноваційного університету, де сформована система інноваційної освіти та елітної підготовки фахівців, реалізуються фундаментальні і прикладні дослідження як основа для інновацій. Це, на думку розробників Концепції, мало сприяти формуванню іміджу УжНУ як закладу нової формації, що всебічно віддзеркалює всі його інноваційні впровадження, враховує і передбачає зміни в економіці та суспільстві для підготовки відповідних кадрів та формування потрібних інновацій [2].

Реалізуючи вказану вище Концепцію, УжНУ упродовж останнього десятиліття реалізував близько 30 проєктів, який мали транскордонний характер, тобто у партнерстві з іншими публічними інституціями прикордонних територій сусідніх центральноєвропейських країн. Здебільшого проєкти були сфокусовані на стимулюванні регіонального розвитку на засадах сталості, інклюзії, діджиталізації, гендерного виміру, впровадження інновацій в академічні програми, наукові та прикладні розробки, соціальну та іншу інфраструктуру, європеїзацію.

Упродовж минулого 2023 року університет реалізував 17 міжнародних проєктів, частина з яких мала рельєфний транскордонний характер.

Зокрема, стартував проєкт «Європеїзація публічного права України: методи, рушії та впливи» /EPLU/101127562 Модуль Жан Моне, метою якого є дослідження та навчання методів, чинників та впливів європеїзації українського публічного права, зокрема впровадження курсу «Європеїзація публічного права» у навчальний процес.

За програмою Erasmus+, напрям Жан Моне, здійснювалася також реалізація проєкту «Транскарпатський центр Жана Моне з дослідження європейських стратегій розвитку», результатом якого якраз й стало формування осередку впровадження викладання та дослідження європейських студій в УжНУ.

У 2023 році науковцями університету було завершено реалізацію у партнерстві з словацькими та норвезькими колегами проєкту «Безпечний та інклюзивний кордон між Словаччиною та Україною – SIBSU», який був підтриманий грантом ЄЗ та Норвезького механізму. Метою проєкту було, окрім всього іншого, дослідження перспективи інтегрованого управління кордоном, підвищення обізнаності громадськості щодо потенціалу транскордонного співробітництва між громадами Словаччини та України.

За підтримки міжнародного ініціативного фонду Конференції ректорів Дунайського регіону було профінансовано проєкт «Транскордонне співробітництво закладів вищої освіти: теоретико-правові засади». Його головною метою проєкту було дослідження транскордонного співробітництва закладів вищої освіти держав-членів ЄС та України та напрацювання рекомендації щодо подальшого вдосконалення українського законодавства із врахуванням норм європейського права, зокрема положень договорів Ради Європи і Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом, зокрема щодо створення ЄОТС за участі університетів.

Основними завданнями у 2024 році у сфері міжнародної співпраці та інтернаціоналізації освіти стане ініціювання та впровадження нових проєктів, які можуть бути підтриманими програмами Європейського Союзу, зокрема Interreg Next, Erasmus, Міжнародного Вишеградського фонду, британськими та іншими донорами. Це зумовлює потребу та водночас готовність інституціоналізувати в університеті проєктний офіс, який стане основою для системної підготовки та менеджменту міжнародних ініціатив. Це, в свою чергу, сприятиме підвищенню позицій УжНУ у міжнародних рейтингах, збільшенню частки залученого зовнішнього фінансування, а, отже, просування іміджу університету як регіонального лідера у сфері надання освітніх послуг, впровадження інституційних інновацій.

Література:

1. Звіт ректора Ужгородського національного університету Смоланки Володимира Івановича за 2023 рік. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/55601>
2. Концепція інноваційного розвитку ДВНЗ «Ужгородський державний університет» на 2015–2025 роки URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/8662>
3. Лендъел М. О. Модерні теоретичні підходи до дослідження транскордонного співробітництва у Європі *Політичне життя. Political Life*. 2022. 3. С. 14–25.
4. Лендъел М. Теоретико-методологічні засади аналізу місцевих політичних інститутів та процесів у постсоціалістичних суспільствах Центральної і Східної Європи. *Теоретико-методологічні підходи до вивчення суспільно-політичних інститутів та процесів* : колективна монографія / за заг. ред. Юрія Остапця і Маріана Токаря ; кафедра політології і державного управління; Ужгородський національний університет. Ужгород: «Ліра», 2022. С. 117–152.

5. Лендель М. Політичний вимір транскордонного співробітництва в Центральній Європі на сучасному етап. *Політичні інститути та процеси у країнах Центральної і Східної Європи наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть* : колективна монографія / за заг. ред. : Юрія Остапця і Маріана Токаря ; каф. політ. і держупр. ; Ужгород. нац. ун-тет. Ужгород : «Ліра», 2023. С. 133–166.

6. Lendel M., Rishko L. Europeanization and the Local Political Culture as Challenges for Public Policy in the Slovak-Ukrainian Borderland. *Public Policy and Administration*. 2023. Vol. 22, No 4. P. 463–476.

DOI

THE IMPACT OF SOCIAL MEDIA ON THE COURSE OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN INFORMATION WAR

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ПЕРЕБІГ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Lysak S. M.

*1st year master's student
at the Faculty of Social Sciences
and Humanities
Borys Grinchenko Kyiv University
Kyiv, Ukraine*

Лисак С. М.

*студент I курсу магістратури
факультету суспільно-гуманітарних наук
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

Україна та Росія активно використовують соціальні мережі для висвітлювання своїх версій подій, що відбуваються під час повномасштабної війни. Це впливає на посилення наративів щодо причини, наслідків і сенсів продовження війни. Представники уряду, окремі громадяни та державні установи вдаються до різних соцмереж, таких як Facebook, Twitter, TikTok, YouTube і Telegram, для розповсюдження інформації. Незважаючи на те, що неможливо точно визначити об'єми завантажених даних у соціальних мережах, масштаби розміщеної інформації про війну виявляються величезними. Це яскраво демонструється на прикладі першого тижня повномасштабного вторгнення, коли відео з тегами #Росія та #Україна на TikTok набрали відповідно 37,2 мільярда та 8,5 мільярда переглядів [1].

Завантаження інформації в соціальні мережі та її швидке поширення створюють нові і складні виклики для протидії дезінформаційним кампаніям. Визначення походження кампаній або визначення їх охоплення часто є складним процесом, що створює проблеми для вилучення неправдивого контенту або виявленню дезінформації до того, як вона досягне масової аудиторії. Наприклад, активна дезінформаційна кампанія "Ghostwriter", яку приписують білоруському уряду, використовувала складну мережу проксі-серверів і віртуальних приватних мереж (VPN), що дозволяла їй уникати виявлення протягом багатьох років.

Різноманіття соціальних мережних платформ та їх різний рівень доступності в різних країнах ускладнює координацію зусиль у протидії дезінформації, створюючи різні інформаційні екосистеми в різних географічних регіонах. Наративи про війну, що з'являються в соціальних мережах, набувають різних форм, залежно від платформи та регіону, включаючи Росію та Україну. Наприклад, Facebook і Twitter заборонені в Росії, але російська пропаганда та дезінформація, спрямована на зовнішню аудиторію, все ще активно присутні на цих платформах. Обмеження, накладені урядом на ці основні соціальні медіа-платформи, роблять Telegram головною соціальною мережею, доступною як для росіян, так і для українців. Telegram, який створений російським бізнесменом Павлом Дуровим, активно використовується на війні: від зв'язку з українськими біженцями до можливостей безпечного переходу і надання відеозаписів подій на полі бою в режимі, близькому до реального часу. Критично важливо, що в боротьбі з дезінформацією Telegram не має офіційної політики щодо цензури або видалення контенту будь-якого характеру. Хоча деякі канали в Telegram були закриті, компанія не публікує офіційних заяв про причини цього, і, як правило, дозволяє більшості контенту, розміщеного користувачами, продовжувати поширюватися, незалежно від його характеру. Це дозволяє Telegram слугувати переважно нефільтрованим джерелом дезінформації в Росії та Україні і охоплювати аудиторію, від якої були відрізані західні соціальні медіа-платформи. Хоча Telegram не фільтрує контент, як багато інших платформ, він також не використовує алгоритм для просування певних дописів і покладається на прямий обмін повідомленнями між користувачами. Такий концепт ускладнює використання інструментів штучного інтелекту для ефективного поширення дезінформації. На противагу цьому, на інших платформах, таких як Twitter і Facebook, штучний інтелект сприяє швидкому поширенню дезінформації про війну.

Штучний інтелект та його складові, такі як алгоритми та машинне навчання, слугують потужним інструментом для генерування та посилення дезінформації про російсько-українську війну, особливо в соціальних мережах. Алгоритми, що лежать в основі платформ соціальних мереж, які визначають, який контент дозволений, і які пости стають найбільш переглянутими, зумовлюють відмінності у сприйнятті користувачами подій, що розгортаються. До війни існували значні розбіжності щодо того, як соціальні медіа-платформи визначають пріоритетність і контролюють контент з різних політичних і соціальних питань. В останні роки і Facebook, і YouTube потрапили під пильну увагу регуляторів у США та ЄС, стурбованих тим, що їхні алгоритми надають пріоритет екстремістському контенту, а також нездатністю адекватно видаляти дезінформацію, незважаючи на певні вдосконалення автоматизованих і керованих людьми процедур.

Під час російсько-української війни подібні занепокоєння виникали на різних платформах. Наприклад, дослідники виявили, що TikTok спрямовував користувачів на неправдиву інформацію про війну вже через 40 хвилин після реєстрації. Новим користувачам TikTok показували відео, в яких стверджувалося, що прес-конференція Володимира Путіна в березні 2020 року була "відфотошоплена", а кліпи з відеогри – справжні кадри з війни. Так само алгоритм Facebook регулярно просував дезінформацію про війну, зокрема теорію змови про те, що США фінансують біологічну зброю в Україні. Дослідження Центру протидії цифровій ненависті (CCDH) показало, що Facebook не позначив як дезінформацію 80 відсотків постів, які поширювали цю теорію змови про біозброю, що фінансується США [2].

Отже, соціальні мережі стали важливим інструментом впливу на висвітлення російсько-української війни та розповсюдження дезінформації, причому різноманіття платформ і складності у контролі штучного інтелекту ускладнюють боротьбу з цим явищем.

Література:

1. Disinformation and Russia's war of aggression against Ukraine. OECD : веб-сайт. URL: <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/disinformation-and-russia-s-war-of-aggression-against-ukraine-37186bde/> (дата звернення: 20.02.2024).

2. Information Warfare in Russia's War in Ukraine. Foreign Policy : веб-сайт. URL: <https://foreignpolicy.com/2022/08/22/information-warfare-in-russias-war-in-ukraine/> (дата звернення: 21.02.2024).

SECTION 6. POLITICAL PR, ADVERTISING AND MANAGEMENT

DOI

FORMATION OF THE ADVERTISING CAMPAIGN BUDGET AND EVALUATION OF ITS EFFECTIVENESS

ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТУ РЕКЛАМНОЇ КАМПАНІЇ ТА ОЦІНКА ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

Rozhko V. I.

*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Marketing, Management and
Entrepreneurship
V.N. Karazin Kharkiv National
University
Kharkiv, Ukraine*

Рожко В. І.

*кандидат економічних наук,
доцент,
доцент кафедри маркетингу,
менеджменту та підприємництва
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

Необхідною умовою правильної організації та планування рекламної діяльності організації, раціонального використання праці та матеріальних засобів, що витрачаються на рекламу, являється визначення ефективності реклами [4, с. 29]. Дослідження ефективності реклами має бути спрямоване на отримання спеціальних відомостей про сутність та взаємозв'язок факторів, що служать досягненню цілей реклами з найменшими витратами коштів і максимальною віддачею. Це дасть змогу усунути недійсну рекламу та визначити умови для оптимального її впливу.

Фахівці [1; 2] вважають, що у глобальному сенсі ефективність рекламної діяльності – це ступінь досягнення поставлених перед рекламною діяльністю цілей. Отже, поняття ефективності та показники ефективності залежатимуть від цілей, які поставлені перед рекламною діяльністю підприємства.

Суть оцінки ефективності рекламної діяльності в кінцевому рахунку являє собою зіставлення отриманих результатів від проведених заходів (виражених у тих чи інших діях споживачів, збільшенні

обсягу продажів, прибутку і т.і.) і витрат на рекламну діяльність. Отже, можна говорити про різні критерії оцінки ефективності рекламної діяльності.

Поняття ефективності реклами має два значення: економічна ефективність та психологічний вплив реклами на покупця (психологічна ефективність).

Економічна ефективність реклами – це економічний результат, отриманий від застосування рекламного засобу чи організації рекламної кампанії. Він зазвичай визначається співвідношенням між валовим доходом від додаткового товарообігу як результату реклами та витрат на неї. Загальна умова економічного результату полягає в тому, що валовий дохід повинен дорівнювати сумі витрат на рекламу або перевищувати її [6, с. 252].

Психологічна ефективність – ступінь впливу реклами на людину (привернення уваги покупців, запам'ятовуваність, вплив на мотив покупки та ін.)

Обидва ці поняття тісно взаємопов'язані. Але критерії цих двох видів ефективності, звісно, різні – у першому випадку це обсяг продажу, у другому – психологічні особливості сприйняття реклами її адресатом.

О. Лідовська розглядає інші сторони ефективності рекламної діяльності: комунікаційну та кінцеву [2, с. 204].

Комунікаційна ефективність реклами включає:

- ступінь можливості впізнавати рекламні тексти, акції;
- рівень здатності спонукати;
- вплив на купівельну поведінку.

Аналіз ефективності впливу реклами на попит та купівельну поведінку проводиться як на етапі її планування, так і після її проведення. Зауважимо, що фахівцями розглядається частіше комунікаційний ефект, тобто вплив реклами безпосередньо на споживачів. В той же час кінцевий ефект не так часто розглядається. Кінцева ефективність рекламної діяльності сприймається як засіб оцінки та контролю над проведенням всієї рекламної кампанії. Її можна представити у вигляді співвідношення між обсягом продажу та витратами на рекламу.

Багато методів оцінки ефективності реклами працюють з хорошим результатом, частіше в невеликих організаціях, де все розписано до дрібниць, де відповідальність закріплена персонально та структурно. Успішно реалізуються ці ж методи у фірмах і компаніях, де продукція представлена у вигляді конкретного товару, у певній номенклатурі та

асортименті. Іноді у великих організаціях використовують метод від готівки. Керівництво виділяє певну суму на рекламу, яку воно собі може дозволити. Ця поширена практика часто використовується фірмами, які користуються послугами рекламних агентств. Останні беруться виконувати роботу на замовлення та за відповідну винагороду.

При виборі методу оцінки ефективності реклами потрібно більш детально враховувати характер виробництва.

Складно виміряти економічну ефективність реклами. Оскільки реклама, зазвичай, не дає повного ефекту відразу [5, с. 51]. З іншого боку, зростання товарообігу нерідко викликається іншими (не рекламними) чинниками – наприклад, зміною купівельної спроможності населення через зростання цін тощо. Тому отримати абсолютно точні дані про економічну ефективність реклами практично неможливо. Але також відомо, що на обсяги продажів, крім реклами, впливає багато інших факторів. Існують різні методи, прийнятні з метою оцінки ефективності рекламної діяльності організації (табл. 1) [4; 5; 7].

Розглядаючи методи, прийнятні з метою оцінки ефективності комунікативної діяльності організації, необхідно опиратися на наступні принципи [7, с. 28]:

1) в оцінці ефективності рекламної діяльності організації має спочатку враховуватись можливість її достатнього фінансування.

2) при орієнтації на маркетинг взаємодії рекламної діяльності приділяється роль основного інструменту конкурентної боротьби. Це спрощує виділення "чистого ефекту рекламної діяльності" з метою подальшого визначення економічної ефективності за методом "ефект/витрати" (передбачається, що зміна отриманого результату є наслідком лише рекламної діяльності).

Метод оцінки вартості одного рекламного контакту являється одним із відомих методів для оцінки ринкової ефективності [5, с. 49]. Він полягає в оцінці співвідношень витрат на рекламу та числа запитів на рекламу продукцію.

Оцінка ефективності окремих рекламних заходів організації може проводитися шляхом різноманітних експериментів, наприклад, шляхом утворення пробних і контрольних груп ринків [3, с. 8].

Таблиця 1

**Методи, прийнятні до розрахунку ефективності
рекламної діяльності організації [4; 5; 7]**

Сутність	Економічний зміст показника	Назва методики розрахунку показника
1	2	3
1. Ринкова (комерційна) ефективність		
Оцінка впливу рекламної діяльності змiну ринкових позицій	Зміна (приріст) обсягів збуту для одиницю рекламних витрат	Метод цільових альтернатив
		На основі статичних моделей
		На основі динамічних моделей з ефектом запізнення (лага) або випередження (ліда)
		На основі моделі М. Відаля та Х. Вольфа
Оцінка співвідношень витрат на різні форми рекламних заходів та числа запитів з боку споживачів на товар, що рекламується.	Приріст кількості нових споживачів у розрахунку на одиницю рекламних витрат	За підсумками моделі дифузії, запропонованої Ф. Бассом в 1969 р.
		На основі рівняння криволінійної регресії
		Метод оцінки вартості одного контакту
		Метод пробних та контрольних (порівнянних) ринків
2. Комунікативна(психологічна) ефективність		
Оцінка впливу на змiну психологічних орієнтацій споживача та оцінка якості рекламних матеріалів	Здатність впізнавати: кількість споживачів, які дізналися рекламне звернення, для одиницю рекламних витрат; частка (відсоток) споживачів згадали рекламне повідомлення, які звернули увагу на рекламований товар або прочитали більше половини рекламного повідомлення	На основі лабораторних експериментів
	Здатність запам'ятовувати: кількість споживачів, які запам'ятали захід чи рекламне звернення, для одиницю витрат; частка (відсоток) споживачів, що запам'ятали рекламне повідомлення	

Продовження таблиці 1

1	2	3
	Відкритість – загальна кількість контактів споживачів із заходом	
	Здатність згадувати рекламу (або заходи) – частка тих, хто згадав зміст	Метод вимірювання як часто згадують рекламу Колмана та Брауна

Найчастіше організація, з різних причин неспроможна дозволити собі подібні “найпростіші” методи, але завжди у розпорядженні організації є експертно-аналітичні методи визначення економічної ефективності рекламних акцій чи кампаній.

Література:

1. Близнюк С. В. Маркетинг в Україні: проблеми становлення та розвитку : навч. посіб. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ, 2004. 400 с.
2. Бутко Н. В. Комунікативні елементи в системі маркетингу суб'єктів підприємництва. *Економіка та суспільство*. 2017. № 12. С. 203–207.
3. Курило Л. І. Рекламна діяльність підприємства та напрями її удосконалення. *Інтернаука. Серія : «Економічні науки»*. 2021. № 4. С. 1–16.
4. Савицька Н. Л. Маркетинг у соціальних мережах: стратегії та інструменти на ринку В2С. *Маркетинг і цифрові технології*. 2017. Т. 1. № 1. С. 20–33.
5. Соловйов І. Товарна політика виноробних підприємств. *Маркетинг в Україні*. 2017. № 6. С. 48–53.
6. Хамініч С. Ю., Мартиросова К. В., Сокол П. М. Маркетингова комунікаційна політика як складова маркетингової діяльності підприємств. *Економічний простір*. 2016. № 107. С. 250–259
7. Харитонюк Р. А. Функції реклами та її значення для сучасного підприємства. *Економічний форум*. 2018. № 4. С. 27–29.

SECTION 8. METHODS OF TEACHING SOCIOLOGY

DOI

**THE ROLE OF DIGITAL TECHNOLOGIES
IN THE USE OF INTERACTIVE TEACHING METHODS:
ON THE EXAMPLE OF THE DEPARTMENT OF POLITICAL
SCIENCE AND PUBLIC ADMINISTRATION OF SHEE «UZHNU»****РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКОРИСТАННІ
ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ:
НА ПРИКЛАДІ КАФЕДРИ ПОЛІТОЛОГІЇ
І ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ДВНЗ «УЖНУ»****Basarab V. I.**

*Doctor (Candidate) of Historical
Sciences (Ph.D.),
Associate Professor at the Department
of Political Science and Public
Administration*

Басараб В. І.

*кандидат історичних наук,
доцент кафедри політології
і державного управління*

Yovbak O. V.

*Postgraduate Student at the Department
of Political Science
and Public Administration
Uzhhorod National University
Uzhhorod, Ukraine*

Йовбак О. В.

*аспірант кафедри політології
і державного управління
Державний вищий навчальний
заклад «Ужгородський
національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Світ цифрових технологій, у який ми входимо, – це новий логічний етап розвитку економічної, правової, соціально-політичної реальності. Цифровізація стає також найважливішим фактором удосконалення освітнього процесу будь-якої країни і взагалі є сучасним трендом розвитку. Бразильський педагог Пауло Фрейре вважає, що необхідно замінити «накопичувальну» освіту на освіту «проблемно-визначальну» [1].

Саме тому політичні та соціальні зміни, що відбуваються в Україні в процесі переходу до інформаційного суспільства, зумовлюють необхідність прискорення реформування системи освіти. Сучасні

інформаційні технології надали поштовх до модернізації освітньої діяльності, що сприяло появі нових педагогічних технологій, методів, форм і засобів навчання. Технології дистанційного навчання дають можливість долучатися до освітнього процесу незалежно від місця перебування викладачів та студентів. Особливо актуальним це стало в умовах воєнного часу, коли сотні тисяч учасників освітнього процесу змушені були кардинально змінити умови навчання, доступ до отримання знань.

Інтенсивне впровадження інформаційних і комунікаційних технологій в освіті призводить до формування викладачів нової генерації з інноваційним мисленням, новими підходами до навчання, які здатні постійно та швидко самостійно опановувати навчальний матеріал та ефективно доносити його до студентів. Застосування цифрових технологій в процесі викладання суспільно-політичних дисциплін дозволяє інтенсифікувати освітній процес, збільшити швидкість та якість сприйняття. Це дозволяє зробити процес навчання мобільним та індивідуальним. Для таких занять характерні адаптивність, керованість, інтерактивність, поєднання індивідуальної та групової роботи, часова необмеженість навчання [2].

Великою перевагою використання цифрових інструментів є відсутність необхідності у додатковому обладнанні. Здобувачеві для цього потрібен тільки смартфон із доступом до інтернету.

Основними характеристиками використання цифрових технологій є: доступність освіти для здобувача, незалежно від місця розташування, фізичних можливостей чи соціально-економічного статусу; сприяння кращому обміну інформацією з колегами, задіяними у відповідному фаховому напрямі; можливість співпраці викладача зі своїми студентами в режимі реального часу; легкий обмін освітніми ресурсами (аудіо-, відеофайлами) між викладачем та студентами.

На кафедрі політології і державного управління ДВНЗ «УжНУ» відповідно до вимог сьогодення активно використовуються цифрові інструменти в процесі викладання суспільно-політичних дисциплін. Це дозволяє інтегрувати в навчальний процес нарівні з традиційними методами, такими як лекційні та семінарські заняття, інтерактивні методи навчання, що дозволяє створити індивідуальні умови для досягнення успіху кожного студента.

Американські вчені у своїх дослідженнях довели, що під час лекції студент засвоює лише 5% почутого матеріалу, під час читання – 10%, роботи з відео-аудіоматеріалами – 20%, під час демонстрації – 30%,

під час дискусії – 50%, під час практики – 75%, а коли студент навчає інших чи одразу застосовує знання – 90% [3, с. 23].

Інтерактивні технології передбачають постійну взаємодію всіх суб'єктів навчального процесу, виключають домінування одного учасника над іншим та гарантують вільне висловлення і прийняття будь-якої думки. Тому студенти під час заняття з використанням інтерактивних технологій мають змогу навчитись, творчо мислити, порівнювати альтернативні думки, знаходити власні рішення [4].

Найпопулярніші інтерактивні методи, що використовуються при викладанні суспільно-політичних дисциплін, такі:

- відпрацювання навичок;
- робота в групах;
- інтерактивні презентації;
- дискусії;
- мозкові штурми;
- рольові ігри [5].

Найбільш уживаним інтерактивним методом, що використовується, є метод дискусії. Він дозволяє ефективно набувати теоретичних знань студентами та формувати у них незалежність поглядів та думок. Перед початком заняття викладачі ознайомлюють студентів із правилами дискусії, визначають тему та проблематику. У процесі обговорення висловлених позицій відбувається певне погодження наявних пропозицій та формування толерантного ставлення до альтернативних точок зору. Зазвичай, студенти активно беруть участь у дискусії та чаться формувати свою незалежну думку стосовно поставленої проблематики.

Важливим елементом у процесі викладання суспільно-політичних дисциплін є презентація. Цей метод дозволяє оцінити рівень сформованості комунікативних умінь студентів та спонукає їх до творчої діяльності, формуючи навички креативного мислення.

Особливо цікавим методом при викладанні суспільно-політичних дисциплін є метод рольової гри. Темі для рольових ігор зазвичай вибираються такі, які пов'язані з майбутньою професійною та науковою діяльністю: наприклад, проведення виборчих кампаній, діяльність в політичних партіях, робота в органах влади та місцевого самоврядування та інші. Тому використання рольових ігор, у яких студенти спілкуються в групах дозволяє зробити заняття більш різноманітним та дає можливість реалізувати комунікативні вміння та творчо розкрити потенційний професійний потенціал здобувача освіти. Це ще раз підкреслює, що інтерактивні методи навчання, в поєднанні

з цифровими технологіями забезпечують найбільший зв'язок між тематикою дисциплін, які вивчаються студентами, та майбутньою професійною діяльністю.

Отже, впровадження цифрових технологій у навчання стало невід'ємною частиною нашого життя – діджиталізація освіти неминуча. Але в той же час перед освітньою галуззю стоїть складне завдання – перейти на новий рівень освітнього процесу з активним використанням цифрових технологій для ефективної роботи в інформаційному просторі. Цифрова трансформація освіти відкриє ще ширші перспективи для підвищення інтересу студентів до навчання та підготовки майбутніх фахівців у галузі знань про суспільство і політику.

Література:

1. Фрейре П. Педагогіка пригноблених. Київ : 2003. 168 с.
2. Клименко Т. І., Коваленко А. В. Переваги використання цифрових технологій в освітньому процесі. *Державний Торгівельно-економічний університет, Міжвузівський семінар* Київ, 2023 С. 43–45.
3. Акімова Н. Діалог як метод інтерактивної взаємодії викладача та слухачів у процесі навчання. *Матеріали VIII Всеукраїнської науково-методичної конференції*. Харків : Видавництво ХДУХТ, 2010. С. 23–24.
4. Шумило І. Формування комунікативної компетентності студентів засобами інтерактивних технологій. *Молодий вчений*. 2016. № 12. С. 559–562.
5. Використання інтерактивних методів навчання / О. М. Ковальова, Н. А. Сафаргаліна-Корнілова, Н. М. Герасимчук, О. А. Кочубей. 2016. URL: <http://www.refs.in.ua/m-kochubej-o-a-vikoristannya-interaktivnih-metodiv-navchannya.html>

SECTION 9. METHODOLOGY AND METHODS OF SOCIOLOGICAL RESEARCH

DOI

SWOT ANALYSIS OF THE APPLICATION OF QUALITATIVE METHODS OF COLLECTING SOCIOLOGICAL INFORMATION IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW IN UKRAINE

SWOT-АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ ЯКІСНИХ МЕТОДІВ ЗБОРУ СОЦІОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Liubchuk V. V.

*PhD in Sociology, Associate Professor,
Associate Professor Department
at the Politology and Public
Administration
Lesya Ukrainka Volyn National
University
Lutsk, Ukraine*

Любчук В. В.

*кандидат соціологічних наук,
доцент,
доцент кафедри політології
та публічного управління
Волинський національний
університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Вибір методів збору соціологічної інформації має визначальне значення у організації дослідження та, зрештою, у отриманні результатів. У вітчизняній соціології склалася традиція застосування кількісних методів. Вони досить апробовані та, до недавнього часу, становили значну частку серед усіх проведених досліджень. Проте, у світовій соціології кількісні методи все частіше поєднують із якісними, які або їх доповнюють, або, навіть, замінюють. Тому і в українській соціології почали досить активно використовувати якісні методи для дослідження тих випадків, де важливі не кількісні – об'єктивні дані, а якісні, що орієнтуються на унікальність, оригінальність, виключність ситуацій, випадків або подій. В основному якісні методи мають форму опитування. Як зазначає авторитетний український соціолог Паніотто В., опитування, на зразок face – to – face інтерв'ю, які домінували протягом ХХ – на початку ХХІ століття, втрачають свої позиції. На їхню зміну приходять інші методи

опитування, наприклад інтернет опитування. Причин цьому є багато: від зростання рівня комунікацій та підвищення приватності до зростання злочинності [1, с. 315]. Щодо якісних методів, то на сьогодні стає зрозумілим, що часто їхнє значення недооцінюють. В ряді випадків застосування саме якісної методології допомагає зрозуміти глибину тієї чи іншої проблеми. Особливо, коли проведення досліджень за допомогою кількісних методів є ускладненим, або передбачається вивчення тих ситуацій, що не можливо ними охопити. На нашу думку, на сьогодні в Україні, яка перебуває у стані війни, якісні методи можуть допомогти з'ясувати надзвичайно цінні нарративи.

Мета публікації полягає у аналізі переваг та недоліків, викликів та загроз у застосуванні якісних методів в умовах воєнного стану в Україні.

Відмітимо, що звернення до якісних методів у цей складний для країни період справді має певні переваги. Перш за все, головною перевагою якісних методів, зокрема глибинного інтерв'ю, є можливість отримати глибинну інформацію про уявлення, думки, мотиви респондентів. Воєнна ситуація в Україні впливає таким чином, що змушує задумуватися над вирішенням як повсякденних проблем, так і може формувати нове світобачення, переорієнтацію, наприклад, матеріальних цінностей до вітальних – здоров'я, безпеки, життя. Завдяки глибинному інтерв'ю можемо дізнатися думку меншості, якщо є довіра до інтерв'юера, то можемо розраховувати на щирість відповідей. Також глибинне інтерв'ю, власне як і фокус-група, дають можливість зафіксувати невербальну інформацію: міміку, жести, іншу реакцію на запитання. Проте, як зауважує Зарембо К., у глибинних інтерв'ю, як одному із популярних якісних методів, є і обмеження: можливий вплив інтерв'юера (ще називають, «ефект інтерв'юера»), неможливо вивчити думку великої кількості людей та отримані дані не можливо спроектувати на велику групу людей. До важливих обмежень належить і матеріальні та часові витрати [2, с. 82].

Якісні методи можуть стати у нагоді не лише при вивченні окремих ситуацій, подій, які є унікальним джерелом інформації, але і при дослідженні актуальних соціально-економічних процесів. Як приклад застосування індивідуальних глибинних інтерв'ю та фокус-групи, спробуємо проаналізувати у контексті польсько-українського проекту на тему: «Багаторівневе управління гуманітарною кризою, спричиненою російською агресією проти України на прикладах діяльності в Люблінському воєводстві (Польща) та Волинській області (Україна)» [3]. У межах проекту вивчалася думка представників влади, бізнесу,

громадських та недержавних організацій, релігійних організацій щодо їхньої ролі у наданні допомоги внутрішньо переміщеним особам.

До переваг застосування якісних методів у цьому проекті можемо віднести практичний досвід усіх суб'єктів надання допомоги, можливість вивчати не лише напрями допомоги, але і мотиви участі вище зазначених учасників. Релігійні організації, наприклад, поєднували душпастирство із наданням допомоги внутрішньо переміщеним особам, суміщаючи таким чином духовне та реальне (матеріальне). Таке ж дослідження проводили і польські колеги, вивчаючи допомогу біженцям зі свого боку.

До недоліків (обмежень) застосування якісних методів у вивченні ситуації із внутрішньо переміщеними особами можемо віднести відносно невелику сукупність опитаних (по 60 інтерв'ю та по 2 фокус-групи з української та польської сторони), можливо, ці дані і не можливо в цілому поширити на більшу сукупність, проте картина надання допомоги була отримана. Необхідно було отримати усну та письмову згоду на участь у дослідженні від респондентів. Не всі, хто міг брати участь у наданні допомоги погоджувався про це розповісти. Тому потрібно було затратити більше часу на пошуки респондентів. Були і матеріальні витрати, оскільки респондентів шукали не лише в м. Луцьку, але і у Волинській області, відповідно, з польської сторони – у Любліні та Люблінському воєводстві.

Щодо викликів, то головним було організувати серію індивідуальних групових інтерв'ю, а на це пішло найбільше часу, із урахуванням строків виконання роботи та постійними тривогами.

Головною загрозою у цьому проекті було створити безпечне місце для проведення дослідження та переконати учасників преку у важливості наданої ними інформації. Значну роль у цьому процесі відіграли і переконання у конфіденційності отриманої інформації.

Якщо аналізувати проведені фокус – групи, з боку української сторони, то їхньою перевагою було можливість об'єднання різноманітних надавачів послуг, отримання даних про різні напрями надання допомоги, про цільові групи, а також про проблеми, які виникали у цьому зв'язку та шляхи їхнього вирішення.

Також до переваг можемо віднести і те, що надавачі послуг, а це з'ясувалося у процесі спілкування, надавали допомогу і з почуття обов'язку і з мотивів патріотизму та щирого бажання допомогти. Головні загрози, що виникали із проведенням фокус-груп теж стосувалися звучанням тривог та необхідності продовжувати дослідження.

Таким чином, застосування якісних методів у воєнний час, безумовно необхідно, оскільки дає можливість отримати унікальну інформацію, додає ще одну сторінку у історію країни, яка бореться за свою незалежність, всупереч різним обставинам. Під час реалізації проекту «Багаторівневе управління гуманітарною кризою, спричиненою російською агресією проти України на прикладах діяльності в Люблінському воєводстві (Польща) та Волинській області (Україна)», зіштовхнулася із переплетінням особистого та суспільного досвіду, особистих мотивів участі та мотивів професійного обов'язку. Саме така інформація є особливо цінною і ніякі загрози не могли зупинити виконавців проекту у його реалізації.

Література:

1. Паніотто В. Харченко Н. Методи опитування : підручник. К. : Вид. дім. «Києво-Могилянська академія». 2017. 342 с.
2. Зарембо К. Писати аналітику може кожен. Мистецтво переконливого тексту. К. : Віхола. 2023. 224 с.
3. The architecture of help. Multilevel governance of the humanitarian crisis caused by the Russian aggression on Ukraine on the examples of activities in the Lubelskie Voivodeship (PL) and the Volyn Oblast (UA) Comparative research report. Lublin 2023. 61 p.

SECTION 10. SOCIOLOGY OF COMMUNICATIONS

DOI

**SOCIOLOGY OF COMMUNICATIONS. COMMUNICATIVE
COMPONENTS OF SELF-DETERMINATION
OF THE ACTIVITIES OF FORCED UKRAINIAN MIGRANTS****СОЦІОЛОГІЯ КОМУНІКАЦІЙ. КОМУНІКАТИВНІ
СКЛАДОВІ САМОДЕТЕРМІНАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ВИМУШЕНИХ УКРАЇНСЬКИХ МІГРАНТІВ****Podshivalkina V. I.***Doctor of Sociological Sciences,
Professor,
Visiting Professor
Liepaja University
Liepaja, Latvia***Подшивалкіна В. І.***доктор соціологічних наук,
професор,
гостьовий професор
Лієпайський університет
м. Ліпая, Латвія*

Більш актуальними, ніж будь-коли, є слова У. Бека про те, що в останні десятиліття «небезпека виходить за межі однієї країни, і ми стаємо членами «глобальної небезпечної команди» [2, р. 14]. З. Бауман фіксує перехід до «стану індивідуальної безпеки» [1], що має на увазі зростання індивідуальних ризиків від терористичної діяльності, від природних і технічних катастроф.

Новим соціальним явищем стала вимушена українська міграція, що пов'язана з бажаннями уникнути ризиків, викликаних воєнними діями. Вимушеними переселенцями з країни, яка зазнала нападу, насамперед стають жінки з дітьми та старими батьками через обмеження на виїзд чоловіків.

Для нашої роботи мають значення деякі ідеї колег. Д. Масей [5] – автор синтетичної теорії міграції пропонує розділити підходи до вивчення міграції на дві групи теорій: 1) теорії, які розглядають фактори та причини міграції та 2) теорії, що спираються на аналіз механізмів саморозвитку та самопідтримання міграції. Х. Сакіс зазначає, що дослідження міграції охоплює два аспекти: 1) визначення причини міграції, добровільна чи мимовільна (мотиваційна

компонента міграції); 2) наслідки міграції, моделі адаптації та акультурації, формування ставлення до міграції, способи коригування поведінки мігранта (адаптаційний компонент міграції) [7]. Зрештою, вимушені мігранти – це «звичайні люди» та «цілеспрямовані актори», занурені у певні соціальні, політичні та історичні ситуації [4]. Останні висловлювання є відправною точкою нашого дослідження.

За основу нашого дослідження взято поняття самодетермінації. У найзагальнішому вигляді самодетермінація розуміється як здатність людини визначати свою власну поведінку. Інакше кажучи самодетермінація це – здатність людини приймати рішення про те, як поводитися, і використовувати ці рішення як причинні передумови своєї поведінки. Згідно з ідеями Е. Десі та Р. Райєна, готовність у правлінню чи самодетермінації своєї поведінки забезпечують компетентність, автономність та соціальні зв'язки або соціальні комунікації [3].

На основі пілотного дослідження діяльності людини в ситуації невизначеності та загрози життю в перші місяці війни ми спробували виявити особливості комунікаційних складових у вирішення проблем особистої безпеки та безпеки своїх близьких. Учасниками глибинного інтерв'ю стали у в серпні 2022 року вісім жінок віком від 30 до 60 років, які приїхали в Латвію з регіонів України з різною активністю бойових дій [6]. Дослідження було проведено за фінансової підтримки Латвійського уряду. Отримані матеріали аналізувалися на основі прийомів обгрунтованої теорії [8, р. 278].

Але насамперед слід зазначити, що основним контекстом життя людей з початку війни була невизначеність. Як підтвердження можуть служити деякі цитати з інтерв'ю: "Ситуація була дуже напруженою. Багато людей не розуміли, що відбувається і що робити далі». Комунікація стала одним із факторів зняття невизначеності. «Іноді списувався з друзями і дізнавався, що в їхніх сім'ях відбувається, і як вони планують діяти ...». Інформаційне забезпечення мігрантки мали можливість отримати в соціальних мережах. «7:30. Перше, що я зробила – це звичайно включила соціальні мережі щоб переконатися в тому, що мені все це сниться. Але на жаль, я переконалася у протилежному».

Разом з тим соціальні мережі стали також джерелом розповсюдження інформації. «Коли ми з дітьми повернулися додому, на своїй сторінці в Фейсбук я виклала повідомлення про те, яка ситуація в місті: підприємства працюють у звичайному режимі. Громадський транспорт ходить за розкладом. Деякі школи функціонують у звичайному режимі. І відразу я побачила, як інші люди діляться інформацією

про становище в інших містах. Київ та Харків були вже у вогні, все було серйозно. Був навіть момент, коли мені довелося побути довідковим бюро, координаційним пунктом та сполучною ланкою між незнайомими, але потрібними один для одного людьми на той момент». Комунікації через телефон також стали важливим фактором зняття невизначеності. «... телефон розривався від дзвінків та повідомлень всіх знайомих, друзів та родичів».

З 2014 року в країні активно формувалася волонтерський рух. «Волонтерська робота у нашому містечку почала організовуватися вже у перші дні війни. Викладалися заяви про збір гуманітарної допомоги у соціальних мережах».

Суспільство індивідуальної безпеки – це суспільство суб'єктності, самоорганізації. Комунікації мігранток були пов'язані з широким рольовим репертуаром: родич, чоловік, батько, дитина, друг, учень, сусід, член групи, член територіальної спільності, волонтер, співробітник, керівник, власник, попутник,. Соціальні комунікації часто виступали атрактором для ухвалення рішення напро від'їзд у вигляді пропозиції конкретної допомоги та підтримки. Це були члени сім'ї, близькі та друзі та навіть малознайомі люди. «В перший же день подзвонили мені родичі і одразу сказали: «Бери квиток та вилітай до Риги. Війна. Бери літак і лети».

Ми виявили, що внутрішня оцінна система комунікацій мігранток виражається в таких вимірах як: свій-чужий; близький-далекий; солідарний-несолідарний; лояльний-нелояльний; співпрацюючий – неспівпрацюючий; спільний – неспільний; доброзичливий – недоброзичливий; емоційний – неемоційний; патріотичний – непатріотичний; організований – неорганізований; підтримуючий – не підтримуючий; соціальний – асоціальний; місцевий – немісцевий; народний – ненародний; урядовий – неурядовий; національний – міжнародний.

При цьому без будь-яких умов переважає позитивна модальність в оціночних шкалах, яка опосередковано вказує на важливість соціальної комунікації для ухвалення рішення про переміщення. Сама тривалість прийняття рішень була пов'язана зі спробою орієнтуватися на об'єктивну інформацію, але зрештою ключове рішення проходило спонтанно і при цьому на етапі безпосереднього рішення про переїзд до іншої країни приймалися більшістю принципово самостійно. Інакше кажучи, на певному етапі виникала гостра потреба в автономії, потреба виявити свою волю, взяти ситуацію під особистий контроль, спираючись на свої сильні та слабкі сторони. «Та ось, тобто кожен прийняв для себе якісь рішення. Така ситуація, що кожен відповідає за

себе. Кожен приймав для себе (рішення) сам тому, що були нюанси. Кожен вибрав свій шлях». При цьому до позитивних сторін проявів автономності можна віднести такі якості інформанток як гордість, комунікабельність, скромність, силу духу, до слабких – безтурботність, повільність, аполітичність, емоційність, тривожність.

Таким чином, на наш погляд, Україна постала перед світом сучасним суспільством індивідуальної безпеки, для якого характерна суб'єктність громадян, готовність до самоорганізації та дивовижна контекстність мислення, пов'язана з розумінням культурної своєрідності кожного регіону. Його виняткових можливостей та ресурсів. У ситуації невизначеності та зростаючих загроз особистої безпеки внутрішня та зовнішня вимушені міграції стали особистим способом самозахисту та забезпечення безпеки. Волонтерська діяльність, що набула поширення, може розглядатися не тільки джерело допомоги воюючим співвітчизникам (маскувальні сітки, свічки, харчування, забезпечення засобами захисту та інше), а й як показник згуртованості народу. Але, крім того, ця діяльність стала засобом подолання стресу, апатії, депресії та профілактики психологічної травматизації населення. Іншими словами, війна підключила самоорганізаційні процеси, що пов'язані із забезпеченням особистої безпеки, із взаємною підтримкою людей та їхньою практиологічною гнучкістю.

В умовах процесів інтеграції України в ЄС, що почалися, особливого значення набуває не тільки інтеграція біженців у європейський простір як нових мешканців країн ЄС, але забезпечення психологічно комфортного повернення в Україну тимчасових мігрантів як людей, які мають особистий досвід життя європейськими стандартами. При цьому вимушена міграція може стати важливим чинником лояльності в майбутньому українців до країн, які підтримали Україну'.

Література:

1. Bauman Z. *Liquid Modernity*. Polity Press, 2000. 230 p.
2. Beck, U., Bonss, W., Lau, C. The theory of reflexive modernization. *Theory, Culture and Society*. 2003. 20(2). P. 1–33.
3. Deci, E., Ryan, R. The “What” and “Why” of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. *Psychological Inquiry*. 2000. Vol. 11. No. 4. P. 227–268.
4. Hack-Polay, D., Mahmoud, A., Kordowicz, M., Madziva, R., & Kivunja, C. “Let us define ourselves”: forced migrants’ use of multiple identities as a tactic for social navigation. *BMC Psychology*. 2021. Vol. 9. P. 2.

5. Massey, D. S. (1990) Social structure, household strategies, and the cumulative causation of migration. *Population Index*, 56(1), pp. 3–2.
6. Podshyvalkina V. Psychological Features of Self-Determination and Self-Identification of Forced Ukrainian Migrants / Psychological patterns of social processes and personality development in modern society : Scientific monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2023. P. 327–347.
7. Sakız, H. Establishing an Inclusive Psychology of Migration: An Alternative Model. GÖÇ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ. *The Journal of Migration Studies*. 2015. Vol. 1. P.150–175.
8. Strauss, A., Corbin, J. Grounded Theory Methodology: An Overview. In N. Denzin & Y. Lincoln (Eds.) *Handbook of Qualitative Research*. 1994. P. 273–285.

DOI

**SOCIAL MEDIA AND PRIVACY
ISSUES GENERATING DANGERS AMONG USERS**

**СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ
ТА ПРОБЛЕМИ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ, ЩО
СТВОРЮЮТЬ НЕБЕЗПЕКУ ДЛЯ КОРИСТУВАЧІВ**

Fer S. C.

*Doctor of Philosophical Sciences,
Lecturer at the Department of Political Science and Communication
University of Oradea
Oradea, Romania*

Social media use is rapidly expanding as people enjoy to connect, engage with each other, share photos, videos, and other personal data. However, it's important to be aware of the potential privacy risks and to know how to protect their personal information. People should become more careful about their privacy, what they share on social media, and what social platforms do with their social media data, because even with tough privacy laws, sensitive user information could be at risk.

The main focus of this paper is to indicate that privacy and security issues related to social networks is essential in order to protect ourselves

from attackers or hackers who may steal and use our data for personal purposes or just to harm. Privacy is the right of someone to keep information to themselves or at least share it only with relevant people. Privacy preservation and protection terms are used to keep private information away from irrelevant users [1, p. 2].

Over the past two decades, social media platforms have become vast and powerful tools for connecting, communicating, sharing content, conducting business, and disseminating news and information. Today, billions of users populate major social networks such as Facebook, Instagram, TikTok, Snapchat, YouTube, Twitter or LinkedIn.

As concerns user-generated content on social media it may include users' experiences, opinions, and knowledge. In addition, it may also include private data, for example, name, gender, location, and private photos [2, p. 3]. Online-shared information is electronically stored and is therefore permanent, replicable and reshareable [3, p. 3]. Social media users generally face the challenges of managing their social identity while compromising their social privacy. Social media and privacy have become intertwined topics of concern in recent years. Here are some key issues:

- social media platforms collect vast amounts of user data, including personal information, browsing habits, and interactions. This data is often used for targeted advertising, but concerns arise regarding the extent of data collection and how it's used.

- while social media platforms typically offer privacy settings to control who can see your posts and information, these settings can be complex and difficult to navigate.

- Users may inadvertently share more information than intended due to confusing or default settings.

- social media platforms often allow third-party developers to access user data through APIs (Application Programming Interfaces), and this raises concerns about data security and how third parties are using the information they collect.

- social media platforms are vulnerable to data breaches, where hackers gain unauthorized access to user data, and breaches can expose sensitive information and undermine user trust in the platform's security measures.

- national governments may use social media platforms for surveillance purposes, monitoring citizens' activities and communications. This raises concerns about privacy rights and government overreach.

In the age of information and technology, social media has become an integral part of our daily lives. It has changed the way we interact with one another and the way we consume and share information. While social media has many benefits, it has also brought about concerns regarding personal privacy.

This article discusses the impact of social media on personal privacy and explore some ways to protect it.

Social networks have a number of privacy and security issues, but various privacy challenges can be overcome by using precautionary measures. An attacker exploits security and privacy issues in social networks due to the negligence of users. The contents shared by social network users with their friends may go to the wrong hands, either in the same format or in a different context [1, p. 8].

By utilizing Social Networking Sites, people open themselves to different sorts of dangers that have the regular impact of breaking their privacy. It had witnessed that privacy may be attacked in a few ways if personal information is not utilized reasonably and dependably. The creators recommend that restricted in which protection can be attacked is through unapproved access to social user information because of privacy break or poor strategies disablement [5, p. 7].

Moreover, sensitive information that users do not usually explicitly disclose can be easily inferred from their activities in social media such as location, age, and trust/distrust relationships [6, p. 4].

Regrettably, 80% of users neither check their social networks nor know about the privacy of their profile whether they have been offered default privacy settings or adequate privacy that meets the expected level [7, p. 248].

Here are some steps we can take to safeguard our privacy:

1. It's important to read the privacy policies of social media platforms to understand how our data is being used, because the privacy policy will outline what data the platform collects, how it's used and who it's shared with. Reading the privacy policy can help us make informed decisions about what data we are comfortable sharing and what we want to keep private.

2. Most social media platforms offer privacy settings that allow us to control who can see our posts, profile information, and activity. Adjusting these settings can help us keep our personal information private [8].

Good practices for social media use

Social media has become an integral part of our daily lives, but it's important to use these platforms responsibly and with caution.

It's essential to know what we post on social media and who can see it. Once something is posted online, it can be difficult to erase, and it's easy for others to share and distribute content. Before posting, consider if the content is appropriate and if we are comfortable with it being public.

Oversharing on social media can compromise our privacy and put us at risk for identity theft, fraud, and other cyber threats. Avoid sharing sensitive information, such as our home address or phone number, and be cautious of oversharing personal details or travel plans.

It's also recommended to educate ourselves about privacy issues on social media and stay informed about changes to privacy policies and security measures. We also have to follow reputable sources for news and information and regularly review our privacy settings and security measures [9].

Social media managers, content creators, and business owners need to manage data privacy across social media platforms. The first step towards solving social media privacy issues is identifying them. Then, adequate steps for ensuring privacy on social media should be implemented.

Addressing these privacy issues requires a combination of regulatory oversight, technological innovations, and user education. Governments may implement laws and regulations to protect user privacy, while users can take steps to adjust their privacy settings and limit the information they share online, and additionally, social media companies themselves can prioritize user privacy and transparency in their design and business practices.

References:

1. Shaukat Ali, Naveed Islam et.al. *Privacy and Security Issues in Online Social Networks*. MDPI: Future Internet, 2018, 10, 114.
2. Taddicken, M. *The Privacy Paradox in the Social Web: The Impact of Privacy Concerns, Individual Characteristics, and the Perceived Social Relevance on Different Forms of Self-Disclosure*. J. Comput.-Mediat. Commun. 2014, 19, pp. 248–273.
3. Patrick Van Eecke, Maarten Truyens. *Privacy and social networks*. Computer Law & Security Review, 2010, 26(5), pp. 535–546.
4. Rui Li, Shengjie Wang, Hongbo Deng, Rui Wang, and Kevin Chen-Chuan Chang. *Towards social user profiling: Unified and discriminative influence model for inferring home locations*. In Proceedings of the ACM SIGKDD Conference on Knowledge Discovery and Data Mining (SIGKDD'12), 2012, pp. 1023–1031.
5. Zhang, W., Al Amin, H. *Privacy and security concern of online social networks from user perspective*. In Proceedings of the International

Conference on Information Systems Security and Privacy (ICISSP2015), ESEO, Angers, Loire Valley, France, 9–11 February 2015, pp. 246–253.

6. Bernstein, Gary, *The Impact of Social Media on Personal Privacy and Ways to Protect It*, on <https://cloudtweaks.com/2023/06/social-media-personal-privacy-protect-it/>

SECTION 11. HISTORY OF PHILOSOPHY

DOI

ABRAHAM AS A MAN OF FAITH IN THE PHILOSOPHY OF S. KIERKEGAARD

АВРААМ ЯК ЛЮДИНА ВІРИ У ФІЛОСОФІЇ С. К'ЄРКЕГОРА

Savonova H. I.

*Doctor of Philosophical Sciences,
Associate Professor at the Department
of the Ukrainian Studies,
Culture and Documentation
National University «Yuri Kondratyuk
Poltava Polytechnic»
Poltava, Ukraine*

Савонова Г. І.

*доктор філософських наук,
доцент кафедри українознавства,
культури та документознавства
Національний університет
«Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»
м. Полтава, Україна*

У будь-який період власного життя людині потрібна віра, а у період невизначеності потреба у вірі обов'язково зростатиме. Віра підтримуватиме сили зробити щось тоді, коли до пуття не відомі наслідки дій, коли не має можливості виміряти їх етичними категоріями, коли старі наративи вже не діють, а нові – хибкі та неточні. Парадокс ще й в тому, що сильна віра дає сили, слабка віра перемішена із сумнівами підтримує ті сили, які людина мала наразі. Інколи достатньо і слабкої віри, щоб зрушити з місця, але в складних ситуаціях такої віри забракне навіть на те, щоб просто витримати життєвий удар. Щоб рухатися далі потрібна сильна віра.

Філософ С. К'єркегор у трактаті «Страх і тремтіння» зазначає: «In our time nobody is content to stop with faith but wants to go further. It would perhaps be rash to ask where these people are going, but it is surely a sign of breeding and culture for me to assume that everybody has faith, for otherwise it would be queer for them to be ... going further» [2]. По суті, це означає, що в «теплих умовах» життя достатньо мати віру, щоб вже рухатися далі, але за тяжких обставин ця віра не допоможе. І це не питання світської чи релігійної віри, це питання її сили. За звичних обставин людині достатньо мати трохи віри в себе, в свою вдачу, щоб рухатися далі, при загостренні ситуації, виникненні

дискомфорту сили віри треба вже більше, тоді деякі негаразди не повинні перетворитися на неподоланий бар'єр. Але, якщо події повністю виходять з під твого контролю, то вже треба здійснити «стрибок віри», щоб бар'єри були подолані. У перших двох ситуаціях людина зорієнтована на досягнення успіху, в останній – на самій вірі.

Щоб пояснити різницю між силами віри С. К'еркегор звертається до історії Авраама, чия драма розгортається в Біблії усього в декількох віршах книги Буття. Господь випробовує Авраама та наказує «...Візьми свого сина, свого одинака, що його полубив ти, Ісака, та й піди собі до краю Морія, і принеси там його в цілопалення на одній із тих гір, що про неї скажу тобі» [Бут. 22:2], [1]. Добиратися до місця призначення треба три дні, що і стає найбільшим випробуванням Авраама. Це саме той період коли відчай повинен боротися з надією в душі, а сумнів і паніка послаблювати віру. Частково психологічний стан Авраама можна порівняти з батьком, чия дитина довгий час перебуває в комі, а лікарі, які вже втратили віру в одужання дитини пропонують підписати батьку згоду на відключення від апарату штучного дихання. Саме тримаючи ручку перед листом згоди в людині почнеться боротьба страху та віри. Якщо страх буде підживлюватися міркуваннями, то віра ослабне, і батько не підпише згоду, адже найбільше, чого він буде боятися, це навіть не втратити дитину, а відчуття того, що вбив власну дитину, що не дав останнього шансу на порятунок, що можливо ще один день у лікарні нічого йому не вартуватиме. До того ж цей страх підсилиться думками про можливу реакцію близьких, страхом бути незрозумілим іншим, страхом залишитися наодинці. Усі ці страхи штовхатимуть люблячого батька в прірву. Натомість віра дасть змогу не лише ухвалити тяжке рішення, але й пережити його наслідки та рухатися далі.

Ситуація з Авраамом схожа, але загострена тим, що його син не прикований до ліжка, що він йде поруч з ним, що він веселий, здоровий та всміхнений. Для Ісака, який ніколи ще не був так далеко від дома це лише весела подорож сповнена пригод. Три дні в дорозі, спільна ночівля, милування зірками, тепло вогнища, довгі бесіди, тобто все, що повинно максимально зблизити батька й сина за цей час і одночасно наказ Бога, який буде нависати мечем над головою Авраама, який під тиском страху постійно прокручує в голові картинку майбутнього жертвопринесення: уявляє, як піднімається на гору, як Ісак сам несе дрова, а Авраам тримає в руках ніж і вогонь, як Ісак складає дрова на тому місці, що вказує батька, а той зв'язує сина та покладає на цей вівтар. Більш того він, досвідчений у цих

справах буденно продумує, як треба зв'язати Ісака, щоб він не встиг зрозуміти, що відбувається, і як швидко перерізати його горло, щоб той швидко та максимально безболісно помер.

Філософ раз за разом проганяє цю коротку історію від моменту виходу Авраама разом з Ісаком з будинку до кінця їхньої подорожі. Складним психологічним моментом є переступання події та рух далі. Бог дає іншу жертву в руки Авраама, і той разом з сином повертаються додому. Що відбувається далі – почуття полегшення, міркування над тим, що сталося і не сталося, і до того ж син з батьком повинні пройти зворотній шлях разом. Як це може сказатися на їхніх стосунках, чи припинить Ісак довіряти батьку, як було це раніше, чи повідомить він цю історію Сарі, чи захоче жити під одним дахом з батьком і далі, чи будуть вони взагалі розмовляти, коли двинуться додому, чи будуть милуватися краєвидами, нічним небом і грітися біля вогнища. І якщо їхні довірливі стосунки припиняться, як буде почуватиметься Авраам, чи задовільниться він спілкуванням з наложницями та їхніми поза-шлюбними дітьми, якщо Сара та Ісак відвернуться від нього, адже Сарі і так довелося багато чим пожертвувати заради Авраама.

Бог дає йому винагороду, проте, що саме перевіряв Бог в цій історії: вірність Авраама, його тремтіння перед ним чи силу віри? В юдаїзмі та християнстві прийнято тлумачити цю перевірку, як перевірку віри Авраама в Бога, в його силу, але С. К'еркегор схильний визначати, що насправді відбулася перевірка сили віри самого праотця. «By faith Abraham went out from the land of his fathers and became a sojourner in the land of promise. He left one thing behind, took one thing with him: he left his earthly understanding behind and took faith with him—otherwise he would not have wandered forth but would have thought this unreasonable. By faith he was a stranger in the land of promise, and there was nothing to recall what was dear to him, but by its novelty everything tempted his soul to melancholy yearning—and yet he was God's elect, in whom the Lord was well pleased!» [2]. Перевіряти вірність Авраама Богу, який міг читати серця людей не було потреби. Важливішою була сила віри Авраама, адже саму таку силу віри повинні були б мати і нащадки праотця. На думку С. К'еркегора, Авраам дійсно був людиною віри. Він відчував страх перед загрозами, які чекали його на чужині, але він не скаржився на негаразди. За своє довге життя він бачив багато бар'єрів і сміливо їх долав. Втрата улюбленого сина, а разом з ним і можлива втрата довіри Сарі, яка навряд зможе пробачити Аврааму, коли той повернеться додому сам не зупинили його. В одному вірші Біблії прихована вся суть Авраама: «А третього

дня Авраам звів очі свої, та й побачив те місце здалека» [Бут. 22:4], [1]. Це був черговий бар'єр на його шляху. У цей момент доля Ісака була остаточно визначена Авраамом, він відкинув страх, відкинув надію, відчай, тобто все те, могло бути його супутником ці три дні. Його дії були чіткими та рішучими, як дії солдата, який виходить зі схованки, щоб дати останній бій ворогу, вже знаючи результат, але готовий до його наслідків. Солдат, який вірить у перемогу над ворогом, вірить у свої ідеали не звужує віру до власної екзистенції, у цей момент для нього стає неважливим те, що він особисто не побачить поразку ворога, його тішить вже те, що це стане можливим іншим, що це обов'язково буде, а його переконання достатньо чисті, щоб за них померти.

Авраам вірить так само щиро, інакше він би обрав інший шлях, він би зупинився перед горою й не зміг би її подолати, став би тим самим «соляним стовпом», неспроможним повернути час назад. На думку С. К'єркегора, Авраам навіть у свої поважні роки залишався юним завдяки вірі. Він не дивився у майбутнє з відчаєм прожитих часів, він не ставив під сумнів обіцянку Бога, не міркував над тим, чи не запізно ще мати дитину від Сари – єдиної законної дружини, чії діти отримували всі права на спадок Авраама. Думка громадськості його також не турбувала, хоча цілком було зрозумілим, який міг бути резонанс після того, як він би повернувся додому без сина. І питання було б не в тому, що він вбив сина, що могло б бути у гніві, або пожертвував ним заради благополуччя громади, що могло навіть підняти його в очах людей. Питання було в тому, що він заколов його, як жертвовну тварину на примху незрозумілого Бога, якого не бачать і не чують інші. Авраам мав багато варіантів не виконати волі Бога, і кожен з них мав би наслідки для нього, але він не шукав варіантів, він здійснив «стрибок віри», щоб подолати черговий бар'єр, і не намагався обійти його, зупинитися, або втекти.

Отже, С. К'єркегор аналізуючи один з моментів життя Авраама, доходить висновку, що сила віри є тим стимулом, який дозволяє людині рухатися далі, допомагає не зважати на тяготи, не скаржитися, а дотримуватися того шляху, який був обраний серед багатьох, як єдино вірний.

Література:

1. Біблія. URL: <https://www.wordproject.org/bibles/uk/index.htm> (дата звернення: 17.03.2024).

2. Kierkegaard S. Fear and Trembling. URL: <https://www.sorenkierkegaard.nl/artikelen/Engels/101.%20Fear%20and%20Trembling%20book%20Kierkegaard.pdf> (date of application: 17.03.2024).

DOI

**TRAGEDY OF THE UNIVERSITY OF LEUVEN LIBRARY:
A CLASSIC EXAMPLE OF IRRATIONAL BARBARISM**

**ТРАГЕДІЯ БІБЛІОТЕКИ ЛЬОВЕНСЬКОГО
УНІВЕРСИТЕТУ: КЛАСИЧНИЙ ПРИКЛАД
ІРРАЦІОНАЛЬНОГО ВАРВАРСТВА**

Shymanovych A. O.

*PhD in Theology,
Postdoctoral researcher
at the Department of Theology
and Religious Studies
Mykhailo Dragomanov
Ukrainian State University
Kyiv, Ukraine*

Шиманович А. О.

*кандидат філософських наук,
докторант кафедри богослов'я
та релігієзнавства
Український державний
університет імені Михайла
Драгоманова
м. Київ, Україна*

Війська кайзерівської Німеччини вторглися в суверенну і нейтральну Бельгію 4 серпня 1914 р. для того, аби проторувати собі шлях на територію північної Франції. Цей акт політично-правового свавілля й подальші події увійшли в науково-історичний слововжиток як «згвалтування Бельгії» [7]. Інтервенція супроводжувалася не лише масовим знищенням мирного населення (було вбито близько 6500 бельгійців), руйнуванням об'єктів соціальної інфраструктури, а й наругою над багатьма пам'ятками історії та культури.

Нічим не вмотивоване спустошення унікальної бібліотеки Льовенського університету, здійснене близько полудня 25 серпня, стало найбільш кричущим випадком за весь період із серпня по листопад 1914 р., – випадком, що спричинив шок, обурення та засудження світової академічної спільноти. Стисла філософська рефлексія над цим катастрофічним антигуманістичним актом наразі є особливо актуальною на тлі нинішньої російсько-української війни, коли армія країни-

агресора вже завдала непоправної шкоди, сплюндрувавши велику кількість бібліотек, храмів, історичних музеїв і пам'яток архітектури.

У збірці есеїв, опублікованій наступного року після вторгнення німців у Бельгію, знаходимо таку емоційну оцінку наслідків цього злочину: «Церкви спалені, священники вбиті, Льовен підпалений, села зрівняні з землею, молоді жінки згвалтовані, діти та старі розстріляні» [3, с. 239]. Одним із вкрай сумнівних і лицемірних обвинувальних закидів з боку німців на адресу французів було те, що ті буцімто надто стрімко піддалися секуляризаційним процесам, а також надміру ревно адвокували незалежність Бельгії та переймалися інтелектуальними скарбами Льовенської бібліотеки більше, ніж людськими життями. Самі ж бельгійці «завинили» тим, що нібито займалися шпигунськими діями на території Німеччини [4, с. 6].

Будучи сучасником подій 1914 р., німецький католицький теолог Йозеф Зауер обстоював думку, що «Реймський собор і бібліотека в Льовені зазнали обстрілів не безпричинно або зі зловмисності, а тому, що їх використовували у військових цілях» [4, с. 185]. Натомість Джеф Ліпкіс нині наполягає на протилежній трактовці: «Бібліотека була спалена навмисно. Вона не була поглинута пожежами, що вийшли з-під контролю в прилеглих будівлях. У той час, коли книги цінувалися більше, ніж сьогодні, цей вчинок став тим, без чого неможливо зрозуміти, що таке варварство» [5, с. 444]. Хай там як, але важко не помітити в цій риториці суголосність із нинішніми недолюбленими спробами росіян виправдати нищення житлових будинків, торговельно-розважальних центрів та пам'яток архітектури України запевняннями, що саме там, мовляв, знаходилися чи то склади зі зброєю, чи то військові об'єкти.

Ярослав Пелікан наступним чином змальовує обсяг трагедії для гуманітарної спадщини людства після втрати Льовенської бібліотеки: «Коли в серпні 1914 року війська німецької імперії вдерлися до Бельгії, однією з перших їхніх жертв став Лувенський університет, заснований папським декретом 9 грудня 1425 року. Спалення бібліотеки університету коштувало науковому світові трьохсот тисяч томів і більше ніж тисячі оригінальних манускриптів, що стало вічним символом перемоги ірраціонального над раціональним» [2, с. 39]. Пелікан додає щемливі подробиці про реакцію бельгійських науковців на це діяння німців: «В Брюсселі ректор університету, монсенйор Де Бекер (de Becker), якого врятували американці, описав спалення бібліотеки. Згоріло все, все стало попелом. Дійшовши до слова «бібліотека», він не міг його вимовити. Він зупинився і спробував ще

раз, але зміг вимовити лише перший склад “біб-” і знову затнувся, схилив голову на стіл і розридався» [2, с. 39–40].

На жаль, трагедія Першої світової війни не стала єдиною. Після того, як у 1928 р. бібліотеку було відбудовано, вже під час Другої світової війни в 1940 р. її спіткала ще одна руйнація від бомбових ударів тієї-таки німецької армії. Утім, понад усе жахає той факт, що німецька агресія проти Бельгії 1914 р. та інfernальний акт знищення безцінної бібліотеки був підтриманий та виправданий університетською елітою Німеччини. Пелікан з цього приводу пише такі слова: «Для будь-якого працівника будь-якого університету найбільш драматичним і символічним у спаленні книг і бібліотеки Лувенського університету в 1914 році є залучення вчених і університетських професорів до варварських дій, у всякому разі *post factum*. У відповідь на світовий осуд, який викликала ця новина, група з вісімдесяти трьох інтелектуалів, до якої ввійшли найбільш шановані й ерудовані представники німецької університетської спільноти..., дозволила собі підписати заяву про моральну та політичну підтримку вторгнення в Бельгію, виходячи з абсолютно надуманої загрози з її боку для більшого та сильнішого сусіда» [2, с. 40]. Свій невтішний підсумок після опису цієї жахаючої події Я. Пелікан підбиває наступними словами: «Ця історія безумовно спричинила глибокі сумніви у звичних уявленнях, які були й досі є самоочевидними для деяких представників академічного світу, а саме: що університет і його науковці мають певну особливу причетність до моралі, що на них можна сміливо покладатися як на майбутніх захисників миру й моральності у міжнародних відносинах» [2, с. 40–41].

Стосовно поведінки німецьких солдат в окупованому Льовені доволі промовистим є запис від 31 серпня 1914 р. у щоденнику одного з безпосередніх очевидців, котрий допомагав у якості санітара в лікарні. Цього дня він завітав до своєї оселі і побачив там таку картину: «Найгірша стайня була чистішою за наші спальні, де в кожному кутку валялися недоїдки, шматки м'яса, гниючи серед напіввикурених сигар, огарків свічок, битих тарілок і сіна, привезеного невідомо звідки» [5, с. 542]. Поза сумнівом, цей прикрий досвід молодого мешканця Льовена був типовим. Ба більше, змальована ним картина дивовижно нагадує розповіді жителів Бучі та Ірпеня про стан квартир та будинків, що вцілели після нетривалої окупації цих міст росіянами в лютому-березні 2022 р.

Третього удару – хоча й не такого нищівного, як два попередні – багатостраждальна бібліотека Льовена зазнала в результаті

дестабілізаційних політичних процесів другої половини 1960-х років: «Після спалення німцями в обох світових війнах університетська бібліотека зазнала й третього удару від рук самих бельгійців: її книжковий фонд був розділений надвоє. Цей приклад культурного варварства віддзеркалив розбіжності всередині всіх основних політичних “родин” країни, кожна з яких наприкінці 1960-х розпалася на дві різні партії за мовною ознакою» [6, с. 541]. Новонабуті скарби бібліотеки були розділені між двома установами – голландсько-та франкомовною, які виникли після розсічення надвоє самого Львівського університету в 1968 р., здійсненого під тиском етнолінгвістичних чинників та політичної кон’юнктури.

У підсумку зазначимо: тривале й напружене наполегливе руйнування однієї з найзначніших і найдревніших бібліотек Європи стало симптомом сутінок просвітницького проекту, а також вагомим аргументом проти популярного на той час антропологічного оптимізму та теорії прогресу. Певна річ, культурні пам’ятки, історичні артефакти, древні манускрипти незіставні з цінністю людського життя. Утім, слід пам’ятати: з одного боку, позбавлене своїх метафізичних коренів, вихолощене людське життя неминуче перетворюється на варварське животіння чи то існування; з іншого боку, згідно зі словами Хосе Ортеги-і-Гассета, саме «культура – це те, що вирятуює з життєвої катастрофи, вона дозволяє людині жити так, щоб її життя не стало безглуздою трагедією чи повним здичавінням» [1, с. 76]. Важливо пам’ятати, що «людина, котра не живе на висоті свого часу, живе поза тим, чим могло б бути її справжнє життя, тобто вона фальсифікує чи ошукує своє власне життя: вона його знеживлює» [1, с. 97]. Тож, як свідчить розглянута історія, якщо окремій людині або цілому народові не вдалося виплекати в собі здатність до подолання варварства в собі, то цінність, початково закладена в цього індивіда або ціле соціальне утворення, істотно зменшується, якщо не зводиться нінащо. Навіть висока і воістину велика культура, як бачимо на прикладі німецької, не забезпечена від фатальних помилок, від похмурих рецидивів примітивізму, нищівних проявів ірраціонального дикунства та зривів у контрцивілізаційну архаїку.

Література:

1. Ідея Університету: Антологія / упоряд. М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська ; відп. ред. М. Зубрицька. Львів : Літопис, 2002. 304 с.

2. Пелікан Я. Ідея університету. Переосмислення. Київ : Дух і літера, 2009. 360 с.
3. Baudrillart A. (Dir.). La guerre allemande et le catholicisme. Paris : Bloud et Gay, 1915. xii + 304 p.
4. Byrnes J. F. God on the Western Front: Soldiers and Religion in World War I. University Park, PA: The Pennsylvania State University Press, 2023. xi + 252 p.
5. Lipkes J. Rehearsals: The German Army in Belgium, August 1914. Leuven : Leuven University Press, 2007. 815 p.
6. Wasserstein B. Barbarism and Civilization: A History of Europe in Our Time. New York: Oxford University Press, 2007. xxiii + 901 p.
7. Zuckerman L. The Rape of Belgium: The Untold Story of World War I. New York : New York University Press, 2004. xi + 337 p.

SECTION 12. DYNAMICS OF MODERN CULTURE

DOI

ANALYSIS OF HUMAN RIGHTS ISSUES IN THE GLOBAL CULTURAL CONTEXT

Crinu Mărcuță Viorel

*MA Student – European Security at the Faculty
of History International Relations
Political Sciences Communication Sciences*

Țoca Constantin – Vasile

*Doctor of Geography,
Associate Professor at the Faculty
of History International Relations
Political Sciences Communication Sciences
University of Oradea
Oradea, Romania*

The fundamental rights of humans form the basis of a complex and necessary understanding regarding legal and moral principles. These rights are inherently guaranteed to every individual regardless of race, sex, religion, or nationality. They represent a foundation of society, grounded in universally recognized principles and protected at the international level. The objectives of Fundamental Human Rights are outlined within an extensive framework:

Firstly, emphasis is placed on human protection, ensuring security and individual protection against abuses and violations of fundamental rights. Another major objective is the promotion of equality, with a focus on ensuring equality before the law and opportunities, eliminating discrimination based on criteria such as race, sex, religion, or origin. Regarding the pillars of Fundamental Human Rights and the models of respect in the world and Europe, they are reflected in key principles:

- Universality and fundamental rights are considered applicable to all people, regardless of where they live or their cultural context.

– Indivisibility and interdependence, civil, political, economic, social, and cultural rights are closely interconnected, requiring an integrated approach for their protection.

– Non-discrimination, this principle emphasizes the need for fair and non-discriminatory treatment, both globally and within the European context.

– Participation and inclusion, citizens are encouraged to actively participate in decision-making processes, ensuring that everyone is involved in society's life in a relevant and fair manner.

– Accountability and justice, governments and institutions have a responsibility to respect and protect human rights, and justice must be ensured in case of violations, both globally and within the European Union [1].

These pillars and models reflect a shared commitment to respect for fundamental human rights, thus representing a comprehensive and holistic framework at the global and European level to promote and protect the values of justice, equality, and dignity.

In a UN report of 13 October 2023, experts strongly condemned violence against civilians in Israel and the Gaza Strip, highlighting the worsening illegal blockade with its devastating impact on the civilian population. They highlighted the horrific crimes committed by Hamas and Israel's harsh military attacks that have resulted in the loss of civilian lives, describing them as serious violations of international law. Major concern was also expressed over attacks on journalists and media workers, with seven casualties reported in Israeli air strikes [2].

International relations experts have strongly condemned the hostage-taking and called for their immediate release, highlighting the devastating consequences of the Israeli attacks on Gaza. They stressed that rocket attacks bombing civilian infrastructure constitute serious violations of international humanitarian law. The international community criticized the complete cut-off of essential supplies to Gaza and warned of the risk of a severe humanitarian crisis. Experts have called on the international community to address the root causes of the conflict and identify ways to prevent violations of international law, stressing the need for a peaceful solution and the use of diplomatic language in discussing the conflict [3].

Respecting human rights is essential for global communities and institutions, being an ethical and legal priority. Numerous examples of good practices, including the Scandinavian model and the commitment of the European Union to protecting fundamental rights, demonstrate the possibility and necessity of integrating them into various contexts. International organizations, as well as national governments, adopt specific

legislation and policies to ensure non-discrimination, freedom of expression, and other basic rights.

States such as New Zealand have been recognized for their significant efforts in the field of human rights, with a focus on extensive dialogues with indigenous communities to respect and protect their rights. In the corporate sphere, there are companies that adopt responsible practices, respect human rights and actively participate in social projects. Non-governmental organizations, such as Amnesty International and Human Rights Watch, play a crucial role in monitoring and reporting abuses globally. These examples of good practices demonstrate that commitment to human rights can be translated into tangible and positive actions, providing inspiration and models for building a more equitable international society.

The European Union (EU) asserts itself as a central actor in protecting and promoting the fundamental rights of its citizens, considering these rights as fundamental to European values and to a fair and democratic society. The EU's mission in this regard is strengthened by key documents such as the Treaty of Lisbon and the Charter of Fundamental Rights of the European Union, which provide legal protection to European citizens. To ensure respect for and enforcement of fundamental rights, the EU relies on institutions such as the Court of Justice of the European Union (CJEU) and the European Court of Human Rights (ECHR). The CJEU interprets and applies EU law, ensuring consistency in the interpretation of fundamental rights in all member states, while the ECHR provides an additional framework of protection through the European Convention on Human Rights.

The European Union Agency for Fundamental Rights plays a significant role in monitoring and reporting on the situation of fundamental rights in the EU member states, providing essential information for assessing progress and identifying areas that require additional attention. At the same time, the EU closely collaborates with member states and non-governmental organizations to implement and monitor the respect for fundamental rights. Even though the EU faces various challenges such as technological advancements and migration, its role is to adapt and update legislation and policies to respond to these challenges, ensuring that fundamental rights remain protected amidst change. To maintain cohesion and diversity in the implementation of human rights in EU member states, dialogue and cooperation among them are essential, offering opportunities for mutual learning and improvement of legal and social systems throughout the European Union.

In the complex field of human rights, monitoring, and reporting mechanisms are crucial for assessing compliance with these rights at both national and international levels. These tools are essential for maintaining coherence and accountability, often involving collaboration among governmental, non-governmental, and international organizations. Many states have specialized agencies responsible for assessing the human rights situation at the national level and formulating recommendations for improvement. NGOs also play a significant role in monitoring and reporting human rights violations, providing objective information, and influencing public opinion and pressure on policymakers. Globally, international monitoring organizations and mechanisms, such as the Inter-American Commission on Human Rights or the United Nations Human Rights Committee, have an important role in assessing human rights compliance and developing recommendations.

Monitoring and reporting mechanisms generate detailed documents that provide a comprehensive perspective on the human rights situation. The use of technology, such as satellite imagery and online platforms, facilitates the efficient collection and distribution of information regarding human rights violations. Monitoring and reporting are not limited to identifying problems but also include implementing recommendations and remedies. The continuous involvement of governments and responsible entities is essential to ensure compliance with commitments.

In conclusion, these mechanisms represent an essential framework for protecting and promoting human rights, contributing to the accountability of the actors involved and improving transparency in the field. The European Union (EU) faces challenges and opportunities in protecting human rights in a global context marked by social, technological, and political changes. Technological advancement, for example, can be used for innovation in monitoring and efficiently reporting human rights violations, including through the use of artificial intelligence and blockchain technologies, while respecting the protection of personal data.

At a global level, the Universalist Model supports the ubiquity of human rights, transcending geopolitical boundaries. The Indivisibility and Interdependence Model emphasizes the interconnected nature of civil, political, economic, social, and cultural rights, advocating for an integrated approach to their protection. Within Europe, the European Union (EU) represents a distinctive amalgamation of global models, aligning with the Universalist Model and emphasizing the universality of human rights in its member states. The Participation and Inclusion Model materializes in the EU's emphasis on citizen involvement, exemplified by initiatives such as the

European Citizenship Initiative. The EU's commitment to Responsibility and Justice is ensured through legal mechanisms that hold individuals accountable for human rights violations.

References:

1. Rezoluția Parlamentului European din 25 octombrie 2016 conținând recomandări adresate Comisiei referitoare la crearea unui mecanism al UE pentru democrație, statul de drept și drepturile fundamentale Pe (2015/2254(INL)), https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016-0409_RO.pdf (accesat la 12.03.2024).
2. Aditi Bhandari, Jon McClure, Mapping the conflict in Israel and Gaza, <https://www.reuters.com/graphics/ISRAEL-PALESTINIANS/MAPS/movajldlapa/> (accesat la 1.03.2024).
3. Israel/occupied Palestinian territory: UN experts deplore attacks on civilians, call for truce and urge international community to address root causes of violence. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/10/israeloccupied-palestinian-territory-un-experts-deplore-attacks-civilians>, (accesat la 14.03.2024).
4. Constantin Schipor, Scandinavian Model Between Aspirations and Achievements. https://seaopenresearch.eu/Journals/articles/MI_34_10.pdf (09/03/2024).
5. Apărarea și promovarea drepturilor omului, <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/human-rights/> (10/03/2024).
6. Tratatul de la Lisabona și Carta drepturilor fundamentale: 10 ani de reforme-cheie ale UE. https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-union-agency-fundamental-rights-fra_ro (08/03/2024)
7. Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA). https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-union-agency-fundamental-rights-fra_ro, (11/03/2024).
8. UN, Human Rights-Based Approach. <https://unsdg.un.org/2030-agenda/universal-values/human-rights-based-approach> (12/03/2024).
9. EVALUAREA NIVELULUI DE PROTECȚIE A DREPTURILOR OMULUI ÎN TERITORIILE DISPUTATE ȘI CUPRINSE DE CONFLICT DIN EUROPA DE EST. <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opensslpdf.pdf?reldoc=y&docid=5477328a4> (09/03/2024).
10. IDEAS FOR A BETTER EUROPE, (11/03/2024). <https://www.europarl.europa.eu/resources/library/media/20141010RES73719/20141010RES73719.pdf> (13/03/2024)

11. Promoting and protecting human rights, https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/human-rights-and-democracy_en (12/03/2024).

DOI

ANALYSIS OF HUMAN RIGHTS ISSUES IN THE GLOBAL CULTURAL CONTEXT

Crinu Mărcuță

*Student master's degree,
specialization European Security
University of Oradea
Oradea, Romania*

Acknowledging the universal significance of these rights, the analysis highlights the distinctions between international models and those adapted to the European context, emphasizing the complex interplay between global standards and regional applications. The study identifies and elucidates essential mechanisms for monitoring and reporting on human rights, crucial for maintaining coherence, accountability, and continual improvement of fundamental rights. Specialized government agencies, non-governmental organizations, and international entities play pivotal roles in these activities. Periodic reports to international organizations allow for the evaluation and comparison of progress over time, while technology facilitates efficient data collection and distribution. Innovative approaches for enhancing the role of the European Union (EU) in human rights protection are proposed. Leveraging digital tools such as artificial intelligence and blockchain for effective monitoring and reporting is advocated, ensuring simultaneous protection of personal data and confidentiality. Strengthening the nexus between human rights and environmental policies is suggested to address issues like climate change and biodiversity protection. Technological participatory platforms and online engagement are identified as key tools to directly involve citizens in protecting human rights, enhancing public participation in EU institutions. Furthermore, innovative educational programs for raising awareness about human rights are recommended for building a more informed and engaged society. The study underscores that monitoring and reporting mechanisms form an essential framework for

human rights protection. The integration of technological innovations and novel approaches is proposed to significantly contribute to the EU's efforts in this domain, ensuring a more efficient and responsible approach to the increasingly complex challenges and opportunities in the contemporary world.

DOI

**HISTORICAL REMAKE
AS A PATTERN OF TRANSGENERATIONAL TRAUMA**

**ІСТОРИЧНИЙ РЕМЕЙК
ЯК ПАТТЕРН ТРАНСГЕНЕРАЦІЙНОЇ ТРАВМИ**

Shevchenko N. V.

*Graduate student at the Department
of Philosophical Anthropology,
Philosophy of Culture
and Cultural Studies
Educational and Scientific Institute
of Philosophy and Educational Policy
of Mykhaylo Drahomanov Ukrainian
State University
Kyiv, Ukraine*

Шевченко Н. В.

*аспірантка кафедри філософської
антропології, філософії культури
та культурології
Навчально-науковий інститут
філософії та освітньої політики
Українського державного
університету
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Самобутність та неповторність культури відображається у формах колективної пам'яті, які втілюються у традиції та ритуалах, а також в мовній поведінці індивідів, що формують спільноту. Традиції передають ціннісні та морально-етичні норми від пращурів до нащадків, а мова символізує культуру її носіїв [1]. Мовна поведінка є одним з ключових соціокультурних механізмів, що забезпечують взаємодію між індивідами через залучення свідомості, інтелекту, ціннісно-нормативних інтенцій суб'єктів спілкування. Через мову в суспільну свідомість імплантуються певні уявлення та установки, характерні для певної етнічної групи, з якої ця мова походить. У своїй мовній поведінці індивід виступає певним «продуктом» традицій, в середовищі яких він існує, соціальних груп та спільнот, до яких він належить

[2]. Мовна поведінка генерує культурне середовище, за якого вагомим чинником мотивації мовної поведінки є соціокультурні явища [3].

Уявлення суспільства про своє минуле є істотною складовою культурної пам'яті, що служить основою формування колективної ідентичності певної людської спільноти [4]. Суспільство консолідується завдяки спільному проживанню визначних подій, які формують його історичний досвід, що згодом складає символічну основу національної ідентичності. За П. Нора, пам'ять – актуальний феномен, що переживається у зв'язку з сьогоденням. Пам'ять укорінюється в місцях пам'яті, образах, об'єктах, де вона «кристалізується та знаходить притулок» [5, с. 20].

Історично склалося, що українські землі знаходяться на межі цивілізаційного зламу умовно між Заходом і Сходом. Етнічно, ментально, культурно, мовно український етнос належить до європейської спільноти народів, з якої він походить (венети Норіку). Але східним сусідом українців стало державне утворення з конгломерату фінно-угорських, тюркських та корінних народів півночі, підкорених чингізидами, які з часом перетворили свій московський улус Золотої орди на Московське царство. Починаючи з часів правління Василя III, Московія почала відмовлятися від своєї тюркської історії, традицій та звичаїв, претендуючи на історичну спадщину Київської Русі. З того часу були зумовлені численні загарбницькі війни проти українців, знищення державних утворень на українських землях та численні страждання, які український народ спіткав від нащадків Орди.

Українці сумлінно та наполегливо раз у раз створювали та відновлювали власну державність: Київську Русь у XIII ст., Запорізьку Січ, Гетьманщину у XVIII ст. та Українську народну республіку у 1921 р., а в роки поневолення національно-визвольний рух не згасав століттями, адже національна свідомість, гідність в українців вирували тим сильніше, чимдуж їх утискали.

Проте, століттями наша держава територіально була розділена між різними країнами і державними утвореннями, які були парадигмально, цивілізаційно різними за своїми світоглядом, світосприйняттям, життєвим укладом, відносинами в суспільстві, мовою, релігією, культурою тощо. Одна частина українців із західними землями входила до розвинутих європейських держав (Королівство Польське, Велике Князівство Литовське, Річ Посполита, Австро-Угорська імперія, СРСР тощо), східна й центральна частина – до Московії, згодом Російської імперії та СРСР. Таким чином, наша нація перебуваючи в складі різних держав, отримала різний історичний і культурний досвід. Проте, саме

східні й центральні землі зазнавали найбільших утисків з боку влади: за царату було видано більше 50 наказів про обмеження та заборону використання української мови. В радянський період – більше 20 подібних указів. За царату було знищено колиску української державності – Запорізьку Січ, переселено (а насправді депортовано) козацькі загони у Кубань, на р. Волгу, та в Сибір, аби розпорозити знищити ядро української національної свідомості.

В радянський період українське суспільство отримало найтяжчі колективні травми за всі часи свого існування: знищення найпрацьовитішого селянства та заслання у концтабори, підрих християнських святинь, зокрема Михайлівського Золотоверхого та Успенського соборів, древньої Церкви Богородиці Пирогощі у Києві, перетворення історичних кладовищ на міські парки, знищення наукової, творчої інтелігенції, священництва, Голодомор, геноцид українців під час II світової війни – насильницький призов селян з деокупованих радянськими військами територій у т. зв. чорну піхоту або чорносвитників, яку безжално кидали в найгірші ділянки фронту голіруч, депортації тисяч українських сімей у повоєнні роки з їх етнічних західноукраїнських земель в УРСР та колишні німецькі землі – Східну Померанію та Сілезію, що сприяло придушенню українського повстанського руху в 1950-ті роки тощо. Всі ці події, що складають наш історичний досвід, нашу колективну пам'ять, донедавна вирували лише в скупих сімейних переказах, адже до здобуття Україною незалежності у 1991 р. цієї інформації просто не існувало в публічному просторі.

Надзвичайна колективна травма породила в суспільстві явище соціальної амнезії [7], коли найтяжчі травматизуючі злочини зникають з пам'яті народу завдяки компенсаторній функції психіки як здатності виживати. За факторами визначення тяжкості наслідків колективної травми Голодомор посідає перше місце серед катастроф XX століття, які вплинули на українців. Адже були порушені усі фактори травматизації як тотальна несправедливість, неможливість фізично протистояти події та насильницьке замовчування. Саме знецінення радянською владою страшної катастрофи Голодомору, яка за масштабом сягає катастрофи Голокосту, замовчування та применшення її наслідків, спричинило соціальне забуття, що призвело в наступних поколіннях до розбіжностей в суспільній думці про минуле української спільноти.

Викреслення травматизуючих подій з історичного контексту, колективної пам'яті, призводить до вибудови стратегій суспільного розвитку, що враховують історичний досвід забуття, а це може спричинити повторення помилок історичного минулого. І дійсно, переважно

українське суспільство, перестало бачити небезпеку в сусідній орді, яка набирала силу й гуртувалася для нового нападу. За нової російсько-української війни нажаль, вже бачимо, що нащадки орди діють перевіреними методами: масово катують, депортують українців, заміщують населення знищених українських міст народами зауралля та Середньої Азії, переписують історію, а особливо – підручники, виховуючи покоління українців на окупованих землях в парадигмі російського імперського шовінізму.

Чому ці події постійно повторюються через століття та ворог наш один і той самий? Буремна історія возз'єднання західноукраїнських земель з центральними та східними українськими землями, вчасно публічно не засуджені злочини царату та комуністичного режиму [8], не змінена суспільна парадигма внутрішньої політики, призвели до множини думок українського суспільства в болючих питаннях мови, комеморації, трактування історичних подій, спричинили повернення історичного минулого, і ми маємо проживати знову знищені в пам'яті нації уроки історії.

Але нація гартується у випробуваннях. Зараз саме такий час настав. І дійсно, українці згуртувалися, увесь світ є свідком народження нації волелюбних, сильних, свідомих, непереможних українців, гідних своїх волелюбних пращурів.

Отже, наразі важливим постає завдання змінити хід історії, перемогти тисячолітню орду, яка щостоліття приходить і нищить нашу державність. Орда є нашим екзистенційним ворогом; цивілізаційно, етнічно, ментально, у всіх вимірах – орда є нам чужа. Тому для перемоги треба починати з виховання, мови, належної комеморації. З консолідації та тривалої боротьби, коли вже ні за яких умов не постане питання розбіжностей в мові, історії, пам'ятниках та героях. Нажаль, цьому сприяла новітня російсько-українська війна.

Нації створюються та існують, доки мають пам'ять про минуле та програму на майбутнє [9, с. 152]. Наша програма на майбутнє – це суверенна незалежна держава в європейській спільноті народів, що плаче пам'ять про своє минуле, боронить свою мову і сміливо приймає виклики майбутнього.

Література:

1. Senft G. Culture and Language Use. Sydney, 2009. 280 p.
2. Parsons T. System of Modern Societies. New Jersey, 1971. 152 p.
3. Михальчук О. Мовна поведінка як категорія української соціолінгвістики. *Мова і лінгвістика*. 2014. № 5. С. 28–39.

4. Assmann J. *Cultural Memory and Early Civilization: Writing, Remembrance, and Political Imagination*. Cambridge University Press, 2011. 332 p.
5. Нора П. *Теперішнє, нація, пам'ять*. Київ, 2014. 272 с.
6. Ренан Е. Що таке нація? *Націоналізм: антологія* / О. Проценко, В. Лісовий. Київ, 2000. С. 107–120.
7. Jakoby R. *Social Amnesia. A Critique of Conformist Psychology from Adler to Laing*. Boston, 1975. 191 p.
8. Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного тоталітарних режимів та заборону використання їх символіки», підписаний Президентом 15 травня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text>
9. Ортега-і-Гасет Х. *Вибрані твори*. Київ, 1994. 420 с.

SECTION 13. PHILOSOPHICAL PROBLEMS OF EDUCATION

DOI

PHILOSOPHICAL DIMENSIONS OF MODERN TRANSFORMATIONS IN EDUCATION

ФІЛОСОФСЬКИЙ ВИМІР СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В ОСВІТІ

Kravtsov Yu. S.

*Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Sociology
Dnipro State Technical University*

Tegleva Yu. S.

*Teacher of Informatics
Educational association-lyceum
of new information technologies № 2
Kamyansk, Ukraine*

The state of spiritual culture of society, including philosophical, in the 20th – 21st centuries. is often characterized as a crisis, with its own internal discord, the emergence and confrontation of directly opposite, often mutually exclusive tendencies and directions.

At this time, significant progress was achieved in natural science, but despite this, the crisis manifested itself not only in science, but also in art, religion, and humanities in general. However, from the point of view of professional philosophers, this process can be interpreted as an unprecedented expansion of the spheres of existence of philosophy, of natural, technical and humanitarian knowledge, were clearly hasty. The era of significant changes not only led to the emergence of new philosophical discourses, but also provided new opportunities for evaluating and re-evaluating the previous ones.

Especially when it comes to the theory of knowledge, which is considered classical and dates back to the era of antiquity, to Aristotle in particular. The success of a person's practical activity is largely determined

by how correctly he knows the laws of development of nature and society, and how consistent his ideas about the world are with the world itself.

The traditional, teacher-oriented education system does not teach to think independently, when the responsibility for the learning result rests not only on the teacher, but first of all on the student, who learns to freely express his own position in the lesson, cooperates with classmates in a team, cares about the result in the process training [1, p. 109].

It is known that one of the main goals of higher education is to educate a student who is capable of critical thinking and analysis. This "thinking is evaluative, reflective. this is open thinking that does not accept dogma, which develops by imposing new information on personal life experience" [2, p. 45]. Critical thinking is more concerned with statements and their justification, interpretation and application. The specifics of critical thinking were very precisely noted by the American educator Charles Temple: "Thinking critically means being curious and using research methods: asking questions and systematically searching for answers. Critical thinking involves polite skepticism, doubt in generally accepted truths, the constant question: "What if?" Critical thinking is not a separate skill or skill, but a combination of many skills" [2, p. 39].

The desire for truth is quite understandable, because the price of human errors and misconceptions is too great. The history of society is replete with examples proving this. And today humanity is not immune from mistakes and their fatal consequences? Wasn't it a man who designed and built the Karakum Canal, the Chernobyl Nuclear Power Plant, the losses from which are measured in billions of rubles, the loss of human lives?!

A person's insufficient knowledge of himself, his psychosomatic and social functions gives rise to a discrepancy between these realities and our ideas about them. In addition, it seems to us quite obvious that manifestations of the departmental approach, national, "corporate", ethnic and state egoism, widespread in the world, are deeply erroneous.

However, has this approach been overcome? No less tragic are the consequences of mistakes made by an individual; they often cost him his life – the price is too high. There is a need to move from the accumulation of empirical facts, characterized as errors and misconceptions, to the creation of a theory that explains their appearance and makes it possible to get rid of them.

At one time, philosophers quite rightly posed the problem of developing the physiology of errors and misconceptions. But so far this task remains unfulfilled. The development of world philosophical thought has required a rethinking of the place and role of epistemology in philosophy: some

modern theorists of postmodernism even talk about the removal of all traditional epistemological issues, about their displacement by hermeneutics.

There are also more radical statements that, in connection with the development of audio and video technology, the text itself is disappearing, and the book as such is becoming a thing of the past. In our opinion, these are, of course, extreme points of view. Their existence is explained by the fact that many questions in the theory of knowledge have not been resolved today; people still make mistakes in understanding the world and its phenomena, sometimes make wrong decisions and pay for epistemological errors.

References:

1. Нова українська школа: Основи стандарту освіти / за ред. кол. : Лілія Гриневич, Віктор Бриндза, Ніна Дементьєвська, Роман Шиян (координатор проекту) [та ін.]. Львів, 2016. 64 с.

2. Temple Ch. Development of critical thinking through reading and writing in the system higher education: strategies for use in any subject areas: RKMCP project. New York : Open Society Institute, 2002. 46 p.

DOI

**EDUCATIONAL AREA IN UKRAINE:
SITUATION AND PROBLEMS****ОСВІТНІЙ ПРОСТІР УКРАЇНИ: СТАН І ПРОБЛЕМИ****Pavlov V. L.**

*Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor,
Professor at the Department
of Philosophy
Mykhailo Drahomanov Ukrainian State
University*

Павлов В. Л.

*кандидат філософських наук,
доцент,
професор кафедри філософії
Український державний
університет
імені Михайла Драгоманова*

Pavlov Yu. V.

*Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Philosophy and Methodology
of Science
Taras Shevchenko Kyiv National
University*

Павлов Ю. В.

*кандидат філософських наук,
доцент,
доцент кафедри філософії і
методології науки
Київський національний
університет
імені Тараса Шевченка*

Turchyn M. Ya.

*Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Philosophy, Bioethics and History
of Medicine
O. O. Bogomolets National
Medical University
Kyiv, Ukraine*

Турчин М. Я.

*кандидат філософських наук,
доцент,
доцент кафедри філософії,
біоетики та історії медицини
Національний медичний
університет імені О. О. Богомольця
м. Київ, Україна*

Термін «освітній простір» використовується у цьому матеріалі для позначення якісних і кількісних характеристик (параметрів) функціонування освіти як соціального інституту, покликаного забезпечити збереження, відтворення та збагачення змістовного і виховного середовища, в якому члени суспільства прилучаються до існуючих у ньому знань та досвіду. Існування всіх соціальних інститутів (освіти, науки, медицини, оборони, сім'ї та ін.) пов'язане з об'єктивно існуючою потребою створення належних умов для безперервного

функціонування конкретних сфер індивідуального і суспільного буття людей і накопичення в них позитивних змін. Кожне таке утворення (освіта не виняток) – це складна система, за допомогою якої визначаються і реалізуються певний алгоритм існування відповідних сфер, їх змістовне наповнення, характер взаємозв'язку з іншими соціальними інститутами, логіка внутрішніх трансформацій, порядок управління.

Передавати знання і досвід від одного покоління до іншого та виховувати людей можна і при мінімальній участі освіти як соціального інституту – приватним чином, передусім в умовах сім'ї, найближчого оточення. Саме так це і відбувалось впродовж багатьох століть. Іноді має місце і тепер. Але, як свідчить практика, освітній процес об'єктивно потребує підготовлених педагогів, навчальних програм, підручників, апробованих і новітніх методик викладання дисциплін і виховання. А все це – прерогатива освіти саме як соціального інституту. По мірі того, як обсяг знань у суспільстві постійно збільшується, а вимоги практики до професійних знань людей та їх загальної культури зростають, змінюється (у якісному і кількісному вимірах) і освітній простір.

В умовах сучасної України він є досить суперечливим. Досягнень тут надто мало, а проблем дуже багато. Виділимо лише декілька моментів.

1. Після розпаду СРСР у 1991 р. Україна як незалежна держава почала низку змін у системі освіти. Це були благі спроби модернізувати вітчизняний освітній простір, відмовитись від того, що в ньому вважали застарілим, адаптувати освіту до нових вимог життя, максимально врахувавши при цьому передовий довід зарубіжних країн. Бажання зрозуміле і похвальне. Але одного бажання мало. Потрібні серйозні знання, продумана стратегія, чітко сформульовані цілі очікуваних трансформацій, виважені локальні плани, фінансовий ресурс, професійні кадри, конкретні законодавчі акти та дії, що вирізняються системністю. На жаль, майже нічого із переліченого не було. Спроби змінити структуру освітнього простору, наповнити його новим змістом, оптимізувати рівні освіти, наростити якість викладання дисциплін, вміло синхронізувати навчання і виховання бажаних результатів не принесли.

Напевно, одним із досягнень можна вважати запровадження в Україні вимог т. з. Болонського процесу. Хоча, на наш погляд, досягнення це багато в чому сумнівне. З одного боку, вітчизняний освітній простір у площині вищої освіти певною мірою був

адаптований до західної моделі. З іншого – чужий досвід перекреслив досвід власний і штучно на українському ґрунті почали запроваджувати те, що суперечило апробованій вітчизняній педагогічній практиці. Як наслідок, з'явилися бакалаври (в т. ч. молодші бакалаври) і магістри, доктори філософії; нові навчальні заклади – гімназії, коледжі, вищі професійно-технічні училища. Зник такий освітній рівень як спеціаліст. Те, що раніше називалось середньою спеціальною освітою (її можна було набути у технікумах, медичних, педагогічних, культурно-просвітницьких та інших училищах) раптом, без всяких на те підстав, отримало статус вищої освіти. Інститути стали називатись університетами. Чи принесло все це нову якість в освітній простір. Відповідь однозначна – ні. Більше того, якість суттєво погіршилась.

2. Важливими складовими освітнього простору є навчальні програми та навчально-методичне забезпечення навчання і виховання. В перших розкривається зміст того, що мають вивчати учасники цього процесу. Друга частина – це передусім підручники і навчальні посібники, в яких у концентрованому вигляді представлений означений зміст. Пріоритетними є навчальні програми, оскільки вони окреслюють зміст і межі того, що повинне стати надбанням кожного учня чи студента. Між програмами і підручниками/навчальними посібниками обов'язково має бути чітка кореляція. Сказане – висновки світової педагогічної теорії і досвід світової педагогічної практики. І програми, і підручники готують (пишуть) конкретні люди. Чим вищий рівень їх професіоналізму, чим ширше поле знань, чим глибше вони володіють методикою викладання конкретних дисциплін, чим відповідальніші перед усіма учасниками освітнього процесу, тим (апріорі) якіснішими мають бути тексти, що виходять з-під їх пера. Варто не забувати і те, що ці тексти (програми та підручники) затверджуються у галузевому міністерстві і отримують відповідний гриф, відповідно до якого їх рекомендують використовувати у навчальному процесі. Але це теорія. При спробі реалізувати її на практиці виникає багато неоднозначностей, суперечностей, а то і нісенітниць.

В навчальних програмах повинно бути представлено те, що «відстоялось», що є головним, основним в тій чи іншій галузі знання, що «червоною» лінією пронизує її змістовне поле і тому продукує «околицю» цього знання, що дозволяє бачити причини існування в ньому проблемних зон та шляхи їх конструктивного обговорення. Вони повинні бути орієнтовані на наступність у вивченні відповідного матеріалу та допомагати педагогу, учню, студенту оволодівати ним

системно, а не фрагментарно, лоскутно. На жаль, дуже багато навчальних програм, як у середній школі, так і у закладах вищої освіти, цим вимогам не відповідають.

Не краща справа і з підручниками та навчальними посібниками. Їх якість далека від стандартних вимог. Надмірний суб'єктивізм, особливо у сфері соціогуманітарного знання, помилки фактологічного характеру, нечіткість дифеніцій, погрішності стилістичного плану та ін. – складові значної частини цієї друкованої продукції. Надмірний демократизм у вищій освіті породив ситуацію, коли одні і ті ж навчальні дисципліни у різних закладах освіти представлені різним обсягом знань, який нерідко важко звести до одного знаменника. Як результат, зараз практично неможливо знайти «універсальних» підручників, які б максимально повно відповідали освітньо-навчальним програмам. Серед їх авторів дуже мало маститих вчених і педагогів.

3. У навчально-виховному процесі дві сторони – ті, хто навчають, і ті, хто вчиться. І хоча в різних системах освіти характер взаємозв'язку і взаємодії між ними різний (від домінування перших над другими до їх співпраці), педагог завжди залишається педагогом. Від міри його освіченості, культури, педагогічної майстерності, ставлення до власної роботи і тих, кого навчає, залежить дуже багато. Кадрова складова освітнього простору в сучасній Україні дуже далека не тільки від ідеалу, а й від середнього рівня вимог. На жаль, висновок стосується і дитячих садочків, і середніх шкіл, і коледжів, і університетів. Щоб продуктивно займатись викладацькою діяльністю, потрібно любити свій фах і тих, кому ти несеш знання. Педагогів готують передусім у педагогічних навчальних закладах. Без сумніву, тут серед студентів чимало тих, хто в силу різних причин пов'язує своє майбутнє з викладацькою нивою. Водночас багато юнаків і дівчат, які не бачать себе у цій сфері і стали студентами педагогічного вишу не за покликанням. Та й якість їх знань бажає бути кращою. А це з необхідністю з часом не може не знайти свого прояву у їх професійній діяльності у школі.

Одна з надзвичайно складних проблем – різний рівень освітнього процесу у міських та сільських школах. Як свідчать дані опитувань та результати незалежного зовнішнього оцінювання знань випускників середніх шкіл, якість знань у учнів, які навчались (і навчаються) у сільських школах, суттєво, іноді в рази нижче, ніж аналогічна якість в учнів міських шкіл.

В останні 15–20 років різко впала престижність викладацької діяльності у закладах вищої освіти. Аспірантура перестала бути бажаною для більшості навіть здібних і талановитих студентів. В цілому невисокою є її віддача у плані підготовки аспірантами дисертацій. Тому непоодинокі випадки, коли на викладацьку роботу зі студентами приходиться запрошувати людей, які не мають вчених звань.

Велика хвороба у сфері підготовки фахівців вищої кваліфікації – плагіат. Постійно зростаючі можливості т. з. штучного інтелекту у поєднанні з невисокими моральними якостями низки претендентів на отримання наукового звання привели до того, що все частіше публічно декларуються факти академічної недоброчесності. В їх наукових статтях, параграфах і розділах в колективних монографіях, одноосібних монографіях, дисертаціях небайдужі люди (чи відповідні комп'ютерні програми) знаходять більші чи менші за обсягом шматки текстів, які належать іншим авторам. Щонайменша моральне покарання за такі дії – моральний остракізм. В останні роки з'явилися приклади, коли особи, в дисертаціях яких (після їх захисту) і отримання претендентами вчених звань був зафіксований плагіат, офіційно відмовлялись від цих звань. Принизливо для держави, що окремі з цих осіб займали (чи займають і зараз) високі державні посади.

SECTION 14. ACTUAL PROBLEMS OF MODERN SOCIETY

DOI

MULTILINGUALISM NOWADAYS – WHERE TO?

Buda Mariana Viorica

*Lecturer at the Department
of International Relations and European Studies
University of Oradea
Oradea, Romania*

The Multilingualism is a very important aspect for preserving the cultural and linguistic diversity in Europe. There are different facets when we speak about multilingualism: we can speak about multilingual education policies, about scholar's beliefs regarding the multilingualism, about language learning and language awareness, about multilingualism and assessment, about multilingual identity development, about multilingualism and global development, about multilingualism and intercultural understanding, about multilingualism in higher education or in families or about creative methods for researching multilingualism.

In this study we will touch the aspect regarding the trends in multilingualism, or, in other words, we will analyse where to is going multilingualism in a world so globalised.

AI and multilingualism

The AI is a domain with a rapid development in all spheres of activity. This Artificial Intelligence can contribute to preserving multilingualism in the digital sphere by using some special techniques like natural language processing, speech recognition or machine translation [5, p. 363]. Creating AI models for more languages is essential to bridge the language gap and to ensure the non-English-speakers that they are not left behind.

The AI can also foster the multilingualism in different ways. The AI techniques, such as natural language processing is used to analyse the text written in different languages. By processing and analysing multilingual data, AI helps to improve knowledge of different cultures and language patterns. So, AI can make it easier for non-native speakers to use the internet by offering real-time language translation services. Any kind of

content, text, audio or video, may all be translated using language processing models and making the online information more accessible to users who might not understand the original language [2, p. 1].

During the time, one of the interests of Europe was also the endangered languages. In according with UNESCO, many languages and dialects are in danger to be extinct [6, p. 2]. But, AI can also preserve these endangered languages, by building digital archives and linguistic databases. In this way, not only the endangered languages and dialects can be saved, but also the minority and regional languages that are every day less used.

There are also challenges when we speak about AI and multilingualism. First is related to the fact that AI it is primarily trained on a large corpus of English databases. This is a strong challenge, given the predominance of online content in English, compared to other languages. Thus, the prioritisation of widely spoken languages, given the lack of or limited training datasets in other languages, impedes the potential of AI to foster linguistic diversity [2, p. 2]. Other challenge is the quality issues in existing multilingual resources. AI still struggle with accurately capturing the nuances, the cultural contexts, the idiomatic expressions of different languages. The results of AI in less-used languages can occasionally be unreliable, deceptive or lacking in the nuance of human language.

If the Internet is to be used by everyone, the content needs to be accessible in more languages. In this sense, multilingualism is an important aspect of the promotion and development of cultural diversity on the Internet, as well as digital inclusion [2, p. 2]. Although major breakthroughs have been made, limitations still remain.

Multilingual identity development

Nowadays, multilingual skills are vital for effective communication and collaboration in this globalised world. In order that the students develop these skills, schools may need to focus on fostering a multilingual identity. Forbes at all. (2021) demonstrates that if students view themselves as multilingual, they may exhibit higher motivation to learn more languages [3, p. 1]. On the other hand, if students identify themselves as monolingual, chances are they become less confident in using and expanding their multilingual repertoire due to having a fixed mindset towards their language abilities. In the first case, the students are more confident because of the sense of ownership and connection to the languages they identify with. In the second case, the students are less confident.

In addition to improving individual additional language learning, students with a multilingual identity may also contribute to preserving linguistic diversity. One reason is that such students are more aware of the

values of all languages they understand. In countries that are struggling with maintaining their linguistic diversity, having young generations with such a sense of self is critical [4, p. 1].

Multilingual identity development is important in a world where we are so globalized, where there are many bilingual or multilingual persons. These personal assets must be explored and used.

In conclusion, developing a multilingual identity in students through the creation of a multilingual classroom environment and identity-based interventions can lead to higher language learning motivation, preservation of linguistic diversity, and a deeper sense of self as multilingual. Teachers can play a crucial role in fostering multilingual identity by creating a multilingual space and engaging students in multilingualism.

Multilingualism in a changing EU

European Union has never been a fixed framework. Even though, in this space, always, the multilingualism was protected, encouraged and present, doesn't matter the changes. This linguistic landscape is a proof of the fact that our continent has a rich and complex history of languages marked by the presence of different civilizations and cultural influences over the centuries.

The language is very important in the establishment of state and national identities in contemporary Europe. Language has become an essential marker of national identity because it may be used to distinguish one ethnic group from others or to improve communication within one ethnic group. European Union, being able to gather so many countries and languages together is a proof that multilingualism is alive and it's an important part of the new or old political order.

With these various languages spoken by members of different ethnic groups, the European Union is no stranger to multilingualism. Despite this, the application of the multilingualism policy is a different reality that will touch the continent once other countries will be accepted as full members. The new linguistic reality formed into the European Union will be the territory for deeper analysis and researches in the field. Though multilingualism policy is one of founding principles of the European Union, the EU will rethink also its approach to translations, if and when other countries will accede or will leave [1, p. 203].

In conclusion, the Multilingualism remains an important policy at the level of the European Union and in Europe in general, that will change and adapt in function of the challenges that exist at the political, economic, social level. The Multilingualism is going in the same direction as the society is.

References:

1. Buda, Mariana Viorica (2023). Languages and Western Balkans – the context for the new reality in EU. In *The Legitimacy of New Regionalism in the European Integration Process, Supplement of the Annals University of Oradea. International Relations and European Studies*. Coordinators : István-József POLGÁR & Mircea BRIE, Editura Universităţii din Oradea, 2023.
2. Digital Watch, 2024. Multilingualism. URL: <https://dig.watch/topics/multilingualism#ai-and-multilingualism>. Accessed on March, 1st, 2024.
3. Forbes, K., Evans, M., Fisher, L., Gayton, A., Liu, Y., & Rutgers, D. (2021). Developing a multilingual identity in the languages classroom: The influence of an identity-based pedagogical intervention. *Language Learning Journal*, 49(4), 433–451. <https://doi.org/10.1080/09571736.2021.1906733>
4. Rasman, Rasman. Unlocking the potential of multilingualism: the power of developing a multilingual identity. 2023. Accessed online on March 1st, 2024 URL: <https://www.bera.ac.uk/blog/unlocking-the-potential-of-multilingualism-the-power-of-developing-a-multilingual-identity>
5. Schneider, Britta. Multilingualism and AI: The Regimentation of Language in the Age of Digital Capitalism. *Signs and Society*. 2022 10:3, 362–387.
6. UNESCO, *World Atlas of Languages*. URL: <https://en.wal.unesco.org/world-atlas-languages>, Accessed on March 1, 2024.

DOI

**DISCIPLINARY RESPONSIBILITY IN LEGAL PROFESSIONS:
CHALLENGES AND PERSPECTIVES FOR THE DEVELOPMENT
OF WOMEN IN THE JUDICIAL SYSTEM**

**RĂSPUNDEREA DISCIPLINARĂ ÎN PROFESIILE JURIDICE:
PROVOCĂRI ȘI PERSPECTIVE PENTRU DEZVOLTAREA
FEMEILOR ÎN SISTEMUL JUDICIAR**

Gavrilenco Natalia

*PhD candidate,
Assistant Professor at the Department
of Procedural Law
State University of Moldova
Chisinau, Moldova*

Gavrilenco Natalia

*doctorandă,
asistent universitar la Departamentul
Drept Procedural
Universitatea de Stat din Moldova
Chișinău, Moldova*

Profesiile juridice au fost, de-a lungul istoriei, domenii considerate bastioane ale echității și justiției. Într-o societate în care diversitatea și incluziunea sunt din ce în ce mai apreciate, este esențial să ne concentrăm asupra aspectului răspunderii disciplinare- provocare în calea dezvoltării profesionale a femeilor din profesiile juridice pentru a asigura că femeile din profesii juridice nu doar supraviețuiesc, ci prosperă și contribuie în mod semnificativ la evoluția justiției și a sistemului legal.

Este momentul să aducem în prim plan și acest subiect și să explorăm modalități de a înlătura barierele care împiedică femeile să-și atingă adevăratul potențial în aceste domenii cruciale pentru societatea noastră.

Sistemul judecătoresc actual reprezintă unul dintre importanțele domenii, în care statul are posibilitate de a deveni angajator în societate, astfel își permite să dezvolte adevărate modele de bună practică în modul de gestionare a resurselor umane – de la accesare și promovare, răspundere disciplinară în profesie, până la condițiile de lucru, programul și siguranța angajaților.

Bărbații continuă să domine sfera justiției, asta deși în ultimii ani se vede o creștere a ponderii femeilor în mai multe domenii. Astfel, în ceea ce privește magistrații, raportul bărbați-femei este în creștere de la 33,6% în 2008 la 47,4% în 2017. [1] Situația nu s-a schimbat radical, astfel în 2021 avem o prezentă de 48,0 % a femeilor în funcție de judecătore și 52,0 % a bărbaților judecători în sistem.

Aceste date statistice ne trezesc curiozitatea de a afla care sunt acele obstacole pe care le întâmpină o femeie în cariera sa de a deveni judecătoare în Republica Moldova. În acest context, evidențiem și posibilitatea analizei situației apărută în 2020, atunci când Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității (CPEDA) a emis o decizie favorabilă, prin care s-a constatat discriminarea unei judecătoare pe criteriu de gen și maternitate în realizarea dreptului la muncă.

În același timp, sistemul de justiție confirmă că profesia de judecător/judecătoare rămâne puternic masculinizată, deoarece femeile nu sunt reprezentate în mod proporțional în pozițiile de conducere (la instanțele superioare sau în funcții de conducere ale instanțelor). Încă persistă prejudecăți și stereotipuri referitoare la rolul femeii în familie și în societate, judecătoarele fiind puse în fața unei misiuni imposibile de a echilibra cerințe profesionale și de familie extrem de solicitante.

Răspunderea disciplinară în profesiile juridice reprezintă un cadru legal și etic care reglementează comportamentul și acțiunile practicienilor dreptului. Este un mecanism prin care membrii unei profesii, în special cei din domeniul juridic, sunt supuși unor standarde și reguli stricte, iar încălcările acestora pot conduce la sancțiuni disciplinare. Acest proces are ca scop asigurarea integrității, eticii și calității serviciilor în cadrul sistemului judiciar.

Femeile din sistemul judiciar, la fel ca și colegii lor bărbați, sunt supuse unor norme etice stricte. Similar cu experiența procurorilor și avocaților, femeile judecători și cele din alte profesii juridice trebuie să răspundă în fața comisiilor de etică și a altor instituții specializate care asigură respectarea standardelor profesionale. Fiecare țară are propriul său cod de etică judiciară, care le este aplicabil și femeilor din domeniul justiției, furnizând cadrul pentru răspunderea disciplinară în cazul încălcărilor.

De asemenea, există coduri internaționale de etică pentru judecătoare și alte profesioniste din domeniul juridic. Un exemplu notabil îl reprezintă Principiile de la Bangalore privind conduita judiciară [2], un cadru internațional care îndrumă femeile judecători și oferă reguli clare pentru menținerea unui comportament judiciar adecvat. Aceste principii subliniază responsabilitatea femeilor din justiție față de instituțiile specializate care asigură respectarea standardelor judiciare, promovând independența și imparțialitatea acestora. Principiile de la Bangalore completează reglementările legale și deontologice existente, oferind un set de orientări menit să consolideze integritatea și profesionalismul în rândul femeilor care activează în domeniul juridic.

Sancțiunile disciplinare, aplicate cu fermitate și echitate, devin un mecanism eficient pentru îmbunătățirea calității serviciilor juridice. Prin identificarea și remedierea deficiențelor, practicienii evoluează continuu, furnizând astfel servicii de o calitate superioară. Egalitatea de șanse în dezvoltarea profesională reprezintă o componentă esențială a unui sistem disciplinar echitabil [3]. Indiferent de gen sau alte caracteristici, atât femeile cât și bărbații, sunt tratați în mod just și egal, eliminând orice influență a discriminării în procesul de răspundere disciplinară.

Analiza rapoartelor Colegiului Disciplinar al Consiliului Superior al Magistraturii [4] în perioada 2020–2023 relevă unele tendințe și variații în privința sesizărilor și sancțiunilor acordate judecătorilor.

În anul 2023, au fost examinate 25 de sesizări privind judecătoria, iar rezultatele indică sancționarea a 2 femei și un judecător. Acest număr redus de sesizări comparativ cu anii precedenți poate sugera o schimbare în comportamentul sau activitatea judecătorilor, sau poate reflecta o mai mare atenție acordată prevenirii încălcărilor disciplinare.

Comparând cu anul 2022, unde au fost examinate 20 de sesizări, iar 2 femei și 7 judecători au fost sancționați, se observă o scădere a numărului total de sesizări, dar o creștere a numărului de judecători sancționați. Acest lucru poate indica o mai mare severitate sau vigilență în aplicarea sancțiunilor disciplinare.

În 2021, cu 36 de sesizări examinate, 2 femei și 4 judecători au fost sancționați. Creșterea ușoară a numărului total de sesizări poate sugera o atenție sporită acordată aspectelor disciplinare în această perioadă.

Anul 2020 înregistrează cel mai mare număr de sesizări examinate – 66, iar 3 femei și 9 judecători au fost sancționați. Această cifră semnificativă poate indica o perioadă în care au fost depuse mai multe sesizări sau o intensificare a controalelor disciplinare.

În concluzie, analiza asupra răspunderii disciplinare în contextul profesiilor juridice, cu accent pe provocările întâmpinate de femei în aceste domenii, relevă o serie de aspecte complexe și diverse. Profesiile juridice, considerate tradițional bastioane ale echității și justiției, se confruntă cu provocări semnificative în calea dezvoltării profesionale a femeilor.

Deși există progrese evidente în privința creșterii reprezentării femeilor în sistemul judiciar, bărbații continuă să domine această sferă. Raportul bărbați-femei în funcții de judecători sugerează o creștere treptată, dar persistă o sub-reprezentare a femeilor în poziții de conducere. Stereotipurile și prejudecățile asociate cu rolul femeii în societate și în familie au impact asupra carierelor profesionale ale judecătorelor, confruntate cu provocarea echilibrării cerințelor profesionale și de familie.

Analiza rapoartelor Colegiului Disciplinar al Consiliului Superior al Magistraturii evidențiază variații în numărul de sesizări și sancțiuni acordate în perioada 2020–2023. Aceste fluctuații pot reflecta schimbări în comportamentul judecătorilor, precum și o mai mare atenție acordată prevenirii încălcărilor disciplinare.

Este esențial să se continue dezbaterile și cercetările pentru a identifica și aborda obstacolele care împiedică femeile să-și atingă adevăratul potențial în profesiiile juridice. Răspunderea disciplinară rămâne un instrument vital pentru asigurarea integrității și eticii în domeniul juridic, iar o abordare echitabilă și nediscriminatorie este esențială pentru construirea unei justiții echitabile și incluzive.

Bibliografie:

1. Grigorișă Ș. *Femeile în justiție*, Chișinău, 2028. Disponibil la: <https://www.moldova.org/infografic-femeile-justitie/> (accesat la 26.02.2024).
2. Principiile de la Bangalore privind Conduita Judiciară – sursa: UNODC. URL: https://www.unodc.org/res/ji/import/international_standards/bangalore_principles/bangalore_principles_romanian.pdf (accesat la 27.02.2024).
3. Teleucă V., Vozian N. *Egalitatea de gen în Moldova – Ghid pe înțelesul tuturor*, Chișinău, 2019. URL: https://moldova.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20Moldova/Attachments/Publications/2020/ABC%20on%20GE_Ghid%20final_compressed%20%281%29.pdf
4. Rapoarte semestriale și anuale ale Colegiului Disciplinar. URL: <https://www.csm.md/ro/organe-subordonate/colgiul-disciplinar/colgiul-disciplinar.html> (accesat la 27.02.2024).

DOI

ANOMIE AND CRIMINALITY IN UKRAINIAN SOCIETY

Gavriș A.-E.

*Sociology PhD,
Lecturer at the Department
of Sociology and Social Work
University of Oradea
Oradea, Romania*

On February 24, 2024 have passed two years since the attack on Ukraine happened – an incredible event generated by a state like Russia and in the current times of development and yet, well-being in which humanity and societies in the vicinity of Romania lived – at least it could talk about a state organization, as each country decided to organize its power and political regime, more or less democratic.

A new social reality created by a war, which Ukraine carries alone, having to defend itself and fight back against armed attacks, is generating great changes at the macrosocial and individual level, especially since we do not know to what extent the rules of international humanitarian law have been or are violated – and here we invoke the Charter of the United Nations Organization as an international and universal treaty, guaranteeing stability and peace in the World, which the Soviet Union of 1945 recognized and signed even as a founding member state of the UN [1].

The social cataclysm produced by the war that once and for all it will end, will generate an Ukrainian society, which we do not know how to characterize yet, but which from the perspective of the French sociologist Émile Durkheim we can already consider and designate anomic; in such a society, described by Durkheim in his work *The Social Division of Labor* predominantly from an economic perspective, "social determinism will prevail" [2, p. 96] *apud* [3] and will also manifest itself at the level of society Ukrainian through numerous disruptions and disorder of its normal functioning.

Indeed, the disruption of the social order has already occurred, "anomia referring to any disruption of the collective order caused by sudden social fluctuations, positive and negative oscillations of the manifestation of groups or the whole society" [4] *apud* [2, p. 103], and Ukrainian society, after the end of the war, will at least reflect the state of an anomic society, as Émile Durkheim describes such an entity in his work – with strong social

imbalances, with disruptions of social functions, with the overturning of the scale of values, etc. If we expand the appreciations, also through the lens of Durkheimian thinking, it is possible that the phenomenon of an anomic suicide [5] *apud* [2] may even occur among the population affected by the war, which should be prevented!

We also appreciate that in the absence of rules that are quickly imposed with the role of restoring social order, part of the population on the Ukrainian territory will adopt numerous delinquent behaviors as adapting ways to achieving the goals they propose and to what they will socially value considered; these possible adapting ways to social reality can be mirrored by those behaviors that Robert King Merton [6] observed, also from the social anomy perspective, but this time from American vision. Thus, we believe that in the absence of the restoration of social order, human manifestations will degenerate through the proliferation of delinquent behaviors, from the commission of common law crimes to organized crime.

We are thus signaling the social danger of increasing the criminality [7] induced by the serious destabilization of Ukrainian society, with implications at all levels and of social anomie in the situation where the apparatus of the state authority will not be capable of order, balance and legality!

Bibliography:

1. Dragoman I., Ungureanu D. International Humanitarian Law Treaty, Universul Juridic Publishing House, Bucharest, 2018.
2. Chișea F. Social order and deviant behavior, Cogito Publishing House, Oradea, 1996. P. 96.
3. Durkheim É. Labor social division, Paris, 1922, Felix Alcan Library.
4. Badescu I. Sociology History, Porto-Franco Publishing House, Galati, 1994. P. 294.
5. Durkheim É. About suicide, European Institute, Iasi, 1993.
6. Banciu D. Crime and crime. Landmarks and juris-sociological approaches, Ed. Lumina Lex, București, 2005.
7. Clinard M. B., Meier R. F. Sociology of Deviant Behavior, Thomson/Wadsworth, Twelfth Ed., 2004.

DOI

PUBLIC ADMINISTRATION IN RECONSTRUCTION

Gavriș A.-E.

*Sociology PhD,
Lecturer at the Department
of Sociology and Social Work
University of Oradea
Oradea, Romania*

Public administration – part of the executive power in a state like Ukraine is a significant importance in organizing the execution and concrete execution of the laws for a good progress and management of public affairs.

The heterogeneity of the population, grafted on ethnic, religious, cultural orientations and last but not least determined by historical and geopolitical realities have determined, even in peacetime, together with the other state elements, territory and political power, one country – Ukraine – a complexity of the governance act, which however, managed to create a functional mechanism adapted to the numerous ways of administering public affairs and given to state policy, so that the administrative structure being a binding element, the administrative homogeneity being in antithesis with the geopolitical heterogeneity of the state [1].

As a form of government, Ukraine's look alike Romania's, mean politically organized as a semi-presidential regime, but differentiating it in terms of the executive power, more precisely the administrative system, which is a non-unitary one, with several forms of public affairs management coexisting, given by relations of subordination, coordination and administrative collaboration, but also administrative and territorial autonomy, "in addition, the local organization reflects the political regime, transposing the spirit and institutions on the local level" [2] *apud* [3].

The existing armed conflict has changed the public administration functioning, being a state of war, but we wonder with concern *When will it stop?* and especially *How will a viable administration be functional again?* and *What kind of administration?*

We tend to appreciate that in the first phase, of reorganization and reconstruction – that it should be acted upon through a centralized administrative system at most adjusted by the element of administrative deconcentration (*Venice Commission* – vis-à-vis the 2003 Romanian Constitution revision – stating that deconcentration depends on the

existence of territorial units in which the state is present through its services [4] *apud* [3, p. 213]), it will be seconded as soon as the local communities would consolidate, by a decentralized administrative system, being much more flexible and because it would respond much more faithfully to specific needs.

Of course, can be considered *ab initio* the much more democratic variants, respectively of decentralization and administrative autonomy and deliberative and executive authorities, decentralization constituting "a means whereby is facilitated approaching the level at which the decision is made to the one at which it follows bears its consequences" [5, p. 32] *apud* [3, p. 217], local autonomy prevailing by "the autonomous authorities legal ability to decide, independently and under their own responsibility, within the limits of the law, on the territorial collectivities problems in which they operate" [3, p. 221].

When the administrative system is stabilized and functioning, the state can approach the proposed public policies, as a practical implementation of commitments regarding the well-being members' society [6]; what limits us, however, to pronounce in favor of a type/types of administrative regime is precisely a factor/phenomenon that can make it vulnerable, namely corruption, synthetically expressed as "misappropriation of public office for private purposes" [7, p. 22].

According to the distinguished professor Rațiu "all the crimes that also violate the professional ethics rules in public administration (central or local) can be included in the scope of public crimes and a state of distrust is created about them" [7, p. 31].

Therefore, we appreciate that the difference for administrative system option for the Reconstruction of Ukraine will substantially made by criminal and sanctioning state policy.

Bibliography:

1. Săgeată D.-R., Săgeată M. Political-administrative region models in Central and Eastern Europe, Alexandru Ion Cuza Publishing House, Iași, 2007.
2. Alexandru I. (coord.), Negoită Al, Santai I., Brezoianu D., Vida I., Ivan S., Popescu Slăniceanu I. Administrative Law, Omnia Uni S.A.S.T. Publishing House, Brașov, 1999.
3. Vedinaș V. Administrative Law, 12th Ed., revised and updated, Universul Juridic Publishing House, București, 2020, p. 209.

4. Carp R. Strategies and proposals for public administration reform in the perspective of European integration *in* Romanian Public Law Magazine no. 2/2006, p. 114 and footnote 39.

5. Vrabie G., Bălan M. Political-state organization of Romania, European Institute, Iași, 2004, p. 32.

6. Trandafira A. Public policies – between the state, collective action and the market *in* Bondar F. Public policies and public administration, Polirom Publishing House, Iași, 2007.

7. Rațiu I. S. Ethics and corruption, Academy of Economic Studies, București, 1999.

DOI

THE STRATEGIC DIRECTIONS OF THE EUROPEAN EDUCATION AREA

DIRECȚII STRATEGICE ALE SPAȚIULUI EDUCAȚIONAL EUROPEAN

Garbatovschi Valeria

PhD student

*State University of Moldova
Chisinau, Republic of Moldova*

Garbatovschi Valeria

Student la PhD

*Universitatea de Stat din Moldova
Chișinău, Republica Moldova*

Spațiul European al Educației (SEE) reprezintă o inițiativă care încurajează colaborarea între statele membre ale Uniunii Europene pentru a construi sisteme de educație și formare mai reziliente și mai favorabile incluziunii. Acesta are la bază următoarele principii:

➤ **Fundamentul Educației:** Educația este esențială pentru dezvoltarea personală, inserția profesională și cetățenia activă.

➤ **Accesul la programe de educație și formare de calitate** pe tot parcursul vieții este un drept al tuturor cetățenilor, conform Pilonului European al Drepturilor Sociale.

➤ **Obiective:** SEE se concentrează pe îmbunătățirea calității și echității în educație și formare, dezvoltarea competențelor digitale și ecologice, precum și promovarea educației și formării profesionale.

➤ **Sinergie:** SEE funcționează în sinergie cu Agenda pentru Competențe în Europa și Spațiul European de Cercetare, contribuind la redresarea și prosperitatea Europei.

➤ **Progrese:** Deja s-au înregistrat progrese semnificative, cum ar fi: Aproape 95% din copii frecventează învățământul preșcolar de la vârsta de 4 ani. Peste 40% din adulții tineri obțin o diplomă de învățământ superior. Aproape 90% din tineri părăsesc sistemul de educație fie cu o diplomă de absolvire a învățământului secundar superior, fie înscriindu-se la cursuri de formare. 80% din proaspeții absolvenți Erasmus+ obțin un loc de muncă în mai puțin de 3 luni de la absolvire [1, 3].

Factorul politic-economic joacă un rol crucial în atingerea acestor obiective. Colaborarea strânsă între Comisia Europeană și statele membre este esențială pentru realizarea Spațiului European al Educației până în 2025. Prin politici și guvernare adecvate, Comisia Europeană creionează faptul că educația poate deveni un motor al dezvoltării durabile și al incluziunii sociale, punându-se accent pe șase direcții principale, ilustrate mai jos.

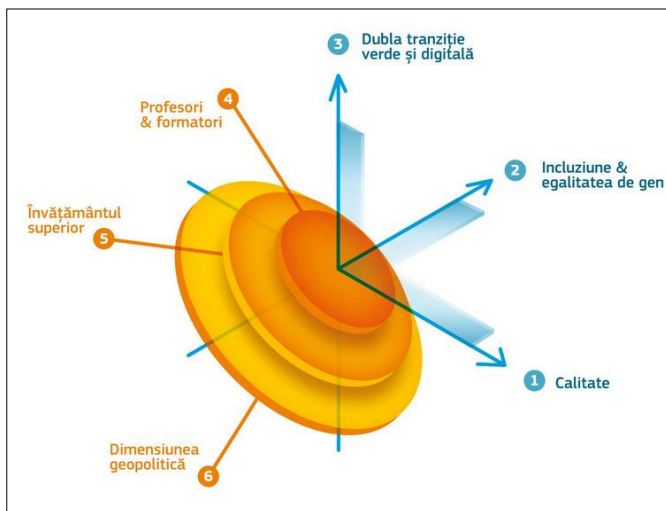

Fig. 1. Direcțiile strategice ale Spațiului European al Educației

Așadar, Spațiul European al Educației (SEE) este esențial pentru o Europă mai unită, prosperă și incluzivă. Printre motivele principale ce justifică necesitatea acestuia se evidențiază:

– Mobilitate și Colaborare: SEE facilitează mobilitatea studenților, profesorilor și cercetătorilor între țări. Acest lucru încurajează schimbul de cunoștințe, experiențe și bune practici.

– Calitate și Echitate: SEE promovează standarde ridicate de calitate în educație și formare. Toți cetățenii europeni ar trebui să aibă acces la o educație de calitate, indiferent de originea lor socială sau economică.

– Competențe pentru Viitor: SEE se concentrează pe dezvoltarea competențelor digitale, ecologice și sociale. Acestea sunt esențiale pentru succesul într-o lume în continuă schimbare.

– Cetățenie Activă: Educația nu este doar despre cunoștințe academice, ci și despre formarea cetățenilor activi și responsabili. SEE contribuie la dezvoltarea gândirii critice și a spiritului civic.

– Economie și Inovare: O forță de muncă bine pregătită este esențială pentru creșterea economică și inovare. SEE sprijină dezvoltarea competențelor necesare pentru piața muncii.

Astfel, Miniștrii educației din țările UE au identificat următoarele domenii prioritare:

1. Toți elevii ar trebui să își dezvolte competențe-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții: în acest sens, pot fi luat diverse măsuri, cum ar fi regândirea și evaluarea programelor de învățământ, formarea personalului didactic și îmbunătățirea disponibilității și utilizării de instrumente și resurse educaționale de bună calitate.

2. Fiecare elev ar trebui să beneficieze de experiențe de înaltă calitate în materie de învățare, iar serviciile de educație și îngrijire a copiilor preșcolari ar trebui să fie disponibile pe o scară mai largă.

3. Sprijinul pentru cursanții cu nevoi educaționale speciale, inclusiv pentru migranții care sosesc în UE, trebuie să fie îmbunătățit la nivel de școală, iar rata de părăsire timpurie a școlii ar trebui să fie redusă.

4. Cadrele didactice, directorii de școli și formatorii de cadre didactice trebuie să primească mai mult sprijin, inclusiv oportunități continue de dezvoltare profesională și opțiuni de carieră flexibile și atractive.

5. Garantarea calității ar trebui dezvoltată în continuare pentru a asigura o guvernare mai eficace, echitabilă și eficientă a educației școlare și pentru a facilita mobilitatea celor care urmează și furnizează cursuri de educație și formare. Comisia a instituit un cadru de cooperare în materie de politică europeană (ET 2020) pentru a încuraja cooperarea în ceea ce privește

dezvoltarea de bune practici în domeniul educației și formării. De asemenea, elaborează studii periodice cu privire la situația din întreaga Europă pentru a monitoriza progresele înregistrate în ceea ce privește dezvoltarea și revizuirea sistemelor de educație și de formare [2].

În concluzie, putem menționa că Spațiul European al Educației, datorită cadrului normativ, inițiativelor lansate, este un pilon fundamental pentru construirea unei Europe mai bune și pentru îndeplinirea obiectivelor noastre comune.

Bibliografie:

1. Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor privind realizarea Spațiului european al educației până în 2025, Bruxelles, COM/2020. Disponibil : EUR-Lex – 52020DC0625 – EN – EUR-Lex (europa.eu)

2. Despre politica educațională. Disponibil: <https://education.ec.europa.eu/ro/education-levels/school-education/about-school-education>

3. Spațiul european al educației, pe scurt. Disponibil: <https://education.ec.europa.eu/ro/about-eea/the-eea-explained>

DOI

NEGOTIATING FLUID IDENTITIES WITHIN DIASPORA AND TRANSNATIONAL CONTEXTS

Goudenhoft G.

*Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Political Science
and Communication, Director of Department
University of Oradea
Oradea, Romania*

The dawn of the 21st century has ushered in an era marked by unprecedented global connectivity, characterized by the rapid flow of people, information, and cultures across national borders. This phenomenon has given rise to complex transnational networks and diasporic communities, challenging traditional notions of identity, belonging, and community. The topic of fluid identities within diaspora and transnational

contexts emerges as a crucial area of inquiry, reflecting the intricate processes through which individuals and groups navigate the multifaceted landscapes of culture, nationhood, and self in an interconnected world.

Nowadays, people's mobility around the globe, in a globalised world is questioning not only the classical patterns and paradigms of conceiving social structures and social actions, but also some special ties like the one between identity and nationality, involving both "imagined" homelands and real places of habitation, as is the "physical neighbourhood" and "cultural proximity" [1, p. 36]. The awareness of the proximity of otherness should not be limited to a "position associated with status", but it is to be seen as a "quality of interaction" [2, p. 208]. This thesis offers a profound shift in perspective on how we approach and understand diversity and difference in contemporary society. This conceptualization encourages moving beyond hierarchical or status-based approaches to engaging with 'the other' – which often involve power imbalances and predetermined social positions – to a more dynamic and reciprocal understanding of interaction that values difference as an integral part of human connection and learning. Traditionally, social interactions, especially those involving diverse cultures or identities, are often framed within power dynamics where 'otherness' is seen through the lens of superiority or inferiority. Such a viewpoint inherently limits the potential for genuine understanding and appreciation of diversity, as it places individuals within rigid categories based on status, race, ethnicity, or other social markers. By reconceptualizing the proximity of otherness as a quality of interaction, this idea challenges these hierarchical structures and promotes a more egalitarian approach to intercultural engagement.

Adopting this view has significant implications for policy-making, education, and community practice. It calls for the creation of spaces and opportunities where diverse groups can come together in ways that emphasize equality, interaction, and mutual learning. Programs and initiatives designed to facilitate intercultural understanding and cooperation would benefit from incorporating this perspective, ensuring that they foster genuine encounters and exchanges that enrich all participants.

Transnational spaces, global communication and diasporic communities face two opposite trends: a more pronounced and rapid modernization of means and the ineluctable power of symbols and cultural formation of origin. Not only casual, mother tongue gets to be used in a symbolic way, playing a captious role comforting as a refugee place, in the continuous dynamics of shaping fluid identities. [3, p. 9].

In contemporary sociocultural discourse, the notion that identity is communicated, negotiated, and mediated within the specific context of a community is pivotal to understanding the dynamics of social interaction and personal development. This perspective underscores the inherently social nature of identity, emphasizing that it is not a static or innate attribute but a fluid construct that evolves through interaction with others and within particular sociocultural settings.

The process of identity communication underscores the role of language, symbols, and cultural practices as mediums through which individuals express and shape their sense of self. Goffman's dramaturgical theory, for instance, illustrates how social interaction resembles a theatrical performance, with individuals "performing" aspects of their identity in different settings [4, p. 154]. This performative aspect highlights the communicative nature of identity, suggesting that it is through social interaction that individuals convey and construct their identities. Nevertheless, in a context inlaid by a synthetic overview on the links between language, identity and communication, new interpretations could be useful [3, p. 15]. and the importance of language in our social and cultural existence has been revealed by many thinkers. The role of language as an expression of cultural, political and economic status is vital for identity maintenance [5], like, at the same time language is also the main element of ethnic identity, generating specific loyalties for community members. For migrants and refugees, the symbolic dimension of giving up mother tongue plays an important role in shaping a new identity, but is often accompanied by frustration and disadvantages [6, 7, 8]. The act of giving up one's mother tongue, whether by necessity or choice, carries profound symbolic dimensions that intersect with issues of identity, culture, and belonging. This process is not merely linguistic but deeply embedded in the socio-cultural fabric of an individual's existence, influencing their relationship with their heritage, community, and self-perception. The mother tongue is a vital conduit for cultural heritage, traditions, and collective memory. It embodies the history, stories, and values of a community, serving as a living link to the past. Giving up the mother tongue can symbolize a disconnection from one's roots and ancestors, leading to a sense of loss and nostalgia. This detachment not only impacts personal identity but can also lead to a dilution of cultural continuity as linguistic ties to heritage are weakened or severed.

Tackling the way a community is perceived and the image resulted through the process of self-perception due the collective identity emerging from the process of a community's establishment, we have encountered the

dilemma of discerning the nature of identity traceable in this case [3, p. 15], because language is a cornerstone of personal and group identity. The decision or forced circumstance to abandon one's mother tongue is intertwined with the negotiation of identity, especially in contexts of migration or assimilation. This shift can signify a reconfiguration of one's sense of self, as individuals often experience a transformation in how they relate to their original and adoptive cultures. The symbolic dimension of this linguistic transition reflects the complexities of hybrid identities, where individuals navigate the interstices of belonging to multiple cultures simultaneously.

In many instances, the abandonment of the mother tongue is a strategy for adaptation and survival in a new sociocultural environment. This pragmatic aspect underscores the desire or necessity to integrate, succeed, and be accepted within a dominant culture that may not accommodate linguistic diversity. Thus, giving up one's native language symbolizes a form of social and economic negotiation, where linguistic assimilation is seen as a pathway to opportunities, acceptance, and reducing experiences of discrimination or marginalization.

The complexities of cultural identity within the context of diaspora or transnational spaces, highlight the processes of hybridity and the negotiation of identities, since identities are to be constituted, "not outside but within representation" [9], informing our understanding of social cohesion, integration, cultural preservation, and the dynamics of global interconnectedness. By exploring the complex ways in which these identities are formed, expressed, and negotiated, scholars and practitioners can better address the needs of these communities, contribute to policy development, and foster a more inclusive and interconnected world.

References:

1. Bauman Z. Culture in a Liquid Modern World. Translated (from Polish) by L. Bauman, Cambridge and Malden: Polity Press, 2011. 122 p.
2. Rosanvallon P. Democratic Legitimacy: impartiality, reflexivity, proximity. Translated by Arthur Goldhammer, Princeton and Oxford : Princeton University Press, 2011. 235 p.
3. Goudenhooff G. Going back home through one's language. Romanian diaspora in Germany. Baden Baden : Nomos Verl. ges. 2016. 96 p.
4. Goffman E. The Presentation of Self in Everyday Life. Edinburg : University of Edinburgh Social Sciences Research Centre, 1956. 163 p.

5. Safran, W. and Liu, H.A. Nation-Building, Collective Identity, and Language Choices: Between Instrumental and Value Rationalities. In *Nationalism and Ethnic Politics*, 2012, 18:3, pp. 269–292.

6. Hoffman, E. *Lost in Translation: A Life in a New Language*. New York : Dutton / Penguin. 1989. 280 p.

7. Huston, N. *Losing North: Musings on Land, Tongue and Self*. Toronto : McArthur. 2002. 96 p.

8. Grosjean, F. *Bilingual: Life and Reality*. Cambridge, Mass : Harvard University Press. 2010. 299 p.

9. Hall S. Cultural Identity and Diaspora. In Rutherford J. (eds.) *Identity: Community, Culture, Difference*. London : Lawrence & Wishart Ltd. 1990. Pp. 222–238.

DOI

THE PSYCHOLOGY OF CONTEMPORARY TERRORISM

Dincă Alexandru-Marian

*MA Student – European Studies at the Faculty
of History, International Relations,
Political Sciences and Communication Sciences
University of Oradea
Oradea, Romania*

After a relative lull, typical of the COVID-19 pandemic period, in the EUROPOL reports for the years 2022–2023, we see a slight increase in the detection and apprehension of terrorist suspects across Europe.

The brutality of terrorist actions and the violence often directed against innocent people have led to the labelling of the subjects as individuals with severe psycho-behavioural disorders, who are impossible to integrate and adapt to a normal socio-cultural life. Thus, specialists in the field have identified two significantly different schools of thought: the pathologically disturbed subject, who is unaware of his own actions, and the religious fanatic who acts under the influence of so-called "divine commandments". [1, p. 321–334].

In fact, there are very few cases of "psychopathic bombers" claimed by terrorist organisations, who typically act alone, based on often illogical and absurd claims and motivations. Most of the subjects do not suffer from

mental illness, but are essentially normal, rational people who assess the terrorist act from a cost-benefit perspective and summarise that it is profitable, not materially but rather ideologically, mystically-religiously.

The other perspective, that of the fanatic-suicide bomber, presupposes a higher level of education and training, allowing for comparative analysis, quick decision-making, safety and self-control, conscious self-destruction, all in the context of ideological and/or political, non-material motivations. The fact that some extremist leaders use quotations from religious texts to justify violence leads subjects to believe that through violence they will affirm their faith. Usually, the political goals of extremist groups are masked by religious discourse.

Terrorist attacks make the most psychological demands on subjects who are emotionally and emotionally anchored throughout the action. Emotional tension, anxiety and tension increase with the onset of action, reaching their peak in moments of uncertainty and uncertainty about the possible reactions of the authorities [2, p. 63–68]. The psychological behaviour of the subjects oscillates, the prolongation of the actions themselves leading to a state of physical and psychological exhaustion, and they begin to make mistakes, which is the optimal moment for intervention. We can thus summarize that the subjects are predominantly young, without family obligations, balanced, educated, with significant physical abilities, highly motivated, but very easily influenced by the group of socio-cultural and religious affiliation (Fig. 1).

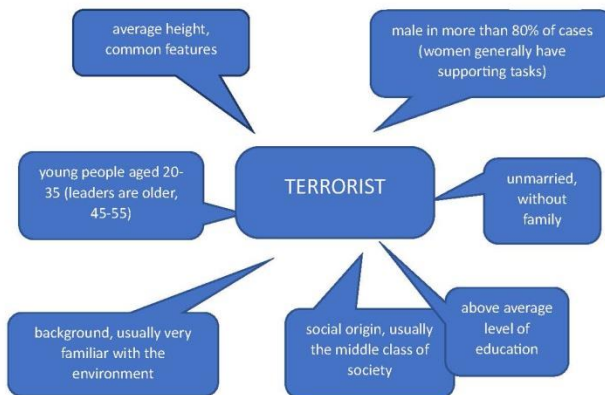

Fig. 1. General psycho-behavioural traits of the terrorist
[source: <https://doi.org/10.55516/ijlso.v1i1.46>]

Nevertheless, the efforts of specialists to outline a single, unique and generally valid behavioural profile have not proved sufficient, as there are as many similarities as differences between individuals. The effects of terrorist actions, in addition to direct casualties, are significant, far-reaching and long-lasting. In practice, they are the main target of terrorism, in many cases the direct victims being part of some sort of intermediate phase of the intended purpose, a kind of "cause and effect" [3, p. 9–13].

Many of the psychological consequences of terrorism are similar to those seen in other disasters (major and serious accidents, organised crime, natural disasters, rape and robbery), but most studies focus on PTSD (post-traumatic stress disorder). Symptoms of PTSD include: recurrent flashbacks, intrusive (sudden and involuntary) dreams or thoughts, isolation from people and situations, avoidance of reminders, insomnia, extreme alertness. In some situations, we may encounter increased alcohol and substance abuse, domestic and interpersonal violence.

But terrorism can seriously disturb the functioning of society in the long term – by eroding the sense of community and national security, by damaging morale, by opening ethnic or racial, economic and religious divides. The current COVID-19 pandemic, one of unpredictable scale and aggressiveness, has also impacted on the phenomenon of terrorism in the Euro-Atlantic area. The measures adopted, lockdowns, movement restrictions, protective masks, have significantly influenced both the modus operandi of the subjects and the purpose of terrorist actions, with revenge for these restrictions being an already common claim.

Due to temporary restrictions caused by the pandemic, opportunities for large-scale, mass casualty attacks were significantly limited, with public spaces (museums, theatres, churches, stadiums), public transport, airports, tourist areas, reducing both their activity and the maximum number of participants. But we can safely say that the COVID-19 pandemic has also brought enough panic, fear, social anger, violence, and therefore terror, through the polarisation of society, misinformation and conspiracy theories.

References:

1. Bogdan Teodorescu, "Five Millennium of Manipulation", Ed. Tritonic, 2012, electronic version, v. 1.0.
2. Institute of Medicine (US), "Preparing for the Psychological Consequences of Terrorism", Editors: Adrienne Stith Butler, Allison M. Panzer, and Lewis R. Goldfrank, 2003.
3. EUROPOL. European Union. Terrorism Situation and Trend report, 2021.

4. North Atlantic Treaty Organization URL: <https://www.nato.int/>

5. Dexonline URL: <https://dexonline.ro/>

DOI

**DEVELOPMENT OF UKRAINE'S EXPORT LOGISTICS
IN WAR CONDITIONS:
CHALLENGES, OBSTACLES, PROSPECTS**

**РОЗБУДОВА ЕКСПОРТНОЇ ЛОГІСТИКИ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ, ПЕРЕШКОДИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Zaika O. O.

*Postgraduate Student
Institute of Regional Research named
after M.I. Dolishniy of National
Academy of Sciences of Ukraine
Lviv, Ukraine*

Zaika O. O.

*аспірант
Державна установа «Інститут
регіональних досліджень
імені М. І. Долишнього
Національної академії наук України»
м. Львів, Україна*

В умовах повномасштабної війни рф проти України, набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС відбувається актуалізація Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки (далі – Стратегія) [1]. У проєкті оновленої Стратегії визначено вісім актуальних викликів розвитку країни, одним з яких є втрата транзитного потенціалу та вимушена переорієнтація транспортнологістичних потоків. Відтак задля досягнення стратегічної цілі II. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів одними із завдань у Стратегії визначено: «2.2.7. Підтримка реалізації економічних проєктів у ключових секторах – енергетика, переробка аграрної продукції, транспорт та експортна логістика, виробництво критичних матеріалів» та «2.3.5. Створення умов для відновлення та розвитку системи експортної логістики».

Важливість ефективного розвитку транспортно-логістичної інфраструктури обумовлена також достатньо високим рівнем відкритості економіки України, яка станом на 2021 рік становила 81%. Забезпечення високого рівня інтегрованості транспортної системи України та її технологічна модернізація є одними з передумов

поглиблення інтеграції України у європейські та глобальні ланцюги доданої вартості.

Блокада українських портів на Чорному морі, розірвання торговельно-економічних відносин з росією та білоруссю вплинули на логістику транспортування вантажів: у 2022 році частка міжнародних та транзитних перевезень сухопутним транспортом зросла на 20% (з 48% у 2021 році до 68% у 2022 році); значно зросла інтенсивність вантажопотоків через ділянку кордону Україна-ЄС (у 2022 році кількість пропущених через кордон вантажних автомобілів зросла на 20,3%, вантажних вагонів – на 21,7%, вантажів – на 21,3%) [2–3].

Лідерами серед прикордонних областей за обсягом міжнародних та транзитних перевезень на ділянці кордону Україна-ЄС у 2022 р. були Закарпатська область (через пункти пропуску на її території пропущено 37,7% всіх вантажопотоків у міжнародному сполученні та 59,4% – транзитних вантажопотоків) та Волинська область (31% – вантажів у міжнародному сполученні і 13,2% – транзитних вантажів). На Львівську область припало відповідно, 19,7% та 17,3%. Водночас у 2022 році найбільша частка вантажівок перетнула кордон саме у Львівській області (35,7%); найбільша частка вантажних вагонів – у Закарпатській області (48,6%) [4].

Висока інтенсивність транспортних потоків, нерівномірність потоків і недостатня пропускна спроможність призвели до утворення величезних черг перед пунктами пропуску як зі сторони України, так і зі сторони країн ЄС [3, 4].

У 2023 році міжнародні вантажні перевезення залізницею становили 63,6 млн т, що на 15% менше у порівнянні з попереднім роком. Водночас інтермодальні перевезення залізницею України зросли на 34%, до 201,3 тис. ДФЕ (двадцятифутових контейнерів), з яких 62% перевезено на експорт. Протягом 2018 – 2021 років спостерігалось постійне зростання обсягів контейнерних перевезень. Негативною була динаміка розвитку інтермодальних перевезень лише у 2022 році після повномасштабного вторгнення РФ. У цей рік падіння сягнуло 46% [5]. Мультимодальні перевезення в Україні наразі займають незначну частку у загальному обсязі вантажних перевезень.

В умовах подальшого збільшення обсягів вантажоперевезень на ділянці кордону Україна-ЄС наявна потужність функціонуючих на сьогодні перевантажувальних терміналів та складувальних майданчиків є вкрай низькою. Особливо це стосується контейнерних терміналів [4].

Мультимодальні (інтермодальні) перевезення здійснюються різними видами транспорту, такими як залізничний, автомобільний, повітряний і водний. Перевагами мультимодальних перевезень є їх економічна ефективність, кращі можливості відстеження перевезень на всіх етапах ланцюга постачання, ширший перелік та вища якість логістичних послуг тощо.

У 2023 році розмір глобального ринку мультимодальних перевезень досяг 44,78 млрд дол. США. За різними оцінками, у період між 2024 та 2032 роками середньорічний темп зростання даного ринку становитиме приблизно 8,3%; до 2032 року розмір ринку досягне 92,38 млрд дол. США [6].

Основними факторами, які впливають на зростання ринку мультимодальних перевезень, є [6]:

- позитивна динаміка розвитку міжнародної торгівлі. Здійснення мультимодальних перевезень дозволяє скоротити час обробки вантажів, спростити транспортні процедури та використовувати єдиного транспортного оператора, зменшити випадки втрат або крадіжок.

Формування сприятливої державної політики, спрямованої на стимулювання розвитку мультимодальних перевезень і зменшення залежності від автомобільного транспорту, є однією з ключових тенденцій ринку мультимодальних перевезень. Країни активно інвестують у розвиток мультимодальних логістичних парків, залізничної та водної інфраструктури, зорієнтованої на здійснення мультимодальних перевезень, і намагаються зменшити витрати на логістику.

- зростання попиту на екологічні види транспорту та зростаюча увага до зменшення вуглецевого сліду ланцюгів постачання. Задля досягнення цілей сталого розвитку ключові гравці ринку переходять на екологічно чисті види транспорту, оптимізують і складають нові маршрути, зменшують порожній пробіг і покращують планування землекористування.

- технологічний прогрес. Поява таких технологій як Інтернет речей, автоматизація та штучний інтелект безпосередньо вплине на покращення зв'язності, гнучкості, прозорості, адаптивності та ефективності мультимодальних перевезень.

Відновлення та розбудова логістично-транспортної інфраструктури України повинні відбуватись вже з врахуванням діючих вимог та стандартів європейського законодавства та подальшої гармонізації

законодавства України та ЄС відповідно до Угоди про асоціацію. Потребує оновлення законодавство у частині розвитку міжнародних транспортних коридорів та розвитку транзитного потенціалу країни, визначення маршрутів цих коридорів та приведення у відповідність схеми планування території країни, областей, громад. Законодавство у цій сфері не оновлювалось вже понад 20 років. Водночас Україна повинна зайняти активну позицію щодо розробки нових транспортних коридорів та облаштування вже діючих. В умовах побудови нових логістичних маршрутів в обхід росії та білорусії, транспортна інфраструктура країни може стати важливою складовою нових торговельних шляхів.

Розвиток мультимодальних перевезень та об'єктів його інфраструктури в Україні потенційно може стати одним із драйверів післявоєнного економічного розвитку країни та шляхів покращення її експортної логістики. Водночас такий розвиток повинен передбачати узгодження окремих приватних ініціатив із пріоритетами та завданнями загальнонаціональної транспортної стратегії, відповідати програмним документам та вже затвердженим інфраструктурним проектам у ЄС, враховувати досвід насамперед країн-сусідів у формуванні та реалізації політики у цій сфері.

Література:

1. Проект Постанови КМУ «Про внесення змін до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки». *Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України* : сайт. URL: Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки---.pdf
2. Прутула Х. М., Заїка О. О. Розвиток торговельно-економічного співробітництва України та ЄС в умовах глобальних трансформаційних процесів. *Ефективна економіка*. 2023. № 8.
3. Prytula Kh. (Eds.). Assessment of the throughput capacity of checkpoints for freight transportation on the Ukraine-EU land border and prospects for its development: analytical report (electronic edition). Lviv : Institute of Regional Research of the NAS of Ukraine. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20230033.pdf>
4. Прутула Х. М., Максименко А. О., Калат Я. Я., Кирик І. М. Розвиток логістично-транспортної інфраструктури прикордонних областей Західного регіону України в умовах поглиблення інтеграції до Європейського Союзу. *Регіональна економіка*. 2023. № 2(108). С. 60–71.

5. У 2023 році інтермодальні перевезення залізницею зросли на 34%. *Rail.insider* : сайт. URL: <https://www.railinsider.com.ua/u-2023-roczni-intermodalni-perevezennya-zaliznyczyeu-zrosly-na-34/>

6. Global Multimodal Transportation Market Outlook. *Expert Market Research*: site. URL: <https://www.expertmarketresearch.com/reports/multimodal-transportation-market>

DOI

THE ISRAELI-PALESTINIAN CONFLICT AND THE IMPORTANCE OF PRIORITISING HUMAN SECURITY

Laza Lois

*BA Student – Security Studies at the Faculty of History,
International Relations, Political Sciences
and Communication Sciences*

Țoca Constantin – Vasile

*Doctor of Geography,
Associate Professor at the Faculty of History International
Relations Political Sciences
Communication Sciences
University of Oradea
Oradea, Romania*

Starting from the premise that everyone has the right to live their lives in security and peace, the analysis of the Israeli-Palestinian conflict can bring a new perspective on the difficulties that stand in the way of achieving this. In order to assess the ongoing altercations, it is necessary to consider the multiple facets of these disputes, looking at both the historical and the current ongoing issues. The complexity of the conflict is reflected in the depth of the issue, manifesting itself on multiple dimensions such as contradictory territorial claims, humanitarian crises, and a complicated geopolitical context.

Palestine has been a disputed geographical area since ancient times, with both states affirming the biblical basis as the reasoning behind territorial claims. The region was part of the Persian Empire (539-332 BC), the Roman Empire (66 BC-313 BC) and in 1099 the city of Jerusalem was conquered by the Catholic Crusaders who established a Latin kingdom in

Palestine and the Eastern Mediterranean. Between 1291–1517 the Crusaders were defeated, the Mamluks taking over Palestine, Egypt and Syria. Subsequently, between 1517–1918 the Ottomans would come to rule for four hundred years, until it became part of the British Empire in the form of a Mandate until 1948 [1, p. 181] [2, pp. 59–60]. In the Sykes-Picot agreement of 1916, Britain established its interest in the territories of the Ottoman Empire, and so they came to administer the territory of Palestine in the form of a Mandate, a regime of military administration. There were multiple confrontations between the forces of order and the local, mostly Arab, population during this period [3, p. 155]. The publication of this agreement caused dismay among the Arabs [1, p. 187].

By exacerbating an already tense situation between the region's Arabs and the growing Jewish population, the mandate system established in the Palestine area contributed to intensifying the disagreements. At that time, Britain displayed a policy that can be seen as duplicitous, characterised as specific to that period. The state committed itself to the establishment of a “Jewish national home” through the Balfour Declaration of 1916. At the same time, the British Commissioner Mac Mahon held talks with the Sheikh of Mecca, Hussein, with the objective of positioning the Arabs against the Ottomans, the Sheikh wishing to create an independent Arab caliphate at the end of the war. The oscillation in Britain's policies is presented as the basis for the establishment of the Jewish state, but also as a determining factor in the conflict, through the increased flow of Jewish migrants to the area, which upset the Arab inhabitants [1, pp. 186–188].

Tragic events suffered by Jews during World War II, such as the Holocaust, accelerated the changes, and thus on November 29, 1947, UN Resolution 181 was introduced, partitioning the territory between Arabs and Jews [3, p. 155]. The tension in the relationship between the two sides was accentuated with the formation of the state of Israel, manifesting itself through multiple wars, most notably those of 1948, 1967 and 1973. The first Arab-Israeli war in 1948 was fought between Israel and five Arab states, which resulted in Israel acquiring almost all of Palestine, with Jordan occupying the West Bank and Egypt the Gaza Strip [2, p. 62].

The conflict resulted in the Nakba, the displacement of hundreds of thousands of Palestinians from their homes. Refugee figures vary, according to Israel, 520,000 people left the territory during the 1948 war. From a Palestinian perspective, the number is 900,000, and according to the UN's office for Palestinian refugee relief, there were more than 700,000 people – in total, half of Palestine's population was displaced. Different perspectives are also reported as to the rationale behind the

relocation, with some scholars arguing that they left their homes voluntarily, and others that they were largely driven out by the Israeli army [4, p. 83–84]. The variety of reported numbers raises questions, but it cannot be ignored that a major portion of Palestinians have been displaced, thus raising the major refugee issue.

The Six-Day War, fought between 5-10 June 1967, was fought between Israel and the coalition of Egypt, Jordan and Syria [3, p. 155]. It ended with Israel's occupation of East Jerusalem, the West Bank and most of the Syrian Golan Heights, the Gaza Strip and the Sinai Peninsula [2, p. 62]. In the autumn of 1967, UN Security Council Resolution 242 came out, introducing the concept of "territory for peace". This document provided for a return to the pre-war status quo, and Israel, in return for recognition of its right to exist, was required to return the captured territories: the Sinai Peninsula, the West Bank, Gaza and the Golan Heights. It also called for a "just solution of the refugee problem" [5, p. 75–76]. Tensions continued with the 1973 war where Egypt and Syria wanted to regain territories lost in the previous war [2, p. 62]. The outcome of the conflict was the Egypt-Israel peace treaty, and Israel would leave the Sinai Peninsula, the territory becoming demilitarized [5, p. 76]. The first Palestinian intifada took place between 1987-1993, characterized by public order disturbances such as protests and riots, mainly in the occupied regions. It was caused by the Israeli occupation of the West Bank and Gaza [2, p. 67]. The Palestine Liberation Organization (PLO) will take over the West Bank and Gaza, but at the same time the Hamas organization will emerge becoming an opponent of the PLO. An important step forward in the peace process will follow, namely the adoption of the Oslo Accords between 1993 and 1995. Signed between Israel and the PLO, they became among the most significant attempts to settle the disagreements [5, p. 78]. The 1993 Oslo Agreement led, among other things, to the mutual acknowledgement of existence between the two states, with the Palestinian National Authority being formed and given responsibility for administering the agreed territories [3, p. 156]. In 1994 the "Agreement on the Gaza Strip and Jericho Area" and the "Agreement on Preparatory Transfer of Powers and Responsibilities" were signed, stipulating aspects such as the withdrawal of Israeli troops and the establishment of a legal framework for Palestinian institutions. Also, according to the agreement, Palestinian refugee issues as well as other complex issues such as Jerusalem, borders and Jewish settlements were to be addressed in the coming years [5, p. 79]. The next stage of the process was the signing of the Oslo II agreement in 1995. The accord established

Palestinian self-government zones in the West Bank and Gaza for a transitional period [5, p. 79].

The interim period of the Oslo agreements was partly also one of their flaws, as the document itself did not specify what its exact objectives were, thus the public was unaware of the good sides of the compromise made, with the Oslo interim stage agreements leading to extremism on both sides [6, p. 37–38]. The second intifada followed, in September 2000–2005, as a result of the precarious living conditions of Palestinians living in the territories under occupation [2, p. 67]. Hamas's political victory in the 2006 elections was also a significant moment, as they took over power of the Gaza Strip from Fatah in 2007, an event that marked a moment of increasing terrorist attacks by the organization against Israel [5, p. 80]. Tensions continued, manifesting through multiple conflicts, the most significant of which occurred in 2008, 2009, 2014 and 2021, as a result of which the situation continued to worsen, with Israel imposing a military blockade on the territory. The conditions imposed on the Palestinians have aggravated the humanitarian crisis, with figures showing that in 2022, 80% of the population in the Gaza Strip was relying on international aid. With the Hamas attacks on the 7th of October 2023, in addition to the casualties caused by the war itself, 2 million refugees have been displaced to southern Gaza, deprived of the resources necessary for survival [3, p. 156].

Traditionally, the concept of security has focused primarily on national security with an emphasis on the state and the military. In the traditional focus on state security, it has been observed over time that it has been carried out at the expense of human security, especially in cases where wars have been fought. This has given rise to multiple dilemmas regarding what should be prioritised. The field of human security has emerged as a result of the growing need to address the ethics of security and insecurity with people as the referent object. Human security has been conceptualized as "the idea that security analysis and policy, if they are to be legitimate and effective, must be oriented around individuals as the primary beneficiary and referent" [7, p. 33]. The following themes are identified as major human security issues concerning the Israeli-Palestinian conflict: refugee issues, conflict related to water and resources, and the psychosocial effects of protracted wars and terrorism.

Regarding the phenomenon of terrorism, the term itself has been described as an ambiguous one, as there are numerous definitions of it. The subjectivity of this notion is highlighted, considering that the decision to designate a group/threat as terrorist is based on the level of sympathy

or opposition perceived towards the referent object. Globalisation has contributed to the intensification of this international phenomenon. It is considered important to analyze the causes behind the production of this extreme phenomenon, the emergence of which is driven also by the increased rate of population growth, poverty, but also by political factors such as religious, ethnic, territorial conflicts and access to resources, emerging as the main objective of terrorist violence – the struggle for power and justice [8, p. 9]. Political fragmentation is also present, through the fact that within both Palestine and Israel there are various political groups whose interests differ, and a change in leadership can produce a change in the perception of relations with neighbouring states. Also, both states perceive each other as posing an existential threat, with Israel perceiving the PLO in this way, thus justifying the need for the use of force to control the territories between the Jordan River and the Mediterranean Sea, and the Palestinians using all the military forces they possess to protect their territory [9, p. 8]. The volatility of this matter presents multiple dangers for the societies involved, highlighting the need to prioritise human security.

Other research reveals high levels of psychological distress among the population involved in the conflict, predominantly Palestinians but also among Israelis. Exposed populations have an increased risk of developing conditions such as post-traumatic stress disorder as well as major depression [10, p. 17]. Environmental security issues are also a key element in accentuating the conflictual nature between the two sides. One of Israel's key reasons for retaining the occupied territories is the ability to access aquifers, which can hinder attempts made to find a solution for Palestine [11, p. 287]. The dispute over water is further intensified by Israel's control over resources, with Palestinians claiming that they are prevented from accessing water resources, Israel providing its residents in the occupied territories, including illegal settlements in the West Bank, with up to five times as much water as Palestinians [12, p. 54]. The illegality of these Israeli-controlled territories was also declared in 2016 by UN Security Council Resolution 2334, which reiterated the borders drawn in June 1967 [13].

In the light of the analysis of the historical background but while also viewing the conflict from a human security perspective, through the prism of all the related problems, such as the humanitarian crisis triggered by the refugees and the limited resources needed for life, it can be concluded that an equitable solution must be found as soon as possible.

References:

1. Nisipeanu G. M. Implicatiile Primului Razboi Mondial asupra conflictului arabo-israelian. *Astra Sabesensis*. 2016. Number 2. P. 181–192.
2. Atanasiu M. Multilateralitatea conflictualității din Palestina – istoric, prezent și tendințe Impact strategic. Vol. 79, № 2. P. 57–79. DOI: 10.53477/1842-810X-21-04.
3. Ulmet L. A. Impactul economic al terorismului – eficientizarea fondurilor alocate de către organizațiile internaționale (Studiu de caz Fâșia Gaza) Buletinul Universității Naționale de Apărare “Carol I”. Vol. 12, № 4. P. 150–160. DOI:10.53477/2065-8281-23-52.
4. Culea S. Refugiații palestinieni – jertfe ale conflictului arabo-israelian. URL: <http://dir.upsc.md:8080/xmlui/handle/123456789/1136>
5. Dragoș I. Procesul de pace din Orientul Mijlociu. Monitor Strategic № 1–2. P. 75–84.
6. Golan G. Obstacles and Possibilities for Peace between Israel and Palestine. *Insight Turkey*. Vol. 22, Issue 1. P. 33–46.
7. Newman E. Human security. *Routledge Handbook of Peace, Security and Development*. Routledge, 2020. P. 33–45. ISBN 978-1-351-17220-2.
8. Mazumder R. Globalization-Colonialism Linkage: Upsurge of Terrorism. 14.01.2008. P. 18. DOI: 10.2139/ssrn.1083642.
9. Sirayon H. Critical analysis of the dynamics of Israel-Palestinian conflict based on theories of international security. 02.02.2024. URL: <https://doi.org/10.17613/catp-bp06>
10. Canetti D., Elad-Strenger J., Lavi I. et al. Exposure to Violence, Ethos of Conflict, and Support for Compromise: Surveys in Israel, East Jerusalem, West Bank, and Gaza *The Journal of Conflict Resolution*. Vol. 61, Issue 1. P. 84–113.
11. Møller B. National, Societal and Human Security: Discussion – Case Study of the Israel-Palestine Conflict. ed: Hans Günter Brauch, Peter H. Liotta, Antonio Marquina, Paul F. Rogers, Mohammad El-Sayed Selim. Berlin, Heidelberg : Springer, 2003. P. 277–288. DOI:10.1007/978-3-642-55854-2_16
12. Bușe D., Navra C. Geopolitica „aurului albastru”. *Impact strategic*. Vol. 44, № 3. P. 49–56.
13. Israel’s Settlements Have No Legal Validity, Constitute Flagrant Violation of International Law, Security Council Reaffirms. URL: <https://press.un.org/en/2016/sc12657.doc.htm> (accessed: 25.02.2024).

DOI

**THE FORMATION OF NATIONAL IDENTITY
OF UKRAINIANS IN THE CONDITIONS OF WAR**

**ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ
УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ ВІЙНИ**

Markovych O. V.

*IV year student at the Faculty
of Social Sciences*

Маркович О. В.

*студентка IV курсу факультету
суспільних наук*

Maraieva U. M.

*Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor,
at the Department of Philosophy
Uzhhorod National University
Uzhhorod, Ukraine*

Мараєва У. М.

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний
університет»
м. Ужгород, Україна*

Споглядаючи на сучасний розвиток українського суспільства, радикальні зміни в соціумі та докорінні суспільно-політичні трансформації, стає очевидною необхідність звернення до питання національної ідентичності, яка в умовах війни загострює проблему самоідентифікації України у визначенні її внутрішньополітичного та зовнішньополітичного векторів подальшого розвитку. Це неодмінно впливає на зміну характеру відносин в середині суспільства, загострюючи регіональний чинник та мовні, культурні, ідеологічні, політичні та релігійні аспекти націєтворення.

Поняття ідентичності українців в період радянщини було заборонено взагалі. В той період використовувались терміни «самовизначення», «самосвідомість», «тотожність». Сьогодні, в умовах протистояння українського суспільства в російсько-українській війні, все частіше звертаємо до сильного, організованого громадянського суспільства, об'єднання якого утверджується через силу духу українців, прояв патріотизму та громадянської самосвідомості. Ця сила проявляється у фронтових і прифронтових регіонах у різних сферах громадянського життя: волонтерстві, медичній сфері, допомозі внутрішньо переміщеним особам, освітній на науковій царинах та активній допомозі українцям за межами країни. Зрушення в самосвідомості

українців свідчать про формування нової якісно іншої національної ідентифікації українців як у межах держави, так і за її межами, «адже здобуття незалежності поставило її перед вибором нової ідентичності, такої, яка найліпше сприяла б процесам формування політичної нації співгромадян» [2, с. 16].

Аналізуючи витоки етнічної та політичної нації, Л. Нагорна зауважує, що етноцентристські трактування української ідеї дедалі більше поступаються місцем загальногромадянським, ґрунтованим на спільності національних інтересів. В умовах сучасної війни, на нашу думку, саме генетично і соціально обумовлені ознаки, притаманні українській нації, її ментальні чинники та національні ідеали «як втілення генетично-культурного коду народу і духовна субстанція» [2, с. 28] дають можливість протистояти російському агресору. В українській історії саме вони ставали фундаментом для відновлення державності, боротьби за свободу, а від 1991 року метою самоутвердження української нації, розбудови її головних чинників на тлі традиційних цінностей та світогляду. Українська традиція розвитку нації, як способу концентрації колективної волі, визрівала довго. Одвічні фундаментальні цінності, уявлення про добро і зло, що закарбовані у глибинному досвіді традиційної культури українців, трансформованих у систему ментальних координат, стають на противагу вісі зла у виразі почуття патріотизму, гідності, гуманізму, співчуття, відповідниками яких є поняття «ненька Україна», «Батьківщина», «воля», «свобода», «соборність» тощо.

Зважаючи на ментальні орієнтири, «сформовану систему елементів духовного життя... яка свідомо чи підсвідомо формує уявлення, цінності, настрої, погляди, світобачення» [4, с. 441] та відповідно діяти у тих чи інших обставинах життя, українське суспільство в умовах війни звертає до консолідації своїх внутрішніх чинників і на тлі загрози знищення обирає для себе стратегії майбутнього поступу. Суспільство поволі звільняється від радянщини, формуючи україномовний та етноцентричний простір, моделюючи органічний синтез традиційних для українців рис з адаптацією до цінностей західноєвропейського менталітету. Український менталітет втілює права людини, національну гідність, свободу творчості, культуру, національну гідність тощо. При цьому слід врахувати, що шлях цей досить тернистий, є проблеми, які потрібно вирішити, зокрема аморальний «руській мір». Адже, частина українців піддається спокусі залишати питання відкритим для порозуміння з агресором, толеруючи важливі питання власного самоствердження. Мовне питання, що

найбільш гостро дискутується в сучасних реаліях, отримує нових викликів не тільки з боку росії та зросійщення частини України (так би мовити, маргіналізації), а й так званої барбаризації («очуження» власної мови за рахунок її англізації, чи «порушення закону рівноваги чужих і питомих слів») [3, с. 33, 96–98]. Така сама рівновага щодо запозичень у сфері освіти, науки, державотворення з одного боку, та власних набутих досвідом етнонаціональних здобутків з іншого, потрібна для утвердження української нації, з урахуванням національних потреб та інтересів України. Чим сильнішим буде духовий, внутрішній стрижень нації, тим легше зможемо опиратися зовнішнім утискам. «...Величезна дієва задача – витворити з величезної етнічної маси українського народу – українську націю, суцільний культурний організм, здібний до самостійного культурного й політичного життя, відпорний на асиміляційну роботу інших націй, відки б вона не йшла, та при тім податний на присвоюване собі в якнайширшій мірі і в якнайшвидшій темпі загальнолюдських культуних здобутків, без яких сьогодні жадна нація і жадна хоч і як сильна держава не може остоятися» (І. Франко, в кн. І. Фаріон «Англізми і протианглізми») [3, с. 18].

Першочерговим завданням в умовах війни є роль історичної пам'яті, повернення до духовних джерел, традиційних форм існування, усвідомлення своєї самобутності та ідентичності задля досягнення гармонії між людьми та подальшої розбудови України у соціально-політичній, загальнокультурній сферах на засадах національно-патріотичного виховання. Саме ці глибинні аспекти працюють на формування ідентичності української нації. Духовні цінності та світоглядно-ментальні настанови є формами утримання та закріплення життєвих смислів. Вони виступають «культурним кодом», на основі якого можна з'ясувати на скільки успішним є процес культурної ідентифікації суспільства та збереження головних ознак нації. Національна ідея, витворена на національному ґрунті як оберіг від знеособлення, є запорукою розвитку нації, а в умовах війни – орієнтиром кристалізації майбутньої перспективи України. Культурні, мовні, освітні стратегії розбудови всередині країни та власна ідентифікація на міжнародній арені не як сателіта, а повноцінного гравця, дозволить українському суспільству протистояти як мовній, воєнній, так і ментальній експансії. Це екзистенційний виклик для сучасного українського суспільства. Тому конче потрібна політична та соціокультурна мобілізація суспільства.

Література:

1. Коскін В. Український менталітет як засіб досягнення успіху. Дзеркало тижня. 01. 08. 2008. URL: https://zn.ua/ukr/SOCIUM/ukrayinskiy_mentalitet_yak_zasib_dosyagnennya_uspihu.html
2. Нагорна Л. Поняття «національна ідентичність» і «національна ідея» в українському термінологічному просторі. *Політичний менеджмент*. 2003. № 2. С. 14–30.
3. Фаріон Ірина. Англізми і протианглізми: 100 історій слів у соціо-контексті : монографія (зі словником) / Ірина Фаріон, Галина Помилуйко-Недашківська, Анна Бордовська. Львів : Видавництво «Свічадо», 2023. 716 с.
4. Філософський словник соціальних термінів. Х. : «Корвін», 2002. 672 с.

DOI

**WHY THERE IS SO LITTLE TALK ABOUT UKRAINE'S
INTERNATIONAL DISPLACED PERSONS
AND THE EU AND ROMANIA IN 2024?****DE CE SE DISCUTĂ DIN CE ÎN CE MAI PUȚIN DESPRE
PROTECȚIA TEMPORARĂ A UCRAINIENILOR
ÎN UE ȘI ROMANIA ÎN 2024?****Pop Irina Mihaela**

*Assistant Professor in Political
Communication at the Department
of Political Science and
Communication Sciences
Oradea University
Oradea, Romania*

Pop Irina Mihaela

*Asistent universitar în Comunicare
Politică la Catedra de Științe Politice
și Științe ale Comunicării
Universitatea din Oradea
Oradea, România*

Textul de mai jos este dedicat substanței comunicării publice privind refugiații. Ei pornește de la premisa că o îmbunătățire și o precizare la nivelul comunicării publice privind refugiații, aduce două seturi de avantaje: a) contribuie la crearea, dezvoltarea și menținerea atmosferei publice favorabile refugiaților; și b) previne alunecarea societății gazdă în sectarisme, xenofobie și intoleranță.

Obiectivul său este identificarea unui conținut de comunicare publică privind primirea refugiaților, care să susțină atmosfera umanitară și să prevină sectarismele și xenofobia.

Lucrarea de față, urmărește să vadă de ce interesul din sfera publică cu privire la statutul de PT este unul scăzut dincolo de factorul timp precum și readucerea pe agenda publică a distincțiilor conceptuale. Acești factori ce influențează percepția publică negativă asupra PT pot fi combătuți prin promovarea în agenda publică a unui discurs ce promovează coeziunea socială și nu agendele politice într-un an electoral.

În acest sens, această lucrare repetă că refugiații – cel puțin în UE (și în România inclusiv) – sunt: a) refugiați individual și în condiții obișnuite; b) refugiați în masă și în condiții excepționale. Ea face, de asemenea apel la actele normative care reglementează primirea, la standardele primirii derivate din literatura despre drepturile refugiaților, și managementul primirii – de la actorii primirii, instituțiile responsabile de primire, la ONG-uri și voluntari, la fondurile de suport și la formele de cooperare în primire, atât în cazul refugiaților individual, cât și a celor în masă. În sfârșit, lucrarea subliniază că refugiații individuali urmăresc să ajungă la un statut de protecție internațională, sau cel puțin, la unul de protecție subsidiară. Refugiații în masă caută un adăpost temporar, și un statut de protecție temporară (1, 2 ani).

Anul 2024, reprezintă al doilea an de la începutul conflictului din Ucraina iar țările membre iau decizii cu privire la statutul PT. România a adoptat un plan național de protejare și includere a persoanelor strămutate din Ucraina, oferind protecție temporară și sprijin în diverse domenii precum servicii de sănătate, educație, locuri de muncă și locuințe. În plus, Planul regional de răspuns pentru refugiați pentru ianuarie-decembrie 2024 evidențiază nevoia continuă de asistență pentru refugiații din Ucraina din întreaga Europă, subliniind nevoile specifice, vulnerabilitățile și importanța coeziunii sociale dintre refugiați și comunitățile gazdă.

Acest text, deci, deosebește migranții de refugiați. Migranții sunt persoane care s-au angajat voluntar în mobilități spre alte țări, de regulă, pentru a duce o viață mai bună. Refugiații au fost forțați să-și părăsească țara de origine pentru că statul lor de origine nu le mai proteja viața și/ sau demnitatea sau chiar îi persecuta. El deosebește refugiații pentru o perioadă scurtă și determinată, cel puțin în mintea solicitantului de adăpost, refugiații temporar de refugiații pe termen lung.

Conținuturile propuse comunicării publice sunt inspirate din norme (Regulamente, Directive, Decizii etc la nivel UE; la nivel național legi, ordine executive (Ordonanțe de Urgență, Ordonanțe de guvern, Ordine de ministru) și acte administrative locale.

DOI

**UKRAINIAN IDENTITY AS A DETERMINING BASIS
OF NATIONAL VIABILITY****УКРАЇНЬСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА ЗАСАДА
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ****Stepyko M. T.**

*Ph.D of Philosophy, Professor,
Honored Worker of Science
and Technology,
Chief Researcher at the Department
of Social Processes of the Center
for Domestic Political Studies
National Institute
for Strategic Studies
Kyiv, Ukraine*

Степико М. Т.

*доктор філософських наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки
України,
головний науковий співробітник
відділу суспільних процесів центру
внутрішньополітичних досліджень
Національний інститут
стратегічних досліджень
м. Київ, Україна*

З початку повномасштабного вторгнення Росії на територію України країна демонструє високий рівень національної життєстійкості (resilience – англ.), *здатності держави у взаємодії із суспільством зберігати стійкість до зовнішніх і внутрішніх агресивних впливів, оперативно реагувати на асиметричні загрози, а також відновлюватися після руйнівних наслідків агресивних дій будь-якої природи.* Значення цього індексу зменшилося мінімально (3.7 – під час війни і 3.9 – до російської агресії). Соціологи зафіксували також значне зростання суспільної самооцінки громадян. Більшість опитаних оцінили положення України вище середнього – 4,6 балів, що в 1,5 рази вище показника 2021 року [1].

В умовах війни загальноприйняті норми та цінності стали більш визначеними, тому аномійні настрої перестали домінувати: кількість тих, у кого переважає аномійний стан (стан деморалізованості) зменшилась з 72% до 48% опитаних. Найбільша зміна відбулась відносно покращення розуміння того, яким правилам слідувати та у що потрібно вірити сьогодні.

Внаслідок російсько-української війни у суспільства з'явилося чітке визначення в системі координат «свої – чужі». Значної трансформації зазнали доволі міцні стереотипи значної частини українського суспільства щодо спорідненості з росіянами та білорусами, Росією

та Білорусією. Саме ці стереотипи не давали змоги виокремити та увиразнити чітку проєвропейську, українську колективну ідентичність та її відміну від проросійської імперської. Переважна більшість громадян України (80%) не допускала б росіян в країну навіть як туристів [2].

Головним викликом національній життєстійкості України була конкуренція на її теренах панросійської імперської та європейської української ідентичностей. Небезпека конкуренції цих ідентичностей полягала у тому, що російська ідентичність часто заміняла українську національну ідентичність, бо механізми її конструювання формували ілюзію «нерозрізнення» цих ідентичностей через вимушений спільний багатівіковий спосіб буття, спільні життєві практики у побуті, освіті, охороні здоров'я, кар'єрному зростанні та віруваннях тощо. Феномен цього нерозрізнення вдало використовувала кремлівська пропаганда у всіх війнах проти України.

Психологи відмічають сьогодні також певне «звикання» до війни, що має як позитивну сторону, так і негативну. Позитивну – українці не застрягли на перших шоківих фазах сприйняття жахів війни, певним чином адаптувалися до них, почали сприймати війну як нову реальність, негативну – ілюзорне зменшення відчуття загрози з боку окупанта, що зміщує агресію – із зовнішнього ворога на пошук внутрішнього. Певним результатом цього є зменшення частки українців, які вважають, що Україна рухається в правильному напрямку [3].

Одним із самих трагічних наслідків війни є деконструкція (Ж. Деріда) життєвого досвіду людини як визначальної засади формування майже всіх видів ідентичності як складного соціокультурного феномену, який поєднує особистісні, соціальні та культурні аспекти. Ідентичність, з точки зору психосоціального виміру (Е. Еріксон), є свого роду епіцентром життєвого циклу кожної людини, спрямованості особистості як динамічної системи установок і тенденцій, потреб і мотивів, інтересів та ідеалів, які реалізується у предметних відношеннях і поведінці людини.

В умовах війни чітко увиразнюється сам екзистенційний сенс поняття ідентичності, про що свідчить рішучість відстоювання українцями власного культурного та життєвого світу, навіть ціною власного життя. Разом з тим війна продукує ту ситуацію, коли, на думку В. Верлока [4] у людини виникає специфічний «досвід відсутності досвіду», ситуація, в якій всі можливі рішення є рівно вірогідними і рівною мірою безпідставними. Такий екстремальний досвід згодом виявляється цілком достатнім для стирання старих і формування нових

ідентичностей. Як наслідок поряд з ідентичністю самопожертви в ім'я захисту своєї Батьківщини з'являється байдужа до власного самовизначення «вата», свідомі колаборанти, зомбовані російською пропагандою прихильники «руського міру», зрадники-силовики і т. д. Найбільше людей з роздвоєною або розмитою свідомістю серед проросійськи налаштованих людей, яких в Україні біля 15–20% [5].

Проте частка тих хто ідентифікує себе передусім як громадяни України, становить 85% чи 72%, залежно від методології та конкретного терміну проведеного опитування. Значно чіткіше окреслилися зовнішні межі української ідентичності. Європейська ідентичність посилилась – з 3,6 до 6,4 балів (0 означає, що людина зовсім не відчуває себе європейцем, а 10 – що відчуває абсолютно). Натомість ідентифікація себе з «радянськими людьми» послабилась – з 2,9 до 1,1 за аналогічною шкалою. Та й за розпадом СРСР жалкують лише 11%, хоча ще рік тому їх було 32% (і цей відсоток був більш-менш стабільним з 2014 року). І якщо у 2021 році лише 55% опитаних вважали, що українці та росіяни не є одним народом, то вже у березні 2022 року таких було 77%, а у квітні – 91% [6].

Повномасштабна російська агресія суттєво змінила і чинники самоідентифікації громадян: якщо раніше переважна більшість респондентів вказували на пріоритет родинної спадковості, то наслідком війни стала перевага над спадковістю громадянського єднання. Якщо 2017 року 68% респондентів заявляли, що просто успадкували національність від батьків чи одного з батьків, то 2022-го так сказали всього 48% опитаних. Тобто люди дедалі частіше називають себе українцями саме тому, що живуть в Україні, без огляду на походження, і переносять цю громадянську самоідентифікацію на категорію ідентичності, яка традиційно була етнічною [7].

Це означає, що ідентичність сьогодні більше не є суто етнічною категорією, а розподіл за нею не відбиває її етнічної мапи України. Виходячи з цього, можна припустити, що Україна перестала бути багатоетнічною країною бо не титульні етноси становлять тут усього кілька відсотків її населення. Відповідно, етнополітика не відіграватиме помітної ролі в загальнонаціональному суспільно-політичному процесі, хоч і залишиться чинником в окремих регіонах та в стосунках України з міжнародними організаціями, які опікуються правами меншин.

Випробування війною посилила потребу громадян у солідарності – із жителями свого міста, села, області, країни в цілому, навіть Європи та світу. Можна припустити, що саме відчуття солідарності

забезпечило збереження емоційної стійкості та оптимізму українців. Ще одним маркером трансформації ідентичностей в умовах війни є переважання суспільного на індивідуальним, якщо перше виражається у вигляді держави чи інших офіційних структур влади. Станом на кінець 2021 р. існував у певному сенсі, патологічний негативізм у сприйнятті держави. Дві третини всіх опитаних демонстрували або виразно негативні, або помірно негативні установки. Війна зруйнувала цей домінуючий негативізм, показавши українцям, що, втративши свою державу, вони втратять багато з того, до чого звикли і що вони цінують. У першому замірі після 24.02.2022 бачимо, що негативні установки скоротилися більш як утричі, а позитивні зросли у 6 разів [8, 18]. Серед соціальних інститутів найбільшу довіру українців мають Збройні Сили, гуманітарні і добровільні організації, Церква, жіночі та екологічні організації, телебачення та преса.

Література:

1. Комплексне дослідження: яв війна змінила мене та країну. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/kompleksne_dosl_dzhennya_yak_v_ya_zm_nila_mene_ta_kra_nu_p_dsumki_roku.html?fbclid=IwAR3o6pETK-Jb3AjjwDUXIwqU_IAIlgGg5x74hcMwIo4dBghScHjMtWc-eu7EQ
2. Як українці ставляться до росіян: результати опитування. URL: <https://segodnya.novyny.live/iak-ukrayintsi-stavliatsia-do-rosiian-rezultati-opituvannia-149203.html>
3. Частка українців, які вважають, що Україна рухається в правильному напрямку, продовжує зменшуватися. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2024/02/7/7440796/>
4. Повоєнні ідентичності: як ми набуємо колективний досвід заломлення. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2023/05/22/254392/>
5. Борисенко В. Дискусійні проблеми національної ідентичності під час російсько-української війни у XXI столітті. URL: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-e&q>
6. Судин Д. Як війна вплинула на нашу ідентичність, пам'ять та цінності. Український тиждень. URL: <https://dif.org.ua/article/kolektivna-identichnist-za-umov-viyni-vid-kompleksu-menshovartosti-do-natsii-peremozhtsviden. 2022. 24 serpn. URL: https://tyzhden.ua/iak-vijna-vplynula-na-nashu-identychnist-pam-iat-ta-tsinnosti/>
7. Мова та ідентичність в Україні на кінець 2022-го. URL: <https://zbruc.eu/node/114247?fbclid=IwAR0oHHgIXQv8JbjmONTZDizA7nd4dFwS4JMQQMaKk4bV5mQl484R7LNqoc>

8. Особливості громадської думки та її вивчення під час війни / Українське суспільство в умовах війни. Рік 2023 : колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін. ; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ : Інститут соціології НАН України, 2023.

International scientific conference «**Topical issues of social science under martial law in Ukraine**»

March 27–28, 2024

Izdevniecība «Baltija Publishing»
Valdeķu iela 62 – 156, Rīga, LV-1058
E-mail: office@baltijapublishing.lv

Iespiests tipogrāfijā SIA «Izdevniecība «Baltija Publishing»
Parakstīts iespiešanai: 2024. 15. aprīlis
Tirāža 100 eks.